

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI**

**EREĞLİ (ZONGULDAK) İLÇESİNDE GEÇİŞ
DÖNEMLERİ
(DOĞUM, EVLENME, ÖLÜM)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DİLEK ÖZTÜRK

**Danışman
DOÇ. DR. SELÇUK PEKER**

KONYA-2019

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Dilek ÖZTÜRK
	Numarası	148107011017
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı/ Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı
	Programı	Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Selçuk PEKER
	Tezin Adı	Ereğli(Zonguldak) İlçesinde Geçiş Dönemleri(Doğum, Evlenme, Ölüm)

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Ereğli (Zonguldak) İlçesinde Geçiş Dönemleri (Doğum, Evlenme, Ölüm) başlıklı bu çalışma 19/08/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1	Doç. Dr.	Selçuk PEKER	
2	Dr. Öğr. Üyesi	Aziz AYVA	
3	Prof. Dr	Sinan GÖNEN	

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Adı Soyadı	Dilek ÖZTÜRK		
Numarası	148107011017		
Ana Bilim / Bilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı / Türk Dili ve Edebiyatı		
Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
	Doktora		
Tezin Adı	EREĞLİ (ZONGULDAK) İLÇESİNDE GEÇİŞ DÖNEMLERİ (DOĞUM, EVLENME, ÖLÜM)		

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Dilek ÖZTÜRK

D. Öztürk

 <p>KONYA</p>	<p>T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü</p>	 <p>SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ</p>
--	--	--

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Dilek ÖZTÜRK		
	Numarası	148107011017		
		Türk Dili ve Edebiyatı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Selçuk PEKER		
Tezin Adı	Ereğli (Zonguldak) İlçesinde Geçiş Dönemleri (Doğum, Evlenme, Ölüm)			

Halk kültürünün bir parçası olarak bilinen gelenekler, insan hayatında önemli bir yere sahiptir. Geçiş dönemleri üzerine yapılan âdetler de kültürümüzün bir parçası hâline gelmiş, bizi biz yapan değerlerdir. Bu tezde temel geçiş dönemleri olan doğum, evlenme ve ölüm âdetleri üzerine Ereğli (Zonguldak) yöresindeki uygulamalara yer verilmiştir. Bu doğrultuda söz konusu yörenin bazı köy ve mahallelerinde alan araştırması yapılarak doğum, evlenme ve ölüm üzerine eski ve günümüz âdetleri gün yüzüne çıkarılmaya çalışılmıştır. Böylece geçiş dönemleriyle ilgili geçmişten günümüze yapılan âdetler karşılaştırılmış, eski âdetlerden hangilerinin devam ettirildiği, hangilerinin yapılmadığı tespit edilmiştir. Bu doğrultuda söz konusu geleneklerin unutulmasının önüne geçilmesi ve gelecek nesillere taşınması amaçlanmıştır. Kaynak şahıslardan mülâkat sırasında alınan derlemeler, başka araştırmacıların da kullanabilmesi amacıyla metin olarak verilmiştir. Çalışmanın sonunda çalışmayla ilgili tespit edilen sonuçlar değerlendirilmiş, yörede yapılan saha araştırmasındaki kaynak şahısların fotoğraflarına ve çalışmayla ilgili faydalanılan kaynaklara yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Zonguldak, Ereğli, geçiş dönemleri, doğum, evlenme, ölüm.

 <p>KONYA</p>	<p>T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü</p>	 <p>SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ</p>
---	--	--

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	Dilek ÖZTÜRK		
	Student Number	148107011017		
		Turkish Language and Literature		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree		
	Supervisor	Doç. Dr. Selçuk PEKER		
Title of the Thesis/Dissertation	Transition Periods in Ereğli (Zonguldak) District (Birth, Marriage, Death)			

Transitions, known as part of folk culture, have an important place in human life. The customs made on the transition periods have become a part of our culture and are the values that make us who we are. In this thesis, the applications in the region of Ereğli (Zonguldak) on birth, marriage and death periods, which are the main transition periods, are given. In this direction, some villages and neighborhoods of the region in question by doing field research on birth, marriage and death on the old and present-day customs were tried to be brought to light. Thus, the customs of the transition periods from the past to the present were compared and it was found out which of the old customs were maintained and which ones were not. In this direction, it is aimed to prevent the forgetting of these traditions and to move them to future generations. Compilations taken from the source during the interview are given as text so that other researchers can use them as well. At the end of the study, the results of the study were evaluated and the photographs of the source persons in the field survey and the resources used in the study were given.

Key Words: Zonguldak, Ereğli, transition periods, birth, marriage, death.

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU	i
BİLİMSEL ETİK SAYFASI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
KISALTMALAR	viii
ÖN SÖZ	ix
GİRİŞ	1
A. Çalışmanın Konusu ve Problemi.....	1
B. Çalışmanın Amacı	1
C. Çalışmanın Önemi.....	1
Ç. Çalışmanın Evreni ve Örneklemi	1
D. Çalışmanın Metodu.....	2
E. Çalışmanın Sınırlılıkları	2
BİRİNCİ BÖLÜM	4
1. ARAŞTIRMA ALANININ TANITILMASI	4
1.1. Zonguldak İli	4
1.1.1. Tarihi.....	4
1.1.2. Coğrafi Özellikleri	6
1.1.3. Bitki Örtüsü ve İklimi	7
1.2. Ereğli İlçesi.....	7
1.2.1. Tarihi.....	7
1.2.2. Coğrafi Özellikleri	8
1.2.3. Bitki Örtüsü ve İklimi	8
1.2.4. Mahalle ve Köyleri.....	9
İKİNCİ BÖLÜM	10
2. EREĞLİ (ZONGULDAK) İLÇESİNDE DOĞUM ÂDETLERİ	10
2.1. Doğum Kavramı ve Tanımı.....	10
2.2. Ereğli (Zonguldak)'de Doğum Öncesi Yapılan Uygulamalar.....	10
2.2.1. Hamilelik Süreci	10

2.2.2. Düşük Tehlikesine Karşı Yapılan Uygulamalar	11
2.2.3. Sübyan Perisinin Bebeği Boğması Durumu.....	13
2.2.4. Aşerme	14
2.2.5. Bebeğin Cinsiyeti.....	17
2.2.6. Hamilelik Sürecinde Yapılan Bazı Uygulamalar.....	19
2.3. Doğum Anında Yapılan Uygulamalar.....	21
2.3.1. Doğuma Hazırlık.....	21
2.3.2. Göbek Bağı	23
2.4. Doğum Sonrası Yapılan Uygulamalar.....	25
2.4.1. Lohusalık.....	25
2.4.2. Albastı	26
2.4.3. Kırk Basması/Yaşıt Meselesi	28
2.4.4. Kırklama.....	31
2.4.5. Bebeğe Ad Verme	35
2.4.6. Bebek Görme ve Bebek Görümlüğü.....	37
2.4.7. Konuşamayan / Yürüyemeyen Bebekler İçin Yapılan Uygulamalar.....	39
2.4.8. Bebeğin Saçı, Dişi ve Tırnakları İle İlgili Yapılan Âdetler	41
2.4.9. Altı Aylık Kınası ve Küpe Takılması	43
2.4.10. Nazar Üzerine Yapılan Âdetler.....	44
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	48
3. EREĞLİ (ZONGULDAK) İLÇESİNDE EVLENME ÂDETLERİ.....	48
3.1. Evlenme Kavramı ve Tanımı.....	48
3.2. Evlenme Biçimleri.....	48
3.3. Görücülük, Kız İsteme.....	50
3.4. Söz ve Nişan Durumu.....	52
3.5. Kına ve Düğün Hazırlıkları	54
3.6. Çeyiz Alma / Seysere	55
3.8. Gelin Başı ve Elbisesi.....	57
3.9. Kına Âdetleri	59
3.10. Düğün Âdetleri.....	61
3.11. Gelin Alma.....	62
3.12. Nikâh ve Gerdek	69

3.13. Duvak Yapma Âdeti	72
3.14. Börek Yemesi: Üçgünleme ve Yedigünleme.....	74
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	77
4. EREĞLİ (ZONGULDAK) İLÇESİNDE ÖLÜM ÂDETLERİ.....	77
4.1. Ölüm Kavramı ve Tanımı.....	77
4.2. Ölümün Duyurulması	77
4.3. Cenazenin Yıkanması ve Kefenlenmesi.....	79
4.4. Ağıt Yakma ve Yas Tutma	82
4.5. Cenazenin Defnedilmesi.....	85
4.6. Ölü Yemeği	87
4.7. Cenazenin Yedisi, Kırkı, Elli İki ve Yılında Yapılan Âdetler	89
4.8. Ölünün Giysileri	90
4.9. Mezar Ziyaretleri	91
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	93
EREĞLİ (ZONGULDAK) İLÇESİNDE YAPILAN DERLEME METİNLERİ (KAYNAK KİŞİ ESASINA GÖRE)	93
5.1. Doğum Âdetleri.....	94
5.2. Evlenme Âdetleri.....	132
5.3. Ölüm Âdetleri.....	155
SONUÇ	168
KAYNAKLAR	170
I. Yazılı Kaynaklar.....	170
II. Sözlü Kaynaklar	181
EKLER	183
EK - 1: KAYNAK KİŞİLERİN FOTOĞRAFLARI	183
ÖZGEÇMİŞ	193

KISALTMALAR

bs. y. : Basım yeri

çev. : Çeviren

Haz. : Hazırlayan

Hz. : Hazreti

K.K. : Kaynak kişi

m. : Metre

MÖ: Milattan önce

MS: Milattan sonra

s. : Sayfa

TDK: Türk Dil Kurumu

t.y. : Tarih yok.

vb. : ve benzeri

vd. : ve diğerleri

vs. : Vesaire

yy. : Yüzyıl

ÖN SÖZ

Ereğli (Zonguldak) İlçesinde Geçiş Dönemleri (Doğum, Evlenme, Ölüm) konusunu ele alan bu çalışma; *Ön Söz, Giriş, Birinci Bölüm, İkinci Bölüm, Üçüncü Bölüm, Dördüncü Bölüm, Beşinci Bölüm, Sonuç* ve *Kaynaklar* kısmından oluşmaktadır.

Giriş bölümünde; çalışmanın konusu ve problemi, amacı, önemi, evreni ve örnekleme, metodu, sınırlılıkları üzerinde durulmuştur.

Birinci Bölüm'de, Zonguldak ili ve Ereğli ilçesi hakkında bilgi verilmiştir.

İkinci Bölüm'de, Ereğli (Zonguldak) ilçesindeki doğum âdetleriyle ilgili inanma ve uygulamalar; *Doğum Öncesi, Doğum Anı* ve *Doğum Sonrası* başlıkları altında ele alınmıştır.

Üçüncü Bölüm'de, geçiş dönemlerinin ikinci safhasını oluşturan evlenme üzerine Ereğli (Zonguldak) ilçesinde uygulanan âdetlere yer verilmiştir.

Dördüncü Bölüm'de, ölüm ile ilgili Ereğli (Zonguldak) ilçesinde yapılan uygulamalar ve bu uygulamaların yorumlanması üzerinde durulmuştur.

Beşinci Bölüm'de, Ereğli ilçesinde yapılan alan araştırmasıyla kaynak kişilerden elde edilen derleme metinlerine yer verilmiştir. Derleme metinlerinde söz konusu yörenin ağız özellikleri korunmuştur. Ayrıca, anlaşılması zor olan bazı kelimelerin anlamları da dipnotta verilmiştir.

Çalışmanın sonunda edinilen bilgiler de *Sonuç* kısmında değerlendirilmiştir.

Çalışmanın *İkinci, Üçüncü* ve *Dördüncü Bölüm*'lerinde yapılan yorumlar; kaynak kişilerin verdiği bilgilerle desteklenmiş ve **K.K.** kısaltmasıyla verilmiştir. Ayrıca, kaynak kişilerin görüşmelerinden örnek olarak verilen alıntılar yörenin ağız özellikleriyle italik şeklinde verilerek, alınan örneğin hangi kaynak kişiye ait olduğu K.K. kısaltmasıyla sayılandırma yapılarak gösterilmiştir.

Çalışma esnasında yararlanılan kaynaklar, *Sözlü Kaynaklar* ve *Yazılı Kaynaklar* olmak üzere *Kaynaklar* kısmında verilmiştir.

Tez konusunu belirleme aşamasında fikirlerini beyan edip, destek olan hocam Prof. Dr. Ali Berat ALPTEKİN'e; lisans döneminden bu yana desteklerini esirgemeyen hocam Doktor Öğretim Üyesi Atiye NAZLI'ya; yüksek lisans boyunca her konuda yardımcı olan hocam Doktor Öğretim Üyesi Aziz AYVA'ya; çalışmamın her aşamasında yönlendirmeleriyle yol gösteren hocam Doç. Dr. Selçuk PEKER'e; maddi ve manevi her daim yanımda olan aileme teşekkürü bir borç bilirim.

Dilek ÖZTÜRK

KONYA, 2019

GİRİŞ

A. Çalışmanın Konusu ve Problemi

Çalışmanın konusu, Ereğli (Zonguldak) İlçesinde Geçiş Dönemleri (Doğum, Evlenme, Ölüm) ile ilgili yapılan uygulamaların tespiti ve değerlendirilmesi olarak belirlenmiştir.

Geçiş dönemleriyle ilgili olarak Ereğli ilçesinde geçmişten günümüze dek geçen süreç içerisinde yapılan uygulamaların azalması, âdetlerin büyüklerin yönlendirme ve uyarıları doğrultusunda yapılması; hatta bazı âdetlerin genç nesil tarafından yapılmak istenmemesi nedeniyle söz konusu bu âdetlerin unutulup yok olma endişesi çalışmanın problemi olarak karşımıza çıkmaktadır.

B. Çalışmanın Amacı

Ereğli (Zonguldak) ilçesinde geçiş dönemleriyle ilgili uygulamaların derlenmesi, bu uygulamaların hangi amaçla yapıldığının belirlenmesi ve Ereğli’de geçiş dönemi âdetlerinin yaşatılıp gelecek nesillere taşınması hedefiyle birlikte, bu alanla ilgilenenlere kaynak oluşturulması amaçlanmıştır.

C. Çalışmanın Önemi

Ereğli (Zonguldak) ilçesinde geçiş dönemleriyle ilgili uygulamaların sürdürülmesine katkı sağlama amacı ve konuyla ilgili söz konusu ilçede henüz bir çalışma yapılmamış olması bu çalışmayı bir hayli önemli kılmaktadır.

Ç. Çalışmanın Evreni ve Örnekleme

Çalışmanın evrenini, Zonguldak’ın Ereğli ilçe merkezindeki 3 mahalle (Ören, Ömerli, Kepez) ile 2 köy (Soğanlı Köyü - Yörük Mahallesi, Dağlıca Köyü) oluşturmaktadır. Örneklem olarak 23 kaynak kişiden faydalanılmıştır.

D. Çalışmanın Metodu

Tez konusunun belirlenmesiyle birlikte, ilk olarak genel bir bilgi toplamak amacıyla konuyla ilgili kaynaklara ulaşılmıştır. Daha sonraki aşamada Ereğli (Zonguldak) ilçesindeki tanıdıklar vasıtasıyla mahalle ve köylere gidilip geçiş dönemleriyle ilgili saha çalışması yapılarak kaynak şahıslardan bilgiler toplanmıştır. Geçiş dönemleriyle ilgili Ereğli’de uygulanan âdetler ile ilgili yapılan görüşmeler kaynak şahısları sıkılmamak amacıyla tek seferde yapılmamış, konu doğum, evlenme ve ölüm şeklinde üç kısma ayrılarak mülakatlar geniş bir zamana yayılmıştır. Bu şekilde kaynak kişilerle hem samimi bir ortam yaratılmış hem de üç ayrı konu üzerinde -doğum, evlenme, ölüm- sohbet havasında uzun uzadıya mülakat yapılmış ve konuların detaylarına inilmiştir.

Çalışmayla ilgili sözlü kaynakların ileri yaşta olmalarına dikkat edilmiş, yaş aralığı kırk beş ile doksan bir yaşında olan kişilerle görüşülmüştür. Görüşme sırasında izin veren kaynak şahısların fotoğrafları çekilmiş; kaynak kişilerin adı, soyadı, doğum yeri ve yılı, okuryazarlığı hakkındaki bilgiler not alınmış ve bu bilgilerle fotoğraflar çalışmanın ilgili bölümünde verilmiştir. Araştırma sırasında materyal olarak ses kayıt cihazı ve telefon kullanılmıştır. Kaynak şahısların ses kaydına izin vermemesi durumunda ise bilgiler not alınarak elde edilmiştir. Saha çalışması sonucu yapılan derlemeler yöre ağzı korunarak önce yazıya, sonra bilgisayar ortamına geçirilmiştir. Derlemenin yöre ağzıyla -İstanbul Türkçesi’ne aktarılmadan- yazılması nedeniyle anlaşılması zor olan bazı kelimelerin karşılıkları dipnotta verilmiştir.

E. Çalışmanın Sınırlılıkları

Ereğli (Zonguldak) yöresindeki köy ve mahalleleri dolaşırken bazı yerlerin bilinmemesi, gidilen yerlerin uzaklığı, gidilen bazı yerlerde tanıdık olmaması, bazı kaynakların bilgi vermek istememesi gibi zorluklar yaşanmıştır. Ayrıca, saha çalışmasının doğum, evlenme ve ölüm âdetleri şeklinde bölümlere ayrılarak farklı zamanlarda yapılması; gidilen yerlere birkaç kez daha gidilmesine neden olmuş ve bu nedenle daha fazla zaman harcanmıştır. Bu süreç içerisinde görüşmelerin uzun zaman alması sınırlılık olarak görülse de kaynak şahıslarımızın kapılarını tekrar

tekrar aldığımızda bizi tebessümle karşılamaları, bize samimi ve içten davranmaları keyifli anlar geçirmemizi ve güzel anılar biriktirmemizi sağlamıştır.

Görüşme sırasında bazı kaynak şahıslar, konuşmalarını başkaları dinleyecek kaygısıyla görüşmenin ses kaydına alınmasına izin vermemiştir. Söz konusu bu durum, bazı derlemelerin not alınarak elde edilmesine neden olmuştur. Görüşülen kaynak kişilerin fotoğraflarının çalışmaya eklenmek istenmesi hususunda da derleme yaptığımız bazı şahıslar fotoğraf çektirirken, bazıları ise kendilerini başkalarının görmesini istemediğinden dolayı fotoğraflarını çektirmeye izin vermemiştir. Bu yüzden kaynak şahıslarımızdan bazılarının fotoğrafları çalışmada bulunmamaktadır. Ses kaydına alınan görüşmelerin de yöre ağızıyla olması nedeniyle bilgilerin yazıya aktarılması bir hayli zaman almıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ARAŞTIRMA ALANININ TANITILMASI

1.1. Zonguldak İli

1.1.1. Tarihi

Zonguldak ili enerji, ağır sanayi, ormancılık vb. alanlarda ülkenin gelişmesine büyük katkıda bulunmuştur. Cumhuriyetin ilanından önce ilkel köy yaşayışı içinde olan il Cumhuriyet ile birlikte sosyoekonomik gelişme gösterirken daha önceleri terk edilen köy ve kasabalar merkez hâline gelmiştir. Başka bir ifadeyle Zonguldak ilinin gelişimi Cumhuriyet’le başlamıştır. Bu nedenle Zonguldak ili “Cumhuriyet ili” olarak ayrı bir özelliğe sahiptir (Cumhuriyetin 50. Yılında Zonguldak 1973 İl Yıllığı, 1973:5).

Zonguldak’ın Merkez ilçesinin yeni kurulması nedeniyle tarihi açıdan esas olarak ilçeleri önem taşımaktadır. Zonguldak’ın eski yerleşim merkezlerinden Amasra, Safranbolu, Filyos, Bartın ve Ereğli içerisinde Filyos tarih bakımından en eski yerleşim merkezidir (Türk-Türk, 1982: 44-45).

MÖ 1200 yıllarında, Ege’den Anadolu’ya göç eden Frigyalıların öncülük ettiği bazı toplulukların Zonguldak’a yöneldiği görülmüştür. Frigyalılar hariç, diğer topluluklar bir süre siyasi güç oluşturamamıştır. Frigler; Anadolu bölgesinde MÖ 7. asra dek egemenlik kurmuş, sonrasında bölge Lidya, Asur, Med ve Kimmerler tarafından hâkimiyet altına alınmıştır. Kimmerlerin Zonguldak’ta yarım asır kalıp Asur ve Lidyalılara karşı zayıflayıp Medler’in de saldırılarıyla Anadolu’dan ayrıldığı görülmektedir (Zonguldak 2002 İl Yıllığı, 2002: 26). Kıyıda kısa süren Lidya hâkimiyetinden sonra iç kesimde ve kıyıda Pers egemenliği başlamıştır, fakat kıyıdaki Pers hâkimiyetinin; “Herakleia”nın güçlenip MÖ 4. asra doğru “Sesamos”la diğer kolonileri almasıyla geçerliliği fazla sürmemiştir (Cumhuriyetin 50. Yılında

Zonguldak, 1973 İl Yıllığı, 1973: 8). Doğu ve Batı medeniyetini birleştirmek isteyen Büyük İskender, Asya seferinde Persler'i yenerek Pers İmparatorluğu'nun hâkimiyetine son vermiştir. Büyük İskender'in bölgeyi subaylara yönettirmesi sonucu Bitinyalı Bas'a karşı yenilmiştir. Bas öldüğünde yerine oğlu Zipoetes geçmiştir. Bitinya Krallığı, Roma baskısı nedeniyle "Paflagonya Bölgesi'ne" özerklik tanıdı. Roma'ya karşı Pontus Krallığı da Karadeniz hâkimiyeti için Bitinya Krallığı'yla ittifak kurdu. Bu ortaklık, 3. Nikomed devrinde bozulmuş ve Nikomed Herakleia'ya saldırmıştır. Bu karışıklıkta; Pontuslar'a yardım bahanesiyle Romalılar tarafından Ereğli kuşatılmıştır (Zonguldak 2002 İl Yıllığı, 2002: 27-28).

Romalılar Zonguldak çevresini ele geçirdikten sonra Ponpeius, Anadolu'ya geniş yetkilerle gelerek Samsun'da Pontuslar'dan alınmış olan toprakların durumuna bakılmış ve sonrasında 11 önemli şehir birleştirilip bağımsız bir valilik kurulmuş, Zonguldak da bu eyâlet içinde yer almıştır. 395 yılında Roma'nın ikiye ayrılmasıyla Zonguldak ili toprakları da Doğu Roma'da kalmıştır (Cumhuriyetin 50. Yılında Zonguldak 1973 İl Yıllığı, 1973: 12, 15).

Bizans İmparatorluğu'nun ilk yıllarında, Amasra ile Ereğli'ye "Metropolis" unvanı verilmiş, kiliseler yapılarak başına "Metropolit" adındaki din adamları getirilmiştir (Zonguldak 2002 İl Yıllığı: 2002: 30). 18. asrın sonunda bölgenin Cenovalı ve Türkler tarafından kontrole alınmasıyla Zonguldak'ta Bizans hâkimiyeti sona ermiş, böylece bölgenin iç taraflarına göçebe Müslüman Türkler yerleşmiştir. Kastamonu, Eflagan, Taraklıborlu yöreleri Anadolu Selçuklu Sultanı I. Alâeddin Keykubad'ın emriyle fethedilmiştir (Cumhuriyetin 50. Yılında Zonguldak 1973 İl Yıllığı, 1973: 16).

19. asrın ilk yarısında, Zonguldak bölgesine Avrupa'dan araştırmacı ve gezginler gelerek buradaki tarihî kalıntılarla ilgilenmişlerdir. 19. yüzyılda, Zonguldak ilinde zengin enerji kaynağı olan taş kömürü madeni tesadüf olarak bulunmuştur. Kömürün bu bölgede bulunması, "Uzun Mehmet ve Kara Hüseyin" şahısları etrafında oluşturulan 1829'lara ait anlatmalara dayandırılmıştır (Cumhuriyetin 50.Yılında Zonguldak 1973 İl Yıllığı, 1973: 21-22).

Taş kömürünün bulunuşuyla ilgili oluşturulan söz konusu anlatma, örnek olarak aşağıda verilmiştir:

1808 yılında Ereğli'nin Kestaneci köyünde doğan Uzun Mehmet askerliğini İstanbul-Haliç Tersane'sinde bahriye eri olarak yapmıştır. 1829'da Uzun Mehmet terhis olurken gemi kumandanı, ona ve diğerlerine kömür örneği verir ve bu taşı memleketlerinde bulurlarsa ülkeye çok fayda sağlayacağını, kendilerinin ise büyük ödül kazanacağını belirtir. Uzun Mehmet bu taşı her gittiği yerde aramış, fakat bulamamıştır. Sonbaharda buğdayını öğütmek için Köseağzı değirmenine giden Uzun Mehmet, değirmende sıra beklerken Neyren deresinin kenarına gitmiştir. Dere boyunca gezinirken yağmurdan dolayı sürüklenen taş ve kumlar arasında kömüre benzer taşlar bulmuştur. Bu taşların yanıp yanmadığını kontrol etmiş ve taşların alev aldığını görmüştür. Evine gidince kömür örneklerini yakıp tekrar dener. Ertesi gün tekrar Neyren deresinin oraya giden Uzun Mehmet bulduğu kömürleri iki çuvala doldurur ve İstanbul'a gitmek için ilkbahar mevsimini bekler. İlkbahar mevsiminde kömür örneklerini alıp İstanbul'a gider. Bulduğu kömürleri Kumandanı'na verir. Kumandan da kömürlerin yanıp yanmadığını dener. Bunun sonucunda, bulunan kömürlerin kaliteli maden kömürü olduğunu anlar. Padişah II. Mahmut'un huzuruna Uzun Mehmet'i götürür. Padişah, Uzun Mehmet'i ödüllendirir ve bir de maaş bağlar. Bunun üzerine; Ereğli'de bulunan Derebeyi Hacı İsmail Ağa, kömürü kendisinin bulmayıp Uzun Mehmet'in bulmasına çok üzülenek onu öldürtür. Kömürün bulunması da Uzun Mehmet'in ölümüne neden olur (Türk-Türk, 1982: 63-65).

1.1.2. Coğrafi Özellikleri

Karadeniz'e kıyısı olan Zonguldak ilinin kuzeydoğusunda Bartın, doğusunda Karabük, batısında Düzce, güneyinde Bolu illeri bulunmaktadır (Zonguldak Rehber Guide, 2010: 13).

Engelibeli toprak yapısı bulunan ilin plato, ova ve dağlardan oluştuğu görülmektedir (Zonguldak 2002 İl Yıllığı, 2002: 54). Koy ve burunları bulunmakla birlikte kıyıları girintili ve çıkıntılıdır (Türk-Türk, 1982: 38).

Bölgenin yüksek yağış almasından dolayı zengin akarsu kaynakları vardır. İlkbahar ve kışın akarsuların çok su getirdiği, yazın ise suyun azaldığı görülmektedir (Cumhuriyetin 50. Yılında Zonguldak 1973 Yıllığı, 1973: 36).

1.1.3. Bitki Örtüsü ve İklimi

Ormanlarla kaplı olan Zonguldak'ın bol yağış alması dolayısıyla bitki örtüsünün zenginlik kazandığı görülmektedir. Dağların alt kısımlarında yayvan yapraklı, yüksek kısımlarında iğne yapraklı ağaçlar vardır (Türk-Türk, 1982: 6).

Zonguldak, Türkiye'de Karadeniz Bölgesi'nin Batı Karadeniz bölümünde yer alır. Karadeniz iklimi özelliği taşıyan Zonguldak'ta mevsimler çok ılık ve bol yağışlı geçer (Cumhuriyetin 50. Yılında Zonguldak 1973 İl Yıllığı, 1973: 40).

1.2. Ereğli İlçesi

1.2.1. Tarihi

Ereğli, doğal liman bakımından fakir olan Karadeniz'in batı kıyılarında korunaklı ve rüzgârlara kapalılık özelliğiyle tarihin işlek limanlarından biri hâline gelmiştir (Kıray, 1964: 26). Ereğli limanının sığınak özelliğiyle birlikte kömür limanı olmasıyla da önemlidir. Bu nedenle, Yunanlılar MÖ Ereğli'ye yerleşerek burayı merkez yapmışlardır (Türk-Türk, 1982: 191).

Tarihi MÖ 20. yüzyıl ve öncesine dayanan Ereğli'de bu sıralarda Frikler'in oturduğu, MÖ 6. yüzyılda Yunan kolonisi hâline geldiği, sonrasında Roma ile Bizanslılar'ın dönemi olduğu ve bu dönemlere ait birçok kalıntının bulunduğu belirtilmektedir (Kıray, 1964: 26). Ereğli ilçesinde hâlen antik çağ ve sonraki medeniyetlerden kalma kalıntılara rastlanılabilmektedir (Zonguldak 2002 İl Yıllığı, 2002: 92).

Orhan Gazi'nin Ereğli ilçesine gönderdiği dervişler, erozyonun önlenmesi ve denizciliğin gelişimi amacıyla çalışmışlardır (Türk-Türk, 1982: 171). Siyasi olarak Osmanlı'ya bağlı olan Ereğli'de, Türkleştirme faaliyetlerinin iki yüz seneyi aştığı ve Osmanlı İmparatorluğu'nun Ereğli'deki siyasi hâkimiyetiyle birlikte, buradaki Türkleştirme faaliyetlerinin güçlendiği belirtilmektedir. Lozan Antlaşması'ndan

sonra söz konusu bölgedeki son kalan Rumların da mübadelesiyle Ereğli tamamen Türkleştirilmiştir. 19. asrın başlarında, “âyanlık” la idare edilen Ereğli’nin merkezinin sonradan “müslimlik” olduğu ve bu dönemde Bartın’la Devrek’in Ereğli’ye bağlı oldukları bilinmektedir (Kıray, 1964: 26-27).

Ereğli’de kömürün bulunmasıyla birlikte, yörede bulunanların yaşayışı değişmiştir (Ercan, 1973: 20). 1961 senesinde; Ereğli’de demir ve çelik fabrikası kurulmaya, 1965’te de işletmeye başlanmıştır (Çiçek-Yılmaz, 1969: 22). Taş kömürünün bulunması; Ereğlililerin yaşamında fazla etkili olmayıp belirli zengin kesimin artmasına ve Ereğli’ye yapılan göçler sonucu, bazı Ereğlililerin de başka şehirlere göçüne neden olmuştur (Ercan, 1973: 24).

1.2.2. Coğrafi Özellikleri

Tepeler üzerinde kurulmuş olan Ereğli, denize dik meyilli olarak inmektedir. Çevresinde “Keştepe”, “Maltepe”, “Örencik Tepesi”, “Hacı Hasan Tepesi”, “Kaletepe” bulunur. Ereğli’nin en çok mahallesinin bulunduğu Kale Tepe, en yüksek tepedir (Kıray, 1964: 25).

Ereğli merkezinin yükseltisini; kıyı kısımları sırt ve tepelerle parçalanarak batısındaki dik yamaçlı Baba Burnu, kuzeyinde çalılı sırtlar, Meydanbaşı, Çeştepe, Yarmabayırı, Göztepe, Keltepe, Köstepe, Örencik, Hacıhasan Tepesi ve Soğanlı sırtları oluşturmaktadır. Bunlardan başka; Demir-Çelik tesisleri düzlüğü, Gülünç vadisi, eski Ereğli ile Erdemir Sitesi düzlükleri vardır. Gerisinde de Kızıltepe, Orhan Dağı, Soğanlı ile Bucaklıyayla sırtları yer almaktadır (Türk- Türk, 1982: 172-173).

1.2.3. Bitki Örtüsü ve İklimi

Ülkeye göre çok yağış alan, kışın ılık, yazın serin olan Ereğli; ılıman bir iklime sahiptir (Kıray, 1964: 26). Yaz ve kış, gece ve gündüz sıcaklığı arasında fazla değişim yoktur. Yükseklerle çıkıldıkça yıllık yağış miktarında artış görülür. Sonbaharla kışın daha çok yağmur yağmasıyla birlikte yağışı düzenli bir rejime sahiptir. Ortalama olarak yılda 140, 150 gün yağmurludur. Batı Karadeniz iklimi görülen bölgede, zengin bitki örtüsü vardır. İklimine bağlı, dağ yamaçlarında

sahilden itibaren 200 m. ile 400-500 m. ye kadar fundalık ve defnelikler yer alır. Orman örtüsü ise, daha yüksek yerlerde görülür (Türk-Türk, 1982: 173).

1.2.4. Mahalle ve Köyleri*

Zonguldak ilinin Ereğli ilçesine bağlı 31 merkez mahalle, 3 belde (Gülüç, Kandilli, Ormanlı) ve 93 köy bulunmaktadır.

Merkez Mahalleleri: Akarca, Bağlık, Balı, Belen, Belen Yeni, Bölücek, Dağlar, Elmatepe, Göktepe, Güldere, Hamzafakılı, Kavaklık, Kepez, Kestaneci, Kışla, Kırmacı, Kıyıcak, Kirmanlı, Kocaali, Korubaşı, Köseler, Murtaza, Müftü, Orhanlar, Ömerli, Ören, Sarıkorkmaz, Süleymanlar, Topçalı, Uzunmehmet, Uzunçayır.

Gülüç Beldesi: Bekyeri, Çengel, Merkez / Gülüç, Örencik.

Kandilli Beldesi: Gökçeler, Geyikbeli, Şehitlik, Armutçuk, Yenimahalle.

Ormanlı Beldesi: Merkez / Ormanlı, Sarıkaya, Seyitahmetli, Sinitli.

Köyleri: Abdi, Akkaya, Akköy, Asarlı, Alacabük, A. Sofular, Aşağıhocalar, Aşağıkayalıdere, Artıklar, Aydın, Aydınlar, Bakırlık, Ballıca, Başören, B. Doğancılar, Bayat, Cemaller, Çamlıbel, Çayırılı, Çaylıoğlu, Çevlik, Çiğdemli, Çömlekçi, Dağlıca, Danişmentli, Davutlar, Dedeler, Düzpelit, Elmacı, Emirali, Esenköy, Esenler, E. Sofular, Fındıklı, Gebe, Güllük, Güneşli, Güzelyurt, Hacıosmanlar, Hacıuslu, Halaşlı, Hasankahyalar, Hasbeyler, Işıklı, İmranlar, İskenderli, Karakavuz, Kaymaklar, Keşkek, Ketenciler, Kirencik, Kızılca, Kızılcapınar, Kurtlar, Külah, Ormanlı, Ortaköy, Ortacı, Osmanlar, Ova, Öğberler, Pembeciler, Pınarcık, Ramazanlı, Ruşanlar, Sakallar, Saltuklu, Sarıkaya, Serintepe, Soğanlıyörük, Sücüllü, Süleymanbeyler, Sütlüce, Şamlar, Tepeören, Terzi, Topallı, Toyfanlı, Uludağ, Üçköy, Üveyikli, Vakıf, Velidağ, Yalnızçam, Yaraşlıyörük, Yazıcılar, Yazıören, Yenidoğancılar, Yeniköy, Yeşilköy, Yukarıhocalar, Yunuslu, Zindancılar.

---

*Ereğli (Zonguldak) ilçesinin Mahalle ve Köyleri başlığındaki bilgiler, 23 / 08 / 2019 tarihinde Zonguldak / Ereğli Kaymakamlığı Mahalli İdareler Birimi'nden (personel Kemal AKYÜZ'den) alınmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. EREĞLİ (ZONGULDAK) İLÇESİNDE DOĞUM ÂDETLERİ

2.1. Doğum Kavramı ve Tanımı

Doğum, Prof. Dr. İsmail Parlatır'ın "Osmanlı Türkçesi Sözlüğü" nde; "Doğmak, velâdet, tevellüt; annenin çocuk dünyaya getirmesi, doğulan yıl" olarak geçmektedir (Parlatır, 2009: 357). Türk Dil Kurumu'nun "Türkçe Sözlük" ünde ise; "Doğmak fiili, tevellüt, velâdet" (TDK, 1988: 391) şeklinde tanımlanır.

Dünyanın her yerinde olduğu gibi Türk milletinde de doğuma büyük önem verilmektedir. Çünkü doğum ile birlikte nüfusun çoğalması da beraberinde gelmekte; ailenin neslini, soyunu devam ettirecek bireyler yetişmektedir. Doğumun önemine halk hikâyeleri, destan, masal ve diğer anlatı türlerinde de sık sık vurgu yapılır. Dede Korkut Hikâyeleri'nde de çocuğun olması ve aile soyunun devamı için dua edilmektedir. Yapılan bu dua örnek olarak aşağıda verilmiştir:

"Dirse Han karısının dediğini yaparak büyük bir ziyafet tertip eder ve sonunda beylerin duasını ister. Beyler el kaldırıp Dirse Han'a çocuk vermesi için Tanrı'ya dua ederler. Bir ağzı dualının duası ile istedikleri olur ve bir zaman sonra Dirse Han'ın bir oğlu dünyaya gelir." (Ergin, 2014: 4).

2.2. Ereğli (Zonguldak)'de Doğum Öncesi Yapılan Uygulamalar

2.2.1. Hamilelik Süreci

Geçiş dönemleri içerisinde yer alan, hayatın başlangıcını ifade eden doğum sürecinde; hamilelik, gebelik olarak bilinen bu sürece oldukça önem verilir. Bu dönemde hamile bayanlar hassas olduğundan el üstünde tutulur, anlayışla karşılanır ve bu nedenle onlara ağır iş yaptırılmaz. Hamile kadın da elinden geldiğince kolay işleri yapar, bu süreçte kendine dikkat eder. Geçmişe bakıldığında ise; tarla işlerinin

çokluğundan ve günümüzde tarla işlerinde kullanılan araçların o dönemde olmamasından dolayı, insan gücüne ihtiyaç duyulduğundan hamile kadınların da tarlada çalıştırıldığı görülmektedir. Nitekim Ereğli yöresindeki kaynak şahıslarımız da eksiden kadınların tarlada sürekli çalıştığını ve zaman geçtikçe karınlarının büyümesi, âdetten kesilmeleri ve mide bulantılarının başlaması ile hamile olduklarını anladıklarını ifade etmişlerdir. **(K.K. 5, 12)**. Bu bilgilere dayanarak; geçmişte kadınların tarla işleriyle uğraşmaktan belirli bir süre hamile olduklarını anlayamadıkları, bu durumu ancak hamilelik belirtileriyle öğrendikleri görülmektedir.

“Aş yergünlüğünü bileyo mudum ben. Hiç bilmeyadum. Gebe oludum. İki, üç ay olmayom. Ondan sonra demek ki galdım ben, uşak va derdim.” (K.K. 5).

Hamilelik sürecinde, üzerinde durulacak diğer bir konu da Ereğli yöresinde hamileler için kullanılan kavramlardır. Söz konusu bu süreçte, Ereğli’de hamile bayanlara “gebe, hamile, gebedek” kavramları kullanılırken **(K.K. 1, 5, 8, 15)**; Amasya ilinin Ballıdere kasabasında “*yüklü*”, Kayadüzü kasabasında “*kuşağına bebek düşmüş*” (Kalaycı Durdu, 2004: 198), Erzurum ilinde “*gebe, hamile gümanlı, ikicanlı, ağırarak, yüklü*” (Taş, 1996: 187) şeklinde kullanıldığı ifade edilmektedir.

2.2.2. Düşük Tehlikesine Karşı Yapılan Uygulamalar

Geçmiş zamanlarda iş gücü derken hamile kadınlar kendilerini korumuyordu. Bu nedenle düşük tehlikesi ortaya çıkıyordu. Bu konuda; Gagauz Türkleri arasında da herkes konuşurken bir kişinin susmasının bir yerde çocuk düşmesine neden olacağı inancından söz edilmektedir (Güngör-Argunşah, 1991: 49).

Çalışma yaptığımız yöredeki kaynak şahıslarımızın anlattığına göre; büyüklerimiz, düşük tehlikesini engellemek için hiç kullanılmamış olan kilidi bazı duaların okunması eşliğinde hamile kadının beline bağladıklarını anlatmaktadır. İnanca göre; kilidin bu şekilde, bebeğin doğumuna kadar hamile kadının belinde durması gerekir. Zorunlu olmadıkça da çıkarılmaz. **(K.K. 4)**. Bu uygulamada, kilidin güvenlik açısından kullanılıyor olması, bebeğin de güvende olup düşmeyeceği

inancına bağlanmaktadır. Ereğli ilçesinde yapılan bu uygulama, Trabzon'a bağlı Tonya Melikşah köyünde de benzer olarak uygulanmaktadır (Balıkçı, t.y. a: 14).

“Bir ay, iki aylık olunca uşacukla düşmesin deyini kilit alula hiç gullanulmaduk kilit olacak fucuk gelen. Onu Yasin'i okurla, Tabareke'yi, Amme'yi okurla, kilidi ipe bağlala, dokuz ay (hamile bayanın) belinde duracak, kilit. Doğum yapaken alacak kilidi. Kilidi okuya okuya bağlacakla. Allah'ım şifa vesin; Fatma anamızın eli, Havva anamızın eli el benim elim değil, okuya okuya bağlacakla. Ame duş yapaken gusüh abdesi aluken alayala, sonra bağlayala. Ondan sonra bebek düşmeye işte aaa gızım.” (K.K. 4).

Düşük tehlikesine karşı alınan ikinci önlem de “durak taşı”dır. Kaynak şahsımızın anlattığına göre; yöredeki büyüklerimiz ağaca taş atıldıktan sonra ağaçta kalan taşı “durak taşı” olarak nitelendirmişlerdir. Bu durak taşı, ağaca atıldıktan sonra ağaçtan alınır. Eğer taş büyük ise; sandığın bir köşesine konur, küçük ise de hamile kadının beline bağlanır. Bu şekilde atılan taş ağaçta durursa hamile kadının bebeğinin de anne karnında duracağına, yani düşmeyeceğine inanılır. **(K.K. 4)**.

“Bi de durak daşı olaya. Ağaçlara, guşlara daş atala. Yeren daş gelii. Ağaçlardan ta dere gıyılana gada arama gidele. Ağaçda galan daşı alula, onu bağlala. Onu sandunun yan gozüne goycaymışın, ilk sandunnan gideya ya gelin. Güççük sandukla olaya, onan gozüne goycaymışın. Bağlacan onu, büyük olusa sanduk gozüne goycan. Güççük olusa finduk gozü gada falan, onu bağlaycan, beline bağlaycan aynı onu da. Bunları çocuğu düşmesin deyi yapala. İşde ben o gada bileyom gızım orasını.”(K.K. 4).

Türk geleneklerinde taşlarla ilgili birçok uygulamanın yapıldığı görülmektedir. Ereğli yöresinde uygulanan “durak taşı” da bunlardan biridir. Yukarıda durak taşıyla ilgili anlatılan uygulamaya dayanarak Prof. Dr. Hikmet Tanyu; eserinde, bu konuyla ilgili şu maddelere yer vermiştir:

“96— Kısırlığa karşı çocuk doğurmak için Taşla İlgili İnançlar:

1) Taşa Oturmak (Birçok illerde).

- 2) *Taş almak, üzerinde taşımak.*
- 3) *Taş saklamak, evde, uygun bir yerde saklamak.*
- 4) *Ziyaretgâhtaki taşı kucağına alıp taşımak.*
- 5) *Taş üzerine yüzü koyun uzanmak.*
- 6) *Taşa karın sürtmek.*
- 7) *Îlâç niyetine taşı toz halinde getirip içme veya yalama gibi davranışlar.*
- 8) *Kutsal sayılan bir taşı ziyaret etmek.*
- 9) *Kutsal sayılan bir taş çevresinde yürümek.*
- 10) *Akan sudan çocuk sahibi olması için murat taşı almak.*
- 11) *Çocuk doğurtan taşlar. (Aynı zamanda doğumla ilgili).*
- 12) *Çocuk dileği için taşı belde taşımak.” (Tanyu, 1987: 190).*

Durak taşı meselesinde bir de ağacın fonksiyonundan söz etmek gerekir. Esmâ Şimşek; dalları gökyüzüne, kökleri yerin derinliklerine uzanan ağacın “*sonsuzluğu*” simgelediğini ve kesilip yeniden canlanması, bazı ağaçların kışın dahi yapraklarını dökmemesinin de “*ölümsüzlüğün ve yeniden canlanmanın bir sembolü*” şeklinde düşünülebileceğini belirtmektedir (Şimşek, 2006: 242). Bu konuyla ilgili Bahaeddin Ögel’in “Türk Mitolojisi” kitabında da; Yakut mitolojisinde Tanrının ilk kamı yaratıp kapısına da ebediyen solmayan sekiz dallı bir ağaç diktiği ve zamanla büyüyüp Tanrı çocuklarının ağacın himayesinde olduğu belirtilir. İnsan ruhlarının da bu ağacın dallarının arasında uçtuğu, bir insan doğduğunda; bu ağaçtan bir ruh gelip insana can verdiği ifade edilmektedir (Ögel, 1993: 93- 94). Burada; kaynak şahıslarımızın yaptığı uygulamanın ağaçta duran taşın, durak taşının, kadının karnına sarılmasıyla bebeğin düşmeyeceği ve zarar görmeyeceği; yani bu şekilde bebeğin korunduğu inancıyla yapıldığı düşüncesindeyiz.

2.2.3. Sübyan Perisinin Bebeği Boğması Durumu

Çalışma yaptığımız yöredeki kaynak şahıslarımız, bazı bebeklerin anne karnında sübyan perisi dedikleri ruhani varlık tarafından boğulup öldürüldüğüne inanır. Bu durumu engellemek için de imama gidip bundan dolayı muska yazdırdıklarını, muskayı da hamile kadının göbeğine bağladıklarını belirtmektedirler.

(K.K. 1).

“Garı hamile galusa uşak ölese sübyan perisi va derle, içerde çocuğu sübyan perisi boğaya deyini imama muska yazdurla, muskayı gobene bağlala.” (K.K. 1).

Sübyan perisinin bebeği boğması inancıyla yapılan diğer bir uygulama ise; yedi evden çivi toplayarak, çivilerden bilezik yapıp hamile kadının eline takılmasıdır. Yapılan bu uygulamayla birlikte, sübyan perisi denilen varlığın anne karnındaki bebeği boğamayacağı inanılmaktadır. **(K.K. 11)**. Söz konusu bu uygulamada toplanan çivi sayısının yedi olması da dikkat çekmektedir. Bu konuyla ilgili Yaşar Çoruhlu'nun “Türk Mitolojisinin Ana Hatları” kitabında, bu sayının İslamî inanışlarda çok olduğu; Allah'ın göğü yedi kat yaratması, Kâbe'nin yedi kere dönülmesi, Safa-Merve arası yedi şartın uygulanması, tasavvufta yedi tür nefis ve bedende yedi ruhsal güç noktasının bulunması şeklinde geçtiği ifade edilir (Çoruhlu, 2010: 223).

“Bebeği doğmadan sübyan perisi boğmasın diye yedi Memed evinden çivi toplala, hamale yazala, o çividen anaya bi bileziük yapala. Bebek olunca bileziği beben beşine dakala.” (K.K. 11).

2.2.4. Aşerme

Aşerme, hamileliğin üçüncü ayında başlayıp beşinci ayına kadar devam eden, bazı yiyeceklere karşı mide bulantısı hissi veren, kokuya karşı hassaslık oluşturan bir süreçtir. Bu süreç içerisinde, hamile kadın bazı yiyeceklere karşı mide bulantısı hissi duyarken; bazı yiyecekleri de mevsimi olmamasına rağmen yemek ister. Bu konu üzerine Prof. Dr. Ali Berat Alptekin *“Aşerme (yerikleme, ağız tatsızlığı) döneminde kadın hazırladığı yemekleri yiyemez, midesi bulanır, başı döner, halsiz olur. Bu sebepten hamile kadının yakın dostları onun arzu ettiği yiyeceği bulup getirirler.”* (Alptekin, 2011: 251) açıklamasını yapmıştır. Ereğli ilçesinin çeşitli yörelerinde de hamile kadının aşermesine bağlı olarak, aşerdiği yiyeceğin bulunup getirilmesine özen gösterilmektedir. Ancak, bazı durumlarda -maddî sıkıntı, o dönemde istenilen yiyeceğin mevsimi olmaması- hamile kadının aşerdiği yiyecek temin edilez. Bunun sonucunda bebeğin bir uzvunun eksik olacağına inanılır. **(K.K. 4)**. Bu konu üzerine, Prof. Ali Berat Alptekin de *“Hem Türkiye Türklerinde hem de Azerbaycan Türklerinde iki canlı (yükli) kadının isteğinin yerine getirilmesi arzu edilir, eğer bu*

istek yerine getirilmezse çocukta olumsuz bazı hususların oluşacağına inanılır.” (Alptekin, 2011: 251) açıklamasında bulunmuştur.

Prof. Alptekin’in yukarıdaki açıklamasına bağlı olarak araştırma yaptığımız yörede; aşerilen yiyeceğin bulunamamasına bağlı olarak doğacak bebeğin sakat doğmasını engellemek amacıyla hamile kadın istediği yiyeceği yiyemediğinde besmele çekerek, o yiyeceği yiyor gibi niyet edip avcunu yalaması gerektiğine inanılmaktadır. (K.K. 2, 4, 7, 8, 9, 10). Bu şekilde yapılarak bebeğin sağlıklı bir şekilde dünyaya geleceğine inanılmaktadır. Bu durumda bazı kaynak şahıslarımız; hamile kadının sadece avcunu yalaması gerektiğini söylerken, bazı kaynak şahıslarımız ise avcunu üç kere- yalanması gerektiğini söyler. Bununla birlikte, kaynak kişilerden bazısı söz konusu uygulama yapılırken sağ elin avcunun yalanması gerektiğini de belirtmiştir.

Yukarıda sözü edilen uygulamayla ilgili olarak; Tunceli yöresinde de hamile kadının her bulduğunu yemesi gerektiği, aksi takdirde bebeğin şaşı, boynu bükük ve kulağı eğri olacağına inanıldığı belirtilmektedir (Kaya, 1995: 52).

Aşermeye bağlı olarak değinilmesi gereken bir başka konu, aşerme sürecinde mide bulantısının olması durumudur. Bu süreçte aşeren hamile kadın, bazı yiyecekleri yemek isterken bazı yiyeceklerden de midesi bulanır. Bir süre bir şey yiyip içemez. Nitekim araştırma yaptığımız yöremizdeki kaynak kişilerden biri; aşerme sürecinde kendi evinin yiyeceklerinden yiyemediğini, yemeklerinde kötü bir koku hissedip tiksindiğini, sadece başkalarının yaptığı yiyecekleri yiyebildiğini anlatmıştır. (K.K. 7).

“İliklede orak biçeken bi tıngıl armut gotmüşle. Onu yince bem gozlem açılagedi. Bi şey yiyemeyon ku. Ondan sora önümüze ekmeg alayaduk oğden dağa gideken. İnsanla ekmeg vesinle deyi bakagaludum ben, keni ekmemi yiyemeyom ku, kokaya. Çok açlık çekedim aş yergunlüğünde. Yiyemeyom evden, yiyemeyom.”(K.K. 7).

Mide bulantısı olan hamile kadının bu sorununu gidermek için Ereğli yöresinde, köpeğin yiyecek yediği kaba ekmek konup sonrasında tekrar alınarak

hamile kadına yedirilir. **(K.K.6,12)**. Bu şekilde yapılarak aşerme sürecinde oluşan mide bulantısının son bulacağına inanılır.

“Ondan sonra bulantısını giderelim deyini köpek yalana ekmeği sürele, yidürvörle. Ondan sonra aydı derle, ne bilen.” (K.K. 12).

Aşerme sürecinde yenilen yiyeceklerle ilgili inanmalar da bulunmaktadır. Buna bağlı olarak hamile kadının yedikleri bazı yiyeceklerin bebeğin dış görünüşünde olumlu veya olumsuz yansımalarının olacağına inanılmaktadır. Bu inanmaya bağlı hamile bayanın aşerme döneminde bazı yiyecekleri yediği görülürken bazılarında da kaçındığı görülmektedir. Araştırma yaptığımız ilçemizin geleneklerindeki inanca göre, bu yiyecekler ve bebeğe olan yansımaları şu şekildedir:

1. Hamile kadın aşerme sürecinde erik yerse bebeğin gözleri mavi, zeytin yerse siyah, üzüm yerse yeşil olur. **(K.K. 11, 13)**.
2. Hamile kadın muz, yumurta yediği zaman bebeğin sarışın olacağına dair inanma söz konusudur. **(K.K. 10)**.
3. Ayva yenirse bebek gamzeli olur. **(K.K. 2, 3, 7, 8, 13)**.
4. Balık yerse bebek hareketli olur. **(K.K. 1, 3, 7, 11)**.
5. Hamile kadın, bal yerse çocuk konuşamaz. **(K.K. 1)**.
6. Hamile kadın ceviz, keş¹ yerse bebek doğduğunda kireçli olur. **(K.K. 1, 8, 12)**.
7. Paça yerse bebek sümüklü olur. **(K.K. 1, 7, 10)**.
8. Şeftali yerse bebeğin vücudu tüylü olur. **(K.K. 12)**.
9. Elma, kiraz yerse bebeğin yanakları alyanak olur. **(K.K. 4, 10)**.
10. Hamile kadın yüzüstü yatarsa bebeğin burnu yamaşak² olur. **(K.K. 10)**.
11. Hamile kadın acı, ekşi yiyecekler yerse bebek hırçın olur. **(K.K. 11)**.
12. Tongel³ yerse bebek bıyıklı, tüylü olur. **(K.K. 10, 12)**.
13. Peynir yerse bebek beyaz ve güzel olur. **(K.K. 4, 11)**.
14. Çilek yerse bebek çilli olur. **(K.K. 11)**.

¹Keş: Zonguldak iline özgü, süt ürününden yapılan bir yiyecek.

²eğri

³Ereğli halkı tarafından tongel olarak adlandırılan, Ereğli yöresinde yetişen bir meyve.

15. Tatlı yerse çocuk tatlı dilli olur. (K.K. 13).

16. Hamile kadın ciğer yiyip elini vücudunun neresine sürerse bebekte de aynı yerde ben çıkar. (K.K. 10, 11).

Yukarıda sıraladığımız bütün bu inanışlar -zeytinin siyah, peynirin beyaz, yumurtanın sarı vb. olması- yiyeceklerin özelliklerinden kaynaklanmaktadır.

Bu konuyla ilişkili; Çorum ilinin İskilip ilçesinde de bebeğin gamzeli olması için hamile kadına ayva yedirildiği, hamileyken yatırlara gönderilmediği, bebek tavşan dudaklı olmasın diye tavşana baktırılmadığı, çocuk çişli olmasın diye sakız çiğnenmediği, çocuğun vücudunda iz olmasın diye ciğer doğratılmadığı belirtilmektedir (Aslıhak, 2004: 11).

Ereğli yöresindeki kaynak şahıslarımız tarafından, aşırme süreci içerisinde hamile kadının başkasının yiyeceğinden izinsiz bir şekilde alıp yememesi, harama el uzatmaması gerektiğine; aksi takdirde bebeğin büyüdüğünde hırsızlık yapabileceğine, harama el uzatabileceğine inanılır. (K.K. 1, 13). Söz konusu bu inanma; haram-helal, kul hakkı konusunu içerdiğinden ancak din ile ilişkilendirilir.

“Aş yereken bi kimsenin yemişinden yemiş alma, harama el uzatma derle esgiden bize gocagarla. Almazduk.”(K.K. 1).

“Başkasının bahçesinden geçiyosun, aş yergünlüğü var. O meyveyi yemek isteyasun. Onu ordan alıp yedikten sonra belli bir yaşa geldikten sonra veya gelmeden önce o bahçenin sahibine gidiyosun. Ben aş yereken senin meyvanı aldım, yedim. Ben bundan senden helallik almak isdiyorum, diyosun. Eğer o helalliği almazsan çocuğun dünyaya geldiği zaman o çocuğun başkasının meyvalarını almak için hırsızlık yaparmış.” (K.K. 13).

2.2.5. Bebeğin Cinsiyeti

Hamile olduğu öğrenilen kadının gün geçtikçe karnı büyür. Bu süreç içerisinde; hem hamile kadının hem de yakınlarının merak ettiği ve türlü yorumlamaların yapıldığı tek konu, bebeğin cinsiyetinin ne olduğudur. Bu konuda, eski geleneklerde bebeğin cinsiyetinin daha çok erkek olması arzulandığı görülmektedir. Bunun nedeni de büyüklerimizin erkekleri soyun devamı olarak görmesindedir.

Erzurum ilinin Narman ilçesine bağlı Çirmen köyünde bebeğin erkek olması için hamile kadın kırk kere Yasin Sûresi'ni okuyup bir kâğıda yazarak su dolu bir bardakta ıslatıp kibleye karşı besmeleyle suyu içer. Bu şekilde bebeğin erkek olacağına inanılır (Karataş, 1995: 151). Bebeğin erkek olmasındaki bu istek; çalışma yaptığımız yörede kişiden kişiye, yaştan yaşa, aileden aileye değişiklik göstermektedir. Bu konuda büyüklerimizin erkek bebeğe daha çok değer verdiği, gençlerin ise sağlıklı olsun da ister kız ister erkek olsun düşüncesinde olduğu görülmektedir. **(K.K. 11)**. Buradan da anlaşılıyor ki, cinsiyet ayrımı bazı ailelerde olsa da geçmişten günümüze gün geçtikçe azalmıştır.

“Bebek erkek olusa baba da ta çok seviyadu; gayına, gayınta da. Oğlumuz oldu diye. Oğlan evi tütütcekmiş, çoğaltcakmış. Gızı o gada iyi saymazladı. Tabi yeni nesilde oğlanı da gızı da seviyala. Oğlana çok düşeledi.” (K.K. 11).

Çalışma yaptığımız yörede her ne kadar cinsiyet ayrımı yapılmasa bile, bebeğin cinsiyetinin ne olacağı konusunda merakla doktora giderek bilgi alınmaktadır. Geçmiş zamanlarda ise, teknolojinin günümüz şartlarında olmamasından kaynaklı hamile kadının yediklerine, fiziksel değişimlerine ve yapılan çeşitli uygulamalara göre bebeğin cinsiyeti hakkında çıkarımlar yapılmıştır. Örneğin; geçmişten günümüze dek hamile kadının karnı yassı olursa kızı, sivri olursa oğlu olacağına dair inanmalar mevcuttur. **(K.K. 1, 4, 8)**.

“Ganın yaşlı olusa gız, sivri olusa olan olu derledi.”(K.K. 1).

“Ganı sivri olunca oğlan derledi, yaşlı olunca gız derledi.”(K.K. 4).

“Hamile gadının ganı sivri olusa oğlan olu, yaşlı olusa gız olu. Şu andaki gibi dokdor bilib de çocuğun ne oldunu öğrenemeyodun, oğlan mı, gız mı cinsiyetini.”(K.K. 8).

Ankara'nın Çubuk ilçesinin Kargın köyünde de bayanların hamilelik sürecinde güzelleşmesi, karın ve kalçalarının küçük olması, tatlı yemeleri bebeklerinin cinsiyetinin erkek olacağına bağlanırken; yüzlerinde çil oluşması, karın ve

kalçalarının geniş olması, ekşi ve acı yiyecekler yemesi kız bebek doğuracaklarına bağlanmaktadır (Erdoğan, 1995: 103).

Yöredeki büyüklerimizin cinsiyet öğrenmek için yaptıkları başka uygulamalar da vardır. Hamile kadının haberi olmadan iki tane minder hazırlanır. Minderlerden birinin altına makas, diğerinin altına bıçak konur. Daha sonra hamile kadın bu minderlerden birine oturur. Hamile kadının oturduğu minderin altından makas çıkarsa kızı olacağına, bıçak çıkarsa oğlu olacağına inanılmaktadır. **(K.K. 8)**. Söz konusu gelenek, Gaziantep'te (Çelik, 1996b: 32) ve Safranbolu'da da (Akbulut, 2002: 5) uygulanmaktadır.

“Şimdi esgiden cinsiyetini öğrenmek için ileriki gelen büyükle iki dane minder gorladı. Birinin altına bıçak gorladı, birinin altına makas gorladı. Gel şuna otu derledi. Ona otudu mu makasa otursan gız derledi, bıçağa otursan erkek derledi. Böyle anlaşıludu gırgır olarakdan cinsiyeti.”(K.K. 8).

Cinsiyet belirlemede diğer bir uygulama ise, anne karnındaki bebeğin hamileliğin kaçınıcı ayında hareket edip etmediğine bağlıdır. Buna göre; bebek hamileliğin ikinci ayında hareket etmeye başlarsa oğlu, altıncı ayında hareket etmeye başlarsa kızı olacağına inanılır. **(K.K. 1)**. Anne karnındaki erkek bebeğin, kız bebeğine göre daha erken hareket etmesi inancı; Gaziantep yöresinde de bulunmaktadır (Çelik, 1996b: 33).

“Olan iki ayda, gız altı ayda gımıldaya.”(K.K. 1).

2.2.6. Hamilelik Sürecinde Yapılan Bazı Uygulamalar

Ereğli yöresinde, yüklü kadına hamilelik sürecinde yaptırılan bazı uygulamalar vardır. Hamile kadına yaptırılan bu uygulamalar sayesinde birtakım olumlu sonuçlarla karşılaşılacağına inanılmaktadır. Bu konuda ilk vereceğimiz uygulama; kışın tüfeğin av yapabilmesi için hamile kadına yaptırılan uygulamadır. Kış mevsiminde avcılar ormanlık alana gidip kuş avlarlar. Bu durumda, söz konusu yöremizde av tüfeğinin bir türlü kuşları vuramamasıyla karşılaşılır. Bunun için hamile kadının haberi olmadan tüfeği bir zemine koyup hamile kadını onun üzerinden atlattırırlar. Çalışma yaptığımız yörenin inancına göre; hamile kadın,

tüfeğin üzerinden habersizce atladığında tüfeğin artık av yapacağına inanılır. Kaynak şahıslarımız; tüfeğin av yapamamasının nedenini, tüfeğin vurduğu kuşu, ay hâlindeki bir kadının yemesinden kaynaklandığını belirtmektedir. Hamile kadının tüfeğin üzerinden atlamasıyla eski hâline dönmesini durumunu, hamile kadının can taşıyor olmasına bağlayabiliriz. **(K.K. 4, 8, 10)**.

Hamilelik sürecinde hamile kadına yaptırılan bazı uygulamaların yanında; yaptırılmayan bazı uygulamalar da vardır. Yapılmasına izin verilmeyen uygulamalardan biri; hamilelik sürecinde kavak ağacının kesilmesi işlemidir. Hamile kadın, hamileliği sırasında aklına gelmeden veya bilmeden kavak ağacını keserse bebeğinin konuşma yetisini kazanamayacağına inanılmaktadır. **(K.K. 1)**. Ereğli yöresindeki âdetlere göre; hamilelik sürecinde yapılması yasak olan ikinci uygulama, hamile kadını ekmek küreğinin ve kolanın üzerinden atlattırmama geleneğidir. Bu kaçınmanın nedeni olarak da bebek kordonunun bebeğin boynuna dolanma tehlikesinin olmasıdır **(K.K. 1, 10, 12)**. Bu durum, söz konusu yöredeki insanların hamilelik sürecinde olan kadını ve bebeğini koruma amaçlı yaptıkları uygulamadan başka bir şey değildir.

“Furunu yakınca ekmek edeken süngüleyi bağlanca gebe gariyi üsdünden atlatdumazla çocun boynuna eş bağı dolanu deyini.” (K.K. 1).

“Hamile gadunu golandan atlatmazla, ip dolandımazla boynuna dolanu deyini.” (K.K. 10).

Hamilelik sürecinde yapılması yasaklanan bir başka uygulama ise hamileyken ele kına yakılmasıdır. Bu yasağın nedeni olarak da anne eline kına yakarsa, bebeğin dünyaya geldiğinde sarılık olacağı inancı gösterilmektedir. Başka bir kaynak şahsa göre de bebeğin kızıl olacağı şeklinde anlatılmaktadır. **(K.K. 8, 10, 12)**. Bu inanmanın, ele yakılan kınanın bir süre sonra meydana getirdiği renkten ibaret olduğu kanısındayız.

2.3. Doğum Anında Yapılan Uygulamalar

Hamilelik süresince büyükler tarafından yaptırılan veya yapması engellenen uygulamalar olduğu gibi doğum anında da yaptırılan ve hamile bayanın yapması engellenen bazı uygulamalar vardır. Bu duruma örnek vermek gerekirse; doğumun başlayacağını gösteren ağrıların sıklaşması için hamile kadının yürümesi, hareket etmesi söylenirken; bir yandan da doğum gerçekleşirken uyumaması gerektiği hatırlatılır. Nitekim doğum anında gerçekleştirilen söz konusu bu âdetler ve uygulamalar; doğumun kolay, anne ve bebeğin sorunsuz bir doğum süreci geçirmesi için yapılmaktadır.

2.3.1. Doğuma Hazırlık

Doğum; aileyi oluşturan, mutluluk veren, soyun devamını sağlayandır. Hamilelik ile başlayan bu süreçte, hamile kadının kendi ailesi ve eşinin ailesi tarafından yapılması gereken bazı âdetler bulunmaktadır. Bu süreçte; her iki tarafın doğum hazırlığı için üzerine düşenleri yapıp, doğum anında gerekli olan malzemelerin temininden sonra heyecanın ve stresin bir arada duygu ve hislerle doğumun biran önce gerçekleşmesi beklenir. Doğum, günümüzde uzman ebeler ve kadın-doğum uzmanlarınca gerçekleştirildiğine değinilirken; geçmişte köy ebeleri ve ona yardım eden komşular tarafından gerçekleştirildiğine değinilmiştir. **(K.K. 8, 11)**. Nitekim bu durumu kaynak şahısların “Eskiden şimdiki gibi doktor mu vardı, hastane mi vardı? Doğumu tarlalarda bile yapardık.” şeklindeki açıklamalarıyla destekleyebiliriz. **(K.K. 2, 5)**.

Çalışma yaptığımız yörede; geçmiş zamanlarda doğum anında ağrıların belden geldiği anlatılırken; ağrıların arttırılması ve doğumun bir an evvel gerçekleşmesi için bazı uygulamaların yaptırıldığı anlatılmaktadır. Doğum belirtileri gösteren hamile bayana yürümesi gerektiği, bu sayede doğumun daha kolay olacağı söylenir. Gerçekten, günümüzde de yürümenin hamilelere faydalı olduğu, doğumu kolaylaştırdığı doktorlar tarafından da söylenmektedir. Bu nedenle hamile kadına sürekli yürümesi **(K.K. 6)**, sırtüstü yatmaması ve ıkmaması gerektiği söylenir. **(K.K. 11)**. Bunun yanında; evde zemine bir leğen konulur ve hamile kadın onun üzerinden

atlatırılır, yüksek bir yere asılır ve sallandırılır. **(K.K. 1, 3)**. Hamile kadının karnı ovalanır. Hamile kadını dereden üç defa atlatırlar. Eğer dereden atlamazsa evdeki leğene su koyulur. Onun üzerinden atlatırılır. Kur'an'dan sureler okuyarak kadının beli ovalanır. **(K.K. 4, 10)**. Ateşe zincir atılır. **(K.K. 5)**. Hamile kadın; sokağa yürümeye gönderilir, sokağa gönderilmezse ev içerisinde yürümesi sağlanır. Ereğli'nin eski âdetlerinde hamile kadının evde dolaştırılması uygulaması, Sivas/Divriği ilçesine bağlı Güneyevler köyünde de benzer olarak yapılmaktadır (Türk, 1989: 109).

“Dokuz ayda sancıla geldi mi belinden beri gelü gasuklana gire. Ağrı sıkalsın deyini sokağa, çeşmeye suya gitmesen ileğen gorladı, onun üsdünden atlatdurladı üç defa. Bi bi yana, bi biyana. Evde aşa yukara yarış atayon. Yaşmaklara asılıdum ben. Ocan yaşmakları vadi. Onun yaşmaklana asılıdum da kenimi öyle sirkeledim.” (K.K. 1).

“Şimdi onları yapan mı va a kızım! Sonra bu sancıla başlanca dere atlatdurlamış. O dereden atlanca doğum çabuk olumuş, ne alakaysa. Dere bulamazlarsa evin ortasına seleye su guyalamış. O selenin üsdünden 3 defa atlatdulamış. Boynundan yumurta atlatdurlamış, su gibi akivesin. Uşağı oluvesin deydi. Ondan sonra bu doğuma sancılanaya. Bebeği doğutduryala esgile, ebele, dedele.” (K.K.12).

Çalışma yaptığımız yörenin doğum anı âdetleriyle ilgili yukarıda belirtilen uygulamalar dışında, bebeğin dönmesi için yağ içirme âdeti de bulunmaktadır. Bunun dışında, anne karnında bebeğin ölüm tehlikesi yaşamaması için hamile kadının doğum anında uyuması engellenir. **(K.K. 7)**. Bebeğin çabuk doğması için hamile kadın su üzerinden atlatırılır, boynundan aşığı yumurta akıtılır. **(K.K.12)**.

“Ebe gadlac yapayadu ağrım gelsin deydi. Ondan soracam sirkeleyadu beni, uşak dönsün deyini yağ içüryadu. Uşak öle deydi beni yatumayadu. Bem uyukum geliyodu, yatıveryodum ağrılara dayanamanca. Sirkeleye sirkeleye olayadu işde.” (K.K. 7).

“Doğum hastası hastalanınca hadi gızım dereden 3 defa atla derledi. Dereden 3 defa atla gel, atla gel derledi, doğum kalay olsun deyini. İğır gidemese leğene vadi, el yıkama ligenleri. Liğene gorladı. Su guyaladı liğene. Liğenden 3 tefa atladuladı bu gelen. 3 tafa atladuladı, okuya okuya belcüvezini sıvaladı, hem okurladı hem belini sıvaladı doğum yapan gadunun.” (K.K. 4).

Ereğli yöresinde, doğum başlangıcında hazırlık olarak yukarıdaki uygulamalar yapılyorken (K.K. 1, 3, 4, 5, 6, 10, 12); İçel’de zemzem suyu içirildiği, Ankara’da hocanın yazdığı tabaktaki suyun içirildiği, Niğde ve Bolu illerinde şerbetin içirildiği belirtilmektedir (Örnek, 1979: 102). Ankara yöresinde de özellikle erkek bebek doğumlarında doğumun kolay olması için kadının sağ tarafındaki oyluğa zümrüt taşının konduğu ifade edilmektedir (Tanyu, 1987: 112).

2.3.2. Göbek Bağı

Çalışma yaptığımız yöredeki kaynak şahıslarımız eski zamanlarda işlerin yoğun olduğunu; doğumun tarlada bile yapıldığını belirtip makas olmadığı için bebeğin göbek bağına taş ile kesildiğini ifade etmektedirler. (K.K. 7).

“Gobeni, talada makas bulamanca daşnan keselemiş.” (K.K. 7).

Yöremizdeki kaynak şahıslarımızdan biri de eski zamanlarda göbek bağına kesilme metodunu şu şekilde anlatmaktadır:

“Anadan doğunca 5-6 santım yokaran kesecen gobeği. Oşak o zaman sedalı olumuş, kısa kesesen uşan sesi o gada olmazmış. Gobeni o gelen keselemiş oğden.” (K.K. 4).

Bebeğin göbek bağı kesildikten sonraki mesele de göbek bağına hangi amaçla, nereye konulacağına dair yapılan inanmalardır. Yöredeki kaynak şahıslar geleneklere ve inanmalara bağlı olarak göbek bağına bebeğin ileriki yaşlarda olmasını istedikleri amaçlar doğrultusunda, ya okul bahçesine ya hastane bahçesine gömüldüğünü ya da tavana atıldığını belirtmektedir. Bazı kaynak şahıslarımız da göbek bağına bebeğin ileriki yaşlarında boyu uzun olsun diye kavak ağacının dibine gömüldüğünü, bebeğin karnı ağrımazın inancıyla da beşiğe koyulduğunu belirtmektedir. Kısaca belirtmek

gerekirse; bebeğin göbek bağı imam olsun diye camiye, öğretmen olsun diye okula, doktor olsun diye hastaneye, eve bağlı olsun diye tavana atılır ve illa ki bu durumun gerçekleşeceğine inanılır. (K.K. 1, 2, 3, 5, 10).

“Gobeni kesince, gobek gurunca, düşünce gobeği beze bağlladı, beşin urümüne bağlladı.” (K.K. 1).

“Ben ebe de gormeden kenim doğurdum. Gobekleni mobekleni kenim kesdim. Gobeni evin üsdüne atdım eve bağlı olsun deyini. Ya camiye at ya da evin üsdüne at derledi. Eğer dışarı atasan uşak geziyenti olu, evde durmaz. Ben Almanya'dakileni okula atdım, okuldan ayrılmayala. Burdaki doğanları da evin üsdüne atdım. Hakkatdan da eve bağlı oluladı uşakla.” (K.K. 2).

“Göbeği gacagarı keseya, nerey attunu bilmeyom. Onu ne derledi bileyon mu? Gobeni evin altlana komesen eyana bağlı olu. Yabana atasan talalara bağlı olu derledi.” (K.K. 5).

“Bebek olunca gobeni keseledi. Bebeğin bağını kavak dibine komeledi beben boyu uzun olsun deyini. Gobek bağını çocuğun ganı ağrımazın deyini beben beşin başı altına gorladı.” (K.K. 10).

Ereğli yöresine ait bu konuda elde edilen bilgiler dışında, bu konuya bağlı olarak; bebeğin göbek bağının Van'da suya atıldığı, Niğde'de rastgele atıldığı görülmektedir (Örnek, 1979: 109). Çorum iline bağlı İskilip ilçesinde de, çocuğun *“dışarı ayaklı”* olmaması için göbeğinin dışarı atılmadığı belirtilir (Aslıhak, 2004: 11). Kastamonu yöresinde ise, bebeğin göbek bağının doğumdan aşağı yukarı bir hafta sonrası kururken; bebeğin gezmeyi sevmeyen, güler yüze sahip ve evine bağlılığı için düşen parçanın gül dibine gömüldüğü ifade edilmektedir (Erdoğan, 1992: 273).

2.4. Doğum Sonrası Yapılan Uygulamalar

2.4.1. Lohusalık

Lohusanın, yeni doğum yapmış kadınlara verilen isim olduğu bilinmektedir. Çalışma yaptığımız yörede lohusa kavramının yanında kırklı kelimesi de kullanılmaktadır. Yeni doğum yapmış bir kadının yalnız bırakılmaması gerekmektedir, aksi takdirde üç harfli dediğimiz ruhların lohusa kadını korkutup zarar vereceğine inanılır. Nitekim kaynak şahıslarımız da bu durumu “Kırklı kadının kırk gün mezarı açık olur” sözleriyle açıklar. (K.K. 1, 2, 4, 9, 12). Bu nedenle kırklı kadın, lohusalık zamanı geçene dek yakınları tarafından kırk gün boyunca korunur. Aynı şekilde tehlikede olduğuna inanılan bebeğin de bu varlıklardan korunması sağlanır. Bu konuyla ilgili olarak; Siirt yöresinde lohusanın korkacağına inanıldığından kırk gün boyunca dışarı çıkarılmadığı, yalnız bırakılmadığı ve ev işi yaptırılmadığı ifade edilirken (Kılıççıoğlu, 1992: 76); Bayburt yöresinde de bebeklerin kırk geçene kadar evden çıkarılmadığı, geceleri lamba yakıldığı, “höllük” adı verilen toprağa yatırıldığı ifade edilmektedir (Yardımcı, 1991: 80).

“Kırklı gariyi evde yalnız gomazla. Kırk gün mezarı açık olu derle.” (K.K. 1).

“Kırklykanı hiç yalnız bırakmazladı. Yalnız bırakısan bi hasdalık garişimus kırklı gariya. Kırk gün kadının mezarı açık olumuş. Hakikadden de öyleymiş. Buradan bi kimse biliyom. Kırklyken yataken kadunun yanına iki kişi gelip onu boğma çalışmışla. Öyle anladuladı.” (K.K. 2).

“Kırklı garının mezarı açık olumuş. Kırklı gariyi insansuz gomazladı oğden, bizim gocagarla. Bi de süpürke tilini başı altına goycaymışın doğum yapınca kırkının. Süpürge dayala.” (K.K. 4).

Lohusalık döneminde dikkat edilmesi gereken diğer konu ise, doğum yapmış kadına ağır iş yaptırılmaması ve yeme içmesine özen gösterilmesidir. Yeni doğum yapmış kadın, ağır bir şey kaldırdığında kasıklarının düşeceğine inanılır. (K.K. 7). Bebek yataklığı çıkar inancıyla da elma yemesi kırk gün yasaklanır. (K.K. 9, 11).

Bununla birlikte soğuk içecekler içmemesi, kendini soğuğa karşı korunması gerektiği söylenir. (K.K. 4). Amasya yöresinde de doğum yapmış kadına üşütmemesi için Ballıdere kasabasında helle çorbası, Kayadüzü kasabasında süt ve sütlü çorbanın verildiği ifade edilirken; üreme bölgesi şişmesin diye de yumurta et, elma yedirilmediği ifade edilir (Kalaycı Durdu, 2004: 203).

“Kırkklı garının kırk gun mezarı açık. Neden dersen bu ameletin bi eşi. İçin yaralanaya. Üşütdü mü, üşüdüsen, soğuk su içesen bu hale uğrasın. Mesela çok ölen olayadu oğden. Bizim zamanlamızda böyle çok ölen olayadu. Anele soğuk su içiveryaladı, soğukdan gorumayaladı kenileni.” (K.K. 9).

Loğusa döneminde; bebeğin yeterince süt içmesi ve doymasını sağlamak için lohusa kadına tatlı, şerbetli gıdalar yiyip içmesi belirtilirken; en çok da komposto türü içeceklerin süt yaptığı belirtilir. Bunların dışında, pancarın da süt arttırıcı etkisi olduğu söylenmektedir. Bu şekilde, bebeğin ihtiyacı olan sütün elde edileceğine inanılır. (K.K. 9).

“Bahçelerin gara mancarını yin, südüünüz gelsin derledi büyüklemez. Onları yirdük, bebeklemize südüümüz gelidü. Öruk kompostası yirdük. Elma hoşafi, gabuklu pakla, erük buruşu, armut hoşafi... Hep onları yirdük.” (K.K. 9).

2.4.2. Albastı

Albastı, Prof. Dr. İsmail Parlatır'ın “Osmanlı Türkçesi Sözlüğü” nde “*albasdı*” şeklinde yer alıp “*Loğusa humması, doğum sırasında bakımsızlık sebebiyle yakalanan ateşli bir hastalık.*” olarak tanımlanmıştır (Parlatır, 2009: 73).

Bu konuda Prof. Dr. Saim Sakaoğlu, “*Halkımız arasında ‘al bastı’ veya ‘al basması’ diye adlandırılan bir hadise vardır. Gerçekte böyle bir şey var mıdır, yok mudur, bilinmez. Ama Anadolu halkının muhayyilesi böyle bir hadiseyi ve onun kahramanlarını uzun yıllardan beri aralarında yaşatagelmişlerdir.*” (Sakaoğlu, 1989b: 69) açıklamasını yapmıştır.

Ereğli yöresindeki kaynak şahıslarımız “albastı” kavramının yerine cin, peri kavramlarını kullanmışlarsa da anlatılanlar doğrultusunda bu varlığın albastı olduğu

apaçık ortadadır. Çalışma yatığımız yörede; bebeğin cin, peri adı altında bilinen albastıdan korunması için bazı uygulamaların yapıldığı görülmektedir. Kaynak şahıslarımız bu konuda kırklı kadının yalnız bırakılmaması gerektiğini, kırk gün mezarının açık olduğunu belirtmiştir. (K.K. 1, 2, 7, 11). Prof. Dr. Saim Sakaoğlu'nun "Anadolu Folklorunda Göktürk Efsanelerinin İzleri" yazısında da al karısı, al ruhu olarak bilinen bir gücün, kırkı çıkmamış annelerin yanına gelip ciğerlerini yediği; bu sebeple lohusaların yalnız bırakılmadığı, bazı tedbirlerin alındığı belirtilmektedir (Sakaoğlu, 1989a: 114). Prof. Dr. Ali Berat Alptekin'in eserinde de alkarısının lohusaya ve bebeğine zarar verip hatta onları öldürebildiği; bu nedenle halkın da albastıdan korunmak için lohusa ve bebeğin üstüne kırmızı tül, yastık altına da demir parçası koyduğu ifade edilir (Alptekin, 2012: 121).

Çalışma yaptığımız yöremizde de albastıdan korunmak için lohusanın bulunduğu yere süpürge parçası, muska, sarımsak ve iğne konulduğu anlatılır. Bu şekilde yapıldığında lohusa kadına hiçbir şeyin musallat olmadığı ve kötü bir durumun yaşanmadığı; aksi takdirde cinlerin, perilerin vb. varlıkların kadına musallat olup zarar verecekleri anlatılmaktadır. (K.K. 2, 9). Yürükler'de de lohusa yastığının altına kilit veya anahtar, maşa, orak konup süpürge ateşte yakılıp onunla küllü suyun yapıldığı ve üç yudum lohusaya içirildiği, kurşun döküldüğü belirtilmektedir (Yalman (Yalın), 1977: 283). Çorum'un İskilip ilçesinde ise; korunma amaçlı bebek ve lohusa kadının yastığının altına bıçak ve makas koyma âdeti yapıldığı ifade edilmektedir (Aslıhak, 2004: 11).

"Kırklykanı hiç yalnız bırakmazladı. Yalnız bırakısan bi hasdalık garişmuş kırklı gariya. Kırk gün kadının mezarı açık olmuş. Hakikadden de öyleymiş. Buradan bi kimse biliyom. Kırklyken yataken kadunun yanına iki kişi gelip onu boğma çalışmışla. Öyle anladuladı. Beben beşine falan süpürge dayaladı, ya musga gorladı ya iğneynen sarımsak gorladı. Beben yanına kimse yaklaşmasın iğne batsın deyi." (K.K. 2).

"Bebek kırğ gun içinde korkmasın deyi beben beşine süpürke tili bağlladı. Anneyi korkmasın diye kırk gun bekleledi, kenini gomazladı. Cinle, perile gelü deyi öyle anneyi kırk gun kenini gomazladı." (K.K. 9).

Albastıyla ilgili yöremizde yapılan yukarıdaki uygulamalarla ilişkili olarak; Ali Berat Alptekin'in çalışmasında da alkarısının hiç evlenmediği, ahırda yaşayıp atın kuyruğunu ördüğü, gece ata binip onu yorduğu; giysisine çuvaldızın, iğnenin vs. eşyaların batırılması ile hane sahibine yedi yıl hizmette bulunduğu ifade edilir (Alptekin, 2012: 121). Reşat Genç'in eserinde ise, Türk inançlarında Şamanizm devrinde olduğu anlaşılan "*Sarı albastı*" ya da "*Sarı Albıs*" denilen ruhun da koruyuculuğundan söz edilmektedir (Genç, 1997: 31). Bu konuda Alptekin'in eserinde alkarısıyla ilişkili olan "albastı" anlatmalarında da "*Sarıalbastı, Karaalbastı*"dan bahsedildiği; kadının "*Sarıalbastı*"ya yakalandığında "*Albastı ocağına*" gidip tedavi olunduğu; fakat "*Karaalbastı*"ya yakalandığında da lohusa ve bebeğin kurtulma şansının çok az olduğu ifade edilmektedir (Alptekin, 2012: 121).

2.4.3. Kırk Basması/Yaşıt Meselesi

Anadolu'nun çeşitli yerlerinde genel olarak kırk basması olarak bilinen söz konusu inanç, çalışma yaptığımız yörede; kırk basması, yaşıt meselesi, kırk karışması olarak bilinmektedir. (K.K. 9, 12). Aynı inanma; Erzurum yöresinde de "*kırk basması*" olarak geçer (Taş, 1996: 205).

Kaynak şahıslarımız; iki hamile kadının aynı zamanda doğum yapması hâlinde birbirleri hakkında kötü düşünürlerse, birinin bebeğini kırk basıp hasta olacağına inanmaktadırlar. Bu nedenle lohusalık sürecinde kırklı kadını zorunlu olmadıkça dışarı çıkarmazlar; dışarı çıkmak zorundaysa da aynı zamanda doğum yapan biriyle karşılaşıldığında yollarını çevirmeleri, birbirlerini görmemeye özen göstermeleri gerektiğine inanılır. Bu durumun yapılmaması hâlinde bebeklere kırk basacağına inanılmaktadır. Kırk basmasını engellemek için yapılan diğer uygulama da doğum yapan iki kadın karşılaştığında, birbirlerinin ağzından tükürük alınması ve birbirlerine karşılıklı olarak çengelli iğne takılmasıdır. (K.K. 1, 4, 9, 12).

"Uşakla akran olulasa, hinci on beş gun, yirmi gun uşakla vasa uşaklan kırkı garışvördü. Uşan bi danesi zayıfladı, öledi. Ne bilen işde. Hinci uşakları gorüşdürledi oğden. İğne dakınuladı. Birbirlene iğne vörledi. Bu sen uşan iğnesi. Sen bana vördün, ben sana vördüm iğneyi. O gelen iğne vörledi oğden. Uşakla zayıfladı, aynı o gelen uşakları yıkaduk." (K.K. 4).

“Eee yaşıt olaya çocuk, başgasının kırkınnan kırkı garışaya, onları gorüşdüryala. Birbirlerinin ağzından tukürük alayala, tukürük veyala. Birbirlenden iğne alayala, iğne veyala.” (K.K. 12).

Çalışma yaptığımız yörede; kırk basmasına uğrayıp hasta olan, sürekli zayıflayan bebeğin iyileşmesi için usulüne göre yıkamayı bilen birine yıkattırıldığı da belirtilmektedir. Yıkama suyunun içine kırklamadaki gibi kırk kazıktan ağaç yontusu, yedi tane pazı yaprağı, gül dibinden toprak, gül yaprağı atılır. Hazırlanan su; gece dışarıda bekletilir, sabah ezanıyla birlikte dışarıdan alınan suyla bebek yıkatılır. Bu uygulamayla birlikte, kırk basmasına uğrayan bebeğin iyileşeceğine inanılmaktadır. **(K.K. 1, 4, 6, 9).**

“Çocuğu yaşıt basınca kırk gazukdan gıyuk aluladı. Andan sora ondan bundan yaprak toplaladı. Onan yikaladı, başkasına yikatdurladı. İşde onu yıkanca kesülü derledi hasdalık basaya ya şimdi. İki dane uşak bi olayala ya. Gala ganılanı bozayala ya. Ondan sonra yaşıt basaya. Onun derdi onları yıkadayala.” (K.K. 6).

“Esgiden yaşıt melesi vadi. Kırk gazukdan gıyuk toplayaladı. Yedi pazıdan yaprak, gul dibinden toprak, gul yaprağı öyle onları toplayıp suya atayaladı; gece ayaza gorladı. Gece ayaza goyub sabah ezanında o bebeği yıkayaladı. Bebek zayıflayadu. Ondan sonra ak⁴ bebek meydana gelme başlayadu. Yaşıtını yapduktan sonra uşakla toparlanayadu. Büyükle ganını bozmasından olaya. Mesela anennen bem kırkınnan garışmış. Hinci kırk gun bu beben onünden geçemecek ikimizin kırkı garışusa. Kırk gun ben de bunun evinin önünden geçemecem. Artuk uşakla bi yaşına girince gada birbirleni gorüşdümecen, birbirleni gormecekle. Gorese anne garnını bozayadu.”(K.K. 9).

Yaşıt basan bebek yıkatıldıktan sonra yeni bir mezarlığın üzerinden toprak alınıp bebeğin üzerine atılmaktadır. Bu şekilde kırk basan bebeğin iyileşeceğine inanılmaktadır. Kaynak şahsımız günümüzde üst üste aynı zamanda doğum yapan kadınların bebeklerinin artık kırk basmasına uğramadıklarını, eski zamanlarda insanların fesat düşündüklerini de belirtmektedir. **(K.K. 3).** Bir başka kaynak şahsımızın verdiği bilgiye göre; yaşıt basan bebekler için yeni mezardan toprak alınıp

---

⁴ Artık

kırk kaşık suyun içine bu toprağın konularak bebeğin yıkanmasıdır. Bebek yıkandıktan sonra üzerinden çıkarılan atlet, yeni olan mezarlığın üzerine gömülür. Bu uygulamanın yapılmasıyla bebeğin artık iflah olup iyileşeceğine inanılmaktadır. **(K.K. 9)**. Bursa’da da çocuğun mezaristana götürülüp mezarın üstüne yatırıldığı, sonrasında mezarın üstünden başka biri tarafından kaldırıldığı belirtilir (Örnek, 1979: 239).

“Yaşıt basdı mı yeni mezarlığın üzerinden toprak al derledi. Andan sonra o uşan üsdüne sallayve uşağı yıkanca derledi. Hinci öyle değil, garla onca⁵ uşak doğuryala üsd üsde geleyala ora. Oğden galbleri bozukladı insanlan.” (K.K. 3).

Çalışma yaptığımız yörede yapılan diğer bir uygulama ise; yaşıt olup hastalanan bebekler, musalla taşının altından geçirilir **(K.K. 4, 12)**. Sonrasında bebek, cami önünde yıkanıp küle gömülür, bir ot toplanır, bebek toplanan otlarla tekrar yıkanır. Daha sonra da bebeğin her türlü beladan, musibetten korunması için niyet edilerek ıslanan ot ocağa asılıp kurutulur. **(K.K. 12)**. Bela ve musibetlerin yok olmasını önce ıslanan otun bebeğe sürülüp sonra kurutulmasına bağlayabiliriz.

Elazığ yöresinde ise; çocukların hastalandığında iyileşmeleri için dörtgen biçimindeki taşın altından geçirildiği belirtilmektedir (Tanyu, 1987: 135). Buradaki durum ile Ereğli yöresinde yaşıt basan bebeğin iyileşmesi amacıyla musalla taşının altından geçirilmesi benzerlik göstermektedir.

“Yaşıt olan çocuğu az önce de anlatduğum gibi musalla taşının altından geçüryala. Bi bi taraftan bi bi taraftan iki kişi alaya. Sonra bunu, o bebeği yıkadukdan sonra caminin önünde yıkayala, kule komeyala. Kule komdükden sonra dereleden bi ot toplayala. O otnan bebeği yıkayala. Yıkadukdan sonra bunu ocak başına asayala. O, orda gurunca alayala. Her derdi belası gitsin deyip otnan beraber guruyomuş, ebelemiz öyle yapalamış.” (K.K. 12).

---

⁵ Bir sürü, fazlaca, çok.

2.4.4. Kırklama

Çalışma yaptığımız yörede, anne ve bebeğin kırkinci gün yıkanıp arınmasına “kırklama” denmektedir. Kırklama esnasında kullanılan eşyaların hiç kullanılmamış olmasına özen gösterilmektedir. Ayrıca; bu geleneğin uygulanması sadece kadınlar arasında yapılır, erkekler ise; o ortamda bulunmaz.

Çalışma yaptığımız yöredeki kaynak şahıslarımızın da belirttiği gibi kırklama için kırk kaşık su hazırlanır. Ayrıca hazırlanan kırk suyu, kırk deliği olan kalburdan geçirilir. Bu kırk suyu anne ve bebek için ikiye bölünür. Anne ve bebek aynı anda banyo yapar. Loğusa kadın yıkanırken gusül abdesti de almaktadır. Anne yıkanırken bebeği de kırklama uygulamasını bilen biri yıkamaktadır. **(K.K. 4)**. Bazı kaynak şahıslarımız da bebeğin kırklama âdetinin loğusa kadının kaynanası tarafından yapıldığını belirtmişlerdir. **(K.K. 13)**. Ereğli yöresinde geçmişten günümüze dek yapılan kırklama âdetinin; Trabzon, Artvin, Rize yörelerinde de yapıldığı ifade edilmektedir (Balıkçı, t.y. a: 32)

Çalışma yaptığımız yörede kırklama sırasında, kırk suyunun içerisine kırk tane taş, altın yüzük, kırk tane ağaç yontusu, kırk tane bozuk para, bıçak, pazı yaprağı, süpürge tili, gül yaprağı vb. gibi nesnelere konulmaktadır. **(K.K. 1, 3, 4, 7, 10)**. Kırk suyuna çeşitli materyaller atılması; Safranbolu (Akbulut, 2002: 11), Erzurum (Taş, 1996: 206), Trabzon (Balıkçı, t.y. a: 32) yörelerinde de uygulanmaktadır.

Kırk suyuna atılan bu nesnelere suyun içine ilave edilmesinde muhakkak bir neden vardır. Bu nedenle, bu nesnelere her birinin bir anlam ifade ettiği düşüncesindeyiz. Kaynak şahıslarımıza göre; bıçak bebeğin demir gibi güçlü ve kuvvetli, gül çocuğun gül gibi açılması, pazı bebeğin pazılı olması, altın yüzük bebeğin yüzünün nur gibi parlaması için koyulduğu belirtilmektedir. **(K.K. 4)**.

“Otuz üç gün sonra kız kırklanaya, otuz bir gün sonra oğlan kırklanaya. Kırk bir dane gazukdan gıyuk alacan. Gul yaprağı, altın yüzünü, atacan, gul yaprağı, pazı yaprağı, o gelen gıyuklanan kırklacan. Oşak yıkaken galbur, bıçak bi de demür goyala, uşak demür gibi oldun deyini, altını da altın gibi parlasın derle. Gulü, gul gibi açılın deyi gorla. Pazıyı da pazılansın diye.” (K.K. 4).

“Giz çocuğu otuz üçde, oğlan çocuğu otuz birde kırklanudu. Kırk gaşuk su gorladı. Kırk dane daş gorladı. Altunum vadı, altunu atdım, kırk dane gazukdan giyuk topladuk. Kırk gaşuk sudan anneye de böledük. Ben uşığı yıkakan anesi de kenisi yıkanudu.” (K.K. 10).

Kaynak şahıslarımızın kırk suyuna kırk adet taş atmasındaki amaçlarını, Cahit Beğenç’in “Mitoloji Kitabı”ndaki taş için yapılan “*Ebedî hayatı temsil eder.*” açıklamasına bağlayabiliriz (Beğenç, 1974: 69). Üzerinde durmamız gereken diğer bir konu da kırk suyuna konulan altın yüzüktür. Burada, altın yüzüğün renginin sarı olması herkesçe bilinen bir durumdur. Fuzuli Bayat, bu renk konusunda “*Güneş’in işareti (rengi) olan kırmızı, sarı renk, hem sonsuzluğun hem de mutluluğun işareti idi.*” şeklinde açıklama yapmaktadır (Bayat, 2010: 65). Biz de buna bağlı olarak kaynak şahıslarımızın altın yüzüğü kırk suyuna atmasının yüzüğün renginden dolayı olduğu düşüncesindeyiz. Cahit Beğenç’in “Anadolu Mitolojisi” eserinde de yüzükle ilgili şu ifadelere yer verilmiştir:

“YÜZÜK (ALYANS)

1. Üreme kültü ile ilgilidir.
  2. Delik taşın sembolüdür.
  3. Daire şekliyle tam bir hayatiyet ifade eder.
  4. Ayın halesini temsil eder.
  5. Bilezik, kolye gibi şeyler de aynı düşüncüyü ifade eden timsallerdir.”
- (Beğenç, 1974: 71).

Bu bilgilerin dışında; kırklama suyuna kırk ağaç yontusu, kırk tane bozuk para, kırk kaşık su eklenmesi; kırk sayısının geleneklerde vazgeçilmez olduğunu göstermektedir. M. Abdülbasit Sezer’e göre; “kırk sayısı” İslamiyetten önceki devirlerde ve Arap, İran ve Türk kültüründe bulunan büyüleyici bir sayıdır (Sezer, 2010: 175). Yaşar Çoruhlu’nun eserinde de; çocuk ve doğumla ilgili bazı geleneklerdeki uygulamaların “kırk gün” olmasına önem verildiği açıklanmaktadır (Çoruhlu, 2010: 226).

Çalışma yaptığımız yörede kırklama günü, bebeğin cinsiyetine göre değişmektedir. Kaynak şahısların belirttiğine göre bebek eğer kız ise otuz üçüncü gün kırklama yapılırken erkek ise kırkıncı gün kırklama yapılmaktadır. Bu durum bazı kaynak şahıslarımız tarafından da bebek kız olursa otuz üçüncü gün, erkek olursa otuz birinci gün olarak belirtilmiştir. **(K.K. 1, 4, 10, 12).**

Kırklama bittikten sonra bebeği yıkayan kişi, kendisinin kırklamayı bitirdiğini anneye söyler. Ayrıca bebeğe ve annesine kırlandıktan sonra eski eşyaları bir daha giydirilmez. Kırklanan anne ve bebeğin hiç giyilmemiş eşyalar giymesi gerektiğine inanılır. Annenin ve bebeğin kırklanmadan önce pis olarak kabul edildiği, kırklanmayla birlikte temizlendiklerine, bu nedenle de yeniden bir arınma olarak eski eşyalarının atılıp yeni eşyalar giymeleri gerektiğine inanılır. Kırklanan anne de kurulanmadan yeni eşyalarını giyer. **(K.K. 4).** Burada kırklanan loğusa kadının kurulanmadan giyinmesi vücudundaki su damlalarının düşmesiyle günahlarının hafifleyeceğine dair olan inanıştan kaynaklanmaktadır. Anne bebeğin yanına gelir. Bebeği kırklayan kadın, bebeği annesinin koinundan üç kere geçirir. Sonra bebeğin ayaklarını annesinin omuzlarına bastırarak annesine üç kere “Sana sağlam bebek veriyorum, aldın kabul ettin mi?” der, kadının “Kabul ettim.” demesiyle de bebeği annesinin kucağına verir. Daha sonra bebeğin beşiğindeki eşyalar da yenilenir. Eğer yenilenmezse artan kırk suyundan beşiğe serpilmesi gerektiğine inanılır. Bir de loğusa kadının kırklyken gittiği her yere de kırk suyundan serpilmesi gerekmektedir. Çünkü kadın bu yerlere kırklyken gitmiştir ve buralar da pisenmiştir. Bu nedenle gidilen yerlere kırk suyundan serpilmesi ve bu yerlerin de arındırılması gerektiğine inanılır. Eğer loğusa kadının gittiği yerlere kırk suyundan serpilmezse gittiği yer tarlaysa, tarlanın ürün vermeyeceğine, komşuysa başlarına musibet geleceğine inanılır. Bu nedenle de loğusa kadın kırklyken zorunlu olmadıkça bir yere gönderilmez. **(K.K. 7).** Gittiği yerlere de artan kırk suyundan serpilir. Çalışma yaptığımız yöredeki bir kaynak şahsımız; eskiden bizzat artan kırk suyunu serpmek için kapı kapı dolaşıldığını, günümüzde ise böyle bir durumla karşılaşmadığını, pencereden artan suyun döküldüğünü belirtmektedir. **(K.K. 4).**

Çalışma yaptığımız yöredeki bir kaynak şahsımıza göre de artan kırk suyu gece balkona koyulur. Loğusa kadın kırklyken nerelere gittiyse gökyüzündeki yıldızların artan kırk suyunu balkondan alıp söz konusu yerlere ulaştırdığına inanılır. (K.K. 13).

“Otuz üç gun sonra gız kırklanaya, otuz bir gun sonra oğlan kırklanaya. Kırk bir dane gazukdan gıyuk alacan. Gul yaprağı, altun yuzünü, atacan, gul yaprağı, pazı yaprağı, o gelen gıyuklanan kırklacan. Oşak yıkaken galbur, bıçak bi de demür goyala, uşak demür gibi oldun deyini, altını da altın gibi parlasın derle. Gulü, gul gibi açılındeyi gorla. Pazıyı da pazılansın diye. Oşağı kırklakan ben yıkayon. Anesini de kırklama yollayon, yıkanma gideya. Ona su bölüveyon, birazını da dışarı atma. O gıyuklanan her şeylenen garuklayon. Ona ayırdan su bölüveyon. Suyu kırk bir tafa sayıyom. Yarzını ona böleyon, yarzını uşağa bölyon, birazını da dışarı atma. Dışarı atayala hani, varduğı yere. Anasını kırklama yollayon, hadi gızım yıkan va gel. Kırklanma gideya. Oran gusul yapaya. Okuya, Allah’ım bem her türlü temizlümü ve deyini, o suyu akdarya. Ondan sonra hiç silinmeden giyinecek. Ondan sonra ben uşağı buradan alacam Ana da oran gelecek. Ora ananın ganı altından (bebeği) geçirürüm ben, üç tafa üzerinden. Ganı altından sağdan sola, sağdan sola, sağdan sola üç tafa. Bir üstün, iki üstün bem gızım herkesten üstün; bir üstün, iki üstün bem gızım herkesten üstün; bir üstün, iki üstün bem gızım herkesten üstün. Ondan sonra anasını çiğnedürün, anası eğilü böyle. Bem gızım anasından da üstün derim. Üç tafa sallayverün. Gızım ben sana sağlam uşak veyon, aldın gabul etdin mi deyon, ettim deya. Ben sana sağlam uşak veyon, aldın gabul etdin mi deyon, etdim deya. Ben sana sağlam uşak veyon, aldım gabul etdin mi deyoni etdim deya üç tafa. Al sen olsun deyon, anasına satayon. (Hamile kadının) gittiği her evi gezeledi. Gitdüğü eve de atacan suyu. Uşan beşine de atacan yatduğı yere. O sudan bo gelen uşağa ayırdüğün sudan. Geyülmedük urba giyecek, kırklanınca. Hiç geyilmedük olacak. Örtüsünü, döşeğini de soyacanız. Soyamadın bakdın, yorganla büyük ya, yıkayamadın. Onlara su sepivecen. Ondan sonra her eve su sepecen. Ev ev gezedük oğden. Hinci yapmayala pencereden sallayveyala. O gelen ededük a gızım.” (K.K. 4).

“Şimdi bebeği kırklaken bebeğini leğende kaynana yıkıyo. Ondan sonra sen duş almaya gidiyosun sen duş almadan çıkarken kaynana kapıda çocuğu kucacağına veriyo. Ondan sonra o yıkanan suyun içine parmağındaki altun yüzükleri atıyosun. Yıkadukdan sonra o altun yüzükleri alıb besmele çekib suyu lavabodan aşağı atıyosun. Suyu saydıktan sonra übrüğe döküyosun. O übrükdeki suyla da etrafa döküyosun. Bebeğin kırkı çıkınca onun kırk suyunu sayasın, dışarı atasın. Galan suyu balgona gorsun. O içindeki suyu yıldızlar alıp sen gittiüğün yere dağıtıyorlarmış.” (K.K. 13).

2.4.5. Bebeğe Ad Verme

Türk geleneklerinde geçmişten günümüze bebeğe isim vermek önemli sayılmıştır. Bu nedenle annenin hamileliğinin anlaşılmasından itibaren ailede isim bulma telaşı başlar. İsmi bulunmasında önemli olan anlamının güzelliğidir. Çünkü bebeğe verilen ismin karakterine yansıtacağına inanılmaktadır. Bir de söz konusu bu ismin Kur’an’da geçmesi gerektiğine inananlar da vardır. Bu şekilde düşünenler; ölüm gerçekleştiğinde ahirette insanların bu isimle çağırılacağına inanırlar.

Eskiden bebeğe isim verilirken büyüklere sorulduğu, bebeğe onların isim vermesinin daha uygun olduğu düşünülmekteydi. Hatta bebek erkek ise babanın ismi, kız ise annenin isminin verildiği görülmektedir. Nitekim kaynak şahıslarımızda eskiden büyüklerin kendi ismini bebeğe verdiğini, büyükler ne isim koyarlarsa kabul edildiğini ifade etmişlerdir. (K.K. 11). Günümüzde ise büyüklerin isminin bebeğe isim olarak konulmadığı, bebeğin ismine anne-babanın karar verdiği belirtilirken, büyüklerin isminin de göbek adı olarak verildiği belirtilmektedir. (K.K. 2, 4).

“Böyüklen adını kenin gomasan gobek adına goyverceymişin.” (K.K. 4).

“Beben ismi esgiden büyükle tarafından gonudu.” (K.K. 11).

Bebeğe isim verme aşamasında hoca çağırılıp bebeğin her iki kulağına da ezan okunur. Sonrasında bebeğe verilecek olan isim üçer kez söylenir. Bununla birlikte bebeğin ismi verileceği esnada, beşiğin kibleye doğru konmasının da önemli olduğu belirtilmektedir. (K.K. 3, 4, 11). Bu durumun dinî bir boyut kazandığı muhakkaktır.

Bebeğe isim verirken Ereğli’de ezan okunması durumu; Teke (Erdem, 2008: 39), Safranbolu (Akbulut, 2002: 14), İnegöl (Kartal, 1998: 178) yörelerinde de görülmektedir.

“Beben ismini uşan beşini kibleye karşı çevürdük. Adını ne goycaksan Ayşe mi, Fatma mı koycan mesela. Peygamberimizin, Allah’ın rızası için bu uşan adı Ayşe mesela Fatma, Mesela öyle sallayvörledi beşiği. Ezan okuyvörledi üç defa bu yandan üç defa o yandan adı mesela oğlan olusa Amet, kız olusa Aşe öyle işde.” (K.K. 3).

“Hoca tarafından mesela pindi gızı Aşe, mesela Emne. Hoca abdes ala, iki rekat namaz gıla. Gibleye yönelü. Beşin başında Allahü Ekber, Allahü Ekber diye ezan okur beben sağ gulana sol gulana. Ondan sonra gulana üç kere adını söyle. Pindi gızı Aşe der, pindi gızı Emne der. Artuk neyse ismi. Sonra bebek o isminnen büyür.” (K.K. 11).

Uygurlarda da bebeğin ismi, doğumdan “üç gün sonra” genelde mahalle büyüğü ve imamı çağırılarak anneyle babanın onayı alınıp ezan okunarak verildiği, bebeğin verilen adla kutsandığı belirtilirken törene akrabaların da davet edilip imam davet edilmeden babanın ya da büyükbabanın da “ad koyma töreni” yapabileceği belirtilmektedir (Rahman, 1996: 98-99).

Bebeklere asıl verilen isim dışında, göbek adlarının da verildiği görülmektedir. Nitekim çalışma yaptığımız yöredeki kaynak şahıslarımız da göbek adının anne, baba adından; nüfustaki adının ise anne ve babanın sonradan kendi isteklerine göre koyduklarını belirtmektedir. (K.K. 2, 3, 4).

“Gobek adını baba adından goyaduk, sonra nüfus adını goyaduk. Ben adım Naile ama nüfusda Hidayet öyle işde.” (K.K. 2).

“Gobek adı da goyala. Ondan sonra da esas adını goyala. Ne gorsan gobek adını ne gorsan goyon. O gobek adını Amet go, Memet go, ne gorsen. Böyüklen adını kenin gomasan gobek adına goyverceymişin.” (K.K. 4).

Ankara’da ise; göbek adının ebe tarafından “üç kere tekbir” getirilerek bebeğin göbeği kesilirken verildiği, asıl ismin de üç veya yedi gün sonra konulduğu, isim

konusunda anlaşmazlık çıktığında da kuranın çekildiği belirtilir (Koşay, 1935: 109-110).

Bebeğe isim verildikten sonra üzerinde durulması gereken diğer konu, verilen ismin bebeğe ağır geldiğine inanılmasıyla yapılan uygulamadır. Bebeğin isminin ağır gelmesi, bebeklerin zayıflaması ve sürekli hasta olmasıyla anlaşılmaktadır. Bunun sonucunda, bebeğin iyileşmesi için yapılan uygulama aşağıda verilmiştir:

“Eğer gonulan isim bebeğe ağır gelüse bebek yürüyemese, büyüyemese üç dene pırasa kesiyon. Biri Aşe biri Fatma biri Zera, neyse. Pırasalan hangisi uzasa beben adını onu goyala. İsmi var; ama o isim ona iyi gelmeye, esgiden öyle yapaduk o yüzden.” (K.K. 11).

Yukarıda verildiği gibi biri tarafından üç pırasaya istenilen üç isim verilir. Anne, baba veya kayınvalide vb. tarafından bilmeden hangi pırasadaki isim seçilirse bebeğin ismi o olur. Bu uygulamayla birlikte, bebeğin ismi değiştirilir. Bunun sonucunda, bebeğe verilen ismin artık ağır gelmeyeceğine ve bebeğin toparlanacağına inanılır.

2.4.6. Bebek Görme ve Bebek Görümlüğü

Ereğli’de bebek doğmadan önce hediyeler alınır. Bebeğin doğması ile de ailedeki herkes sevinir. Bu sevinç akraba ve komşularla paylaşılır. Sonrasında bebeğin doğduğunu duyan herkes hediyesini alıp merakla bebek görmeye gelir. Çalışma yaptığımız yörede; bebek ziyaretine “bebek görme” (K.K. 3), bebeğe alınan hediyeye ise “bebek görümlüğü” denir. (K.K. 9,11). Ereğli yöresinde “bebek görme” olarak bilinen bu durum; İzmir-Ödemiş’te “*Bebek kutlama*”, Amasya-Merzifon’da “*Beşik görme*”, İzmir-Ödemiş ve Bademli Bucağı’nda “*Çocuk bakmak*”, Isparta-Uluborlu’da “*Çocuk beneği*” (Örnek, 1979: 177) şeklinde geçmektedir.

Geçmiş zamanlarda bebek görmeye gelenler maddî durumlarından dolayı bebek görümlüğü alamadıklarını, hediye yerine çorba götürdüklerini belirtirler. (K.K. 9). Günümüzde ise; bebek görümlüğü olarak tanıdıkların, konu komşunun giysi aldığı görülürken; doğum yapmış kadının anne tarafının da beşik ve altın aldığı

görülmektedir. **(K.K. 10)**. Ereğli yöresinde; bebeğin beşiğinin anne tarafının alması geleneği, Erzurum yöresinde de görülmektedir (Taş, 1996: 204).

“Bebek görümlüğüne geleyala çorbaynan. Böyle üsde başa almayaladı. Tasa çorba guyayaladı. Öyle çorbaynan bebek görümlüne geliyaladı gomşula, hısım akraba, annen. Herkes bişmiş, bişmedük bi kısım ya piriç guyuyadu ya tarhana, öyle geliyadu.” (K.K. 9).

“Beben beşini, yorganını ananesi alıdu.” (K.K. 10).

Eski zamanlarda günümüzde de yapıldığı gibi bebek görmeye gelen misafirlere ikramlarda bulunulur. Çalışma yaptığımız yöredeki kaynak şahıslarımız, eski zamanlarda bebek görümlüğüne gelenlere ikram olarak hurma ve çörek verildiğini belirtmişlerdir. Ayrıca gelen misafirlere çörek yapıp ikram etmenin gelen misafirlere yapılan en büyük hizmet olduğu düşünülmektedir. **(K.K. 9)**.

Hurma, ufak hurmala olayala ya. Mesela gelene gidene onu gorduk önüne. Ondan sonra misafir geldi mi ocağa çörek goyaduk. Altına yaprak gorduk, üsdiüne deyaparak gorduk. Doldurdük kozü üsdiüne. Goccaman çörek komedük. Bir saat sonra çıkorduk. Onun yanına covüz doveyaduk. O çöreği misafire vördük. En büyük hizmet buydu. Gelene onu vördük.” (K.K. 9).

Bebek görümlüğüne gelenlerin ve alınan görümlüklerin dışında ele alınması gereken bir diğer önemli konu da bebek görmeye gelen âdetli bayanların bebeğe bakmaması gerektiği inancıdır. Çünkü bu durumdaki bir kadının bebeğe baktığında; bebeğin yüzünde çibanlar çıkıp vücudunda kabarcıklar oluşacağına, huzursuz olacağına ve sürekli ağlayacağına inanılmaktadır. **(K.K. 1, 9, 13)**. Meydana gelen bu durumu iyileştirmek için de bebeğe âdetliyen bakan bayana kırklama sırasında su döktürülmektedir. **(K.K. 1)**. Bu şekilde yapılarak bebekte oluşan olumsuzlukların gideceğine inanılır.

“Adetli olan isana başını yıkamadukdan sonra çocuğu gosdermezledi uşan vucudu gabaru deyini. O zaman uşak durmaya, bağırya. Adetli garı bebeği gorse, gelecek çocuğa su guyverecek yıkanuken.” (K.K. 1).

“Kırk gun olana gada bebeği dışarı çıkarmazladı. Adetli garı bebeği goremeyadu. Görünce bebeğin yanakları cıban olayamuşdu.” (K.K. 9).

2.4.7. Konuşamayan / Yürüyemeyen Bebekler İçin Yapılan Uygulamalar

Konuşma ve yürüme çağına gelmiş bazı bebeklerin bu yetileri henüz kazanamadıkları sık sık karşılaştığımız bir durumdur. Bu nedenle çalışma yaptığımız yörede konuşamayan ve yürüyemeyen bebekler için yapılan bazı uygulamalar vardır. Kaynak şahıslarımız bu uygulamaların yerine getirilmesiyle konuşamayan bebeklerin konuşabileceğine, yürüyemeyen bebeklerin yürüyebileceğine dair bilgiler aktarmıştır.

Çalışma yaptığımız yörede, konuşamayan bebekler için değirmenin çarkından su alıp bebeğe içirilir. Böylece bebeğin konuşmaya başlayacağına inanılır. **(K.K. 2, 7, 11, 12)**. Çorum ilinin İskilip ilçesinde ise; çocukların konuşamamasından dolayı cami avlusuna götürülüp cami anahtarı, imam tarafından çocuğun ağzında çevrildiği belirtilir (Aslıhak, 2004: 8).

“Değirmenin çargından su götürledi tez gonusun deyini.” (K.K. 7).

“Gonuşamaya, yavaş yavaş gonuşaya, tam anlatamaya kırk punardan, kırk yeren su toplayala. Değirmenin çargından su alula. Yavaş gonuşan uşacuğa su içürle.” (K.K. 12).

Yürüyemeyen bebekler için de çalışma yaptığımız yörede köstek kesmesi dedikleri uygulama yapılmaktadır. **(K.K. 1, 2, 4, 12)**. Ereğli yöresinde yapılan köstek kesme uygulaması, Trabzon yöresinde *“ayak bağı kesme”* (Balıkçı, t.y. a: 36) olarak geçmektedir

Kaynak şahıslarımızdan aldığımız bilgiye göre, köstek kesmesinin birkaç farklı uygulaması vardır. Bazı kaynak şahıslarımıza göre, söz konusu uygulama namazdan sonra camiden ilk çıkan adama yaptırılmaktadır. Anne, yürüyemeyen bebeğini alır ve bir makas ile ip alarak caminin önüne gider. Bebeğin ayaklarını ip ile bağlayıp camiden ilk kim çıkacak diye gözlemeye başlar. Adamların camiden çıkmasıyla ilk çıkan adama makası verir ve işaret ederek ipi kesmesini ister. Kadının bunları

yaptırırken konuşmaması da gerekmektedir. Sonra camiden ilk çıkan adamın ipi kesmesiyle anne arkasına bakmadan bebeğini alıp eve döner. Bu uygulamaya çalışma yaptığımız yörede ‘bebeğin kösteğini kesme’ veya ‘köstek kesme’ denir. Bu uygulama ile yürüyemeyen bebeğin artık yürümeye başlayacağına inanılmaktadır. **(K.K. 2, 4, 12).**

“Yürümeyen çocuğu cami önüne götürledi. Orda camiden ilk çıkan kesedi kosdeni.” (K.K. 2).

“Bu uşak yürüme başlanca kosdek deyala. Ayaklanı, iki ayanı bi yer bağlayala, camiye eleteyala. Camiden ilk kim çıkasa onun kosteni keseya, arkasına bakmadan gelyala.” (K.K. 12).

Köstek kesme uygulamasının bebeğin ayaklarının arasına yürüdükçe bir odun koyup balta ile oduna vurarak da yapıldığı anlatılmaktadır. Bu uygulama bebek yürüdükçe birkaç kez yapılır ve “Köstek var, kestim gitti.” denilir. Böylece bebeğin yürürken artık düşmeyeceğine inanılır. **(K.K. 3)**. Bir başka deyişle, balta veya bıçağın bebeğin üzerinde gezdirilmesiyle de köstek kesilmektedir. **(K.K. 1)**.

“Kosdeni; odun gorladı, tıkladıvörledi öyle, okurladı da kosdeni kesdim inayeti Allah’dan, şifasını sen ve Allah’ım derledi. Uşakla ayanı dakadı, düşedi de, o zaman bunda kosdek va derledi. Kosdeni kesdim derledi.” (K.K. 3).

“Uşak sürekli düşese uşan kosdeni kesdürle. Gara saplı bıçağı çocuğun üzerinde gezdürveyon. Ona kosdek kesmesi derle.” (K.K. 1).

Diğer yapılan bir uygulama ise, anne bebeği camiye götürür. İmam namaz kıldırırken bebeği camiye doğru ister üç kere ister yedi kere sallar. Böylece yürüyemeyen bebeğin yürüyeceğine veya yürürken sürekli düşen bebeklerin artık düşmeden yürüyebileceğine inanılmaktadır. **(K.K. 9)**. Bu uygulama yapılırken bebeği sallama sayısı olan üç ve yedi sayıları da gözden kaçmamaktadır. Bu sayıların bir şeyi yaparken ya üç ya da yedi kere olarak tek rakamlı olmasına dikkat edilmektedir.

“Uşak şimdi ağır yürürse basmayasa camide hoca ora okurkan üç tafa, yedi tafa caminin üsdüne sallayaladı uşağı, bebek yürüsün deyi.” (K.K. 9).

Zonguldak’ın Demirciler yöresinde yürüyemeyen ve yürürken düşen çocuğun ayağının altına yumurta sarısının sürüldüğü ya da Demirciler ve Velidağ yörelerinde kösteğinin kesildiği belirtilir. Velidağ’da bir yere daire çizilip yürüyemeyen ve hızlı yürüyen çocuk dairenin içine sokulur. Hızlı yürüyen çocuk, yedi kere bıçakla kesiyormuş gibi yaparken etraftakilerin ona ne yaptığını sormasıyla o da yürüyemeyen çocuğun ismini söyleyip kösteğini kesiyorum demesiyle arkasına bakmadan oradan hızla ayrılması şeklinde köstek kesildiği ifade edilir (Kalaycı Durdu, 2006: 119).

Bebeklerin yürümesiyle ilgili, Orhan Hançerlioğlu’nun “İnanç Sözlüğü”nde de şu ifadeler yer almaktadır: “Doğu Anadolu’da erkek çocukların bir, kız çocukların bir buçuk yaşında adaklanacağına (yürüyeceğine) inanılır. Bu yaşlarda yürümeyen çocuklara, cin ve perilerin engel olduğu sanılır, bu yüzden –ateşe tapma inancının bir kalıntısı olan- ocak tütsüleri yapılır ve çocuğun bir an önce yürümesi sağlanmaya çalışılır.” (Hançerlioğlu, 1975: 13).

2.4.8. Bebeğin Saçı, Dişi ve Tırnakları İle İlgili Yapılan Âdetler

Doğumdan itibaren bebeğin gelişimindeki pozitif yöndeki değişimler önemlidir. İlk tırnak ve saç kesimi, dişinin ilk kez çıkması vb. durumlar da bunlardan birkaçıdır. Bu ilk oluşumlar, ebeveynlerin sevinç ve heyecan duymasını sağlar. Türk halkının bebeğin saçının ve tırnağının ilk kesilmesinde, dişinin ilk çıkmasında vd. gibi ilk oluşumlarda bazı uygulamalarda bulunması; bu duruma verilen önemin bir göstergesidir.

Çalışma yaptığımız yörede, bebeğin akıllı olması amacıyla bebeğin kesilen ilk saçını okula atılmaktadır. (K.K. 10). Böylece bebeğin akıllı olacağına inanılmaktadır.

“Uşan ilk saçını kesilince okula ataladı akıllı olsun deyini.” (K.K. 10).

Uygurlar’da; “Kırki Süyi” töreni öncesi, bebeğin saçının hatırı sayılır ihtiyar beberbere kestirilmesine “baş çüşürge” denildiği ve kesilen saçın atılmayıp kırmızı

renkteki kumaşa konup bebeğin giysisinin iç tarafına dikildiği belirtilir (Rahman, 1996: 102). Bayburt yöresinde ise; çocuğun saçının bir yaşına geldiğinde kesilerek teraziye konup bozuk parayla tartıldığı, saçların saklanıp paraların da yoksullara dağıtıldığı ifade edilmektedir (Örnek, 1979: 196-197).

Çalışma yaptığımız yörede önem verilen diğer bir konu da diş ile ilgili yapılan âdetlerdir. Kaynak şahıslarımız, bebeğin ilk çıkan dişini kim farkedirse bebeğe beyaz renkte iç çamaşırı veya gömlek alma âdetinin olduğunu belirtmektedir. Bu gelenek, bebeğin dişlerinin beyaz ve sağlıklı olması amacıyla yapılmaktadır. (K.K. 1, 2, 3, 4, 9, 10, 12, 13). Ereğli yöresinde bebeğe beyaz renginde giysi alınması âdeti; Trabzon yöresinde (Balıkçı, t.y. a: 35) de uygulanmaktadır. Türkmen geleneklerinde ise; bebeğin diş çıkardığı dönemde hediğin kaynatıldığı ve komşulara gönderildiği, onların da erkek çocuğu diş çıkardıysa “para”, kız çocuğu diş çıkardıysa “boncuk” verdiği belirtilmektedir (Yalman (Yalgın), 1977: 66).

“Beben ilk dişi çıkınca ilk goren beyaz goynek alıvördü.” (K.K. 1).

“Dişini ilk kim gorse oğden gomlek deyaladı şimdi atlet alıvoryala.” (K.K. 3).

“Şimdi çocuk tam toparlandı, büyüdü, dişçüvezi çıkaya. Bunun dişini ilk gören, kim ilk gordüyse dişleri bembeyaz olsun deyi beyaz atlet alıveya, böyle adetle yapayala.” (K.K. 12).

Çalışma yaptığımız yörede, bebeğin dişleri çıkarken ateşinin çıktığı, bunun üzerine doktora gidildiği anlatılırken; pırasanın da bebeğin dişleri çıkarken oluşan dişeti ağrısını giderdiği anlatılmaktadır. (K.K. 4, 9, 11). Bu durumla ilişkili olarak Erzurum, Kars yöresinde ise; bebeğin ilk çıkan dişini önce gören kişinin bebeğin acısının geçmesi inancıyla bebeğin gömleğini yırttığı belirtilmektedir (Türkoğlu, 2009: 78).

“Dişler çıkakan uşak hasta olu, ataşı olu, dokdora eletüle. Oğden pırasayı vörvörledi uşan ağzına. Onu geveledi, pırasayı. Onan dişlen afatını alsın deyini pırasayı vörledi oğden uşaklara.” (K.K. 4).

İlk kesilen tırnak için de söz konusu yöremizde yapılan uygulamalar bulunmaktadır. Bebeğin tırnaklarının uzamasıyla ilk tırnakların tırnak makasıyla değil de annenin dişleriyle kesmesi gerektiği belirtilmektedir. Aksi takdirde bebeğin tırnaklarının kalın olacağına inanılmaktadır. **(K.K. 12)**. Ayrıca tırnağı kesilen bebeğin tırnakları cami avlusundan atılmaktadır. Böylece bebeğin okuyup meslek edineceğine inanılmaktadır. **(K.K. 1)**. Ankara’da ise; bebeğin tırnaklarının “*altı ay*” geçmeden kesilmediği, kesildiğinde ise, bebeğin “*huysuz*” olacağına inanılmaktadır (Koşay, 1935: 104).

2.4.9. Altı Aylık Kınası ve Küpe Takılması

Kız bebeklerin altı aylık olmasıyla birlikte, büyükler tarafından kız bebeğin ellerine, ayaklarına kına yakılmaktadır. **(K.K. 1, 9, 12)**. Çalışma yaptığımız yörede kınaya büyük önem verilmektedir, hatta yöre halkı kına için “Kına cennetten çıkma.” diyerek kına yakmanın çok sevap olduğunu da ifade eder. Bu inanmaya bağlı olarak bebeklere de kına yakılmaktadır. Ereğli yöresinde daha çok kız bebeğine kına yakılırken, erkek bebeklere de yakıldığı görülmektedir. Nitekim kaynak şahıslarımızdan biri de, altı aylık olan erkek bebeklerin sadece ayak parmaklarına kına sürüldüğünü ifade etmiştir. **(K.K. 2)**.

“*Gız çocuğu olusa, 6 aya basdı mı gıza altı aylık gınası süreledi.*” (K.K. 12).

“*Erkek çocuğun ayaklanın barmak uçlana da yakaladı.*” (K.K. 2).

Altı aylık kınası geleneğinden sonra bir yaş civarında kız bebeklerine küpe takma âdeti yapılmaktadır. Eskiden teknolojinin bu kadar gelişmemiş olmasından dolayı bebeğe küpe takılırken, büyükler bebeğin kulağını ısırğan otu ile uyuşturup sonra kulağına iğne sokarak delik açarlarmış. **(K.K. 1, 2, 3, 9, 10, 12)**. Zamanla bebeğin kulağında yara olursa, iyileştirmek için bebeğin kulağına kuş pisliği sürerlermiş. **(K.K. 9)**. Yapılan bu uygulama ile bebeğin kulağındaki yaranın iyileşeceğine inanılmıştır. Bebeğin kulağına ısırğan otu ile küpe takılmasının ve kulağındaki yaranın iyileşmesi için kuş pisliği sürülmesinin halk hekimliği ile ilişkili olduğu görülmektedir.

“Yaşına girince gulaklana kupe dakala. Gulaklana kupe dakılacak, dokdor yok, dokdor bilinmeya. Dereleden, talaladan ısırgan otu alaladı, gulaklanı ofalaya ofalaya ofalaya uğuşdurladı, küpeyi öyle dakaladı. Dokdora gidip iğne vurmak nereee.”(K.K. 12).

“Bebek üç yaşına girdi, kupe dakılacak. Isırgannan uğuşdurladı, iğneynen deleledi, kupeyi öyle dakaladı. Ondan sonra yara oldu beben gulağı. Guş pisliğı süreledi. Guş pisliğı iyi edeya derledi.” (K.K. 9).

Kulağı iyileşen kız bebeğinin ailesi, bebeğın kulağına ilk küpelerini takar. Bebek büyüünceye kadar takılan küpeler, bebeğın kulağından çıkarılmaz. Geçmiş zamanlarda durumları olmayan aileler de kız bebeğinin kulağına deldiğinde, deliğın tekrar kapanmaması için iğne ile kulağına ip geçirmektedir. (K.K. 1, 2).

“Çocuğın gulanı ısırgalannan ovaladı, kulnen ezeledi, gulana kupe dakaladı, kupen yoksa ip dakaladı.” (K.K. 1).

“Kulaklana kupeyi de gız bebenin ısırgalannan uğuşdurup uğuşdurup bi de kulnen çarşaf iğnesinnen iplik sokaladı. Ne yara oludu ne bi şey.” (K.K. 2).

2.4.10. Nazar Üzerine Yapılan Âdetler

Nazar, Ferit Devellioğlu'nun Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat'ında “bakma, göz atma, düşünme, göz değme, iltifat, îtibar, yan bakış” olarak tanımlanmaktadır (Devellioğlu, 1993: 811).

Çalışma yaptığımız yörede, nazarın insanı hasta yaptığı ve hâlsizleştirdiğı yönünde inanmalar mevcuttur. Nitekim yöre halkı insanları da kendilerine ve çocuklarına nazar değdiğine inanarak zaman zaman Kur'an'daki sûrelerden -bir hocaya veya bilen birine okunarak- şifa arar. Anlayışa göre, nazar için sûre okuyan kişinin esnemesi ve gözünden yaşlar çıkmasıyla okumaya niyet ettiğı kişiye nazar değdiğine inanılır. Kısacası, kişiye nazar değip değmediğı sûreleri okuyan kişinin esneyip esnememesine ve gözlerinden yaşlar akıp akmamasına göre anlaşılmaktadır. Yöre halkı, bebeklere nazar değdiğini; bebeklerin huysuzlaşmasıyla, ağlamasıyla ve rahatsızlaşmasıyla anlar. Hatta bebek normal hastayken bile bebeğe nazar değdi

inancıyla sûreler okunmaktadır. Bu durum, yöre halkının nazara olan inancını göstermesi açısından önemlidir.

Çalışma yaptığımız yörenin gelenek ve göreneklerinde nazarın etkisini giderme ve nazardan korunma amaçlı Kur'an âyetleri dışında yapılan bazı uygulamalar da vardır. Kaynak şahıslarımızın belirttiğine göre; bu uygulamaların yapılması dâhilinde bebeğe nazar değmeyeceğine, değse bile etkisinin yok olacağına inanılmaktadır. **(K.K. 1, 2, 3, 4, 6, 8, 9, 10, 12).**

Nazarı önlemek amacıyla bebeğin atleti ters giydirilip omzuna nazar boncuğu takılır. **(K.K. 1, 9, 10, 11).** Bu şekilde, bebeğe nazar değmeyeceğine inanılır. Ereğli yöresinde, nazar değmemesi için bebeğe boncuk takılması âdeti; Bartın (Abdulkadiroğlu, 1987: 13), Erzurum (Taş, 1996: 209), Trabzon (Balıkçı, t.y. a: 37) yörelerinde de bulunmaktadır.

“Nazar değmesin deyini atleti ters geydürle, nazar boncuğu dakala.” (K.K. 1).

Kastamonu'da, loğusa ziyaretine gelenler evden gidince bebek ağlayıp durmazsa nazar değdiğine inanılarak tasın içine su koyup yanan sobada veya ocaktaki odundan alınan üç tane közün tastaki suya atıldığı ve suyun bebeğe içirildiği görülmektedir (Erdoğan,1992: 282). Azerbaycan'da ise, nazara karşı üzerlik otunun yakıldığı belirtilmektedir (Hacıyeva, 1996: 297).

Ereğli yöresinde nazar ile ilgili yapılan ikinci uygulama ise; nazar değmemesi için eski zaman ocaklarının görünmeyen yerinden kurum alınıp bebeğin yüzüne sürülmesi âdetidir. Ocaktan alınan karanın bebeğin yüzüne sürülmesiyle bebeğe artık nazar değmeyeceğine inanılmaktadır. **(K.K. 2).** Bu uygulamanın eskiden var olan ocakların günümüzde bulunmadığından dolayı artık uygulanmadığı görülmektedir.

“Nazar değmesin deyini ocaktan kimisinin gormedüğü yerden gara süreledi.” (K.K. 2).

Bebeğin yüzüne kurumdan kara sürülmesiyle bağlantılı olarak siyah (kara) renginden söz etmekte fayda vardır. Bu renkle ilgili; Çoruhlu'nun şu ifadeleri dikkate

değerdir: “*Ezeli karanlık, boşluk, ölüm karanlığı, tahribat, üzüntü, büyü, kötülük ya da ölümlle ilgili mitlerde yer alan tanrılar, karmaşa ortamı, şeytan vb. gibi pek çok şey kara renkle birlikte ifade edilmiştir.*” (Çoruhlu, 2010: 205). Biz de kaynak şahıslarımızın bebeğin yüzüne kara sürerek yaptıkları uygulamanın bebeğe nazar değmemesi için kötülüğe karşı yapılan bir âdet olduğu düşüncesindeyiz.

Bebeğe nazar değmemesi için yapılan diğer bir uygulama ise; bir beze sarımsak, köstebek bacağı ve tırnağı, kuş pisliği, ketlemük dalı, arı başı, çörek otu, tuz, konulup bir beze bağlanarak bebeğin omzuna çengelli iğneyle takılmasıdır. **(K.K. 3, 4, 8, 9, 13)**. Bu uygulamayla birlikte bebeğe nazar değmeyeceğine inanılmaktadır. Bazı kaynak şahıslarımız da başka bir uygulama olarak bezin içine tavuk pisliği konup bebeğin omzuna takıldığını belirtir. **(K.K. 11, 13)**. Bununla birlikte kurşun döktürülür, dualar okunur. **(K.K. 11)**. Ereğli yöresinde bebeğe nazar için kurşun döktürülmesi inancı; Bartın (Abdulkadiroğlu, 1987: 13), Safranbolu (Akbulut, 2002: 15) yörelerinde de uygulanmaktadır.

“*Nazar değmesin deyini şimdi uşağa sarımsak çiğneti, kostebecek toprağı bi de kostebecek bacağı olaya, ketlemük talı, bu yedi dane olacak. Arı başı, çörek otu nazar değmesin deyini bi palacuğa bağlacan, burasına dakıveycen uşan. Oğden oyle derledi.*” (K.K. 4).

“*Oğden bebelere nazar olukeni toprakdan kosdebek çıkadı, onun sağ bacanı keseledi. Dirnanı, ondan sonra çörek otu, sarımsak, arı başı, ketlemük talı. Bunları bi poşete bağlayıp nazar goruması için beşiğe gırladı, nazar olmaması için.*” (K.K. 8).

“*Çörek otu, sarımsak başı bağlaladı, duz gırladı yedi dene yanına. Onu saraduk beşiğe biz nazar değmesin deyini. Atletini ters geydürledi. O zaman nazar deymeyamuş güya.*” (K.K. 3).

“*Bebeğe nazar değese gurşun dokdürdük. Bildümüz dualadan okurduk. Atletini ters geyindürdük. Sağ omzuna, sol omzuna tavuk kemberesi, nazar boncuğu dakaduk.*” (K.K. 11).

Konuyla ilgili olarak, Feriha Akpınarlı'nın "Anadolu'da Nazar ve Nazarlıklar" çalışmasında nazara karşı alınan önlemler şu şekilde verilmiştir:

1. Yakaya ve Omuza Takılanlar: *Boncuk, kertenkele, çörek otu, hurma çekirdeği, gözboncuğu, yedi delikli boncuk, kurt boncuğu, it boncuğu, kara boncuk, yılan kemiği, yılan kabuğu, şap, hayvan tüyü, kurban gözü, kumaş parçası vb.*

2. Boyuna Asılanlar: *Sarı kehribar, hamayil, dağdağan ağacı, küçük mavi boncuk, kara boncuk, sarılık taşı, muska, boylama vb.*

3. Beşiğe Takılanlar: *Salyangoz, balık kılçığı, kertenkele kulağı, kurt aşığı, kurt bözüğü, kaplumbağa, boncuk vb.*

4. Ev-Dükkan vb. Yerlere Asılanlar: *Küçük Kuran-ı Kerim, çeşitli dualar, kartal iskeleti, kaplumbağa, okunmuş yumurta, süpürge çöpleri, üzerlik, geyik boynuzu, koyun ve öküz boynuzu, at ve eşek nalı, koyun ve at kafası vb. dir (Akpınarlı, 1996: 161).*

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. EREĞLİ (ZONGULDAK) İLÇESİNDE EVLENME ÂDETLERİ

3.1. Evlenme Kavramı ve Tanımı

Evlenme, Türk Dil Kurumu'nun sözlüğüne göre; “*evlenmek işi, izdivaç*” evlenmek; “*Erkekle kadın, aile kurmak için kanuna uygun olarak birleşmek, izdivaç etmek*” (TDK, 1988: 479) şeklinde tanımlanmıştır.

Evlilik; üremeyi, çoğalmayı ve soyun devamını ifade eder. Bu nedenle, evlenmenin Türk topluluklarında önemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir. Söz konusu çalışmamızda kaynak kişilerden aldığımız bilgilere göre, evlilik konusunda eskiden süregelen gelenek ve göreneklerimiz bulunmaktadır. Bu gelenek ve görenekler, evlenmeye verilen önemi bir hayli göstermektedir. Geçmişten günümüze bu âdetlerimizden bazılarının uygulanması azalmaya başlamışsa da önemli olan iki kişinin bir araya gelip mutlu, huzurlu bir şekilde neslini devam ettirmesidir. Misal olarak çalışmamızdaki kaynak şahısların çoğu, gençlerin bir araya gelerek uyum sağlayıp sağlamamalarına göre evliliğe adım attıklarını söylemektedir. **(K.K. 21)**. Bu durum, evlilikten sonra ilerideki olumsuzluklarla karşı karşıya gelme ihtimalini aza indirmektedir. Nitekim evlenmeden önce yapılan söz ve nişanlar da gençlerin birbirlerini daha iyi tanımaları için olduğu muhakkaktır.

3.2. Evlenme Biçimleri

Çalışma yaptığımız yörede, geçmiş dönemlerde gençlerin evlenmelerinde aileler söz sahibiydi. Özellikle kızın anne ve babası ne derse o olurdu, kızın hiçbir söz hakkı yoktu. **(K.K. 20, 21)**. Genellikle eskiden görücü usulüyle evlenme yaygındı. **(K.K. 17)**. Bunun dışında beşik kertmesi **(K.K. 14)**, görücü usulüyle evlenme **(K.K. 17)**, kaçarak evlenme **(K.K. 18)**, akraba arası evlilik **(K.K. 17)**, severek evlenme **(K.K. 17)** vs. birçok evlilik biçimleriyle de karşılaşılmaktadır. Ereğli yöresinde bulunan akraba evliliği; Kütahya (Aslıhak, 2010: 131), Doğu ve

Güneydoğu Anadolu (Tezcan, 1998: 206) yörelerinde yaygın olarak görülmektedir. Bununla birlikte; Sivas'ın İmranlı ilçesinde de hala, dayı, teyze çocuklarıyla “akraba evliliği” yapıldığı; amca çocuklarıyla yapılmadığı belirtilmektedir (Özdoğan Kalemci, 1995: 248).

Evlenme biçimleri arasında bulunan beşik kertmesi, ailelerin kız ve erkek bebeklerin ileride evlenmeleri konusunda birbirlerine söz vermesidir. Tabi ileride beşik kertmesi yapılan bebeklerin büyüüp evlenmeleri ihtimali günümüzde yok denecek kadar azdır. (K.K. 4, 9, 11, 14, 17, 20). Nitekim çalışma yaptığımız yörede de bu gelenek artık uygulanmamaktadır.

“Beşik kertmesi yapaladı. Sen oğlun va, bem kızım va. Onların ömürleri vasa birbirlene vercöz. Bunla birbirlennen evlenecek derledi.” (K.K. 9).

“Beşik kertmesi de sen bi kızın va, bem de bi oğlum va. Ben sana Emne ben sen kızını alacam. Sen de ben vecem deyon. Birbirlemize söz verip beşik kertmesi yapayoz. Bunlar büyüdüklende de birbirlennen everyoz. Şimdi bu adetle yapılmaya, herkes sevdiğünnen evleneya artuk.” (K.K. 11).

Görücü usulüyle evlilik ise, eski dönemlerde oldukça yaygın olan bir türdür. Bu evlilik türünde, kız ve oğlan başkalarının aracı olmasıyla bir araya gelip görüşmektedir. Eski âdetlerde, gelin ve damadın nikâh gününe kadar birbirlerini görmediği anlatılmaktadır. Günümüzde bu durum bir hayli azalmıştır. Evlenecek çiftler tanıdıklar ve ailelerin yanında görüşürülürken; bazı kesimlerde ise, çiftlerin birlikte gezmelerine de izin verilir. Yöremizdeki çalışmamızda, bu durum açıkça görülmektedir. (K.K. 14, 17).

“Önceden çoğunlukla gormezdük. Görücü usulü olurdu. Koyde mesela birbirini gorenle tabi sevip olanla da oludu; ama akraba arasında beğenilenler de oludu, görücü usulü de oludu.” (K.K. 17).

Yöremizde yapılan çalışmada severek evlenme biçimine de yer verilmiştir. Eskiden nadir de olsa görülen bu evlilik biçimi, günümüzde en yaygın evlilik biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Yöremizdeki kaynak kişilerimizden bazıları evlenecek olan çiftlerin evliliğe razı gelmelerini şart koşmaktadır. Gençlere aracı olanlar;

onların birbirlerini isteyip istemediğini, kafa yapılarının birbirlerine uyup uymadığını anlamaları için onları görüştürmektedir. Eğer; gençler birbirini sevip anlaşır evliliğe adım atar, aksi takdirde görüşme olumsuz sonuçlanır. Bazı kaynak şahıslarda ise, gençlerin birbirini sevip, evlenme isteği olsa da aileler bu durumu onaylamaz. Bu nedenle birbirini seven gençler de çareyi kaçarak evlenmekte bulur. (K.K. 17, 21). Kaçarak evlenme, günümüzde hâlen olsa da, bu evlenme biçiminin geçmişe nazaran daha da azaldığı görülmektedir. Ereğli’de uygulanan kaçarak evlenme biçimi; Uşak’ın Sivaslı ilçesine bağlı Tatar kasabasında (Çelik, 1987: 32) ve Trabzon (Balıkçı, t.y. b: 46) yöresinde de uygulandığı belirtilmektedir.

“Allah’ın emri peygamberin kabriyle kızını isdemeye geldik diye söyledik. Onlar tabi ki, derlerdi ki kızla oğlan birbirini sevdiyse bize de evet demek düşer. Onaylıyorum diye öyle konuşurlar büyüklerimiz”(K.K. 21).

3.3. Görücülük, Kız İsteme

Eski geleneklere göre evlenme; büyüklerin aracı kişiler vasıtasıyla gençleri görüp, evlenmeyi uygun bulmasıyla gerçekleşirdi. Olumlu bir karar alındıysa, sonraki aşamada evlendirilmek istenen çiftler görüştürülürdü. Görücülük meselesinin günümüz âdetlerinde de görüldüğü; ancak geçmişe nazaran daha az olduğu bilinmektedir.

“Önceden çoğunlukla gormezdük. Görücü usulü olurdu. Koyde mesela birbirini gorenle tabi sevip olanla da oludu; ama akraba arasında beğenilenler de oludu, görücü usulü de oludu.” (K.K. 17).

Kayseri yöresinde, gelin adayı olarak belirlenen kızın hemen görmeye gidilmediği, öncelikle genel olarak ailenin araştırıldığı belirtilmektedir (Türkten, 1996: 227). Isparta yöresinde ise, ailelerin evlenme çağındaki oğullarına uygun güzel ve iyi huylu bir kız bulmak için tanıdıklarına haber verip oğullarını evlendirmek istedikleri ifade edilir (Göde, 2006: 463).

Ereğli yöresinde; büyüklerin onayıyla görücü yoluyla gençlerin birbirlerini onaylaması durumunda, kız isteme olayı muhakkak yapılmaktadır. Günümüzde; damat adayının aile büyükleriyle birlikte kız istemeye gitmesi söz konusudur. Eski

geleneklere göre de kız istemeye damadın götürülmediği, sadece aile büyüklerinin gittiği ifade edilmektedir. Damat adayının ise; kız isteme esnasında olumlu bir cevap alınırsa, bir sonraki aşama olan söz kesimine katıldığı ifade edilir. **(K.K. 4, 15, 16, 17).**

“Şimdi kızla gavelere tuz atayala, isdeme guvey gitmezdi. Guvey o zaman söz etme gidince gidedi.” (K.K. 4).

“Kızı istemeye gittiğimizde anne, baba, gardeş gidilirdi. Damat gitmezdi. Orda aile büyüklere erkeğin, damadın baba tarafı konuşur, konuyu açardı.” (K.K. 17).

Ereğli’de eskiden kız istemeye gidilirken oraya bir bohça düzülürdü. Ekmek, helva, börek götürülürdü. **(K.K. 18, 19,21).** Eğer; aile kızın evlenmesini onayladıysa bohçayla getirilen helva dağıtılırdı, kız kahve yapardı. Bazı kaynak şahıslar bohça ile getirilen ekmek değiştirilirse tekrar istemeye gelin anlamında olduğunu belirtir. Ekmek değişmezse de istemenin olumsuz sonuçlandığı anlaşılır. Bazen de getirilen bohçanın gerisin geriye gönderilmesi olumsuzluğu, evliliğin gerçekleşmeyeceğini ifade etmektedir. **(K.K. 4, 14, 15).**

“İsdemede börek yapaladı, helva âdeti vardı, helva goyarladı yanına. Sebetindeki ekmek değüüşe bu iş olıya demekmiş. Eğer ekmek değüüşmezse aynı ekmen geri gelüse tamam işin olmaya yani. Senin ekmeğini alıp da hane sahibi evinden senin sepetine bi şey goyarsa o zaman yumuşaklık va demek, bi daha gelin demek.” (K.K. 14).

“İsdemeye gideken bi börek yapıyodular, bi sepete goyuyodula, gidiyodula. Ondan sonra helva yimesi yapıyodula, davar yidümesi yapala, koyun kesiyodula.” (K.K. 19).

Ereğli yöresinin eski geleneklerinde kız isterken başlık parası olarak bilinen geleneğin de olduğu görülmektedir. Bu konuda; Necdet Sevinç’in *“Eski Türkler’de Kadın Aile”* eserinde evlenecek erkeğin kız tarafına *“kalın”* vermek zorunda olduğu, bütün Türk lehçelerinde *“Kalın, kaling, kalım”* şeklinde yeni evlenenlere yardım için yapılan karşılıklı bir akit olduğu belirtilmektedir (Sevinç, 1987: 69). Çalışma

yaptığımız yöredeninin eski geleneklerindeki kız isteme merasiminde de; kız tarafının erkek tarafından başlık parası istediği anlatılmaktadır. **(K.K. 16)**.

“Sekiz lere, bin lere, bir milyar başlık parası isdeyon, derledi.” (K.K. 16).

Ereğli'nin geçmişteki geleneklerinde bulunan başlık parası âdeti; Uşak ilinin Sivaslı ilçesine bağlı Tatar kasabasında (Çelik, 1987: 32) da bulunmaktadır. Şanlıurfa yöresinde ise; kız tarafının *“KESİM KAĞIDI”* denilen isteklerin yazıldığı mektubu erkek tarafına ilettiği belirtilmektedir (Ergin, 1973: 23).

3.4. Söz ve Nişan Durumu

Söz, evlenme sürecinin ilk adımı olarak bilinmektedir. Bu gelenek; evlenecek çiftlerin birbirini daha yakından tanımalarını sağlamaktadır.

Ereğli'deki geleneklerde; ailelerin maddî durumu iyi değilse, iki kere masraf olmaması için söz ile nişan merasimi aynı anda yapılmaktadır. **(K.K. 21)**. Söz ve nişan merasimleri eskiden evde yapılmaktaydı. Günümüzde ise evde yapıldığı gibi tercihe göre evin önü, düğün salonu gibi yerlerde de yapılmaktadır.

“Önce söz yapaladı, Söz yüzüğü dakaladı. Sözü yapduktan sonra nişan isdeledi, kız tarafı nişan yapalım derledi, tabi ki imkanı varsa yapaladı. İmkani varsa yapaladı, karşı taraf fakir, gariban biriyse nişanla sözü aynı yaparlardı. Sözle nişan bir arada olsun derledi. O zaman onla orkestrayı tutmayın derledi.” (K.K. 21).

Söz kesimi gerçekleşmeden önce gelin adayına düğünde altın olarak ne takılacağı kız tarafından oğlan tarafına bildirilir. **(K.K. 4)**. Bunun sonucunda düğünde ne kadar takı takılacağı belirlenir. Bu konudaki karar alınmasıyla sıra söz yüzüklerini takmaya gelir.

“Guvey o zaman söz etme gidince gidedi. Altun istedi bazısı, çok oğden çok bilesük yoktu, beşi birliği oludu. Ben bunlara onar dane yapdım.” (K.K. 4).

Ereğli ilçesinde söz yüzüğü; ailede sözü dinlenir bir kişi, -dede, baba veya hoca- tarafından takılmaktadır. Yüzük takıldıktan sonra gelin ve damat söz merasiminde olan büyüklerin ellerini öper, küçüklerle kucaklaşırdı, erkek tarafından

kız evine getirilen ikramlar dağıtılırdı, Eğlenceler olur, oynanır, kutlamalar yapılır.

Şanlıurfa yöresinde ise; nişan yüzüğünü kızın parmağına “küvre” nin kızı tebrik edip taktığı, sonrasında muhabbet edip müzik dinlendiği, düğün ve nikâh gününün belirlendiği belirtilmektedir (Ergin, 1973: 29).

“Gıznan oğlana yüzüğü hocala dakaladı. Birer taraflana ip bağlaladı, keseledi, hadi hayırlı olsun derledi.” (K.K. 4).

Çalışma yaptığımız yörede; maddî durumu iyi olup da nişanı söz ile birlikte istemeyenler, söz kesiminden belirli bir süre sonra nişan merasimini yapmaktadır. Nişanda; söz kesmede olduğu gibi bir büyük -dede, baba, muhtar vb. - tarafından yüzükler takılır, kurdele kesilir. Nişanlanan gençler orada bulunanların ellerini öper. Sonrasında hazırlanan ikramlar dağıtılır, eğlenceli bir vakit geçirilir. **(K.K. 4, 14, 15, 17, 18, 19).**

“Nişan olayında yine ailele toplanıdu, önceden salonmuş şey yokdu, eve toplanıduk. İki taraf hazırlık yapadı, nişasta helvası yapılırdı, yine pazardan helva alınıdu, sonra lokum veya bizde gözleme derle bura pişi deyalda ondan yapılırdı. Bol bol herkeze ikram edilirdi. Çay, yemek verilirdi. Geline yüzüğü dedesi varsa dedesi yoksa damadın babası takardı. Gelin bütün evdeki akrabaları, evde kim varsa büyüklerin ellerini (öperdi.), küçüklenen gucaklaşıladı. Bayram geldiğinde veya bi yakın akrabanın düğünü olduğunda (kaynana) gelini pazara götürürdü, ne isdeyasa üst baş, ayakkabı alırdı.” (K.K. 17).

Nişanda kız ve damada “nişan bohçası” denilen âdet de yapılmaktadır. Damat tarafı; geline, gelin tarafı; damada “bohça” hazırlar. Kız bohçasının içinde başörtü, iç çamaşırı, şalvar⁶, çorap, patik gibi eşyalar bulunurken; damat bohçasında ise atlet, gömlek, çorap, mendil bulunur. **(K.K. 4, 14, 15, 17, 21).**

“Nişan pohçası, öteberi hazırlaladı. Guveye mendil, goynek, urba ondan sonracağım o gelen eletüledi. Geline de şalvar alıladı, mintan alıladı.” (K.K. 4).

“Söz, nişanda üç beş parça bi şey alıyon.” (K.K. 14).

⁶ Şalvar: Zonguldak yöresinde kullanılan bayan giysisi.

Konuyla ilgili olarak Ayten Sürür; Bursa ilinde de görülen “Nişan Bohçası” nı, “Geçmişte olduğu gibi günümüzde de en zengin süslemelerle bezenmiş çok değerli kumaşlardan yapılmıştır. Nişan hediyelerinin konularak gönderildiği ve saklandığı bohçalardır.” (Sürür, 1996: 263) şeklinde açıklamıştır.

3.5. Kına ve Düğün Hazırlıkları

Ereğli yöresinde yapılan derlemelere göre; kına ve düğün hazırlıkları günler öncesinden başlar. Damat tarafında kına ve düğün öncesi koyun, davar kesilir. Damat evinden kız evine et, börek, çörek, makarna, şeker, pirinç vb. gıdalar gönderilmektedir. Bu gelenek, yöre halkı tarafından “yokluk, sini, et ekmek” olarak açıklanmaktadır. (K.K.4, 14, 15, 16, 19). Ereğli yöresinde; damat tarafının kız tarafına yiyecek malzemesi göndermesi geleneği, Kütahya’ya bağlı Şeyhler ve Emet yörelerinde (Aslıhak, 2010: 135) de bulunmaktadır.

“Damat tarafı on kilo, on beş kilo et alırlar. Çay, şeker, pirinç, işte tatlısı olsun orda hazırlanmak için orayı yemek götürürdü işde guru gumanya götürülürdü. Kına günü kız tarafı hazırlık yapadı.” (K.K. 17).

Düğün hazırlıklarının tamamlanmasıyla sıra davetiyelere gelir. Günümüzde hemen hemen her kesimde evliliğe adım atılan bu mutlu günü yakınlarla paylaşmak için zarf olarak davetiyeler bastırılır, bir bir herkese ulaştırılır. Çalışma yaptığımız yörede bu durum “davet, davetiye” kavramlarıyla bilinmektedir. Doğan Kaya da davetle ilgili kullanılan terimleri; “Düğünlerimizle İlgili Terimler ve Bunların Fonksiyonel Özellikleri” çalışmasında “atlı indirmek, düğüne okumak - okumak - oku vermek, ev açmak, kamen, kız eve çağırma, konak kaldırma, konak vermek, oğlan eve çağırma.” şeklinde vermiştir (Kaya, 1996: 152).

Ereğli yöresindeki eski âdetlere göre; düğün davetiyesi olarak düğünden birkaç gün önce bayanlar tarafından yufkayla börek yapıldığı, yörede kaygana olarak adlandırılan pişi hazırlandığı; sonrasında da düğün davetiyesi olarak ev ev dağıtıldığı belirtilmektedir. Davetiye olarak yakın çevreye, at sahibine ve muhtara tavuk gönderilmekteydi. Tavuk gönderilenler de evlenen çifte ona göre takı takardı. Bunun yanında kına davetiyesi de düğünle birlikte verilirdi. Onun için de kâğıttan külâh

yapılıp içine leblebi, kuru üzüm, şeker konulup dağıtılırdı. (K.K. 14, 15, 17, 19, 20). Bu konuyla ilişkili olarak Esmâ Şimşek de elmanın “okuntu” davetiye olarak da verildiğini belirtmektedir (Şimşek, 2006: 239).

“Amcana, yengene, akrabana atlet gibi gömlek gibi şeylerle düğüne söyleyon. O da sana dakı dakaya. Mesela; bugün gelin bana gomlek göndersin, ben yüz lira para dakarın. Gömleğin değeri çokdur yani. Yakınlara tavuk gide yani. Amcasına, dayısına, eniştesine tavuk gider. O tavuk giden yerden de dakı büyük gelü. O tavuk on liradur ama değeri büyük olu yani.”(K.K. 14).

“Davetiyede biz mesela düğünümüzde iki yüz, iki yüzeli tane gözleme yaptık. Onun içine şöyle iki doğram et kızartıp sarıyoduk. Davetiye yerine her eve onu dağıtıyoduk. Kına daveti de beraber dağıtılırdı. Böyle külah yapardık, onun içine üzüm, leblebi koyardık, evde mesela iki tane genç varsa iki tane külah verilir.” (K.K. 17).

3.6. Çeyiz Alma / Seysere

Çalışma yaptığımız yörede; kız evlenme çağına geldiğinde, bir anda maddî sıkıntı çekilmemesi amacıyla kız çocuğu olan ailelerde çeyizin küçükken yavaş yavaş hazırlanmaya başlandığı; çeyiz hazırlığının zamana yayıldığı görülmektedir. Günümüzde daha çok “çeyiz” kavramı (K.K. 18, 19, 21) kullanılsa da eskiden büyüklerimiz gelinin eşyası, çeyizi anlamındaki “seysere” kavramını (K.K. 16) kullanmıştır. Bahaeddin Ögel’in “Dünden Bugüne Türk Kültürünün Gelişme Çağları” kitabında da; kız çeyizinin eski Türkler’de “sep”, Batı Anadolu’da da “sepi” olarak ifade edildiği belirtilmektedir (Ögel, 2001: 265). Gümüşhane yöresinde ise; çeyiz kelimesinin “çenez” şeklinde söylendiği görülür (San, 1990: 92).

“Seysereyi, dakımını atnan eletüledi. Bi gun öğden gızın dakımını, sanduklanı atnan eletüledi. Ona seysere derledi. Seysere gidiya, derledi.” (K.K. 16).

Ereğli yöresinin eski geleneklerinde; damat tarafı, kızın çeyizini kınadan bir gün önce atlarla almaktaydı. (K.K. 16). Günümüzde ise; çeyiz, düğünden önce uygun bir zamanda kız evinden damat evine araçlarla getirilmektedir. Çeyizin

eskiden atlarla taşınmasının nedeni olarak, o dönemde araçların olmamasından kaynaklandığı düşünülebilir.

“Bi gun öğden gızın dakımını, sanduklanı atnan eletüledi.” (K.K. 16).

Çeyiz ile ilgili yapılan diğer bir âdet de çeyizin kız evinden alınması sırasında gerçekleşmektedir. Damat tarafı, çeyizi kız evine almaya gittiğinde kız tarafından biri - çoğunlukla çocuklar, gelinin kardeşleri vb. - sandığın üzerine oturur ve sandığı vermeyeceğini söyler. Damat, sandığa oturanın kalkması için para verir. Sandığa oturan kişi, verilen parayı beğenirse sandıktan kalkar, eğer beğenmezse paranın az olduğunu söyleyerek kalkmaz. Damadın tekrar para vermesiyle sandığa oturan kişi kalkıp sandığı alabileceklerini söyler. **(K.K. 21)**. Ereğli yöresinde çeyiz sandığının üzerine oturma geleneği, İnegöl yöresinde (Kartal, 1998: 181) de uygulanmaktadır.

“Gelinin gız gardeşleri veya kardeşi sanduğun üstüne oturu, para isde. Parayı vedükden sonra sanduğun üsdündeki kişi kalka.” (K.K. 21).

Çeyiz alması yapıldıktan sonra kız tarafı damat evine “çeyiz asma” ya gider. Bazı kaynaklarımız, çeyiz asmaya düğün öncesi gidildiğini belirtirken, bazıları ise duvak günü sabahı gidildiğini belirtir. **(K.K. 18, 21)**. Bu durum kaynak şahısların farklı köy ve mahallelerde oturmuş olmasından kaynaklanmaktadır. Sivas’ın İmranlı ilçesinde ise “çeyiz serme” kavramının kullanıldığı, çeyizin düğünden bir hafta önce gelin ve arkadaşları tarafından hazırlandığı, serildiği sonrasında sergilendiği belirtilir (Özdoğan Kalemci, 1995: 232).

“Zabah olunca duvag olıya. Hazırlıg yapıyoz. Yime, içme yapıyoz. Koylü toplanıyo, oynaya. Çeniz asılıya. Bi odaya hep koşelere asılıya, çeyiz golannan geliyadu. Bütün gelen giden kapıdan çeyize bakayadu. Şusu va, busu va, çok elbisesi va, çok dakımı va, öyle seyir edeyadula.” (K.K. 18).

“Zaten düğüne iki gün gala oğlan evine çeyiz asmaya geleyala.” (K.K. 21).

3.7. Gelin Hamamı

Çalışma yaptığımız yörede; günümüzde gelin hamamı geleneğinin yapılmadığı görülürken, eski âdetlerde ise uygulandığı tespit edilmiştir. Yörenin eski âdetlerine

göre; gelinin yakınları, kız arkadaşları, davet edilen herkes kına akşamına bir gün kala hamama gitmekteydi. Bu durum yörede “gelin hamamı” olarak adlandırılmıştır. Gelin hamamında teneke, tef çalınır; oyunlar oynanır, eğlenceler yapılırdı. (K.K. 19).

“Önceden gelin hamamı vardı. Gelin hamamında eğlence yapıyodula. Mesela; oynuyolardı. Teneke, tef çalıyolardı. Gelin kınası olmadan önce bi akşam kınası varken gidiyorlar. Ona gelin hamamı diyolar. Hep arkadaşları var. Davet ediyo onlara, isteyen gidiyo.” (K.K. 19).

Amasya Uluköy’de; kız hamamının kına öncesi sabahtan, oğlan hamamının öğleden sonra yapıldığı belirtilirken (Kalaycı Durdu, 2004: 226); Gagauzlar’da da kına gecesine gelenlerin cuma günü hamama gidip temizlendiği belirtilmektedir (Güngör-Argunşah, 1991: 29). Siirt yöresinde ise; gelinin kına sabahı damadın ailesi ve yakınları ile hamama giderek yıkanıp temizlenmesi, damat tarafının da hamama meyve göndermesi söz konusudur (Kılıçcıoğlu, 1992: 74).

Ereğli yöresinin eski âdetlerinde görülen gelin hamamı âdeti; İnegöl (Kartal, 1998), Erzurum, Kars, Erzincan, Sivas (Kalafat, 1998: 127) yörelerinde de görülmektedir.

3.8. Gelin Başı ve Elbisesi

Kına, düğün vb. özel günlerde gelinin giyim kuşamına, süsüne önem verilmektedir. Bu nedenle Ereğli yöresinde; günümüzde düğün için kuaföre gidilerek hazırlanıldığı görülürken, eski zamanlarda evde hazırlanıldığı görülmektedir. Eski geleneklere göre; gelinin başına tas gibi bir şey konduğu, onun üzerine kınada kırmızı, düğünde beyaz tül geçirilip başının kapatıldığı, başına ve boynuna da altınların takıldığı anlatılmaktadır. Gelin kıyafeti olarak kadifeden yapılmış giysi veya “kadife don ve şalvar” giyildiği ifade edilmektedir. (K.K. 17, 19, 21). Kaynak şahıslarımızdan biri de kendi zamanında beyaz gelinliğin olduğunu söylemiştir. (K.K. 17). Bu doğrultuda gelin kıyafeti konusundaki bu ikili durum, eskiden gelinlik dikilmemesinden kaynaklanmaktadır. (K.K. 19, 21).

“Sonra onla hazırlanma giderledi. Benim bildiğim mesela beyaz gelinlik vardı ama kırmızı al da vardı. Böyle tas gibi şeynen yüzünü kapatuladı, Osmanlı gibi Reşat altınları boynuna takılırdı.” (K.K. 17).

“Önceden gelinlik yokdu, gadefi don geyiyaduk.” (K.K. 21).

“Ondan sonracıma gına yapıyodula, gelinlik yok. Tas goyuyodula gelinin başına, kırmızı al yapıyodula, ayana şalvar giyyiyodu, ata biniyodu gız. Ata bindiriyodula iki kişi böyle. Tas giydiryadula, başına altun dakıyodula.” (K.K. 19).

“Başımıza ince yazma bağlanuduk, üsdümüzde beyaz al vadı, dudak boyası yokdu, dudaklarımızı grafon kâğıdı mı ne vadı onlan boyaladı. Tırnaklara oje diye bi şey yoktu. Zamanında başımıza kırmızı al dakdıla, altunları alnımıza çizdile.” (K.K. 21).

Balıkesir iline bağlı Edremit ilçesinde gelin başlığı olarak “*Altınlı başlık*” kullanılıp başlığın arkasındaki saçların üstüne incilerin örüldüğü, başlığın yan tarafından “Salkım” denilen altınların sarkıtılıp başlığın alın kısmına da elmas iğne takıldığı belirtilmektedir (Kahveci, 1996: 232). Diyarbakır yöresinde ise; geline gümüş işlemeli “*Bağdat kârı ve kemerbent*” denilen telli çarşaf giydirildiği, başına da kırmızı renk yazma örtüldüğü belirtilmektedir (Beysanoğlu, 1992: 110-111).

Muallâ Sezgin de, Konya ilinin Argıthanı kasabasında giyilen gelin giysisini şu şekilde açıklamıştır:

“Gelin çıkacağı gün oğlan evinden gelenler gelinin giyeceği Mecidiye kaftan ve kutnuyu getirirler.

Mecidiye Kaftan: Boydan önden açık uzun yanları yırtmaçlı, kolları uzun ve elin üzerini örten dilimleri olan astarlı bir kaftandır.” (Sezgin, 1996: 208-209).

Ereğli yöresindeki âdetlerde, gelinin elbisesi hakkında durulacak diğer önemli konu ise; gelin duvağı ve elbisesinde beyaz ve kırmızı rengin hâkim olması durumudur. Bu özel günlerde söz konusu bu renklerin tercih edilmesinin muhakkak bir sebebi olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle, kırmızı ve beyaz renginden de bahsetmekte yarar vardır. Konuyla ilgili olarak Nevzat Gözaydın’ın “*Folklor*

Dünyasından” adlı çalışmasında kızıl kelimesinin eski Türklerden beri kullanıldığı; kan, ateş, utanç, hiddet ve aşkı sembolize edip günümüzde kırmızı ile yer değiştirdiği belirtilmektedir (Gözaydın, 1991: 52). Beyaz rengiyle ilgili olarak da Uygurların güzellikle ilgili geleneklerinde beyazın saflığın, yüceliğin, baht ve iyiliğin sembolü olduğu ifade edilmektedir (Rahman, 1996: 152).

3.9. Kına Âdetleri

Evlenme aşamasında vazgeçilmez unsurlardan biri de kına kutlamasıdır. Ereğli yöresindeki kına kutlamasının sadece geline özel bir eğlence olduğu ve erkekler için düzenlenmediği görülmektedir. Bununla birlikte, söz konusu yörenin eski âdetlerinde kına kutlaması bayanlar arasında yapılırken, günümüzde kişinin tercihine göre – sadece bayanlar arası veya kadın-erkek karışık – yapılmaktadır.

Hatay’da; kına kutlamalarının düğünden bir gün önce gelin evinde yapıp damat tarafından az kişinin katıldığı, eğlencenin kız-erkek karışık olduğu belirtilir (Balıkcı, 2004: 52). Kastamonu’nun Çatalzeytin ilçesinde ise; kınanın çarşamba günü yapıp damadın kınası gündüz, gelin kınasının gece yakıldığı ve bütün tanıdıkların kınaya davet edilip, yemek verilerek, dualar edildiği ifade edilmektedir (Erdoğan, 1992: 146). Güney Anadolu bölgesinin Çukurova, Kenzin yörelerinde de kına kutlamasının düğünden bir gün önce yapıldığı, damat ile kız tarafından tanıdık herkesin davet edildiği görülmektedir (Onuk, 1996: 186).

Ereğli’deki kına âdetlerine üzerinde durulması gereken ikinci konu da kına eğlencelerinin nasıl yapıldığıdır. Bu konuda kına kutlaması için günümüzde orkestra ayarlanırken, eski geleneklerde ise; kınalarda tef veya teneke çalındığı, kına türkülerinin söylenip oyunların oynandığı, bu şekilde eğlenceli bir ortam oluşturularak mutlu bir zaman geçirildiği ifade edilmektedir. **(K.K. 15, 16, 17, 19, 20, 21)**. Siirt yöresinde de çalgıcı kadınların tef çaldığı ve genellikle Arapça türküler söyledikleri belirtilmektedir (Kılıççıoğlu, 1992: 74).

Kına kutlaması esnasında, gelinin yüzüne kırmızı bir al örtülür. Gelini ağlatmak için kına türküleri okunur. Gelinin ağlamasıyla birlikte kına yakma işlemine geçilir. Gelinin eline kına yakılırken gelin elini açmaz. Elini açmamasının

nedeni de altın istemesidir. Kınayı yakacak kişi hemen gelinin kayınvalidesini çağırır. Kayınvalidenin gelip gelinin eline altın koymasıyla gelin elini açar ve sonrasında kına yakılır. Günümüzde gelinin avcuna altın koyulması âdeti, geçmişte gelinin eline para verilmesi şeklinde yapıldığı belirtilmektedir. **(K.K.4)**. Ereğli’de günümüzde gelinin avcuna altın verilmesi âdeti, Bolu (Tütüncü Aydın, 2014: 18) yöresinde de görülmektedir.

Kına yakma işleminden sonra herkes gücünün yettiğince takı takar. Bu aşamada; kınası yakılan gelinin ileride evlenecek olanlara takı takması beklenir. Bunun için alınan hediyeler gelinin başına yavaşça vurularak “ödünç ödünç” diye takılmaktadır. **(K.K. 15, 16, 17)**. Bu uygulama ile geline iletilmek istenen mesaj “Şimdi sana hediye takılıyor, sonra sen hediye takacaksın.” şeklindedir.

“Gızla aşam gızın yanına gelüledi, gına yakaladı, teneke çalaladı. Bem anam tenekeciydi. Eskiden tabi söyleledi. Dakı dakaladı, ödüç ödüç derledi, gızın kafasına vuraladı, hakketden aslı va.” (K.K. 16).

Kına eğlencesinin bitmesiyle herkes evlerine dağılır. Gelin, geceyi kız arkadaşlarıyla geçirir, sofralar düzülür, hep birlikte yemek yenir. Sonrasında gelin ve kız arkadaşları birlikte sohbet eder. **(K.K. 17, 18, 21)**. Bu konuda kaynak şahıslarımızdan bazıları; kendi mahallelerinin kına eğlencesinde kına kutlamasının olmadığını, kınanın geline kız arkadaşlarıyla birlikte gece evde yakıldığını belirtmektedir. **(K.K. 17, 19)**.

“Kınada böyle orkestıra falan yokdu, ya teyipnen ya da tenekeynen yapaladı, kadınla müzik çalaladı. Kadınla evlede salonlada oludu. Önceden hiç erkek girmezdi; ama kınalara erkek çocukları çikaladı, sopaynan indürledi. O akşam kına yakılırdı, gelinin eline önceden kına yakılmazdı, sonra onla oynanırdı. Millet dağıldukdan sonra gelin evinde kız arkadaşları, yengeleri falan kalırdı, kınayı millet dağıldukdan sonra gece yakaladı. Ailecek kahvaltı yapaladı, o akşam gelinin arkadaşlarına ayrı kahvaltı hazırlanır.” (K.K. 17).

Erzincan’da da kına yakma âdetinden sonra gelin odasına götürülüp dinlendirildiği, gelinin arkadaşlarıyla sabaha dek eğlenip sohbet ettiği ve kına gecesinin sona erdiği görülmektedir (Kara, 1996: 145).

3.10. Düğün Âdetleri

Ereğli’de geçmişte düğünler üç gün, üç gece yapılırdı; günümüze geldiğimizde ise bu sayı ikiye düşmüştür. Yani, günümüzde kına ve düğün eğlenceleri sürdürülürken; duvak geleneği kaldırılmış, onun yerine balayı tercih edilmiştir.

“Esgiden üç gün üç gece düğün oludu. Üçüncü gün duvag günüydü.” (K.K. 20).

Artvin’de de düğünlerin genel olarak üç gün sürdüğü, ancak düğün sahipleri aynı yerde yaşıyorsa iki gün sürebildiği de ifade edilmektedir (Dede, 1996: 120). Aydın ilinin Kuyucak ilçesinde ise, düğünlerin Cuma gününden başlayıp pazartesi günü tamamlanmak üzere dört gün sürdüğü belirtilir (Ergun, 1996: 126).

Düğünün ikinci günü sabahı önce güzel bir kahvaltı yapılır, sonra gelin kız arkadaşlarıyla birlikte düğün için -günümüzde kuaföre, geçmişte evin bir bölümüne- hazırlanmaya gider. Gelinin hazırlanmasıyla beraber düğün başlar. **(K.K. 14, 18, 19, 20)**. Yani, Ereğli yöresinde düğün gelinin hazırlanıp eve gelmesiyle ya da odadan çıkmasıyla başlar. Burdur yöresinde ise; ailelerin kırmızı, mavi ve mor renkli yazma bağlanan sopayı evin yüksek yerine asmalarıyla düğünün başladığı belirtilir (Kayacan, 1991: 108).

Çalışma yaptığımız yörenin eski geleneklerinde; düğün gününde gelinin kayınvalidesinin şalvarı, evin çatısına atıldığı **(K.K. 4, 16, 17)**, gelin olacak kıza malayın⁷ sonunun yedirilmediği anlatılmaktadır. **(K.K. 17)**. Söz konusu âdetlerin yapılmasının nedeni, düğün günü yağmur yağmayacağına inanılmasıdır.

“Duğün olukarı yağmur yağmasın deyeni gayınanın şalvarını çatıya ataladı.” (K.K. 16).

⁷ Ereğli ilçesinde mısır unundan yapılan geleneksel bir yemek.

“Eski âdetlerimizden düğünde yağmur yağmasın diye ganyana garının şalvarını çatı gatına ataladı. Bi de eskiden malay yapaladı, burda hoşmenim deyalı, geline yağmur yağar diye onun dibini sıyırdırmazlardı.” (K.K. 17).

Ereğli yöresinde düğün törenleri bazen davul ve zurna ile bazen de dua ile yapılır. Kazanlarla yemekler pişirilir, sonrasında yemek ikram edilir. Bir taraftan çalgılar çalar, bir taraftan da köçekler oynar. Bu şekilde herkes eğlenir. **(K.K. 18, 19, 21).**

“Damada süpriz açdurladı. Gazetelere dolaladı. Süprizden bebek, çocuk elbisesi her şey çıkadı biberleri dizeledi, onla çıkadı. Guya damadı güldurya, heleşe yapdurya goya milleti heleşe, guldüryala.” (K.K. 18).

3.11. Gelin Alma

Ereğli yöresinde, damat tarafının gelini almak için kız evine gitmesi “gelin alma” kavramı ile açıklanmaktadır. Meltem Satur’un çalışmasında ise İç Anadolu’nun çeşitli illerinde damat tarafının gelini almaya gittiği güne; *“kız alma, gelin çıkarma, gelin alma, gelin götürme gelin getirme, gelin indirme, hak alma, kız çıkarma, gelin savması, gelin göçürme”* (Santur, 1996: 194) gibi ifadelerin yer aldığını görmekteyiz

Ereğli yöresinde günümüzde gelin almaya araçlarla gidilirken, eski geleneklerde ise atla gidildiği tespit edilmektedir. **(K.K. 4, 14, 15, 16, 18, 19, 20, 21).** Bunun nedeni olarak geçmişte arabanın yaygın olmadığından kaynaklandığı düşünülebilir. Kaynak şahıslarımızdan biri de kendi düğününde gelin almaya atla gelinmesini istemediğini, bunun üzerine damat tarafının arabayla geldiğini belirtir. **(K.K. 21).** Bununla birlikte günümüzde gelin arabasının süslendirildiği, diğer araçlara da mendil veya havlu bağlandığı görülürken; geçmişte ise ata mendil bağlanıp dizengi yerleştirildiği, atın bu şekilde süslendirildiği ve güzelleştirildiği ifade edilir. **(K.K. 15).**

“(Ata) dizgün, dakayadula, yular dakayadula, mendil bağlayadula. At o zaman güzelleşiyadı.” (K.K. 15).

“Ondan sonra ertesi gün sabahı gelin alma günü oğlan atnan geliyor. At vardı önceden. Atları bi o yana yaruşdurladı, bi bu yana yaruşduryaladı. Davulcula da zurnacıla da önden gidele. Arkadan da atlıla gideledi.” (K.K. 19).

Atın süslendirilmesiyle birlikte, sıra damat tarafının kız evine gelin almaya gitmesindedir. Söz konusu yörede, gelin almaya gidildiğinde kız evinin önünde ve kız evinde yapılan bazı âdetler bulunmaktadır.

Gelin alma günü kız evinin önünde yaptırılan âdet; damada tükürüklü kaymak yedirilmesidir. Bu gelenek için, tepsiye tükürüklü kaymak, börek, bir sürahi su hazırlanır. Kaymağın içine damadın kayınvalidesinin tükürdüğü söylene de sözde tükürüklü kaymak olduğu, aslında kaymağa tükürülmediği belirtilir. Hazırlanan yiyecekler evin önüne bir kilim serilerek üzerine de bir yastık konularak hazırlanır. Damat, yanında sadıcıyla oturur, hazırlanan tükürüklü kaymağı ve böreği yiyip sürahiden suyunu içer. Yastığın altına kâğıt para, sürahinin içine de madeni para koyar. Bu hazırlananları kim kaldırırorsa damadın koyduğu paraları da o kişi alır. **(K.K. 15, 16, 20, 21)**. Söz konusu bu gelenek, geçmişten günümüze hâlâ devam ettirilmektedir.

“Damadın önüne önce börek gelü, gaymak gelü, gaymağın içine tükürle. O gaymakdan damat üç kere alu, börekten de bi dilim kese, yir. Sağduç da oturu, yir. Yanında saduç olu, ondan sonra damat yastun altuna para gor. O kilimi, yastuğu toplala, gidele, toplayan kişi parayı alu.” (K.K. 21).

Kız evinde yapılan âdetlerden ilki, damadın eve girmesiyle ayakkabısının saklanması geleneğidir. Bunun üzerine damat ayakkabısını almak için para verir. **(K.K. 17, 21)**. Bazı düğünlerde de kız evine gelindiğinde damadın ayakkabısı alınmaması için eve ayakkabısıyla girdiği görülmektedir. Bu gelenek bu yörede hâlâ sürdürülmektedir. İkinci gelenek olarak damat tarafına sofraya kurulur **(K.K. 19, 21)**, gelin almaya gelenlere aynı tasta şerbet içirilir. **(K.K. 19)**.

“Ondan sonra bi de damadın ayakkabı saklama âdetleri var. Ayakkabıyı saklala, merdiven başında ayakkabıyı araduk. Damat ayakkabıyı bulamaz. Damata ayakkabıyı parayla satala, para isdele, önceden âdet öyleydi. Ondan sonra o

kapıdan çıkdıktan sonra âdetini gorele, ama yirmi lere ama otuz lere para vörle eline.” (K.K. 21).

Çalışma yaptığımız yörede gelin almaya gelenlere yeme içme yaptırıldıktan sonra sıra damadın gelin odasına alınmaması âdetine gelir. Söz konusu bu âdette gelinin yakınları, gelin odasının kapısını damada açmazlar, gelini görüp alabilmesi için damattan bahşiş isterler. Bunun sonucunda damat istenilen parayı verir. Sonrasında kapı açılır, damat gelini görür. (K.K. 21). Bu geleneğin uygulanmasıyla birlikte gelin odadan çıkar; önce kendi annesinin, babasının sonra evde olan diğer davetlilerin elini öper. (K.K. 17).

“Gelinin kız kardeşleri veya kardeşi yüz görümlüğü işde, kapıyı kitlele, kapıyı açmazla, parayı vedükden sonra kapıyı anahtarlan aç.” (K.K. 21).

Konya ilinin Seydişehir ilçesine bağlı Gevrekli kasabasında ise “*kapı tutma, gelin kurtarma*” olarak bilinen bu âdet, gelin evden çıkmadan önce yapılmaktadır. Bahşiş alana dek oğlan tarafına kapı açılmadığı, kayınpeder ya da damadın bir yakını tarafından kapı tutana bahşiş verilince gelinin serbest bırakıldığı ve yakınlarının kapıdan uğurlandığı görülür (Altunel, 1996: 82-83).

Gelin alma konusuyla ilgili bahsedilmesi gereken diğer konu, gelin evden inmeden önce yaptırılan âdetlerdir. Gelin evden indirilmeden önce yakınları tarafından mutfağa götürülür ve gelin eskiden var olan ocağa üçer kez sağ ve sol ayağıyla tekme atar. (K.K. 4, 18, 20, 21). Ayrıca geline üç defa tükürttürülür. (K.K. 16, 21). Bu geleneklerin gelinin bütün kötü huylarını anne evinde bırakması, damat evinde iyi huylu olması nedeniyle yaptırıldığı belirtilmektedir. (K.K. 4). Anne evinden çıkmadan önce gelinin ocağa tekme atıp tükürmesi geleneğinin artık yaptırılmadığı tespit edilmiştir. Söz konusu bu geleneğin uygulanmaması, günümüzde artık eski ocakların bulunmadığından kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte geline cam nesne, bardak kırılır. (K.K. 15, 21). Onun da nazar varsa çıkması, yoksa nazar değmemesi için yaptırıldığı anlatılmaktadır. (K.K. 21). Bu uygulama, diğer kaynak şahsımıza göre geline bir daha bardak kırmaması için yaptırılmaktadır. (K.K. 15). Bu konuyla ilgili olarak biz de cam nesnenin nazardan dolayı kırıldığı kanısındayız.

“Ondan sonra bardağı yarın bir gün çok bardak gırmasın deyini ona da bardak gırdıryaduk.” (K.K. 15).

“Nazar evden çıksın deyini cam gıraladı. Gelini öyle çıkarladı kapıdan.” (K.K. 21).

Kız evinden çıkmadan önce geline yaptırılan âdetlerin yerini bulmasıyla damat ile gelin dualar eşliğinde dışarı çıkar. Herkes onların mutluluğu için hoca eşliğinde dua eder. (K.K. 15, 19). Kayınvalide gelinin başından buğday, pirinç, bulgur, şeker, üzüm, para vb. nesnelere atar. (K.K. 4, 17, 20, 21). Bu âdet bazı anlatıcılara göre bolluk bereket getirmesi, gelinin tatlı dilli olması için yapılırken; bazı anlatıcılara göre ise gelinin çocuğunun sık ve çok olması için yapılmaktadır. Söz konusu bu geleneğin -günümüzde pirinç, buğday, bulgur, üzüm atılmasa da- geçmişten günümüze hâlen devam ettiği tespit edilmiştir. Bu konuyla ilgili olarak Eskişehir yöresinde; gelin baba evinden çıkarken ve damat evine gelince kız ve damat tarafının düğüne gelenlere paranın bereketli olması için para, şifa niyetine de şeker atıldığı ifade edilirken (Saraç, 1977: 67); Diyarbakır yöresinde de gelinin kafasına para ve şekerin atıldığı ifade edilmektedir (Beysanoğlu, 1992: 111). Edremit’e bağlı Doyran Köyü tahtacılarında ise; evlenen çiftlerin yuvasının döllu ve bereketli olması niyetiyle gelin babası tarafından gelinin başına üç kez bozuk para ve buğday atıldığı belirtilmektedir (Görgünay Kırzioğlu, 1995: 142).

“Gelin annesi (gelini) evden çıkarken başına şeker atarladı, dili tatlı olsun gittiği yerde; buğday, kesme şeker, guru gumanya atarladı gittiği yerde evi bereketli, ambarı dolu, bahçesi bereketli olsun diye.” (K.K. 17).

“Gelin evden çıktuktan sonra eline bi avuç piriç vörledi. Pirinç atala, çocuğu sık olsun deyini, ondan sonra başından bulgur atala, uşağı darı gibi olsun deyini.” (K.K. 21).

Gelinin başından bazı nesnelere –para, şeker, buğday, bulgur vb. - saçılması geleneğinden sonra dikkat çeken bir diğer unsur da takı merasimidir. Söz konusu yöremizde geçmişten günümüze gelin ve damada maddî yardım amaçlı takı takıldığı görülmektedir. (K.K. 14, 18). Bu konuda, eski geleneklerde gönderilen davetiyeyele

takı arasında ilişki kurulduğu görülmektedir. Yani, eskiden davetiye esnasında kime tavuk gönderildiyse o kişilerin takısının daha fazla olduğu; diğer davetlilerin ise gücünün yettiğince takı taktığı belirtilmektedir. (K.K. 14).

Ereğli'deki eski geleneklerde; erkekler, gelini görmesin diye gelinin geçtiği yere kilim veya örtü asıldığı (K.K. 4, 17, 18, 19), gelin ata bindirildiğinde (K.K. 4, 15, 18, 19), çalgıcıların ve köçeklerin önde davetlilerin arkada oynayarak gelinin bir süre gezdirildiği görülmektedir. (K.K. 19). Ayrıca gelinin ata bindiği andan, damat evinin önüne gelinceye kadar geçen süre içerisinde kimseyle konuşmadığı (K.K. 20) görülmektedir. Burada, gelinin erkekler tarafından görünmesinin engellenmesi durumu, erkeklerin kadınları görmesinin günah sayıldığı boyutuyla ilgilidir.

“Gelin ata bineken konuşmaz.” (K.K. 20).

“Ondan sonra o akşamı gelin alma günü, gelini ata bindürledi. Davul, zurnacı önceden, gidedi; önlende koçekle, halk durala durala oynaladı.” (K.K. 19).

Gelin almasında; gelinin ata binerken konuşmaması durumuyla karşılaşılırken, damat evinin önüne gelindiğinde ise, gelinin konuşmamasının yanında bir de attan inmek istememesi durumuyla karşılaşılmaktadır. Gelinin attan inmek istememesinin ve anne evinden itibaren konuşmamasının nedeni, damat evinin önüne geldiğinde hediye isteyecek olmasındandır. Bu durumda, kayınpederin geline istediği bir şeyi (inek, tarla, bahçe vb.) vermesiyle attan iner. (K.K. 17). Bu geleneğin uzantısı olarak günümüzde de gelin, damat evine geldiğinde istediği şeyi alıncaya kadar gelin arabasından inmek istemediği ve kimseyle konuşmadığı görülmektedir. (K.K. 17). *“Damat evine gelince atda olsun veya arabada olsun bi havan veya bi inek veya işde bi baş hayvan çıkarladı. Geline onu adaladı, o; onun oludu. İster satar, ister bakar, inek direk onun oludu.”* (K.K. 17).

Balıkesir-Çanakkale il sınırında bulunan Kazdağı Türkmen düğünlerinde de gelinin attan inmeden önce kayınvalidesi ve kayınpederinden hediye aldığı belirtilmektedir (Erden, 1995: 61).

Çalışma yaptığımız yörede; gelinin hediyesini verip attan indirme geleneği uygulandıktan sonra yapılan âdet, gelini atın dizgininden geçirme uygulamasıdır. Söz

konusu bu uygulama kaynak şahıslarımızın bazısına göre gelinin evine bağlı olması için yapılmaktayken; bazısına göre de geline kötü amaçla yapılan muskanın etkisini engellemek için yapılmaktadır. **(K.K. 4, 14, 16, 18, 20).**

“Gelini eve guyaken düşmanlık yapmasınla deyi atın dizgininden geçürledi.” (K.K. 20).

Çalışma yaptığımız yörede, gelinin damat evine girdiği sırada yaptırılan bazı âdetler de bulunmaktadır. Bu esnada yaptırılan geleneklerin ilki, muska yapılmasına karşılık gelini evin kapısından değil de penceresinden veya balkonundan sokmaktır. **(K.K. 17).** Bu uygulamayla birlikte kötü niyetle yapılan muskanın geline etki etmeyeceğine inanılmaktadır.

“Bi de önceden geline kağıt yapılır, okunur diye kapıdan sokmazladı. Evin dış kapısından böle merdiven dayaladı, cama gelini ordan çıkarladı. Önceden kağıt işleri çok olumuş. Geline muska olu, kapıdan gireken vurmasın diye hasta olmasın deyene ya camdan merdivenleden goyaladı, ya da balkondan.” (K.K. 17).

Damat evine girilirken yapılan ikinci gelenekte, gelinin eline sürahi verilir. Kayınvalide merdivenlerden koyun postundan yapılmış seccadeyi sürüyerek çıkar. Gelin de onun arkasından seccadenin üzerine su dökerek merdivenleri çıkar ve eve girer. **(K.K. 18, 19).** Yapılan bu gelenek, gelinin söz dinlemesi için uygulanmaktadır. Biz, bu âdetin gelinin namaz niyaz sahibi olmasını sağlamak için de yapılabileceğini düşünmekteyiz. Kaynak şahıslarımızdan birine göre de gelin merdivenden su dökerek çıkarken merdivenler süpürgeyle yıkattırılır. Bu durumun gelinin her zaman temizliğe önem vermesi için yaptırıldığı anlatılmaktadır. **(K.K. 17).**

“İbrüknen, postlar vardı önceden. Seccadeler postluydu yani. Koyun poslarını seccade yaparlardı. Gelin o goyun postunu kapının önüne götürüdü. Aşçı postnan, ibrüğü gelinin eline veriyo. O goyun postundan üzerine doğru suyu dökerekten merdivenden yukarı eve çıkıyor. Onu gelin goyun gibi olsun diye dökülüymiş.” (K.K. 19).

Çalışma yaptığımız yörede gelin eve çıktığı sırada yapılan âdetlerin yanında bir de evin içine girdiğinde yapılan bazı âdetler bulunmaktadır. Gelin eve girdiğinde

kayınvalide gelini “Hoş geldin.” diye kucaklar. **(K.K. 15)**. Sonrasında gelinin tatlı dilli olması için ağzına kaymak verilir. **(K.K. 4)**.

“Dili datlı olsun deyini geline gaymak vörle.” (K.K. 4).

“Gelin oğlan evine gelince gayması hoş geldin, safa geldin diye gucaklaya, öpeya.” (K.K. 15).

Kastamonu’da da gelin eve getirildiğinde evde tatlı dil olması için kapının eşiğine bal ve yağın sürüldüğü, gelinin hamaratlı olması için eline ibrik verildiği, söz dinlemesi ve namaz kılması için geçtiği yere seccadenin serilip üstüne bastırıldığı ifade edilmektedir (Erdoğan, 1992: 276).

Gelin eve girdiğinde yapılan ikinci gelenek ise, gelinin eline çivi verip duvara çaktırılmasıdır. **(K.K. 15, 18)**. Bu uygulama, gelin evde daima kalsın diye yaptırılmaktadır. **(K.K. 15, 18)**. Yani, buradan şu anlaşılıyor ki bu âdet, gelinin ilk ve son evliliği olması niyetiyle yapılmaktadır.

“Gelini evde dursun deyini eve çivi çakduryaladı. O zaman gelin evde çivi gibi duracaymış.” (K.K. 15).

Gelinin eve girmesiyle yapılan son âdet de gelinin kucağına çocuk verilmesidir. Bu gelenekte geline oturması için öncelikle bir yer gösterilir. Daha sonra oğlu olması için bir tarafına erkek çocuğu, kızı olması için bir tarafına kız çocuğu verilir. **(K.K. 4)**. Bazı anlatıcılar hangi cinsiyeti isterse onu kucağına aldığını bazıları da her iki çocuğu da kucağına aldığını anlatır. **(K.K. 15, 16, 17)**. Gelin kucağındaki çocukları sever, öper. Sonra da onların ellerine para verir. **(K.K. 16, 17)**. Gelinin kucağına erkek çocuğu verilmesi geleneği; İnegöl (Kartal, 1998: 237) ve Kütahya (Aslıhak, 2010: 136) yörelerinde de görülmektedir.

“İlk eve gelince gelini eve otutturla; oğlu, gızı olsun deyini, bi yanına oğlan, bi yanına gız vörle. Ondan sonra gelin öpe koka.” (K.K. 4).

“Gelinin gucana tabi gız uşağı vörlese gız uşağı, oğlan uşağı vörlese oğlan uşağı olsun derle. Oğlan isdese oğlan vörle, gız isdese gız vörle. (Gelin) çocuğa para vör.” (K.K. 16).

3.12. Nikâh ve Gerdek

Çalışma yaptığımız yörenin eski gelenelerinde kızla erkek söz ve nişan yapsalar bile nikâh olmadan birbirleriyle görüştürülmemektedir. (K.K. 4, 14, 21). Ancak ailelerinden habersizce görüşen gençlerin de olduğundan söz edilmektedir. (K.K. 14).

“Esgiden kısganuladı. İşde birbirlerünen gonuşdumazladı. Duğün olunca gada kaçamak olarak buluşulasa buluşuladı ozaman. Erkek (gelinle) birbirini tanyosa gorüdü, birbirini tanımyosa gerdeğe gidince gada goremezdi. Kaçamaklınan; anne, baba haberi yokken dağda, bayırda, talada, bayramda buluşabülüldi.” (K.K. 14).

Şanlıurfa yöresinde de kız istemesinden sonra nişanlı olsalar bile damadın evleneceği kızın evine gitmesine iyi bakılmadığı, dinî nikâhları olmadan görüşüp konuşmalarının geleneklerde ayıp, dinî olarak da günah sayıldığı belirtilir (Ergin, 1973: 27).

Çalışma yaptığımız yörenin eski geleneklerinde kız ve erkeğin nikâlanmadan görüştürülmediği konusundan sonra dikkat çeken bir diğer konu, günümüzde imam nikâhı kız evinde yapılıyorken, eski geleneklere göre damat evinde yapılmasıdır. (K.K. 17, 19). Bu konuda kaynak şahıslarımızın yaş farkından dolayı farklı bilgiler verdiği düşünülebilir. Ancak, kaynaklarımızın farklı köy ve mahallede olmalarından dolayı zıt görüşte olmaları da düşünülebilir. Çünkü gelenek ve göreneklerin köyden köye hatta mahalleden mahalleye değişebildiği görülmektedir. Bu iki zıt görüş aşağıda verilmektedir:

“Kız evden çıkmadan önce hoca gelir, dinî nikâh yapılır.” (K.K. 17).

“Nikâhı bile oğlan tarafında yapılıyo. Şimdi nikâhı gızın evinde yapıyolar. İmam nikâhını akşam yapıyolar.” (K.K. 19).

Çalışma yaptığımız yörede nikâhın nerede kıyıldığına değinildikten sonra nikâh işleminin nasıl yapıldığı da merak edilmektedir. Bu aşamada ilk önce imam, şahitler, gelin ve damat bir odaya girer. İmam, şahitlerin huzurunda gelin ve damadın nikâhını kıyar. Sonra geline mehir verilir. Mehir, gelin ile damadın ileride bir

anlaşmazlık olup boşanmaları durumunda imam nikâhı yapılırken geline para yahut altın ne konuşulduysa onun verilmesi şeklinde anlatılmaktadır. **(K.K. 17).**

“Kız evden çıkmadan önce hoca gelir, dinî nikah yapılır. Evde hocanın yanında, şahitlerin yanında bi mihir olur, ayrıldığında şu anki altın gramı ne kadarsa ona yetmiş gram şey biçilirdi. Ayrıldığında damat ona o parayı vermek zorunda. Dinen öyle nikah yapılıyor.” (K.K. 17).

Mehir ile ilgili Necdet Sevinç’in eserinde İslam hukukundaki mehire tekabül eden kalına karşılık kız tarafının çeyiz getirdiğini, kalının; maddi zarara uğrayacağından kadının boşanmasını engellediğini ve kadının da çeyizinden dolayı aile malına ortak olduğu için huzur bulduğu açıklanmaktadır (Sevinç, 1987: 70).

Yöremizdeki eski geleneklere göre; nikâh işlemi bittikten sonra gelin ve damada yer yatağı hazırlanır. **(K.K. 15, 21)**. Hazırlanan yatağın altına -bazı kaynak şahıslara göre üç köşesine- damat tarafından para konur. **(K.K. 15)**. Damat ve gelin odaya girerken damadın arkadaşları damadın belini yumruklar. **(K.K. 15)**. Bu konuyla ilişkili olarak Bayburt yöresinde, sağdıçların damadın belini yumruklayarak gerdek odasına atıldığı ifade edilirken (Yardımcı, 1991: 79); Çorum ve Çankırı’da da damadın battaniyenin içine konduğu, birkaç kez havaya atılıp sırtına yumruk vurularak gerdeğe girdiği ifade edilmektedir (Kalafat, 1996: 137).

“Oğlan evine elette mü yüzünü açala, yüzünü açdı mı, damat gelini alnından öper, alını yokara galduru. Beyaz alını arkasına atala, ondan sonra odaya goyarlar.” (K.K. 21).

Ereğli’de, damadın belinin yumruklanması geleneğiyle birlikte damat ve gelin gerdek odasına girer. Ardından gelin ve damada yemek tepsi düzenlenerek odaya götürülür. **(K.K. 15)**.

“Gelini saduç gardaşları gıyuya. Damada tepsi düzeyala. Onla onu yiyala. Ondan sonra muhabbet edeyala.” (K.K. 15).

Çalışma yaptığımız yörede, gerdek sabahı yapılan bazı âdetler bulunmaktadır. Bu aşamada yapılan ilk âdet; gelin ve damadın yer yatağını kim yaptıysa, gerdek

sabahı yatağın altındaki paraları da o kişinin alınmasıdır. (K.K. 15, 21). Gerdek sabahı yapılan ikinci gelenek de gelininin kayınvalidesinin, kayınpederinin ve evde bulunanların elini öpmesidir. (K.K. 15, 16, 17).

“Esgiden geline yer yatağı yapayadula. Yatağın üç koşesine para goyadula, yatağı galduran paraları alayadula.” (K.K. 15).

“Esgiden yatağı yere sereledi. Sabahı gelin kalka, gayınanın gayıntanın elini öpe.” (K.K. 16).

“Gelin odaya girdüğü zaman önceden yatak, baza maza yokdu. Öğden yer yatağı vardı, uzun yasduk vadi, kısa yasduk mu vadi onun altuna para gorduk. Ondan sonra yatağı kim toplasa parayı o aludu. Âdetlerimiz öyleydi a gızım.” (K.K. 21).

Çalışma yaptığımız yörede gerdek sabahı yapılan son âdet ise; gelinin çeşmeye su doldurmaya gönderilmesidir. Bu gelenek uygulanırken çeşmeye bırakmak için gelin eline para, yumurta ve yufka alır. Suyunu doldurur, elindekileri -para, yumurta ve yufkayı- oraya bırakır. Sonrasında arkasına bakmadan eve döner. Çeşmeye bırakılan para, yumurta ve yufkayı; oraya ilk gelen kişi veya kimsesiz biri alır diye anlatılmaktadır. (K.K. 15, 16, 18, 20).

“Gelin çeşmeye gideyadu, elinde yuke olayadu, bir lere para alayadu. Oraya ibrüknên suya yollayadula. Suyu dolduryadu, eve götürüyadu, o şeyleri ora bırakıyadu, elinde bi de yumurta oluyadu. Kim gebedekse anası, babası yoksa onları o alayadu. Gelin arkasına bakmadan (eve) geleyadu.” (K.K. 15).

Bu konuyla ilişkili olarak Cahit Beğenç’in Anadolu Mitolojisi’nde, yumurta ile ilgili şu bilgilere yer verilmiştir:

“İlâhî kahramanların lâhitlerinde, Artemis’in heykelinde revaklarda görülen yumurta şekilleri, ay kültüne bağlı, üreme, velûdiyet sembolleridir.” (Beğenç, 1974: 68). Biz deçalışma yaptığımız yörede uygulanan çeşmeye yumurta bırakma âdetinin gelinin bebek doğurması için yaptığı düşüncesindeyiz.

3.13. Duvak Yapma Âdeti

Ereğli yöresindeki eski geleneklere göre; düğünler üç gün, üç gece olarak yapılırdı. Burada birinci gün kına, ikinci gün düğün, üçüncü gün duvak günü olarak bilinmektedir. (K.K. 14, 15, 19, 20). Günümüzde ise; duvak günü kaldırılmış, düğünler iki gün olarak yapılmaya başlanmıştır. (K.K. 14).

“Üç gün üç gece (düğün) oludu. Şimdi iki gün olaya. Bi düğün, bi gına akşamı olaya. Şimdi o zaman bi de duvag günü yapaladı.” Duvag günü oroy sadece bayanlar toplanudu. Şimdi Ören’den buraya gız geldi, Ören’den de gelen olaya, Yürük’den de gelen olaya, Yaslar’dan da gelen olur. Toplanuladı böyle yani. Gız sizin koyünüzden del gelemezsiniz diye bi şey yokdu. Gız koyü de geliyodu, yakın koyler de geliyodu. Duvagda ev sahibi yimek vör.”

“Esgiden üç gün üç gece düğün oludu. Üçüncü gün duvag gunüydü. (K.K. 20).

Ereğli’deki eski âdetlere göre, duvak günü herkes erkenden kalkar. Gelin; önce kayınvalide ve kayınbabanın, sonra evde bulunan herkesin elini öper. Daha sonra duvakta ziyafet verilmesi için hazırlıklara başlanır. Kazanlar kurulur, yemekler pişirilir. Gelen misafirlere yemek ikram edilir. (K.K. 15, 17, 18). Şanlıurfa’da da duvağın akşama dek sürdüğü, öğlen duvak yemeği yenip kahve ve şeker ikram edildiği belirtilmektedir (Ergin, 1973: 51-52).

Çalışma yaptığımız yörenin eski âdetlerinde uygulanan duvak eğlencesinde; günümüzdeki gibi orkestra olmadığından tef veya teyp varsa onlar çalınır, yoksa teneke çalınırdı. Gelin ve kaynana evin önünde davetlilerin arasında oynar, kaynana bereket ve bolluk olsun diye gelinin başından pirinç saçardı (K.K. 15). Duvak eğlencesinde gelinin başına pirinç saçılmasının çalışmamızın “gelin alma” başlığında gelini evden indirirken de (buğday, pirinç, bulgur, şeker, üzüm, para vb.) yapıldığı görülmektedir. Bu uygulamayla ilişkili olarak Bahaeddin Ögel’in “Dünden Bugüne Türk Kültürünün Gelişme Çağları” kitabında, Orta Asya Türkleri’nin “saçuv” ya da “çaçılama” dediği “saçı” geleneğinin İslamiyet sonrası Türkler’de “un serpmeye” olarak yaygınlaşmışken; sonraki devirlerde ise, “para, çörek, şeker”in çıktığı belirtilmektedir (Ögel, 2001: 267-268).

“Duvag gününde piriñ saçduryala.” (K.K. 15).

Duvak eğlencesinde son olarak gelinin başına kırmızı bir tül örtüldüğü, tülün oklavayla sarıldığı ve arasına şeker koyulduğu belirtilirken; damadın da gelip oklavayı kaldırır kaldırmaz gelini alıp eve götürdüğü, bu şekilde eğlencenin bittiğinin anlaşıldığı belirtilmektedir. (K.K. 17).

“Duvak günü yimek verilirdi, gelin misafirlerle, arkadaşlarıyla akşama kadar oynardı, duvak bitecek ya gelinin başına kırmızı tül örteledi, (tülün arasına)şekeri gor, oklavaya dolaladı. Damat gelüdü, oklavayı bi galdurdu, gelini misafirlen arasından alıp eve gotürdü. Sonra damat eve çıkardı, tabanca veya tüfek atardı. Bu artuk duvak bitti demekdi.” (K.K. 17).

Duvak eğlencesinde yapılan geleneklerin dışında dikkat çeken diğer gelenek de gelinin çeyizinin duvak gününe kadar toplanmamasıdır. (K.K. 21).Bu uygulama, gelinin çeyizini düğünde göremeyenlerin duvak günü görmesi için yapılmaktadır.

Duvak günü gelinin çeyizinin toplanmaması meselesinden sonra değinilmesi gereken diğer konu da duvak eğlencesine kimlerin katılıp katılmadığı konusudur. Bu konuda bazı kaynak şahıslarımız duvak gününe erkeklerin de katıldığını belirtirken (K.K. 15), bazı kaynak şahıslarımız ise, duvağın sadece bayanlar arasında yapıldığını belirtmektedir. (K.K. 14, 20). Bu ikili durum kaynak şahısların farklı yerlerde veya farklı yaşlarda olduğundan kaynaklanıyor olabilir. Duvağa erkeklerin katıldığını söyleyen kaynak şahıslarımız, gelinin erkeklerin elini öptüğünü onların da geline para verdiğini anlatmaktadır. (K.K. 15). Sadece kadınların duvakta bulunduğunu söyleyenler ise; kadınların para vermediğini, sadece eğlence yapıp oynadıklarını, gelinin çeyizine baktıklarını anlatmaktadır.

“Duvag yapayala, oynayala. Erkekle duvag günü yokla.” (K.K. 20).

“Adamla duvağa geldiği zaman gelin elini öpeya, ame on guruş, ame beş guruş eline para vereyadula.” (K.K. 15).

Kaynak şahıslarımızdan biri de söz konusu yörenin âdetlerinde; duvak eğlencesine gelinin kendi annesinin gelmediğini, kızın annesinin yanına sonradan

gittiğini belirtmiştir. **(K.K. 15)**. Şanlıurfa yöresinde de gelinin kendi annesi hariç bütün akraba ve tanıdıklarının duvağa geldiği belirtilmektedir (Ergin, 1973: 52).

“Duvak günü gelinin anası eve gelemeye, gelin gideya.” (K.K. 15).

3.14. Börek Yemesi: Üçgünleme ve Yedigünleme

Duvak yapıldıktan üç gün sonra gelinin annesi evinde, diğer üçüncü gün sonra damat evinde börek yemesi yapılır. Gelinin annesi evinde yapılan börek yemesine “üçgünleme”, damat evinde yapılan börek yemesine “yedigünleme” denir. **(K.K. 17)**. Ayrıca bu durum genel olarak “börek yemesi” şeklinde de ifade edilir. **(K.K. 21)**.

“Bebek erkek olusa baba da ta çok seviyadu; gayına, gayınta da. Oğlumuz oldu diye. Oğlan evi tütütcekmiş, çoğaltcakmış. Gızı o gada iyi saymazladı. Tabi yeni nesilde oğlanı da gızı da seviyala. Oğlana çok düşeledi.” (K.K. 17).

İzmir ilinin Bergama ilçesinin Kozak yaylası Yukarıbey köyünde de “kız ardı” olarak bilindiği ve düğünden sonra pazartesi akşamı damat tarafı gelinle birlikte kız evine giderek akşam yemeği yenip, sohbet edildiği, damadın ayakkabıları çalınıp para alındığı ifade edilmektedir. Sonraki akşam da kız tarafının damat evine ziyarete gittiği, buna da “oğlan ardı” denildiği belirtilir (Erdem, 2006: 99).

Üçgünleme günü; gelinin kendi annesinin evinde yufkalar açılır, börekler, yemekler yapılır. Misafirler geldiğinde davetlilere sofralar kurulur. Yeme içme yapılır. **(K.K. 15, 16, 17, 20, 21)**. Damat, kayınvalidesinin evine geldiğinde hiç konuşmaz. Çekingen davranır. Damadın bu şekilde davranmasının nedeni, kayınpederinden hediye istemesidir. . Damat hediyesini almadan ne konuşur ne de birinin elini öper. Bunun sonucunda, kayınpeder damadına meyve ağacı, fındık ağacı, bahçe vb. verir. Damada verilen şey neyse, onun olur. Damat sonra konuşmaya başlar. **(K.K. 14, 15, 16)**. Aynı zamanda kalkıp başta kayınbabasının ve kayınvalidesinin olmak üzere büyüklerin elini öper. **(K.K. 14)**.

“Geldi üçgünlemeye. Ama üç gun sonra olu, beş gun sonra olu üçgünlemeye gidedük. Damatnan gelinin anası evine üçgünlemeye gidilü. Orda damat konuşmaz, o zaman o damadın bi isdeği olıya. Neymiş o istek? Bi yemiş isdemiş damat. Mesela;

gayın pederinden sana Şu bahçedeki kiraz ağacını vedim veya fındık veya elma, armut ağacı neyse. Öyle bi Şey almanca damat gonusmaz. Damadın ağzı batlıdur o zaman. Damat yemişi alu, Şu yemişi vedim dedin zaman kalka el öper. O zamana gada el öpülmez.” (K.K. 14).

İzmir ilinin Kiraz ilçesine bağlı Kale köyünde de düğünden üç gün sonra kız evine; sonra damat evine gidildiği, kız evindeki yemekte damadın elleri bağlanıp kaynananın çağırılarak hediye istendiği; sonrasında damadın eli çözülp yemek yiyip çay içildiği belirtilir. Kale köyünde bu uygulamaya “barıŐma” ve “kız ardı” denmektedir (Aksakal, 1995: 18).

Çalışma yaptığımız yöremizde yapılan yedigünleme geleneğinde de damat evinde hazırlıklar yapılır. Üçgünlemedeki gibi yemekler pişirilir, börekler yapılır. Kız tarafından akrabalar damat evine börek yemeye gelir. Sofralar kurulur. Yeme içme yapılır. Sohbet edilir. **(K.K. 17).**

“Yedi gün sonra da anne, baba kızının evine; damat evine giderdi. Onla da yine aynı akrabalarını toplar. Bu sefer de damat evinde börekdi, yemekdi, hazırlık oludu. Üçgunleme gelinin (kız) evinin geldiğü, yedigünleme gız evinin gittiğüdür.” (K.K. 17).

Ereğli yöresinde düğün sonrası yapılan bu geleneğe; Trabzon yöresinde “yedileme” denirken, Azerbaycan’da “üçgünlük” ifadesinin kullanıldığı görölmektedir (Çelik, 1996a: 114-115). Uygurlar’da ise; dünürler, hatır sorma ve akrabaların kaynaŐıp yakınlaŐması amacıyla düğünden sonra, önce erkek tarafının sonra kız tarafının birbirlerini davet etmelerine “Çillak” dendiği belirtilmektedir (Rahman, 1996: 109).

3.15. El Öpmeye Gitme

Çalışma yaptığımız Ereğli yöresinde; düğün yapıldıktan sonraki aŐamalarda büyükleri ziyaret edip ellerini öpme, hâl hatır sorma, tanıŐıp kaynaŐma durumu söz konusudur.

Gelin, akrabalara gitmeden önce çeyizinden gideceği yerdeki bayanlara atlet, başörtü, patik; erkeklere atlet, çorap koyup bohça hazırlar. (K.K. 15, 20).

“Çember, atlet dağıtula, garılara dülbent vörle, bazı havlu veyadula, öyle işde. Göğnünden ne kopayasa onu veyaduk. Bizde o âdet va.” (K.K. 15).

“Yakınlara başörtüsü, yazma ne bululasa onu eletüle, gotürle. El öpmeye giderle.” (K.K. 20).

Ereğli yöresinde gelinin bohça hazırlayıp el öpmeye gitmesi âdeti; Kütahya yöresinde (Aslıhak, 2010: 137) de görülmektedir.

Gelinin bohçayı hazırlamasıyla birlikte; kayınvalide, gelin ve damat akrabalarının yanına gider. Gelin ve damat oradaki büyüklerin ellerini öper. Sohbet edip kaynaşırlar. Sonrasında gelin hazırladığı bohçayı hediye olarak ev sahibine verir. Onlar da geline para verir. Akrabaların geline verdiği paraya Ereğli yöresinde “el öpme parası” denir. (K.K. 15, 17, 18, 20, 21). Bu şekilde bütün akrabalar dolaşılır.

“Sonra gaynana onu alırdı, yakın akrabaların koyün, mesela komşuların elini öpme gotürürdü. O gomşular da gelinin eline para verirdi, ona el öpme parası derledi.” (K.K. 17).

“Önceden boğça hazırladuk. Böyüklere atlet, mendil, havlu hazırladuk. Ama genç bayanlara başörtü, atlet gibi şeyle gotürdük, hediyemiz oludu. El öpmeye gidedük, elimize para vörledi. Zamanında öyleydi. Ama şimdi öyle goreneklerimiz yok. Önceki göreneklerimiz daha iyidi.” (K.K. 21).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. EREĞLİ (ZONGULDAK) İLÇESİNDE ÖLÜM ÂDETLERİ

4.1. Ölüm Kavramı ve Tanımı

İnsanlar; doğumundan itibaren hayatlarını yaşar, evlenip çoluk çocuğa karışır, nesilden nesile aktarılır ve çoğalırlar. Sonunda da kaçınılmaz sonla -ölümle- karşılaşır.

“Ölüm, insanlığın ortak kaderidir. Her insan doğacak, yaşayacak ve nihayet hayata veda edecektir. Hayat ve ölüm kavramları her zaman bir uç sınır olarak yer almıştır hafızalarda... Ölüm, insanların, nefesini ensesinde hissettikleri, hep yanında olduğunu düşündüğü bir tükeniştir...” (Şenocak, 2006: 436).

İnsan hayatında, zamanı geldiğinde kaçınılmaz olarak gerçekleşen ölüm olgusu üzerine gelenek hâlini almış birçok uygulama bulunmaktadır. Çalışma yaptığımız Ereğli yöresinde de bu uygulamalar açıkça karşımıza çıkmaktadır. Cenaze evinde yemek yapılmaması, bir süre Kur'an okutulması, cenazede bulunanlara kibrit ve iplik verilmesi, cenazenin yedisi, kırkı, elli ikisi, yılı vb. âdetlerin bu uygulamalar arasında yer aldığını görmekteyiz.

4.2. Ölümün Duyurulması

Bir kişinin ölmesi sonucu cenazenin çenesinin bağlandığı; sonrasında hocaya, akraba ve tanıdıklara haber verildiği görülmektedir. Diğer kişilerin ölümden haberdar olabilmesi için de hocanın bir şekilde -eskiden tepelerden bağırarak, günümüzde camiden anons vererek- kişinin öldüğünü insanlara duyurduğu görülmektedir.

Ölümünün çevreye duyurulmasında, geçmişten günümüze farklılıklar olduğu görülmektedir. Günümüzde; biri öldüğünde camide selâ okunur, ölenin adı, soyadı bildirilerek ne zaman defnedileceği belirtilir. Bu şekilde, ölüm haberi herkese duyurulmuş olur.

Eski geleneklere göre ise; bazı kaynak şahıslarımız cami olmadığından cenaze olduğunu herkesin duyması için yedi tepeden kim öldüyse onun adı söylenip “Kalmadı, gitti, cenazesine gelin.” şeklinde ifade edildiği belirtmiştir. Bazı kaynak şahıslarımız tarafından da ölen kişinin selâsının okunup, kimin öldüğü söylenerek, tekrar “Kalmadı, gitti.” cenazesine gelin şeklinde çevreye haber verildiği anlatılmıştır. (K.K. 4, 14, 15, 19, 23).

Verilen anons ile cenazeye yakın akraba, komşu ve tanıdık, duyan herkes gelir. (K.K. 19).

“Selaları tepeden veyaladı. Oğden “Hayyalessela, Hayyalessela, Hayalelfela, Hayalelfela, Gadıgametissela, Gadıgametissela, Allahekber, Allahekber, Lailahe İllallah” bi tafa, iki tafa öyle vörledi. Ta oğden tan guruldu, tan guruldu, tan guruludan başga yokdu, topaca derledi. Galmadı gitti filancı, adı neyse Ayşe’yse, Fatma’ysa soyadını söyleledi, galmadı gitdi derledi.” (K.K. 4).

“Onun selası ezan selası gibi de değil, Cuma selası da değil, o değişik bi sela olaya. Herkes duysun deyini camiden anons yapıyala. O zamanlar camiler yokdu, minare yokdu, tepelere çıkıp sela verülümüş yani. Okuduğu sela nerey gada gide, buroy ne gelü ne gelmez.” (K.K. 14).

“Ölüm anı, millete nasıl haber verecek? Mesela; yedi tepeden sela okunurdu. Allahü Ekber, Allahü Ekber diye galmadı gitdi, omalan Fatma öldü, gitti, namaza gelin, galmadı, gitti. Sela böyle camile, minarele çoğaldıkça selalar okunmaya başladı.” (K.K. 19).

“Duyan geliyodu tabi. Duyan gamyonlanan, yurüyerek, atınan, eşeğinen gelüledi. Önceden arabala, taksile yokdu.” (K.K. 19).

Siirt yöresinde de, cenaze evindeki bağırırları duyup ölüm haberini alan komşu ve akrabaların hemen cenazenin evine gittiği, ölüm gece gerçekleşiyse cenazenin çabucak yıkandığı, sabaha kadar hocaların Kur’an hatmettiği, sabah olunca da selaların verildiği belirtilmektedir (Kılıççıoğlu, 1992: 77).

4.3. Cenazenin Yıkanması ve Kefenlenmesi

Çalışma yaptığımız yöredeki büyüklerimiz, ölüm gerçekleşmeden önce cenaze için gerekli olan eşyaları temin edip evde saklar. Cenaze için evde saklanan bu nesnelere çörek otu, bayanlar için kına, cenazeyi mezara sarkıtmak için kolan ve kefen olduğu tespit edilmiştir. (K.K. 4, 14, 19, 22).

Cenaze günü kolaylık olması amacıyla önceden hazırlanıp evin bir köşesinde saklanan bu eşyalar dışında, kefen bohçasında bulunduran diğer bir eşya da “imam kâğıdı”dır. Kaynak şahıslarımızın “suâl kâğıdı, iman kâğıdı” olarak nitelendirdiği bu kâğıt, yöredeki inanca göre ölen kişiye mezarda kabir suâli konusunda yardım edecektir. Bu inanmaya bağlı olarak eskiden kefen bohçasında iman kâğıdının da bulundurulduğu, ölüm gerçekleştiğinde cenaze yıkanıp kefenlenirken kefenin içine yerleştirildiği ifade edilirken; günümüzde bu uygulamanın artık yapılmadığı da ifade edilmektedir. (K.K. 4, 19, 23). Ankara’da da sual meleklerinin soruları için “*iman duasını*” ölünün göğüs kısmına konulduğu belirtilmektedir (Koşay, 1935: 154).

Ereğli yöresinde uygulanan iman kâğıdı geleneği; Tarsus ilçesine bağlı Karadiken köyü (Çağlayan, 1998: 89) ve İn köyünde (Çağlayan, 1998: 90) de görülmektedir.

“İman kağıdı olunca gallara goyveyon, işde esgi yazı olaya, bem hinci kefenimde iman kağıdım va. Goyan goya, gomayan gomaya. Hinci hocala godurdmayala, oğden gonudu.” (K.K. 4).

“Her yerin yöresi ayrı ayrı oluyo. Şimdi yedi metre kefen gidiyo. Yedi metre kefene donuna, gömleğini dikiyolar, kadına tülbentini yapıyola. Bi de önceden imanlık yapıyoladı, iman kâğıdı derlerdi, soval kağıdı yani, onda sovallerin yazıyomuş yani, öle derledi. Şimdi goyan yok onu. Şimdi hemen bi şi dokunmasın deyene çörek otu gırladı kefenlere.” (K.K. 19).

Çalışma yaptığımız yörede kefen bohçasına saklanan nesnelere değinirken dikkat çeken diğer konu, kefenin cinsiyete göre hazırlanmasıdır. Bu konuda cenaze için hazırlanıp saklanan kefenin erkek cenazeler için yedi kat, bayan cenazeler için

dokuz kat olduğu belirtilirken; bayanların kefeninde göğüslük, don, gömlek, kefen, başörtü, iki kat iç kefen, iki kat dış kefen olduğu belirtilmektedir. (K.K. 4, 14, 15). Teke yöresinde ise, kefenin makasla değil, yırtılıp hazırlandığı; erkek kefenlerinde dokuz, kadın kefenlerinde on iki metre kullanıldığı belirtilmektedir (Erdem, 2008: 60).

Çalışma yaptığımız yörede uygulanan diğer bir gelenek de buhur yakma geleneğidir. Bu konu üzerine kaynak şahsımızdan biri cenazeyi yıkamadan önce kefeni hazırlayıp cenazenin odasına, yatağına, kefenine, havlusuna, ölüyü yıkadığı yere buhur yaktığını anlatırken; buhur yakmanın çok sevap olduğunu da ifade etmiştir. (K.K. 4).

“Hinci cenazeyi yıkamadan kefenleni düzeyon ben. Kefenleni düzeken buhur yakayon. Gene olunca yakayon, bazı olmaya. Altında kefenlen üzerlene, peşkirlene her şeylene buhur yakadım. Ondan sora ölü evinde de yatanda da, yıkaduğum yere de yakayon, öyle yıkayon. Çok sevabmış.” (K.K. 4).

Buhur geleneğiyle birlikte, cenazenin yıkanmasında kullanılan suyla ilgili yapılan uygulamalar da bulunmaktadır. Eski geleneklerde cenaze yıkanırken evdeki su kullanılmamaktadır. Bu nedenle cenaze yıkama suyunun dereden su bidonları ile cenaze evine taşındığı belirtilmektedir. (K.K. 4, 18, 19, 20). Bununla birlikte dereye su doldurmaya giden her kişi cenaze evine bir tane su bidonu getirmiş. Bunun nedeni olarak dereden iki bidon su getirildiği takdirde iki kişinin öleceğine inanılması gösterilmektedir. Bu nedenle eski âdetlerde dereden iki bidon getirilmesine izin verilmemiştir. (K.K. 18, 19, 20). Ayrıca bu inanma doğrultusunda suyun ısıtıldığı kazana da suların tek tek döküldüğü ve evin önünde kazanda kaynatıldığı ifade edilmektedir. (K.K. 18). Eski geleneklerde görülen bu uygulamaların günümüzde artık yapılmadığı görülmektedir.

“Ben bak, Danışmantlı'ya vadım, cenaze evde öldüğü gibi ocağa gazanı godum gibi herkes ellene bire übrük, bire guğüm tek alıdu. Gazana doldurladı, gazana tek tek guyaladı. Çüft guyasan çüft ölen olu, derledi. (K.K. 18).

“İmamlan yakınları giredi, önce dışarıda gazan guraladı, yıkayıcı ayrı, su taşıyıcı, ılıştırucu ayrı oluyodu. Biz birer übrüklen su taşırdık. Onu taşıyan dışarıda ılışduruvörledi. Suyu sen ben mesela tek tek taşırdıla.” (K.K. 19)

Kazanda suların kaynamasıyla birlikte sıra cenazenin yıkanmasına gelmektedir. Bu aşamada, cenazeyi yıkayanın yanında yardımcı kişilerin de bulunduğu; bazısının su taşıdığı, bazısının su ılıştırdığı, bazısının da yıkayıcıya yardım ettiği görülmektedir. **(K.K. 4, 19).**

“Ben cenazeyi yıkakan su ılışduma bi isan goyon, gotüreni de goyon, bi de yanımda hizmet eden, tahrat veyon, abdes vörken su guyveyala, su guyan ayrı, tutan ayrı olaya.” (K.K. 4).

Sedat Veyis Örnek'in kitabında da cenazenin tecrübesi olan kişilerce yıkandığı, yıkayanın yanında yardımcıları ile ölü yakınının olduğu, cenaze kadınsa kadın; erkeğe erkekler tarafından yıkandığı belirtilir (Örnek, 1977: 215-216).

Cenazeyi yıkama esnasında yapılan uygulamalar; cenazeye abdest aldırılması, taharat verilmesi, cenazenin yıkanması ve kefenlenmesi aşamalarından oluşmaktadır. Bu aşamaların uygulanması esnasında, cenaze yıkanırken suyun bulunduğu şişenin aşağı doğru tutulması gerektiğine, yoksa evden bir cenaze daha çıkabileceğine inanılmaktadır. **(K.K. 4).** Kaynak şahsımızın belirttiği bu inanma aşağıda verilmiştir:

“Cenazeyi yıkaken suyu aşa doğru tutun derledi, evden cenaze çıkamış.” (K.K. 4).

Cenazenin yıkanması konusunda Sedat Veyis Örnek'in Türk Halk Bilimi kitabında, cenazenin yıkama işleminin büyük şehirlerde önceden belediye görevlilerince yapılırken şimdi gasilhanelerde yapıldığı; küçük şehir, ilçe ve köylerde ise sevap ya da para için yapıldığı belirtilmektedir (Örnek, 1977: 216).

Çalışma yaptığımız alandaki cenaze yıkama işlemiyle ilgili yapılan görüşmelerde dikkat çeken diğer unsur, cenazenin canlanması üzerine yapılan anlatmadır. Kaynak şahıslarımızdan birinin kayınvalidesi, cenazeyi yıkarken yanındaki yıkayıcıların cenazenin hareket edip dirildiğini söylemeleri üzerine

kayınvalidesinin de korktuğunu belirtmiştir. **(K.K. 4)**. Bu konuda, yapılan görüşmedeki ilgili kısım aşağıda verilmiştir:

“Gayınam Ören’de cenaze yıkayamış. Cenazeyi gııldadı deyî onu da korkutmuşla, galagalmış cenazenin yanında, canlandı deyî, millet kaçışmış.” (K.K. 4).

Yukarıda kaynak şahsımızın verdiği bilgiler doğrultusunda bu konuyla ilişkili olarak; Yaşar Çoruhlu’nun “Türk Mitolojisinin Ana Hatları” kitabında ruh hortlamasının eski Türk inançlarında da olduğu belirtilmektedir (Çoruhlu, 2010: 138).

Ereğli’de cenaze kefenlenmesi aşamasında; pamuğa çörek otu konup cenazenin gözlerine, elinin içine, yüzüne ve kefenin içine yerleştirildiği söylenir. **(K.K. 4, 19, 22)**. Bu uygulama; cenaze defnedildiğinde yılan ve böceklerin cenazeye dokunmayacağı, çörek otu kullanmanın çok sevap olması ve ölen kişiye yarar sağladığı inancıyla yapılmaktadır. Bu uygulamaların gerçekleşip cenazenin kefenlenmesiyle birlikte cenaze içeri alınır, yıkayıcı da cenazenin yıkandığı yere buhur yakar. **(K.K. 4)**.

“Ondan sora çörek otunu kefene goyala, çörek otunu pamuğa goyala, yuzlene goyala, ellenin içine goyala. Onda bismilla çokmuş işde, bismillasuz olusa, bismillasuz yapışana zar etmezmiş.” (K.K. 4).

Ereğli’nin eski âdetlerinde cenaze yıkayana ve yardımcılara, su taşıyana, mezar kazana para verildiği belirtilirken **(K.K. 19)**, günümüzde de cenaze yıkayana ve yardımcılara, mezar kazana para teklif edildiği görülmektedir.

“Ondan sonra önceden yıkayıcıya, su taşıyıcıya, mezarcıya hep para verirledi.” (K.K. 19)

4.4. Ağıt Yakma ve Yas Tutma

Ağıt, Doğan Kaya’nın Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimler Sözlüğü’ne göre; *“Başta ölüm olmak üzere ayrılığın yahut üzüntünün doğurduğu ıstırap sebebiyle ortaya konulan lirik ve manzum ürün. Şayet ölenler için söyleniyorsa*

kendisine has makamla terennüm edilir. Söylenen sözler ölenle ilgili düşünce, duygu ve izlenimleri ihtiva eder.” (Kaya, 2010: 36) şeklinde açıklanırken, Şükrü Elçin’in “*Halk Edebiyatına Giriş*” eserinde; İslâmiyetten önceki dönemlerde “sagu” deyiimiyle karşılandığı, “sıgtamak: ağlamak” fiilinden türediği, bugün Azerbaycan’da “ağı”, Kerkük Türkleri’nde “sazlamağ” ve Türkmence’de “ağı” yanında “tavs”, “tavşa” isimlerinin verildiği belirtilir (Elçin, 2010: 290).

Halkı derinden etkileyen durumlarda yakılan ağıtların izleri, edebiyatımızda da görülmektedir. Bunlardan biri, Alp Er Tonga’nın ölümü üzerine yazılmış olan ağıttır. Bu nedenle; Prof. Dr. Abdülkadir Karahan’ın kitabında yer alan “*Alp Er Tonga Ağıtı*” (Karahan, 1985: 18) örnek olarak aşağıda verilmiştir:

1. Alp Er Tonga öldi mi

Issız ajun kaldı mı

Ödlek öçin aldı mı

Emdi yürek yırtulur.

2. Begler atın argunup

Kadgu anı turgurup

Mengzi yüzi sargarup

Körküm angar türtülür.

3. Ulışıp eren börleyü

Yırtın yaka ırlayu

Sıkırıp üni yurlayu

Sığtap közi örtülür.

4. Könglüm için örtedi

Yitmiş yaşığ kartadı

Kiçmiş ödük irtedi

Tün kün kiçip irtelür.

5. Bardı közüm yarukı

Aldı özüm kunukı

Kanda erinç kanıkı

Emdi udın udgarur (Karahana, 1985: 18).

Ağıtlarla ilgili edebiyatımızda yer alan bir diğerk örnekse; “Orhun Yazıtları”nda geçmektedir. Bunun üzerine, Muharrem Ergin’in “Orhun Abideleri” kitabında verilen bir ağıt örneğı ve yasının Türkçe tercümesi ‘aynen’ aşağıda verilmiştir:

“Demir kapıya kadar kondurmuş. İki arasında pek teşkilâtsiz Gök Türkü düzene sokarak öylece oturuyormuş. Bilgili kağan imiş, cesur kağan imiş. Buyruku bilgili imiş tabii. İli tutup töreyi düzenlemiş. Cesur imiş tabii. Beyleri de milleti de doğru imiş tabii. Onun için ili öylece tutmuş tabii. İli tutup töreyi düzenlemiş. Kendisi öylece vefât etmiş.

Yaşçı, ağlayıcı, doğuda gün doğusundan Bökli, Çöllü halk, Çin, Tibet, Avar, Bizans, Kırgız, Üç Kurıkan, Otuz Tatar, Kitay, Tatabı, bunca millet gelip ağlamış, yas tutmuş. Öyle ünlü kağan imiş. Ondan sonra küçük kardeşi kağan olmuş tabii, oğulları kağan olmuş tabii.” (Ergin, 2011: 33-35).

Ölüm üzerine söylenen ağıtlar çalışma yaptığımız alanda da görülmektedir. Ereğli ilçesinde cenaze yıkandıktan sonra içeri alınıp salona götürülünce, özellikle bayanlar olmak üzere cenazenin yakınları tabutun çevresine oturur; feryat figan edip ağlar, üzüntülü olurlar. Ağlama esnasında cenaze ile geçmişlerini hatırlayarak onunla

yaşadıkları olaylar etrafında ağıt yakarlar, onu överler ve ona dua ederler. **(K.K. 15, 22).**

“Çok ağlayaduk. Başında oturayaduk, annecüm, babacum deyeni ağladuk.” (K.K. 15).

Gülđa Çetindağ ise, Elazığ’daki çoğu türkülerin kökeninin ağıt olduğunu ve halkın mutluluk yanında üzüntülerini de türkülerle yaşadığını; Elazığ’da ayrıdan ağıt yakılmadığını ifade etmektedir (Çetindağ, 2006: 324).

Cenazenin ölümüyle ilgili ağlayıp sürekli üzölmeyle ilgili Nevzat Gözaydın’ın *“Folklor Dünyasından”* adlı eserindeki ilgili yazısında bulunan derlemeyi vermekte yarar vardır: *“Annemin halasının ikisi de genç iki oğlu arka arkaya ölmüştü. Annemin halası onlar için çok ağlarmış, her gün mezara gidermiş, kendisini çok hırpalmış. Bir gece iki oğlu da rüyasına girmişler, ‘anne, Allah aşkına bizim için ağlama; elime bir kitap veriyorlar, tam hatim indireceğim sırada beni çağırıyor, bitiremiyorum, tekrar başından başlıyorum. Ne olur, bir daha gelip de ağlama’ demiş.”* (Gözaydın, 1991: 142-143). Söz konusu bu derlemenin Aşıyan Koç tarafından İskenderun’un Madenli köyünde doğan Meryem Fül’den derlendiği belirtilmektedir (Gözaydın, 1991: 147).

4.5. Cenazenin Defnedilmesi

Ereğli yöresinde mezar bölgesine bayanlar gelmemektedir. Mezarlıkta sadece erkekler yer alırken, bayanlar ise cenaze evinde Kur’an okur.

Çalışma yaptığımız bu yörede, cenazelerin genellikle öğle namazı ve ikinci namazından sonra defnedildiği görölmektedir. Anlayışa göre; cenazeyi bekletmenin iyi sayılmadığı, hemen defnedilmesi gerektiği anlatılmaktadır. Ancak, cenazeye uzak yerden gelecek kişiler olması hâlinde cenaze bekletilir ve diğer gün defnedilir. **(K.K. 22).**

“Biri uzakdan gelüse bekleledi. Akşam ölüse gece bekleledi.” (K.K.22).

Antalya-Elmalı yöresinin Akçay Bucağına bağlı Akçaeiş Köyü’nde de ölüm akşamüzeri gerçekleşmişse, cenazenin defnedilmesinin yarına bırakıldığı ve bu

durumun “ölünün gecelemesi” şeklinde ifade edildiği belirtilmektedir (Engin, 1995: 40).

Ereğli yöresinde cenazenin bir gece bekletilmesi hâlinde ve defnedileceği zamana kadar üzerine bıçak, kemer v.b. metal olan bir eşya konur. Yapılan bu uygulama ile cenazenin şişmeyeceğine inanılmaktadır. (K.K. 19, 20, 22, 23).

“Cenaze eğer gece evde galusa şişmesin deyî bursına bıçak gorladı, gayış gorladı.” (K.K. 23).

Alanya tahtacılarında da ölünün defnedilmesine kadar cenazenin üstüne satır ve bıçak gibi demirden yapılmış eşya ile ayna koyulduğu belirtilmektedir. (Kalafat, 1995: 98). Teke yöresinde ise; cenazenin üzerine bıçak konulmasının, o evde aileden birinin ölümünün kesilmesi için yapıldığı gerekçe gösterilir (Erdem, 2008: 18).

Cenazenin defnedilme vakti geldiğinde cenazeye gelen erkeklerin hepsinin tabutun bir tarafından tuttuğu belirtilmektedir. Bu konuda çalışma yaptığımız yöredeki kaynak kişi, cenazenin tabutunu tutanların sevap aldığını ve tabut taşımının çok sevap olduğunu ifade etmiştir. (K.K. 23)

Ereğli yöresinde cenaze taşınması esnasında mezarlıkta da uygun bir alan kazılmaktadır. Söz konusu yörede mezar; mezarıcı tarafından cenaze erkeğe göbek hizasına kadar, bayansa göğüs hizasına kadar kazılmaktadır. Cenazenin mezarlığa getirilmesiyle kolan yardımıyla veya kefenden yapılan ip ile cenaze mezara yerleştirilir. Üzerine dokuz tahta yerleştirilir. Daha sonra her bir kişi biraz biraz olmak üzere cenazenin üzerine toprak atarak cenaze defnedilir. (K.K. 14, 19, 23). Cenaze gömüldükten sonra toprağın üzerine biraz su döküldüğü görülmektedir. (K.K. 18, 20). Kaynak şahıslarımızdan alınan bilgiye göre; toprağın üzerine dökülen suyun cenazenin hararetini aldığına inanılmaktadır. (K.K. 18). Ereğli yöresinde erkek mezarlarının göbek hizasına, kadın mezarlarının göğüs hizasına kadar kazılması geleneği; Afganistan Kazak Türkleri’nde (Turan, 1986: 308) ve Trabzon iline bağlı Araklı yöresinin Kestanelik köyünde (Balıkçı, t.y. c: 96) de görülmektedir.

“Mezara ibrük eletüledi. Dokuz tahdayı eletüledi, cenaze kömüldüğü gibi cenazenin üsdüine su dokelemişdi, harareti geçemiş.” (K.K. 18).

Cenazeyi defnetme işlemi esnasında yapılan uygulamalar dışında cenazenin defnedilmesinden sonra yapılan uygulamalar da bulunmaktadır.

Cenaze defnedildikten sonra imam, herkesin huzurunda cenazenin duasını yapar. Daha sonra oradaki topluluk dağılır. Kaynak şahıslarımızın verdiği bilgiye göre; cenaze mezara koyulduktan sonra kabir suâlini bilmeyince, kafasını tahtaya vurarak kendisinin öldüğünü anlar. **(K.K. 18)**. Cenazenin yanında imam biraz bekler, kaynak şahıslarımız bu noktada imamın o anda cenazenin seslerini duyduğunu, kabir sorularında cenazeye yardım ettiğini, son vazifesini de yaptıktan sonra oradan ayrıldığını anlatmaktadırlar. **(K.K. 14,18)**. Bu konuyla ilgili Sedat Veyis Örnek'in "Türk Halk Bilimi" kitabında; imamın mezarda kabir meleklerinin sorularına karşı cenazenin kolay cevap vermesi için bir şeyler söylediği ve buna da "telkin" denildiği belirtilmektedir (Örnek, 1979: 219).

"Gabirde cevabı okurken cenaze gabirde cevab bilemese başını tahdaya vurmuş, hoca kutlemeyi duymuş." (K.K. 18).

4.6. Ölü Yemeği

Cenaze evinde üzüntülü bir durum olmasından dolayı hane sahibine yemek yaptırılmaz. Nitekim çalışma yaptığımız yöredeki kaynak kişilerin verdiği bilgilere göre de Ereğli yöresinde cenaze evinde yemek pişirilmesi hoş görülmez, yemek komşular tarafından getirilir. Cenazeye gelenlere komşuların getirdikleri ikram edilir, bu durum yedi gün boyunca sürer. Cenazenin yedisi geçtikten sonra cenaze evinde yemek yapılmaya tekrar başlanır. **(K.K. 4, 18, 20)**. Kaynak şahıslarımızdan edindiğimiz bu gelenek yöre ağzı korunarak aşağıda verilmiştir:

"Cenaze öldüğü günü yimek gotüryoz, şimdi bide gotüryoz. Onun acısı va deyini, yimek mi büşürcek şimdi deyini yimek eletüdük. Önceden cenaze evinde yedisine gadanı yimek bişmesini ılayık gormeyadula. Yedisinden sonra bişütdüryadula." (K.K. 18).

Türmenler'de de ölü evinde üç gün ocak yakılmasının ayıplandığı, yemeklerin komşular tarafından getirildiği belirtilmektedir (Yalman (Yalgın), 1977: 61).

Cenaze günü yapılan âdetlerden diğeri de Ereğli'nin bazı köylerinde cenaze evine giderken un, yağ, patates, soğan, su gibi gıdalar götürülmesi durumudur. Bu uygulamadaki amaç, getirilen gıdaların cenazenin yedisi için yapılan yemeklerde kullanılmasıdır. **(K.K. 14, 22)**.

“Cenaze evine giderken ekmek, un gibi şeyler götürüyorlar.” (K.K. 14).

Yukarıda bahsedilen gelenekten sonra değinilmesi gereken diğerkonu, cenaze günü ikram edilen yemeklerle ilgili geçmiş ve günümüz âdetlerinde farklılıkların görülmesidir. Ereğli yöresinde, günümüzde cenazenin defnedildiği gün dışarıdan pide ve ayran gelmektedir. Böylece cenaze yakınının bu acılı gününde üzüntüsünün yanında bir de gelenleri ağırlamak için sıkıntıya girmesinin önüne geçilmiştir. **(K.K. 4, 18)**. Eski geleneklerde ise kaygana, yufka, helva yapılıp, şerbet hazırlanıp cenaze evine getirildiği görülmektedir. Cenaze evine getirilen yiyeceklerin gelenlere ikram edildiği sonrasında şerbetin dağıtılıp şerbet duasının yapıldığı görülmektedir. Yöre halkının eskiden yapılan bu ikramlara “cenazenin sireti veya sirati” adını verdiği tespit edilmiştir. **(K.K. 4, 20)**. Uygurlar'da ise; cenazenin üçüncü akşamı, aile ve akrabalarının yemekler hazırlayıp bölgedeki ileri gelenler, imam ve ölen kişiyi yıkayanların yemeğe çağırılmasına “*Üç Nezir*” denildiği belirtilmektedir (Rahman, 1996: 115).

Çalışma yaptığımız yörenin eski âdetlerinde cenazenin sirati için hazırlanan yiyecekler üzerine yapılan gelenekler de bulunmaktadır. Söz konusu bu geleneklerde kaygananın tek sayıda yapılmasına özen gösterilir, eğer kaygana çift sayıda yapılırsa cenaze evinden çift kişi öleceğine inanılır. Üzerinde durulması gereken bir diğerkonu da yapılan helvadan yiyenlerin o gece ölen kişiyi rüyasında göreceği inancıdır. **(K.K. 4, 20, 23)**. Bu inanma doğrultusunda dağıtılan helva özellikle cenazenin yakınları tarafından yenmektedir.

“Koy odaları vadi. Koy odalarında Ömerli'de duvası yapılıdu. Bizim burda sirat yapaladı. Helva yapala ondan sonracam börek, gaygana ne bululasa onu yapala, cenaze evine götürle. Gaygana tek gatlı olu, çift yapmazla.” (K.K. 20).

“Evde Gur'an'ı okınıya, sabahsı siratını yapayala, helva yapaladı, yimek yapaladı, sofrı gorladı, şimdi öyle del, meyve suyu, şunu, bunu dağıdıvöryala. Börek

yapaladı, gaygana yapaladı, ölenin evine siret eltiledi. Yukeyi tek yapaladı, çift yapmazladı, cenaze çift çıka derledi. Gayganayı da tek yapaladı. Aşı iyi saymazladı, dışaran götürledi. Şimdi helvala gelüdü, kâğıtlara guyaladı, dağıtuladı, ölüyü üryalanda görsün deyi öyle yapaladı. Hinci bide alıveyala, dağıdıveyala.” (K.K. 4).

Ereğli yöresinde; ölünün yedisinde, kırkında, elli ikisinde ve yılında yemek yapılır, gelen misafirlere sofraya konularak yemek verilirdi. Öldüğü gün, yedisi, kırkı, elli ikisi ve yapılan yıllarında şerbet duası okunarak oradaki misafirlere şerbet dağıtılır. (K.K. 4, 14, 15, 18, 19, 20, 22). Söz konusu bu gelenek günümüzde hâlâ uygulanmaktadır.

“Yedisini yapıyoz, kırkını yapıyoz, elli ikisini yapayoz. Yılını yapayoz, Gur’ancunu okudayoz. Cenaballah’ım inşallah gabul ede diyoz. Öyle hazırlık yapayaduk. Esgiden tencerelede yimek pişeyadu. Ekmek, börek yapılayadu, gelene börek üç üç tepsilenen börek gonuyodu. Yiyen yiyodu, yimeyen yimeyodu.” (K.K. 17).

Sedat Veyis Örnek’in Türk Halk Bilimi kitabında da cenazenin kırkında ölü yemeği verilip “kırklığı”nın dağıtıldığı, mevlit okunup hatim indirildiği ve “kırk duası”nın yapıldığı belirtilmektedir (Örnek, 1977: 220).

4.7. Cenazenin Yedisi, Kırkı, Elli İkisi ve Yılında Yapılan Âdetler

Ereğli’de cenazenin ölümünün yedinci akşamı yedisi, kırkıncı akşamı kırkı, elli ikinci akşamı elli ikisi, senesi geldiğinde de yılı yapılmaktadır. Bu özel günlerde bütün herkes davet edilir. Bu konuda, mevlitlere eskiden ev ev gezilerek davet edildiği belirtilirken; günümüzde ise camiden anons ile duyurulduğu belirtilmektedir. (K.K. 4).

Cenaze için belirli günlerde yapılan bu âdetlerde hocalar cenaze için Kur’an’dan sûreler okur, davetlilerle birlikte cenazeye dua edilir. Sonrasında misafirlere ikramda bulunulur, şerbet duası okunup şerbet dağıtılır. (K.K. 4, 14, 15, 18,19, 20, 22).

“Yedisini yapıyoruz, kırkını yapıyoruz, elli ikisini yapayız. Yılıni yapayız, Gur’ancunu okudayız. Cenaballah’ım inşallah kabul ede diyöz.” (K.K. 17).

“Yedisinde Gur’an okuyala, toplanayala. Oğden ev ev söylenüdü. Şimdi apale veya.” (K.K. 4).

Ölümden kırk gün sonra cenazenin burnundan bozulmaya başladığı ve elli ikisinde de ölünün kemik ve etlerinin birbirinden ayrıldığı da anlatılanlar arasındadır. **(K.K. 4, 20, 23)**. Biz de kaynak şahıslarımızın anlattığı bu bilgiler doğrultusunda, bu inanmalara bağlı olarak cenaze için ölümün kırk ve elli ikinci akşamı Kur’an okutulduğu düşüncesindeyiz.

“Yedisi, kırkı, elli ikisi olaya. Kırkında burnu düşemiş. Elli ikisinde kemikle ayrılumuş, cenaze Gur’an okunukan acısını bilmezmiş. İşde Allah bilü onu, biz bilemerüz kü. Oroy girmedük, çıkmaduk. Yılı olaya, yapan yapaya, yapmayan yapmaya, Gur’an okunaya.” (K.K. 4).

Cenazenin kırkı ve elli ikisi dolayısıyla çalışma yaptığımız yöremizdeki inanmalarla ilişkili olarak Sedat Veyis Örnek’in Türk Halk Bilimi kitabında; cenazenin kemiklerinin elli ikisinde ayrıldığı ve burnundaki kemiğin düşerken cenazenin acısının çok olduğu, bunun için de elli ikisinin yapılıp yemek verildiği inancından söz edilmektedir (Örnek, 1977: 220). Çaycuma yöresinde ise; cenazenin elli ikisinde cenaze hanesinde yağ yakıldığında kabirde ölünün et ve kemiklerinin ayrılma esnasında eziyet görmediğine inanılmaktadır (Ataman, 2001: 183-184).

4.8. Ölünün Giysileri

Cenazenin yıkama işlemi yapıldıktan sonra üzerinden çıkan giysileri yıkanır ve kuruması için balkona asılır. Asılan eşyalar ölünün yedisi geçmeden içeri sokulmaz. Daha sonra cenazenin üzerinden çıkan eşyalarıyla diğer bütün eşyaları toplanıp yıkandıktan sonra ihtiyaç sahiplerine veya akrabalardan isteyene verilir. **(K.K. 14, 18, 22, 23)**. Eğer alan olmazsa eşyalar yakılır. **(K.K. 14)**.

“Giysileni alan olusa ona buna vörledi, alan olmasa yakıveyaladı.” (K.K. 14).

“Şimdi cenazeyi yıkaladı, cenazenin sırtından çıkkanı, gazağı mı va, donu mu va mesela onları yıkaladı. Balgona asaladı, yedi gün onları içer sokmalarıdı. Yedi gün sonra onları toplaladı. Bi kenara gorladı.” (K.K. 18).

Erzurum’da; ölen kişinin eşyalarının cenazenin üçüncü günü yıkandığı ve yoksullara dağıtıldığı, yalnızca şapkasının verilmeyip saklandığı belirtilmektedir (Bulut, 1984: 94). Uygurlar’da ise, ölen kişinin giysilerinin cenazeyi yıkayanlara hediye olarak verildiği belirtilmektedir (Rahman, 1996: 115).

Cenazenin ayakkabıları; öldüğü gün kapının önüne konur, ayakkabıların ihtiyaç sahibi biri tarafından alınması beklenir. Ayakkabılar, ölünün yedisi akşamına kadar kapı önünden kaldırılmaz. Cenazenin yedisi geçtiğinde ayakkabılar hâlâ duruyorsa cenaze yakını ayakkabıyı alıp kaldırır. **(K.K. 18, 23)**. Zonguldak’ın Çaycuma ilçesinde ise, cenaze hanesinde tekrar ölüm durumu yaşanmaması için öncelikle ölen kişinin ayakkabısı kaldırılır (Ataman, 2001: 184).

Çalışma alanındaki kaynak şahıslarla yapılan görüşmede; Ereğli yöresinde cenazenin ayakkabısı üzerine yapılan âdetlerle ilgili bilgiler, yöre ağzı korunarak aşağıda verilmiştir:

“Cenaze öldüğü gibi bayansa bayan, erkekse erkek ayakkabısını merdimen başına goyamuşla, merdimen başından onu geyen eletip gideyamuş. Geyilmese yedi gune gada duruyomuş.” (K.K. 18).

“Giysileni alan olusa ona buna vörledi, alan olmasa yakıveyaladı. Ayakkablanı evin önüne goyvörledi, oran fakır fikara alıdu onu.” (K.K. 23).

4.9. Mezar Ziyaretleri

Toplumumuzda geçmişten bu yana mezar ziyaretlerine çok önem verilmektedir. Çalışma yaptığımız yörede, mezar ziyaretlerinin çok sevap olduğu ifade edilmektedir. **(K.K. 14, 19)**.

Günümüzde Ereğli’nin bazı mahallelerinde bayram arefelerinde halk önce camide toplanır. Köy imamı ve Kur’ân okumayı bilenler, cenazeler için Kur’an okur. Sonrasında isteyenler yakınlarının kabristanına uğrayıp dua edip sureler okuduktan sonra ölünün ruhuna bağışlar. Kaynak şahsımızdan aldığımız bilgiye göre; kişi

bayram arefesi günü mezar ziyaretinde bulunamadıysa, bayram gününde mezarlığa gider ve duâsını yapar.

“Mezaristanları ziyaret etmek, Gur’an okutmak var. Şimdi hala yapıyoruz. Arefe günü dek götürüp yetişemez de vatandaş bayram günü geliya. Mezaristana gelip Gur’an okudayala.” (K.K. 14).

Dinî bayramlarda, arefe günleri vb. önemli günlerde mezar ziyaretlerinde bulunup Kur’an okumayı bilenler tarafından Kur’an ve sureler okunmasıyla ölünün rahatlayıp huzura erdiği inancı bulunmaktadır. **(K.K. 19, 20, 22).**

“Her bayram akşamı Kurban Bayramı olsun, Ramazan Bayramı olsun, o akşam böyle gidilip üzerlerine toprak atıladı. Onlara malum olurmuş, o zaman geldik diye. Bayramlada Kur’an okurladı. Yani kabir ziyareti çok sevabmış. Mesela ben öyle biliyom, onla memnun olulmuş.” (K.K. 19).

Çalışma yaptığımız yörede bulunan mezar ziyareti geleneği; Uygurlar’ da (Rahman, 1996: 116) ve Ankara (Koşay, 1935: 187), Siirt (Kılıççıoğlu, 1992: 79), Malatya (Şentürk-Gülseren, 1991: 47), Bolu (Tütüncü Aydın, 2014: 26) yörelerinde de görülmektedir.

BEŐINCI BÖLÜM

EREĞLİ (ZONGULDAK) İLÇESİNDE YAPILAN DERLEME METİNLERİ (KAYNAK KİŞİ ESASINA GÖRE)

5.1. Doğum Âdetleri

KAYNAK KİŞİ - 1

Adı, Soyadı: Zehra KIRTAY

Doğum Yeri ve Yılı: Zonguldak / Ereğli - 1933

Okuryazarlığı: Yok.

Mesleği: Ev hanımı

Derleme Yapılan Yer: Zonguldak / Ereğli Ömerli Mahallesi

Aş yereken ne canın isdeye? Örük, armut, kirez temsili havya. Havya yirledi, yanakları batuk oludu, ondan sonracama turşu yirledi. Balık yince gaya beşikde durmaz derle. Paça yince sümüklü, salyalı olu derle uşağı. Davşan eti yince dudağı yörük olu derle. Aş yereken bi kimsenin yemişinden yemiş alma, harama el uzatma derle esgiden bize gocagarla. Almazduk. Kavak kesme uşan dilsüz olu, bal yime uşan gonusamaz derledi esgiden. Hep onları esgiden gocagarla anladivörledi, gulamızda duradı bizim. Ben bal yimezdim.

Canın palyeze⁸ isdeyasa palyeze yapdurladı uşan gozü çakır olsun deyi. Ondan sonra sucuk, ed yirledi aş yerenle. Dabanımızı yaladuk bulamanca. Hinci üryamızda⁹ yidürledi, üryamızda yince yimiş gibi olu derledi. Ne canın isdeya, alamayon, üç defa dabanımızı yaladuk. Cövüzü, keşi¹⁰ yidümezledi uşak kireçli olu deyi. Yidim ben, hakketden bem uşaklamın sırtı, beli kireçliydi.

Furunu yakınca ekmek edeken süngüleyi bağlanca gebe gariyi üsdünden atlatdumazla çocun boynuna eş bağı dolanu deyini.

Ganın yaslı olusa gız, sivri olusa olan olu derledi. Olan iki ayda, gız altı ayda gımıldaya. Dokuz ayda sancıla geldi mi belinden beri gelü gasuklana gire. Ağrı sıkalsın deyini sokağa, çeşmeye (giderler). Suya gitmesen ileğen gorladı, onun üsdünden atlatdurladı üç defa. Bi bi yana, bi biyana. Evde aşa yukara yarış atayon.

⁸ Zonguldak / Ereğli ilçesinde nişasta, şeker ve sudan yapılan tatlı türü.

⁹ Rüya.

¹⁰ Zonguldak ve ilçelerinde süt ürünlerinden yapılan yiyecek.

Yaşmaklara asılıdum ben. Ocan yaşmakları vadi. Onun yaşmaklana asılıdum da kenimi öyle sirkeledim.

Garının yüzünde çil olusa çocuk dünyaya geldükden sonra terleken bu saçınnan yüzünü gözünü silese o çil gideyadu.

Uşak olunca ebe garı gobeni keseya, temizce yıkaya, pohcalaya, sen¹¹ gucana verya, ağzına şekerli su verya. Sonra sen gucana verya, sana emdürdürya. Gobeni kesince, gobek gurunca, düşünce gobegi beze bağladi, beşin urümüne bağladi. Esgiden bebek doğunca doğum yapan garıya çorba bişürle, çorba gotürvörledi. Kırkı garışınca kırk gaşuk su sayaladi. Pazı yaprağı, kırk dane gazukdan gıyug toplaladi. Bebeği üç yol ağzında yıkaladi. Benildemesin, korkmasın deyini beşin başucuna süpürke tili bağladi. Bağırdaknan¹² elini ayanı bağladi uşan. Sıkaladi benildemesin deyini.

Ağzı kırklama oludu, apak oludu ağzı. Gayınına varan garıya ağzından eletüledi, saçının tilini üç tafa bi ya, üç tafa bi yana çekdürledi. Ondan sonra o kırklama gidedi. Gitmese¹³ eczaneden ilac aluladi, ilac süreledi, kul oğmesi gorladı. Kul oğmesi yapaladi, ganı ağırırken onu gorladı benzen ganına. Sonradan garın ağrısı gidedi. Gulak ağrısı için süd sağaladi. Adetli olan isana başını yıkamadukdan sonra çocuğu gosdermezledi uşan vucudu gabaru deyini. O zaman uşak durmaya, bağırıya. Adetli garı bebeği gorese, gelecek çocuğa su guyverecek yıkanuken. Beyni yumuşak olusa çocuk kendi kendine gonuşmada daş deycek, o zaman beyni öyle katılacak.

Otuz üçde gız kırklanaya, tam kırkda oğlan kırklanaya. Anesi banyo yapaken sen çocuğu yıkasın. Yıkadukdan sonra anesi banyodan gelü. Uşağı geyindürsün, çıkasın. Durasın gıblaya garşı, çövürsün, üç bi yana, üç bi yana basdursun anenin omzuna. Gucana vörsün.

Kırk suyunu; kırk gaşuk su sayala. Anasıninkına da guyala, uşankına da guyala, öyle yıkala uşakları. Altun yüzlük atala. Altun yüzünü uşak parlasın deyi

¹¹ Senin

¹² Bebeği beşiğe bağlamaya yarayan ip.

¹³ Gitmezse

atala. Suyu galburdan süzeledi. Galburun gozü kırk dane. Galburdan suyu guyaladı liğene. Çocuğu yıkaladı.

Çatlama olusa garı tuvalete ters oturu. Goğsünün üzerinde saçını dara. Buna kıllama derle. İncirciden incir çalala. O inciri göğsüne furala. Sen çal, ben çalam, kim çalasa çalsın. Gariya gotürvörle. O garı onu goğsüne sara.

Altı ay olunca altı aylık gınasını ele, eline yakala. Oğlana yakmazla. Oğlan altı aylık olunca bubasının cebinden para çalasa dırnaları kesmek isdemez. Bu dırnakla kenı kenine dokülü.

Dilsüz olusa değmen çargından su alula, uşağa su içürle. Nazar değmesin deyini atletini ters geydürle, nazar boncuğu dakala. Oğlanın dırnakları kesele, camiye gidele, üç defa Gulhuvalla'yı okurla, caminin havlusundan aş aatala çok okusun deyini. İshal olusa çocuk nişastayı ezecen, içine şeker atacan, çocuğa içürcen.

Kırklı gariyi evde yalnız gomazla. Kırk gun mezarı açık olu derle. Şişe deyini soğuk su içmesin derle. Gebe garı doğum yapınca, çocuk dünyaya gelince ciğer alusun, goyun ciğeri. Südü gelsin deyi onu yidürsün. Südü gelişsin deyini datlı yidürle.

Çocuğun gulanı ısırğalannan ovaladı, kulnen ezeledi, gulana kupe dakaladı, kupen yoksa ip dakaladı. Beben saçı konak olusa yav sürele, bi gun durdurla, gabarınca daraknan darala. Beben ilk dişi çıkınca ilk goren beyaz goynek alıvördü. Uşak sürekli düşese uşan kosdeni kesdürle. Gara saplı bıçağı çocuğun üzerinde gezdürveyon. Ona kosdek kesmesi derle. Çocuk bağurusa, durmasa, ıkıldasa geyrene bakasın. Yerine gotürünce mancar yapranı börtürsün, edirafına dolasın. O, öyle geçeya. Hamile garının nişanı bozulusa çocuk düşecek deyini hiç gullanılmaduk kilidi alacan, üç defa Kulhualla'yı okuycan, onu orada kitleycen, çengele dakacan. Kilidi üsdünde gezdürcek. Bebek anasını emeken südden kesilsin, anadan ayrılısın deyini goğsunun ucuna gara sürele. Uşak bi ta ağzına almaz.

Garı hamile galusa uşak ölese sübyan perisi va derle, içerde çocuğu sübyan perisi boğaya deyini imama muska yazdurla, muskayı gobene bağlala. Bebekde nefes darlığı olusa cenazenin altından üç bi yanından, üç bi yanından geçürledi.

Çocuğun ağzı burnu salya sümük akasa dayısının mendilini alula, çocuğun ağzını, burnunu onan silele.

(Zehra KIRTAY, 86, Karadeniz Ereğli).

KAYNAK KİŞİ - 2

Adı, Soyadı: Hidayet SEVİM

Doğum Yeri ve Yılı: Zonguldak / Ereğli - 1933

Okuryazarlığı: Yok.

Mesleği: Ev hanımı

Derleme Yapılan Yer: Zonguldak / Ereğli Soğanlı Köyü - Yörük Mahallesi

İsdedünü bulamanca avcunu yala derledi. Zaten ben aş yergünlüğü bilmezdim ki. Yokdu bi şey. Ocaklara odun dayayaduk. Ayanı daya. Ondan sonra evde doğum yapma ebe gelü. Dokdor yok, bi şey yok.

Ayva yirsen yanakların batuk olu derledi, portakal, çilek yince güzelleşü; çocuğa çok su içürsen cilti güzel olu. Gızım ıkın öyle deyadu, ganını ofalayadu. Ben ebe de gormeden kenim doğurdum. Gobekleni mobekleni kenim kesdim. Gobeni evin üsdüne atdım eve bağlı olsun deyini. Ya camiye at ya da evin üsdüne at derledi. Eğer dışarı atasan uşak geziyenti olu, evde durmaz. Ben Almanya'dakileni okula atdım, okuldan ayrılmayala. Burdaki doğanları da evin üsdüne atdım. Hakkatdan da eve bağlı oluladı uşakla.

Bebek sağ salim doğsun, helbet bi şey geydürüz deyaladı. Komşu getüryadu veyahut ku da evden büyük möyük geydürveyaladı. Şimdi zaten gızla çeyizde getiriyala. Ondan sonra ezan okunayadu. Ezannan isim gonuyodu. Hoca çağırıyaduk. Üç sağından, üç solundan seslenilüdü, ona adın bu, adın şu ondan sonra ezan okunudu. Gobek adını baba adından goyaduk, sonra nüfus adını goyaduk. Ben adım Naile ama nüfusda Hidayet öyle işde.

Kırkı çıkmanca hiç ne hambara ne hayvanlan yanına inek sağma katiyen gomşuya dahi gitmezdük. Mecbur kalmanca gidilmez. İğer mecbur kaldın, oroy gidib de kırk suyu dokulüyodu.

Evde sen kendin yıkandüğun gibi bi de suyun içine altun atılıyodu, hiç gullanulmaduk altun. Kırk suyunu, kırk gaşuk elekden geçüryala. İki, üç dane de

süpürke tillenden gorladı, okurladı. Evveli anne yıkanukan bebeği de yıkaladı. Anneynen bebek ikisi de yıkanmış, ondan sonra garşulaşdırladı. Yani, ben (banyo) yapakan çocuğumu da yıkaladı. Ondan sonra gucama vörledi.

Kurtle bebeği bi çuval duzun içine goyomuşla. Orda çocuk bişeyomuş, ondan sonra çıkarıb yıkayolamış, hiç teri kokmuyomuş. O zehir gibi Urfa biberlenden süreyalamış bebeğe. İşte o kırklama olmayamuş uşaklada. Hem de sesleri guzel olayomuş.

Kırklıkanı hiç yalnız bırakmazladı. Yalnız bırakısan bi hasdalık garışımış kırklı gariya. Kırk gün kadının mezarı açık olumuş. Hakikadden de öyleymiş. Buradan bi kimse biliyom. Kırklıken yataken kadunun yanına iki kişi gelip onu boğma çalışmışla. Öyle anladukadı. Beben beşine falan süpürge dayaladı, ya musga gorladı ya iğneynen sarımsak gorladı. Beben yanına kimse yaklaşamasın iğne batsın deyi.

Nazar değmesin deyini ocakdan kimisinin gormedüğü yerden gara süreledi. Ganının¹⁴ ağrısı geçsin deyini bi dilim ekmeği ısıduladı, ganına gorladı. Şimdikile bilmeya bunları, ama gerçekten de o geçeyä.

Beben gulağı ağrıdı mı annesi süd sağadı kulana. Ondan sonra beben yüzü tüylü olmasın kırklıkanı yüzüne süt sağıp deyi bütün sağaduk. Ondan sonra gaşlan altına süredük. Bilmeyom, herkes yapaya mı? Bem kızlarımın gaşları kalem gibidür. Kırk suyunu ayak basmayan yere dokecen. Katiyen ortaya atılmaz. Okuyup da bi duvar dibine kimsenin bakmadığı yere ataladı. Eğer okumadan dokesen çocuk hasda olabülü, havale geçirebülü.

Akşam, bezini hiç dışarıda gomazladı. Ben ta hala torunlaminkileni de goman. İyi saymazladı.

Yürümeyen çocuğu cami önüne gotürledi. Orda camiden ilk çıkan kesedi kosdeni. Ondan sonra konuşmayan çocuğu da deymen çargından su gotürledi, içürledi. Ondan sonra hasda oldu mu çocukta sarılık falan oldu mu ceviz ağacına

---

¹⁴ Karnının

ayaklanı dayaladı, çocuğun ayaklanın bi bi yana, bi bi yana bıçaknan kesdük derledi, iyileşdü. Okurladı, herkes yapamaz onu, bilen biri yapadı.

Bebek doğunca kafasında kepek oluyo ya, ona da annesinin südünü süreledi, zeytinyağı süreledi. Ağzı yara oldu mu mürekkeb süreledi. Bi yersinde çiban çıkıdı mı sinsek yaprağı goraladı. O ta halen va.

Dişleri çıkınca ilk kim görüse dişleni ona hediye aludu. Bebeğin üç ay yüzünü açmazladı gozleri dönük olmasın deyi. Ondan soram serbest yatamazladı, kundağa yaturladı, ondan sonram düzledip kolanlı saraladı düz olsun deyini. Alnını saraladı tülbentnen düz olsun deyi. Burnunu durmadan sıkaladı güzel olsun deyini. Annesi durmadan vücüdüne süt sağadı.

Evelde çocuk eve gelince gadarı bebek çamaşırı dakaladı tele. Ondan sonra leyleğin ağzına da bi bohça vörledi. Hani leylekle goturdü deyala ya bebeği. Anne hasdaneden çıkana gada öyle yapaladı.

Yaşıt olmasın deyi uşak hani iflah olmaya ya, o zaman annesinin goynenden geçüryaladı. Başkasının uşağınnan yaşıt olmasın deyünü.

Yaşıt; şimdik mesela annenin çocuğunnan bizim çocuk bir doğdu, onunki iflah alaya, bemki almaya, yaşlı insana gotürüp yıkaduladı.

Beline büyük tülbent saraladı, çocuk güzel tutulsun, güzel olsun, südüklü olmasın deyini. Olmuyo ama. Çocuğun beline doğdu mu güzelce bir tülbent sarasan hem tutması güzel olur hem de südüklü olmaz. Vücut kısmı da güzel olur. Bebeğe hiç gırmızı giydümezledi. Sık sık hasda olumuş.

Yaşındaykanı gına yakaladı ellene, ayaklana, başına. Erkek çocuğun ayaklanın barmak uçlana da yakaladı.

Kulaklana kupeyi de gız bebenin ısırgalannan uğuşdurup uğuşdurup bi de kulnen çarşaf iğnesinnen iplik sokaladı. Ne yara oludu ne bi şey. Erkek çocukları da fisdan giyedi, gız çocukları da ayaklana gadarı.

Erkek çocuklarının goğsleni sıkladı, annesinin emdüğü südü ıkadı. İltihap yapmasın deyini, goğsü yara olmasın deyini soğan süreledi goğsleni.

(Hidayet SEVİM, 86, Karadeniz Ereğli).

KAYNAK KİŞİ-3

Adı, Soyadı: Güllü KIRTAY

Doğum Yeri ve Yılı: Zonguldak / Ereğli - 1934

Okuryazarlığı: Yok.

Mesleği: Ev hanımı

Derleme Yapılan Yer: Zonguldak / Ereğli Ömerli Mahallesi

Kimi eşi¹⁵ kimi yeşillik isde, bi şeyle yiyemez, midesi bulanu. Gunü tamamlanınca gada biraz süre günü tamamlanca artuk öyle şey olmaz. Neren bulocoz canının isdedünü derledi. Aldım, yidim deyve derledi. Elini yalayve, aldım yidim de derledi gocagarla bizim. Yeşil gelen zevdali yi derledi gozleri çakır olsun derledi. Zeytin yince gozleri gara olu derledi. Kimisi anasına çekmiş, kimisi babasına çekmiş derdi. Mesela; balık yince aş yereken balık gibi gaya¹⁶, duramaz uşak derledi. Ayva yince gamzesi olu derledi. Ananın südünü süreledi alınına tüylü olmasın deyi.

Doğum sancısı; ağrı belinden beri geleya. Aşadan afedersin bakadım. Öyle doğum yapdurdum. Sancısı gelince ebe gadlac yapadı. Arkana yaturladı, sirkeleledi sancısı sıkılıvesin deyini. Kimisi bekledi biraz kimisi golay oludu. Doğunca gobeni sağaduk. Bismilla deyib de gobeni bağladuk peygamberimizin isminnen. Göbeni kesedik, pohçaladuk, gucana ververdük uşanı. (Göbek bağı) oğden¹⁷ beşiğe bağladuk ağıllı olsun, zihni çalışsın deyini.

İşden güçden talaya gideledi kırklı galla¹⁸. Hinci durduryala evde galları. Kırk suyunu mesela gıbleye dönedim. Bi o yana, bi bu yana ataduk. O yana da gideya, bu yana da gideya mesela garı ayannan. Niyeti öyle guraduk. (Kırklama için) kırk gaşuk su sayaduk. Birazını çocuğun suyuna guyaduk, birazını da anasının şeyisine guyaduk. Anasını banyoya yolladım ben. Burada uşağı ben yıkadım. Suyun içine para gatadım. Bi tas çorba yapaladı oğden, bebeği gorme geleledi.

¹⁵ Ekşi

¹⁶ Kayar.

¹⁷ Önceden

¹⁸ Kadınlar

Şincgoğüs sancılanaya ya. Onu gocagarla kıl duruğu derledi. Gızım tuvalete oturub da tersine darayve saçını derledi, o zaman geçe derledi.

Yaşıt basdı mı yeni mezarlığın üzerinden toprak al derledi. Andan sonra o uşan üsdüne sallayve uşağı yıkanca derledi. Hinci öyle değil, garla onca¹⁹ uşak doğuryala üsd üsde geleyala ora. Oğden galbleri bozukladı insanlan.

Değmenin²⁰ takır takır eden yeren su al gel, derledi. Uşak tez gonuşu derledi. Çakırdak değmeni derledi uşak fazla gonuşunca. Beyni daş dence katılacak derledi. Çörek otu, sarımsak başı bağlaladı, duz gorladı yedi dene yanına. Onu saraduk beşiğe biz nazar değmesin deyini. Atletini ters geydürledi. O zaman nazar deymeyamuş güya. Uşağın üzerine gırmızı çember²¹ sereledi sarılığı gidivesin deyini. Şindi dokdora gidiyala mesela.

Kosdeni odun gorladı, tıkladıvörledi öyle, okurladı da kosdeni kesdim inayeti Allah'dan, şifasını sen ve Allah'ım derledi. Uşakla ayanı dakadı, düşedi de, o zaman bunda kosdek va derledi. Kosdeni kesdim derledi.

Dişini ilk kim gorese oğden gomlek deyaladı şimdi atlet alıvoryala. Gulanı deleken ısırgalannan öyle oveledi, iğneynen deleledi, kupesini öyle dakaladı. Beben gulağı ağrıya deyini yeni doğan gadından beben gulana süd sağaladı.

Geyrek bukulmesinde; çocuğu sırtı üsdüne yaturladı, yağnan yağlaladı, gara mancar yaprağı saraladı beline. Bi gun, iki gun o gelen duradı uşan belinde. O zaman geyrek yerine gelmiş derledi.

Eşek nanesini ganı²² buruya ya gobene gorduk uşan durmanca. Beben ismini uşan beşini kibleye karşı çevürdük. Adını ne goycaksan Ayşe mi, Fatma mı koycan mesela. Peygamberimizin, Allah'ın rızası için bu uşan adı Ayşe mesela Fatma, Mesela öyle sallayvörledi beşiği. Ezan okuyvörledi üç defa bu yandan üç defa o yandan adı mesela oğlan olusa Amet, gız olusa Aşe öyle işde.

¹⁹ Bir sürü, fazlaca, çok.

²⁰ Değirmenin

²¹ Başörtüsü, yazma.

²² Karnı

Bezden bağırdak yapaduk uşan elleri düz oldun deyi. Kopek dikenini sokaduk bağırdan içine boğazı da açuk olmasın deyi. Uşan kafası yani arkası yassı olsun deyini yanı başına sabun gorladı bu yana dönemesin deyi. Sırt üsdüne gundakda bebek. Bebeklen hırıltısı olunca merkebin altından geçürledi.

(Güllü KIRTAY, 85, Karadeniz Ereğli).

KAYNAK KİŞİ-4

Adı, Soyadı: Naziker AYDIN

Doğum Yeri ve Yılı: Zonguldak / Ereğli - 1937

Okuryazarlığı: Yok.

Mesleği: Ev hanımı

Derleme Yapılan Yer: Zonguldak / Ereğli Soğanlı Köyü

Diğer: Ocak olduğunu ve kaynanasından el aldığını belirtti.

Hamile kadın bayım bayım bayılı, aşergünlüğünü bilü, yiyemez, içemez gızım. Ondand sonra samun ekmeği yiyemez. Bazar ekmeği yimez, samun ekmeği yir. Değme yimeklerden yiyemez. Ondand sonra bulantısını giderelim deyini köpek yalana ekmeği sürele, yidürvörle. Ondand sonra aydı derle, ne bilen. Ondand sonra 2-3 ay süreye o, aşergünlüğü, 2-3 ay süre. 2-3 ay sonra kendüne gelü. Kadın kısmı uşaklana okuduktan sonra aş yergünlüğü gide. Ondand sonra büyür gide, ganı büyür.

Hinci gızım, öyle alamayon, bir şey canın isteya sucuk olu, et olu ondand sonra ne buldunu canın isteya, çilek isteyala, ondand sonra garpuz getün deyala, o zaman dabanını yalayveycen, sağ elinin dabanını. O zaman bi şeycük olmaz derledi. Uşak noksan oludu derledi, alamasan dabancuğunu yalayven derdi rahmetli gayınacum. Tüfek av yapmasa, hamile olan garıyı tüfen üzerinden üç tefa atladivörle, o zaman tüfek avı yapa. Kiraz yirse alyanak olu uşak, havya yirse yanakları batak olu, işte gırmızı şey yirse alyanak olu derledi, gebe gallara kirez yidürledi. Peynir yirse gozel olu, zeytin yirse gara goz olu. Ganı sivri olunca oğlan derledi, yaşlı olunca gız derledi.

Dokuz ayı dolunca doğum yapa. Uşağını gucana alu, o gelen olu gızım. Öğden uşacukla ölü ölüvörledi. Bir ay, iki aylık olunca uşacukla düşmesin deyini kilit alula hiç gullanulmaduk kilit olacak fucuk gelen. Onu Yasin'i okurla, Tabareke'yi, Amme'yi okurla, kilidi ipe bağlala, dokuz ay (hamile bayanın) belinde duracak kilit. Doğum yapaken alacak kilidi. Kilidi okuya okuya bağlacakla. Allah'im şifa vesin. Fatma anamızın eli, Havva anamızın eli el benim elim değil, okuya okuya

bağlacakla. Ame duş yapaken gusüh abdesi aluken alayala, sonra bağlayala. Ondan sonra bebek düşmeye işte aaa gızım. Bi de durak daşı olaya. Ağaçlara, guşlara daş atala. Yeren daş gelü. Ağaçlardan ta dere gıyılana gada arama gidele. Ağaçda galan daşı alula, onu bağlala. Onu sandunun yan gozüne goycaymışın, ilk sandunnan gideya ya gelin. Güççük sandukla olaya, onan gozüne goycaymışın. Bağlacan onu, büyük olusa sanduk gozüne goycan. Güççük olusa finduk gozü gada falan, onu bağlaycan, beline bağlaycan aynı onu da. Bunları çocuğu düşmesin deyi yapala. İşde ben o gada bileyom gızım orasını.

Uşak beş aylık, altı aylık olunca ganında gımıldasa kımıldadunu bilüsen, çakır gozlüye bakasan çakır olumuş uşak. Gara gozlüye bakasan gara olumuş. Uşan olusa adak adayala. Allah'ım doğum yapasam adak adasam o zaman ne goç kesecen ne tavuk, horoz kesecen işde gucün yetese. Horoz kesme gucun yetese temsili. Davar alamasan tavuk, horoz kesivecen.

Doğum hastası hastalanınca hadi gızım dereden 3 defa atla derledi. Dereden 3 defa atla gel, atla gel derledi, doğum kolay olsun deyini. İğır gidemese leğenle vadı, el yıkama liğenleri. Liğene gorladı. Su guyaladı liğene. Liğenden 3 tefa atladuladı bu gelen. 3 tafa atladuladı, okuya okuya belcüvezini sıvaladı, hem okurladı hem belini sıvaladı doğum yapan gadunun. Ondan sonra golay olsun deyini. Zor olan zor olaya, golan golay olayadu, aaa gızım işde.

Anadan doğunca 5-6 santım yokaran kesecen. Oşak o zaman sedalı olumuş, kısa kesesen uşan sesi o gada olmazmış. Gobeni o gelen keselemiş oğden.

Otuz üç gun sonra gız kırklanaya, otuz bir gun sonra oğlan kırklanaya. Kırk bir dane gazukdan gıyuk alacan. Gul yaprağı, altun yuzünü, atacan, pazı yaprağı, o gelen gıyuklanan kırklacan. Oşak yıkaken galbur, bıçak bi de demür goyala, uşak demür gibi olsun deyini, altını da altın gibi parlasın derle. Gulü, gul gibi açılın deyi gorla. Pazıyı da pazılansın diye. Oşağı kırklakan ben yıkayon. Anesini de kırklama yollayon, yıkanma gideya. Ona su bölüveyon, birazını da dışarı atma. O gıyuklanan her şeylenen garuklayon. Ona ayıridan su bölüveyon. Suyu kırk bir tafa sayıyom. Yarzını ona böleyon, yarzını uşağa bölyon, birazını da dışarı atma. Dışarı atayala hani, varduğu yere. Anasını kırklama yollayon, hadi gızım yıkan va gel. Kırklanma

gideya. Oran gusul yapaya. Okuya, Allah'ım bem her türlü temüzlümü ve deyini, o suyu akdarya. Ondan sonra hiç silinmeden giyinecek. Ondan sonra ben uşağı buradan alacam. Ana da oran gelecek. Ora ananın ganı altından (bebeği) geçürüm ben, üç tafa üzerinden. Ganı altından sağdan sola, sağdan sola, sağdan sola üç tafa. Bir üstün, iki üstün bem gızım herkesten üstün; bir üstün, iki üstün bem gızım herkesten üstün; bir üstün, iki üstün bem gızım herkesten üstün. Ondan sonra anasını çığnedürün, anası eğilü böyle. Bem gızım anasından da üstün, derim. Üç tafa sallayverün. Gızım ben sana sağlam uşak veyon, aldın kabul etdin mi? deyon. Ettim, deya. Ben sana sağlam uşak veyon, aldın kabul etdin mi? deyon. Etdim, deya. Ben sana sağlam uşak veyon, aldım kabul etdin mi? deyon. Etdim, deya üç tafa. Al, sen olsun, deyon. Anasına satayon. (Hamile kadının) gittiği her evi gezeledi. Gittüğü eve de atacan suyu. Uşan beşine de atacan yatduğı yere. O sudan bol gelen uşağa ayırduğun sudan. Geyülmedük urba giyecek, kırklanınca. Hiç geyilmedük olacak. Örtüsünü, döşeğini de soyacanız. Soyamadın bakdın, yorganla büyük ya, yıkayamadın. Onlara su sepevecen. Ondan sonra her eve su sepecen. Ev ev gezedük oğden. Hinci yapmayala pencereden sallayveyala. O gelen ededük a gızım.

Uşakla akran olulasa, hinci on beş gun, yirmi gun uşakla vasa uşaklan kırkı garışvördü. Uşan bi danesi zayıfladı, öledi. Ne bilen işde. Hinci uşakları görüştürledi oğden. İğne dakınuladı. Birbirlene iğne vörledi. Bu sen uşan iğnesi. Sen bana vördün, ben sana vördüm iğneyi. O gelen iğne vörledi oğden. Uşakla zayıfladı, aynı o gelen uşakları yıkaduk. Yıkayvörledi gocagarla, anamgil. Ondan sonra uşakla iyi oluladı, canlanuladı. Vallahi zayıf uşakla canlanuladı.

Uşak yaşına gire gızım. Yürüyemeye ya. Yürüyemence iki ayaklanı bo gelen camiye gada gidecen, ip eltecen. İpi camiye varınca uşan ayaklanı birbirine bağlacan. Camiden kim evvela çıkasa, ona kesdürcen o ipi. Ondan sora uşak yürür, yürümeyen uşak. Musalladan geçürdü rahmetli anacum. Ihmayan uşakları, zayıf uşakları musallanın altından o yandan bi insan alıdu, bu yandan bi insan alıdu, kule de komeledi, kule komeledi. Komdürle mi şimdi insanla uşaklanı.

Nazar değmesin deyini şimdi uşağa sarımsak çığneti, kostebecek toprağı, bi de kostebecek bacağı olaya, ketlemük talı, bunu yedi dane olacak. Arı başı, çörek otu

nazar değmesin deyini bi palacuğa bağlacan, burasına dakıveycen uşan. Oğden oyle derledi.

Dişler çıkakan uşak hasta olu, ataşı olu, dokdora eletüle. Oğden pırasayı vörvörledi uşan ağzına. Onu geveledi pırasayı. Onan dişlen afatını alsın deyini pırasayı vörledi oğden uşaklara. Kırklı garının mezarı açık olumuş. Kırklı garıyı insansuz gomazladı oğden, bizim gocagarla. Bi de süpürke tilini başı altına goycaymışın doğum yapınca kırkılının. Süpürge dayala. Uşağa da süpürge dayala, bir şey garışmasın diye uşağa. Korkmasın deyini süpürke dayala. Sarılık oludu uşaklada, güneşe gorladı, sudükleni içürledi. İççük idarını içürvörledi. O zaman sarılığı silivörledi uşakla. İdarını içürledi, fazla içümecen ame. O, uşan midesine zar edemiş.

Hinci ismini imam gotürcen onu:

Allahu ekber, Allahu ekber,

Eşedüenla ilahe illallah,

Eşedüenla ilahe illallah,

Hayalessela, hayalessela,

Hayalelfela, hayalelfela,

Allahu ekber, Allahu ekber,

Allahu ekber, Allahu ekber.

Uşan adı neyse üç defa adını çağırcan. Gulana varacan oğlansa oğlum adın Amet, oğlum adın Amet, oğlum adın Amet. Üç tafa gulana çağırcan adını gorken. Gobek adı da goyala. Ondan sonra da esas adını goyala. Ne gorsan! Gobek adını, ne gorsan goyon. O gobek adını Amet go, Memet go, ne gorsan. Böyüklen adını kenin gomasan, gobek adına goyverceymişın.

(Naziker AYDIN, 82, Karadeniz Ereğli).

KAYNAK KİŞİ-5

Adı, Soyadı: Güldane BİÇER

Doğum Yeri ve Yılı: Zonguldak / Ereğli - 1937

Okuryazarlığı: Yok.

Mesleği: Ev hanımı

Derleme Yapılan Yer: Zonguldak / Ereğli Ömerli Mahallesi

Aş yergünlüğünü bileyo mudum ben. Hiç bilmeyadum. Gebe oludum. İki, üç ay olmayom. Ondan sonra demek ki galdım ben, uşak va derdim. Hiç aş yergünlünü bilmezdim, hasda olmazdım. Bi şey yisim gelmezdi. Alamayon, alamayon arçuk. Elimi melimi yalamazdım. On iki dane doğurdum hem de. O zaman imam, dokdor mu vadı. Keni kenim çifte git, çubuğa git oluladı uşakla. Alamanca ne yapacan? Bulusam yirdim o şeyi.

Hamile garı zeytin yirse uşak gara goz olu, havya yirse yanakları batuk olu. Dokuz ay oldu, ganın ağrıya, belin ağrıya. Gocagarlara derdim ben. Git dere atla, ateşe zincir at. Biz gelürüz, bakıvörüz. Kimisi zati kenisi doğdu.

Bebek doğunca yanındaki insan gobeni keseya. Sen ganını saraya. Sana iscacuk gelen çorba bişürya, içürya, oroy yaturya. Uşağı da yıkaya, arıdaya, onu da kombeleya. Sütcüvez dıkaya, şerbet dıkaya. İscük rahat etsin deya.

İnsanın ganı boşalıya ya. Onun içünden povnan²³ sıkayala. Yımırtalıkları çıkmasın deyî böyle yukor sıvaya gocagarı. Ondan keri burana bi sabun goya. O sabunnan adam ağıllı dolaya dolaya, sabunu buraya saraya. O zaman ganın bura duraya, uşaklık. Göbeği gocagarı keseya, nerey attunu bilmeyom. Onu ne derledi, bileyon mu? Gobeni evin altlana komesen eyana bağlı olu. Yabana atasan talalara bağlı olu derledi.

(Güldane BİÇER, 82, Karadeniz Ereğli).

---

²³ Başörtü, yazma.

KAYNAK KİŞİ-6

Adı, Soyadı: Hacer DOĞAN

Doğum Yeri ve Yılı: Zonguldak / Ereğli - 1938

Okuryazarlığı: Yok.

Mesleği: Ev hanımı

Derleme Yapılan Yer: Zonguldak / Ereğli Ömerli Mahallesi

Aş yerakan kopek işeysine ekmeğini sürdürüyordu. Ondan sonra doğumu koyde yapaduk, böyle hasdane yokdu. Kimi insanla da aş yergünlüğünü bilmeyadu. Yidünü çıkarıdu, ondan sonra da yimek yimezdi. Bulantısı kesilsin deyini yedi punardan su gotürledi, onu içürledi. Sancısı sıkalsın deyini gezdürüyadı, yürüdüüyadı.

Uşaklan yarız otuz iki gunde kırklanudu, yarız kırk gunde kırklanudu. Kırk gaşuk sudan su sayaladı. Onan uşağı yıkaladı. Yüzük ataladı, para ataladı.

Çocuğu yaşıit basınca kırk gazukdan gıyuk aluladı. Andan sora ondan bundan yaprak toplaladı. Onan yıkaladı, başkasına yıkatdurladı. İşde onu yıkanca kesülü derledi hasdalık basaya ya şimdi. İki dane uşak bi olayala ya. Gala ganılanı bozayala ya. Ondan sonra yaşıit basaya. Onun derdi onları yıkadayala.

Kırklı garının kırk gun mezarı açık olu derledi. Bi iş yapıdumazladı. Gitdiği yere su sepeledi kırklanınca.

Nazar değmesin deyi sarımsak, çörek otunu üzerine bağlladı.

Tahda beşiğe uşağı yaturladı. Yerlik goyaladı. Elleni saraladı, ayakları saraladı. Uşan elleni, ayanı bağlamasan korka derledi. Beynine el dokundumazladı uşan beyni goçmesin deyini.

(Hacer DOĞAN, 81, Karadeniz Ereğli).

KAYNAK KİŞİ-7

Adı, Soyadı: Rafika KORKMAZ

Doğum Yeri ve Yılı: Zonguldak / Ereğli - 1940

Okuryazarlığı: Yok.

Mesleği: Ev hanımı

Derleme Yapılan Yer: Zonguldak / Ereğli Ömerli Mahallesi

İliklede orak biçeken bi tıngıl armut gotmüşle. Onu yince bem gozlem açılagedi. Bi şey yiyemeyon ku. Ondan sora önümüze ekmeg alayaduk oğden dağa gideken. İnsanla ekmeg vesinle deyi bakagaludum ben, keni ekmemi yiyemeyom ku, kokaya. Çok açlık çekedim aş yergünlüğünde. Yiyemeyom evden, yiyemeyom. Ben onu üç ay çekdim o gelen. Canımın isdedüğünü yapveryaladı arada. Ondan sora çarşıdan gotürveryaladı, ne isdesem sucuk mucuk. Bulamasan dabanını yalayve derledi, umma olusun derledi. Ben de yalayvördüm dabanımı. Her zaman insanın canı isdedüğü bulunaya mı?

Ayva yince aş yergünlüğünde (bebeğin) yanakları batuk olu. Ondan soracam çatır çatır eşi²⁴ yirsen uşak cıngan olumuş. Acı yimeycekmişin. Balık yin, uşak balık gibi gaya aşa derdük. Zeytin yince gozleri gara olumuş. Üzüm yirsen çakır olumuş.

Paça yimeycen sümüklü olu deyini. Maymunlara bakmaycan maymun olumuş uşak. Gulağı ağrıncı gulak otu alayala, onu akıtayala. Ondan sonra ilkin olaya ya onun südünü sağalamış, o zaman kesilayamuş.

Ebe gadlac yapayadu ağrım gelsin deyi. Ondan soracam sirkeleyadu beni, uşak dönsün deyini yağ içüryadu. Uşak öle deyi beni yatumayadu. Bem uykum geliyodu, yatıveryodum ağrılara dayanamanca. Sirkeleye sirkeleye olayadu işde. Gobeni keseyadu, geyindiriyadu uşağı, pohcalayadı. Gobeni beşin başucuna mı bağlayaladı, tavana mı atayaladı o gelen bi şey yapayaladı ganı ağrımasın deyini.

Ganı sobe olusa oğlan olu derledi, yaşlı olusa gız olu derledi.

---

²⁴ Ekşi

Bi yol kırkladı kırk gun olmadan. Kırk gun olunca bi ta kırkladı. Anasınan barabar kırklanaya. Anası oran²⁵ banyeden gelince uşak da bura yıkanayadu. Birbirlene çığırya işde. Kibleye başını şöyle çevüryaladı. Suyunu; kırk gaşuk sayayon, içine goyon işde. Altunu içine atayon. Artanı bosdanlara sepeyaladı. Gezdümezledi. Gezese gezdüğü yerlere kırk suyunu sepme gidedi.

Gırışuk olayala uşakla, yeşit olmuş deyini. Yıkarma eleteyala. Ben öyle bi şey bilmeyadum ame o, bu eleteyadu. Ağzın kırklaması için mürekkebe gibi onu gotürüyük, bi de mürekkebe fayda etmeye, ak ilac goturun derledi.

Gobeni, talada makas bulamanca daşnan keselemiş. Sarılık mı vadi. Isıtma vadi. Sakır sakır bi şeyle oluladı. Bi de kızamuk vadi uşaklara. Şeker aluladı. Durucaya gara derledi. Dişini görünce goynek alıvörledi. Altı aylık gınasını yakın derdim. Uşak korkmasın deyi til dayaladı beşiğe. Ondan sonra kırkı çıkmanca ora gariyi yalnız gomazladı, bi şey ekleşü deyi. Kırk gun mezarı açık olmuş kenini gozetmese, geyinmese. Ondan sonra ağurcuk galduma, gasuklan düşe derlemiş. Kırkı garişdi deyini yıkarma gideledi. Değirmenin çargından su gotürledi tez gonuşsun deyini.

(Rafika KORKMAZ, 79, Karadeniz Ereğli).

---

²⁵ Oradan

KAYNAK KİŞİ-8

Adı, Soyadı: Gülsüm OKUR

Doğum Yeri ve Yılı: Zonguldak / Ereğli - 1943

Okuryazarlığı: Ali okuluna gittiğini ve okuma yazmasının olmadığını belirtti.

Mesleği: Ev hanımı

Derleme Yapılan Yer: Zonguldak / Ereğli Soğanlı Köyü

A yavrum esgiden iide kimse bi şey bilmeyadu. Zoru zoruna insan yorgunluktan, hamilelikden ee doktor bilmeyaduk, sonra bi yere gidemeyaduk. Yorgunlukdu, iş güçtü derken öyle insan hamile galsa doktorun ne olduğunu bilmeyadu, kimseye söylenmeyadu. Kimseye söylenmeyadu, ayıp sayılayadu bizim zamanımızda. Ne bilem biz öyle bulduk dünyamızı.

Gızım insan aş yergünlüğünde yemek yiyemez, halsüz galu, dermansuz, dokdora gitsen gidemesin. Gene işnen güçnen ilgilenisün. Bulup yiyemedüğün, canun isdedüğü bi şeyi esgi insanla elini yalayve derle. Öölüknen yani zamanımızı atlatduk. Sonra aş yerekeni işde şunu yicen bunu yicen, onu bulamadüğün zaman. Ayva yirsen gamzeli olu, şevtali yirsen tüylü olu, ceviz yirsen kireçli olu, bebekleri böyle bi şey derledi. Gina yakdumazladı sarılık olu deyi, böyleydi yani. Hamilenin ağrın sıkalsın gibisine onüne su gorladı gab içine. Ondan üç o yana, üç bu yana atlatdurladı. Goynundan aşı yımırta ataladı. Bunla işde hikâye gibiydi bizim için hasdaneye gidilmezdi. Hamile gadının ganı sivri olusa oğlan olu, yaşlı olusa gız olu. Şandaki gibi dokdor bilib de çocuğun ne olduğunu öğrenemeyodun, oğlan mı, gız mı cinsiyetini. O zaman ki zamanda da öyleydi yani. Kolan dedüğümüz ip gibi şeyden atlatusan boğazına eş bağı dolanu derledi, ondan atlatdumazladı. Tüfen avı tutuludu. Hamile gadına gizli olarakdan tüfeğü komeledi, ondan bi atladuladı tüfen avı açılısın deyi.

Şimdi esgiden cinsiyetini öğrenmek için ileriki gelen büyükle iki dane minder gorladı. Birinin altına bıçak gorladı, birinin altına makas gorladı. Gel şuna otu derledi. Ona otudu mu makasa otursan gız derledi, bıçağa otursan erkek derledi.

Böyle anlaşıludu gırgır olarakdan cinsiyeti. Doğum ağrısı geldi mi kendi haline gezineyodun kerteyodun, son ağrılada çok sıkışdı mı koşduryaladı insanı. Ha doğacak, ha doğacak, ha doğacak! Doğmadı mı yak ataşı yansın, ısınsın. Yani insanı bunan fayda bulunu mu, bulunacak gibi bi umutdu insanın işi işde o zaman. Sora da koy ebeleri evde garagasbennek çarşı yokdu, hasdane yokdu, öyleydi. Böyle devam etdi bizim zamanımızda işde. Bebek doğduktan sonra işde gobeğini keseyaladı. Kilim altlandan toz toprak toplayaladı, patora yerine onu dokeledi gurusun deyi. Yani şimdi böyle şimdiki gibi patorala, ilaçla yokdu. (Bebek) evvela baba urbasına sarıludu doğduktan sora. Namazla üsdüne gonudu usluca olsun, sessüz olsun. Galburun üsdüne gorladı dişi seyrek çıksın. Yanı başına süpürge gorladı. Yok, beben yatduğu yere ekmeg gırığu usluca olsun. Süpürge melekleri gorusun, öyleydi. Ağzına bezin arasına goyub da lokum vörledi guru meme yerine, onan bebek doyacakmış.

Gızım; esgiden kırklı garının yanında bir hafta, on gün yatabildün gadarı bi arkadaşlık yapılayadu. Kırklı garıyı korkudula, korka gibisine. Onun yanında süpürge olacaktı, ekmek gırığu olacaktı, bir argadaş olacaktı, böyle oludu. Yani kırklı garı Allah gorusun, bi mefat etmiş olsa kırk gün mezarı açık olu derledi. O, gorumak altında olacaktı bizim zamanımızda. Şindi o olmaya artuk, herkes keni başına yataya kalkaya artuk. Bebek doğduktan sonra üzerine sarı yazma örteledi sarılık olmasın gibisine. Sanki sarılık onan gorunaya mu? Büyüklen bilgisi öyleydi. Sarı yazma örteledi.

Gızım, bebeği doğduğu gun yıkamazladı. Akşam, gece yıkamazladı. Gece yıkadun zaman mecbur galınca içine ocakdan ateş alıb suyun içine koz ataladı. O koznen sabaha gada o su evin bi kenarında durayodu. Onu sabah dokeceydin o suyu, çocuğun hasda olmaması için. Artuk onu nerden tuvaletden aşu dokulüdü ekseri. Başga çardak altına dokulmezdi melek üzerine gelü deyini. Kırklı uşan bezi gece çardakda galmaycaydı, suyu dokulmeyceydi ayazda.

Şimdi, şu anda kırklama zamanı geldi mi, otuz üç gün oldukdan sonra gız, gızda otuz üçde oludu, oğlanda otuz birde oludu kırklama. İkisi aynı gunde olmaya. Gızınki ayrı olayadu, oğlanınki ayrı olayadu. Kırklama mevsimi geldükden sonra kırk gazukdan kıypuk, kırk gaşug su, gabak çekirdeği, gul yaprağı, suyu yıkakeni

makas, bıçak; altına suyunun altına. Galburun üsünde güzel onun suyunu hazırladuktan kerı anesinin suyu ayrı kırk gaşuk sudan bölüneyodu o su bire tarafa. Anesi banyo yapacak, bebek burada banyo yapacak. Ondan sora bire tarafdı anesi banyo yapıduktan sora sen gel gızım ben çocuğun yıkamasını becerdim, senki de bitti mi, deyi birbirimize çağrışdukd? O etden gelidü, biz berden gelidük. Bebeği aşadan guyub yokordan üç kere alıdukd böyle, hı yakadan. Ondan sonra anayı gıblaya çövrüb anasının peşinden tepesine gada üç kere çıkarıdukd. Buroy üç kere basdu, kırklama bitti sayıladı. Şimdi o sudan birer parça, birer bardak suyu balgon kısmına çıkıp evin içinden şa böyle ata ata, serpe serpe bolgondan bahçalara her tarafi o suynan şöyle sepeleyoduk. Ev temizleneya yani, senen beraber. Ev de temizleneya, bahçe de temizleneya. Gezdüğün yerlere atılabileya bu. Bu, kırkın sonu bu.

Oğden bebelere nazar olukeni toprakdan kosdebek çıkadı, onun sağ bacanı keseledi. Dırnanı, ondan sonra çörek otu, sarımsak, arı başı, ketlemük talı. Bunları bi poşete bağlayıp nazar goruması için beşiğe gırladı, nazar olmaması için. Lillahi Fatiha, çangalan Tahira.

(Gülsüm OKUR, 76, Karadeniz Ereğli).

KAYNAK KİŞİ-9

Adı, Soyadı: Safinaz DİLAVER

Doğum Yeri ve Yılı: Zonguldak / Ereğli - 1945

Okuryazarlığı: Yok.

Mesleği: Ev hanımı

Derleme Yapılan Yer: Zonguldak / Ereğli Ömerli Mahallesi

Hinci derledi mesela, canın bi şey istedi aş yarakan. Eee alamayon, vaktın mı va esgiden gızım. Elinin dabanın yalayve üç tafa derledi, burnuna bi şey kokdu mu derledi. Biz de öyle yapaduk. Kıçı eççük yaslı olusa gızın olu derledi, garın eççük sivri olusa oğlan olacak derledi büyükle.

Dokuz ay oldu. Sancıla geldi. Evin içinde ebe ece yarış atduryadu bizi. Sudan atladayadu. Tas goyaladı böyle. Tasa su goyaladı, onun üsdünden atlatduryaladı su gibi akıvesin uşak gibisine. Sora çeke çeke Allah'ın sayesinde uşak doğayadu. Sora ebe gobeni keseiyadu. Bebeği pohcalayadu, yıkayadu. Bizi de geyindiriyadu, yatıryadu. Gobeni sağayodu sağayodu ebe ece keseiyadu, bağlayadu. Sonra bi beze bağlayadu, onu ya uşan beşine ya tavana atacan deiyadu.

Bebek ilk doğduğunda ebe ağzına aççuk şerbet veryadu ağzı datlı olsun deyini. Kırk gun olana gada bebeği dışarı çıkarmazladı. Adetli garı bebeği goremeyadu. Görünce bebeğin yanakları cıban olayamuşdu. Kırklamaya ebe garı geleyadu. Biz banyoya geleyaduk, ebe garı bebeği yıkayadu. Biz oran çıkınca öyle goyadu aşaya, üç tafa ganımızdan yukarı öyle çövyüyodu uşağı. Kırk suyunu, kırk gaşuk su sayaduk. İçine yüzlük atayaladı. Bi de üç koşeden toz atayaladı. Üç basamak mertmenden, üç koşeden toz, öyle yapayaladı a gızım! Esgiden yaşıt melesi vadı. Kırk gazukdan gıyuk toplayaladı. Yedi pazıdan yaprak, gul dibinden toprak, gul yaprağı öyle onları toplayıp suya atayaladı; gece ayaza gorladı. Gece ayaza goyub sabah ezanında o bebeği yıkayaladı. Bebek zayıflayadu. Ondan sonra ak²⁶ bebek meydana gelme başlayadu. Yaşıtını yapdukdan sonra uşakla toparlanayadu.

---

²⁶ Artık

Büyüklen ganını bozmasından olaya. Mesela anennen bem kırkım garişmiş. Hinci kırk gun bu beben onünden geçemecek ikimizin kırkı garişusa. Kırk gun ben de bunun evinin önünden geçemecem. Artuk uşakla bi yaşına girince gada birbirleni gorüşdümeden, birbirleni gormecekle. Gorese anne garnını bozayadu.

Kırklı garının kırk gun mezarı açık. Neden dersen bu ameletin bi eşi. İçin yaralanaya. Üşütdü mü, üşüdüsen, soğuk su içesen bu hale uğrasın. Mesela çok ölen olayadu oğden. Bizim zamanlamızda, böyle çok ölen olayadu. Anele soğuk su içiveryaladı, soğukdan gorumayaladı kenileni.

Bebek kırğ gun içinde korkmasın deyi beben beşine süpürke tili bağlladı. Anneyi korkmasın diye kırk gun bekleledi, kenini gomazladı. Cinle, perile gelü deyi öyle anneyi kırk gun kenini gomazladı. Kırklıkan elma yidümezledi elmalığı çıkıvör derledi. Elmalığı, uşak yataklığı olaya heralde. Artan kırk suyunu hangi eve çıkduksa onu sepme gideyaduk. Yani; biz doğum yapayaduk ya, o yerle piseneyamuş. Basdumuz yeri zıngıldaya derledi büyükle bize. Şindi öyle şey yok deyala.

Bebek görümlüğüne geleyala çorbaynan. Böyle üsde başa almayaladı. Tasa çorba guyaladı. Öyle çorbaynan bebek görümlüne geliyaladı gomşula, hısım akraba, annen. Herkes bişmiş, bişmedük bi kısım ya piriç guyuyadu ya tarhana, öyle geliyadu. Hurma, ufak hurmala olayala ya. Mesela gelene gidene onu gorduk önüne. Ondan sonra misafir geldi mi ocağa çörek goyaduk. Altına yaprak gorduk, üsdüne de yaprak gorduk. Doldurduk kozü üsdüne. Goccaman çörek komedük. Bir saat sonra çıkorduk. Onun yanına covüz doveyaduk. O çöreği misafire vördük. En büyük hizmet buydu. Gelene onu vördük.

Bebeği en sifta²⁷ usluca olsun deyi goyun postu goyaladı, elen üzerine. Onu²⁸ pohcalı gelen onun üzerine yaturyaladı üç gun. Üç gunden sonra tahta beşikle vadı, onları düzeyaduk. En sivta tokmak gibi olsun deyi oğden keten doğeyaladı. Tokmağı yaturladı beşiğe. Ondan sora eçcük uşağı yıkayıp edince gada o tokmak yatadı beşikde. Ondan sonra bebeği yaturladı yıkanca.

---

²⁷ Önce

²⁸ Bebeği

Avu yaprandan sübek dikedük kızlara. Oğlanlan sübeği oludu, kızlara avu yaprannan dikedük. Böyle bez mi vadı. Tuvaleti ona yapayadu. Nazar boncuğu dakaduk beşine ya da omzuna. Uşak ağlayasa muska yazdurduk, uyku muskası. Korkmasın deyi muska yazıvördü hoca. Nazar deymesin deyi sarımsak, duz, çörek otu onları uşan omzuna dükedük.

Gulakları sancırca ilk gızı olanın südünden süd sağaduk gulana. O zaman kesilayadu. Ana südünnen fare pislini ezedük gobene gorduk ganının ağrısı kesilsin deyi. Yalancı nane gorduk kıcının altına, gobene.

Ağzında kırklama çıkınca gayımına varan garıya saçından kırklama yapdurduk. Saçını böyle okuyadu, okuyadu. Uşan ağzına süreyadu. Yara olaya apak. O garı ağzını onan yapvence geçeyadu.

Altı aylık olunca altı aylık gınası yakaladı ellene, saçına. Bahçelerin gara mancarını yin, südünüz gelsin derledi büyülemiz. Onları yirdük, bebeklemize südümüz gelidü. Örük kompostası yirdük. Elma hoşafı, gabuklu pakla, erük buruşu, armut hoşafı... Hep onları yirdük. Dişi çıkınca sen goresen sen atlet alıveryadun, ya da annen gordü, o bi atlet alıveryodu. O bebeğe en sivta goren alıveryadu dişleri beyaz olsun deyi. Diş yerleri gabardı mı eline pırasa kokü veryoduk. Onu gevelesin gevelesin diş yerleri patlasın da gelsin deyi.

Bebek yürüme başladı, araluksuz düşeya, araluksuz düşeya. Onu düşeya deyi gara saplı bıçaknan o adım atdukca tık tık yere vuruvörledi bıçağı, kosdeni kesivörledi gara saplı bıçaknan. Şimdi bebeği öksürük oldu, öksürük olunca toğuk tünenin altında o böyle kesdim giddi, kesdim giddi deyini ösürüğünü kesivörledi. Sirke süredük bi beze. Vücutuna, alınna soğuk su süredük. Ateşini öyle dindirdük.

Uşak şimdi ağır yürürse basmayasa camide hoca ora okurkan üç tafa, yedi tafa caminin üsdüne sallayaladı uşağı, bebek yürüsün deyi. Beben beyni cıvukkan kimseye el dokundumazladı. Bebek daş demence katılmaz derledi. Bebek daş dedi mi orası kaskatı oludu. Beben ganı şişedi, beben ganı şişdi deyi gızıl ağaç, akça ağaç, fındık bunları gaynadıduk. Kenimizde içedük bebeğe de verdük. Ganının şişi ensin

deyini kopek pisliği pislinden sarımsak, gara inek yoğurdu, gelin gınası bi de bunları süredük ganına, bi de ağzına yaladuduk.

Geyrek bukulmesinde bacanın biri birinden az iki, üç santım kısa olumuş. Bilenle uşağı yüzükapak yaturyaladı. Elinnen bacanı bu yandan bu yana, bu bacandan bu elini, bu bacandan bu elini derken geyreğini öyle yerine gotüryaladı. Uşan kemüğü inciliya. Gece gündüz cılla, hiç durmaz, onu böyle yapaladı. Geyreğe bakan insan oludu. Ona bakmanca olmazdı, dokdora eletsen bile fayda etmeye.

Gozleri çapaklanınca gene o gızıl ağacı adetleri gorecekle. Okuyvörledi, bi de şöyle pamuknan ıscuk yağnan yumuşasın deyi sürledi.

Nazar değmesin deyi atledini ters geydürledi. Ketlemük ağacından çatallı bi şey dakaladı omzuna, beşine.

Yaşıt deyi yıkakan yeni mezardan toprak aluladı, onun suyunun içine ataladı beben. Kırk gaşug suynan yıkaladı. Ondan çıkan atleti yeni mezarın üzerine komeledi yaşıt gitsin deyi.

Beşik kertmesi yapaladı. Sen oğlun va, bem gızım va. Onların ömürleri vasa birbirlene vercöz. Bunla birbirlennen evlenecek derledi.

Sütanesi; sen oğlun va, bem gızım va. Sen bem bebeği emdüdüysen gardaş olayala deyi onları birbirlennen evlilik olmayacak derledi.

Bebek üç yaşına girdi, kupe dakılacak. Isırgannan uğuşurladı, iğneynen deleledi, kupeyi öyle dakaladı. Ondan sonra yara oldu beben gulağı. Guş pisliği süreledi. Guş pisliği iyi edeya derledi. Böyle böyle sallaya emdüre yetüştürdük çolumuzu çocumuzu.

(Safınaz DİLAVER, 74, Karadeniz Ereğli).

KAYNAK KİŞİ-10

Adı, Soyadı: Ayşe ÖZTÜRK

Doğum Yeri ve Yılı: Zonguldak / Ereğli - 1950

Okuryazarlığı: Yok.

Mesleği: Ev hanımı

Derleme Yapılan Yer: Zonguldak / Ereğli Ören Mahallesi Bozoklar Sokağı

Dokdor yokdu bi şey yokdu. Beben cinsiyetini meydana gelince anaduk. Hamile gadunla aş yerince örük yirse gozle çakır olu, zeytin yirse gara olu. Elma yirse alyanak olu, tongel yirse tüylü olu. Hamile gadın yımırta yirse bebek sarı olu. Ondan sora süd içese gozle mavi olu, muz yirse sarı olu. Aş yeren gala isdedüğünü bulamanca dabanını üç defa yalayveycen.

Hamile gadunu golandan atlatmazla, ip dolandımaazla boynuna dolanu deyini. Aş yeren gariya paça yidümezle uşak sümüklü olu deyini. Hamile gaduna gına yaktumazla uşak gelincük olu deyini. Hamile gadunu yüzükapak yatumazla bebeğin burnu yamaşak olu deyini. Davşan etini yidümezle burnu yapışak olu deyini.

Hamile gadını habersüz gelen tüfen üstünden atlatdurladı tüfek av yapsın deyini. Hamile gadına ciğer yidümezle bebekde ben çıka deyini.

Hamile gadın dokuzuncu aya basdı. Yozağrılarını basdı. Hamile gadunun sancıları sıkalsın deyi dere atlatdurladı. Belini ofalaladı, gezdürledi. Bebek olunca gobeni keseledi. Bebeğin bağını kavak dibine komeledi beben boyu uzun olsun deyini. Gobek bağını çocuğun ganı ağrımazın deyini beben beşin başı altına gorladı. Uşan ilk saçını kesilince okula ataladı akıllı olsun deyini.

Gız çocuğu otuz üçde, oğlan çocuğu otuz birde kırklanudu. Kırk gaşuk su gorladı. Kırk dane daş gorladı. Altunum vadı, altunu atdım, kırk dane gazukdan gıyuk topladuk. Kırk gaşuk sudan anneye de böledük. Ben uşağı yıkakan anesi de kenisi yıkanudu. Uşağı üç tafa gomlekden geçürüyala. Geyilmedük elbise geyündürüyala. Uşağı beledük, emdürdük. Artan suyu, kırklı suyu çaraktan sepedük.

Bebek kırklandukdan sonra ananesine gidilcek. Beben beşini, yorganını ananesi alıdu. Ömrü uzun olsun deyini un süreledi. Bebek gızsa altı aylık gınası yakaduk. Bir yaşına da girince de gulaklana kupe dakaduk.

Uşak durmadan düşüvörse kosdeni kesdürcen. Uşağa nazar değmesin deyini beşiğe boncuk dakaladı bem bildüğüm a gızım. Dişleni kim gorese atlet alıvercen dişleri beyaz olsun deyini. Uşak büyüdülden sonra südünü kesmek için goğsüne gara süredin.

(Ayşe ÖZTÜRK, 69, Karadeniz Ereğli).

KAYNAK KİŞİ-11

Adı, Soyadı: Kadriye GÜNEY

Doğum Yeri ve Yılı: Zonguldak / Ereğli - 1956

Okuryazarlığı: İlkokul mezunu

Mesleği: Ev hanımı

Derleme Yapılan Yer: Zonguldak / Ereğli Soğanlı Köyü - Yörük Mahallesi

Altı dane doğum yaptım. Bir danesini hasdanede yaptım. Hep evde doğurdum vallahi koy ebesinnen. Çatır çatır doğurduk vallahi. Erik yidim, ayva yidim. Yumurta yirsen gamzeli olur. Ondan sonra erük yirsen gozleri çakır olur. Acı yirse çocuk hırçın olur. Balık yirse hareketli olur. Tongel yirse tülü olur. Şeftali yirse yanakları gırmızı olur. Peynir yirse beyaz olur, zeytin yirse gara olur, çilek yirse yüzü benek benek olu. Et yirse de ben olu.

Bebeği doğmadan sübyan perisi boğmasın diye yedi Memed evinden çivi toplala, hamale yazala, o çividen anaya bi bilezük yapala. Bebek olunca bileziği beben beşine dakala.

Dokuz ayın geldiği zaman ganımıza ağrı gelidü, suyumuz geliyodu. Ondan sonra ebele geliyaladı, iğne yapmadan bebeği alayaladı benden. Sancın geldi, kalk ayağa, gezin, ıkın derledi. Sırt üstü yatamazladı.

Doğum sancısı olaya ya. Beben babası askerdeyse, babasının ayakkabısının içine su guyala, hamile gaduna habersizden içürle. Gocama ben hasret gideyamuşum, o zaman doğum çabuk olacaymış.

Esgiden fisdan dikeledi uşağa dokuz yamalı, bıcamı mı vadı. Gobeni koy ebesi kesedi. Onu okul bahçesine, hasdane önlene, dağlara, talalara çalışsın diye komeledi. Okul bahçesine okusun, zihni açık olsun deyi gorladı.

Bebek erkek olusa baba da ta çok seviyadu; gayına, gayınta da. Oğlumuz oldu diye. Oğlan evi tütütcekmiş, çoğaltcakmış. Gızı o gada iyi saymazladı. Tabi yeni nesilde oğlanı da gızı da seviyala. Oğlana çok düşeledi.

Esgiden hazır bezle yokdu gızım. Esgileden don dikedük bebeğe. Beben bezi kırkı içindeyken ayaza, dışar çıkarmazladı. Yıldızla çıkmadan bezleri alaladı gece peri meri garişi diye. Gece banyo suyunu da dışar gomazla, uşağa bi şey garişmasın diye suyun içine komür ataladı. Bebek gece doğduğu gün yıkanmaz. Normal gunde gece yıkanır; ama doğduğu gun gece yıkanmaz. Ondan bi gün sonra yıkanır.

Beben ismi esgiden büyükle tarafından gonudu. Hoca tarafından mesela pindi gızı Aşe, mesela Emne. Hoca abdes ala, iki rekat namaz gıla. Gibleye yönelü. Beşin başında Allahü Ekber, Allahü Ekber diye ezan okur beben sağ gulana sol gulana. Ondan sonra gulana üç kere adını söyle. Pindi gızı Aşe der, pindi gızı Emne der. Artuk neyse ismi. Sonra bebek o isminen büyür. Eğer gonulan isim bebeğe ağır gelüse bebek yürüyemese, büyüyemese üç dene pırasa kesiyon. Biri Aşe, biri Fatma, biri Zera, neyse. Pırasalan hangisi uzasa beben adını onu goyala. İsmi var; ama o isim ona iyi gelmeye, esgiden öyle yapaduk o yüzden.

Gadının goğüsleri yara oldu mu koy melhemleri olayadu. Onları süredük iyi olsun diye. Şeker süredük datlı olsun diye. Kırklamada; tuvalete ters dönedük. Başımızı yıkaduk, başımızı, saçlamızı goğsümüzün üsdünde daraduk.

Çocuklan azı kırklama oludu kırk gun sora. Kızamuk çıkadı, karamuk çıkadı, suçüçeği, sarılık çıkadı. Bronşit oluladı. Sarılık olmasın deyini dilaltını keseledi, alnını yakaladı demür gızdurub da. Sarılık gelmesin diye ıhlamur içürledi, sarı yazma örteledi.

Uşak gabuz olduğu zaman sabunnan uşağa fitil yapaduk. Uşan makat yerine fitili sokayaduk. O zaman uşak kakasını yapayadu. Ateş için sirkeli su süredük, garın ağrısına ıhlamur çayı, şerbet içürdük. Beben belinde kemükleri ağrımāsın, incinmesin diye mancarı börtürdük, bebeklen bellene saraduk.

Gulak ağrısına süd sağaladı. Bi de ot oludu, onun südünü kulana dokeledi. Galak yaprağı vadı, sinşek yaprağı derledi, onu sıkaduk, beben gulana dokedük. Bi de daha ilk doğum yapan garının südünü sağaduk beben gulaklana.

Beben başında goçme yeri vadı, bingıldak derle ona. Orası üç ay geçince gelişü. Bebek daş denceye gada gatıkudu beyni. Beben başındaki konaklara zeytinyağı süredük. Daraknan daraduk, yıkaduk. Bi şeycük gaşmazdı.

Dişleri çıksın, kemikleri gelişsin diye anne südü vördük. Dişleri seyrek olsun diye eleğe, galbura yaturduk bebeği. Uyuklasın, usluca olsun diye goyun posduna yaturduk.

İki garı doğum yapaya ya. O birbirlenin evlene çıkamaz. Kırklı gelen o bebekleri bir araya gotümerüz. Goya kırk basması olacaymış, bebekle yürüyemeyceklemiş, büyüemeyceklemiş. Eveli öyleydi. Ganını bozmaycan yani. Niyetini bozdu mu gerçekten de olayadu.

Kırklı garının rahmi dışar çıkacak diye ağır bi şey galdutmazla guğum, gofa, su, bakır. Doğumdan sonra kırk gun, kırk beş gun elma yidümezle, elmalığı çıkmasın diye. Bebeğin banyo suyunu dışar dokmezle. Bebeği yıkadukdan sonra suyun içine koz ataruz şeytan meytan bi şey garışmasın deyi. Ondan sonra kırklanukan kırk gazukdan gazuk toplaruz. Kırk gaşuk suyu galburdan geçürdük. Altun yüzük ataduk. Sora bebeği kırkladuk. Bebeği kırklanca da bem sağ omzuma, sol omzuma ayaklanı basdurla. Ondan sora bebeği öpe koka beşiğe gorum ben. Hiç geyilmedük elbiseleri geyindürdüm. Artan suyu üç yol ağzında yıldızlara garşı bi sağımıza bi solumuza kırklandım diye suyumuzu dokerüz, bi de duasını okuruz. Guslettim, guslitsin, guslün cenabet için ben cenaetten çıkdım, otuz iki dişimden, yirmi dırnamdan, ellezi istimsak cümle bedenimi pak ettim, içimi nurnan, dişimi suynan diyip kırklanıyoz.

Doğum yapan garının kırk gun mezarı açık olur. Ayaklanı çorapsuz yere indümezle. Ganını sarala rahim aşa düşmesin deyi. Kırk gun sargu sarala. Beşimize süpürge dayala, kırk gun odada ışık yanacak. Şindi böyle adet yok. Hiç yalnız bırakmazladı beni. Bi süpürge dayaladı, bi bıçak gorladı beşin ayacuna şeytan, bi şey uğramasın diye. Ay hali gorenle, beben suratına bakmaz. Bakarsa çocuğun vücudu

gabartı olu. Bakarsa o kadın abdest alıp namaz kılacak. Bebeği kırk gaşuk suyanan yıkacak. Eğer yıkama gelemese, uzaksa adet bezinnnen bebeği yıkaycakla. Ondan sonra gabartıla geçe.

Beben kırkı çıkdudan sonra ya annem alma gelü ya kardeşim alma gelü. Bebek anne evine, dayı evine ziyarete gide. Çalala bebeği yani. Âdet, usul öyle. Beben ömrü uzun olsun, aksakallı olsun diye alınna un sürele. Ondan sora elini babasının cebine sokala babasının parası bol olsun deyini. Beben dırnanı kesmeden babasının cebine sokala öyle kesele dıraklanı. O zaman beben babasının parası bol olacaymış.

Çocuk ağır gonususa koy değmenlerinin çargından su alıp bebeğe su içürle. Yıkala bebeği.

Yürüyemese beben ayağını bağlayala. Cuma namazından ilk kim çıkasa ayak bağını kese, hiç gonusmadan eve gelüle. O zaman bebek yürüya.

Bebeğe nazar değese gürşun dokdürdük. Bildümüz dualadan okurdük. Atletini ters geyindürdük. Sağ omzuna, sol omzuna tavuk kemberesi, nazar boncuğu dakadük.

Uşak sümüklü olmasın diye aş yerekeni bamyaya yidümezledi. Dişleri çıkakan eline pırasa kokü vördük gevelesin diye. Eveli damaklık yokdu. Salyası akakan dayısının mendilini çalaladı. Onnan ağzını burnunu sileledi salyası akmasın deydi.

Tahda beşiklende büyütüdük. Sübek dakayadük. Gızsa gız sübeği, oğlansa oğlan sübeği.

Çocuklan goltu altlanda, boyun alltlanda bişük oludu. Kilimlen altlanda tozu alıp eledük, patura yerine onu süredük. Mikrop deyoza ama valahi iyi edeyadu gız.

Çapak olunca çayın suyunu havluya süredük. Kulnen çamaşur yıkadük. Bebeklen çamaşurları pamuk gibi yumuşadı.

Beben dişleri sık olması için eleğe, seyrek olması için galbura yatırdük. Dişleni kim gorse bebeğe görümlük atlet alıya. Beben yüzü tüylü olmasın deyini

anne südünü sürele. Ayakları eğri olmasın diye bağırdak ekedik. Başı düz olması in i yazma yapaduk. Beli bklmesin diye beline guşak bağladuk kırkı içindeyken.

Bebek beş, yedi aylık olduğu zaman demrden dayak, demrden direk ohooy çocuğum ohoy diye yapduğu zaman ocuk ayakda dura, anneyle baba da sevn.

Bebek altı aylık olunca ellene gına yakala. Ondan sonra yaşına girince de gulaklana kupe dakala. Kupeyi iğneynen deleledi. İğneyi gızdurladı. Beben gulanı duznan, ısırğannan ovaladı. Gızgun iğneynen uşan gulanı deleledi.

Sd kardeşliğinde de bem ocuğum va, sen de çocuğum va. Ben hasdayım, rahatsızum. Bem ocumu emdremeyom. Gelip bem ocumu emdryon. Sen ocuknan bem ocuk sd kardeşi olmuş olaya. Bunlan yedi sülalesi evlenemezle. Çünkü gardeş sayılula.

Beşik kertmesi de sen bi gızın va, bem de bi oğlum va. Ben sana Emne ben sen gızını alacam. Sen de ben vecem deyon. Birbirlemize söz verip beşik kertmesi yapayoz. Bunlar bydklende de birbirlennen everyoz. Şindi bu adetle yapılmaya, herkes sevduđnнен evleneya artuk.

Beben alnı çıkık olmasın deyi i yazma dakaladı, alnını sıkaladı. Boyu uzun olsun deyini bebeği yıkakan kafasını aşı bacakları yukor ekedik. Uzun olduğu zaman artuk uzamasın diye başına, kısa olduğu zaman da uzasın diye ayaklanın atlıana vuraladı aşure kepesinnen.

Uşaağa bebekken bal yidümezle goya ağır gonuşumuş. Ağır gonuşusa değirmen çargından bebeğe su irle.

(Kadriye GÜNEY, 63, Karadeniz Ereğli).

KAYNAK KİŞİ-12

Adı, Soyadı: Kevser KARAMAN

Doğum Yeri ve Yılı: Zonguldak / Ereğli - 1974

Okuryazarlığı: Ortaokul mezunu

Mesleği: Ev hanımı

Derleme Yapılan Yer: Zonguldak / Ereğli Soğanlı Köyü

Doğum Âdetlerini Kimden Öğrendiği: Anlattıklarını eskiden babannesinin uyguladığını, kendisinin de babannesinden öğrendiğini belirtti.

Eski zamanlarda bir bayan hamile kaldığını anladığında âdeti kesilirmiş. Aradan bi zaman geçtiğinde test yokmuş bi şey yokmuş. Aradan zaman geçtikten sonra hamileyim diye sonra başlaya mide bulantısı.

Mide bulantısı kesilmeyince sürekli midesi bulanayomuş. Gancık kopeğin yalağına ekmek sürerlermiş. O ekmeği hamile bayana yedirip mide bulantısı gitsin derlemiş. Aradan bi vakit gitdikden sonra tabi mide bulantısı kesileya. Bi zaman sonra da 5-6 aylık olunca midesi bulanırsa saçlı olumuş derlemiş doğacak uşağı. Sonra bunun sancısı tutamış. Hamile kadını golandan atlatdumazlamış, eş bağı boynuna dolanu deydi. Sonra ceviz yidümezlemiş, kiraz yidümezlemiş. Kiraz yince gırmızı olumuş, cövüz yince kireçli olumuş, ondan sonra şeftali yidümezlemiş tüylü olu diye, gına yakdumazlamış gızıl olun deydi. Tongel yince bıyıklı olu derlemiş. Böyle böyle âdetle vamiş, usulle vamiş. Şimdi onları yapan mı va a gızım! Sonra bu sancıla başlanca dere atlatdurlamış. O dereden atlanca doğum çabuk olumuş, ne alakaysa. Dere bulamazlasa evin ortasına seleye su guyalamış. O selenin üsdünden 3 defa atlatdulamış. Boynundan yumurta atlatdurlamış, su gibi akıvesin. Uşağı oluvesin deydi. Ondan sonra bu doğuma sancılanaya. Bebeği doğutduryala esgile, ebele, dedele. Sonra uşak olduktan sonra bubasının paltasına saralamış, neymiş bubası gibi huyu hüneri iyi olsun deyini. Sonra bunu sarıp sarmalalamış. Galbura yaturlamış. Altına süpürge gorlamış, korkmasın deydi. Gundaklalamış. Bu doğumdan

sonra doğuran kişi tabi kırklı olaya. Kırklı garının kırk gün mezarı açık olmuş. Yaşlıla, kim müsaitse; o beklemiş kırklı garıyı.

Kırk gün beklenümüş. Tabi kırk gün oldu. Kırk günü olduktan sonra doğum yapan garıyı kırklayala. Kırk gazukdan kırk dane yonga toplayala, gul atayala, gül yaprağı atayala, ayva yaprağı atayala, pazı yaprağı atayala, yüzlük, makas, dömür onları goyalala. Galburun üstünde uşağı yıkayala. Kırk gaşuk su toplayala. Gız otuz üçde kırklanaya, oğlan otuz birde kırklanaya. Bu kırk suyu ayırduktan sonra kırk suyundan anneye de veryala. Bebek kırklanukan anne bebeği gormeya. Anne de kırklanma gideya. Büyüklemez de bebeği kırklayala. Bunu kırkladuktan sonra bebeği giyündürüyalala, hiç giyilmedük kıyafet giydürüyalala. Bebek anneyi garşılama gideya. Annenin önüne gideya. Anne banyodan çıkduktan sonra annenin omzuna bebeği basduryala. Bi omuzdan bi omuza geçürüyalala. Sonra kırk sudan ayrılan o kırk sudan anne nerey gitdiyse orlara kırk suyu ataya dağlara daşlara; evlerde çamaşurlara, yorganlara kırk suyu ataya.

Beben azına kırklama derle yara olaya. Apak olu uşan azı. Onun iki evli bayanın saçları süreyala. Onnan gidemiş. Kırklama yapayala. Eee, gulağı ağrıya uşan! Ağlaya sızlayala. Başka ailenin çacuşu, ilk çocuğu gız olusa o, südünden süt sağıveya. Beben gulana süd dokeyala, ağrısı kesilsin deyin.

Eee yaşıt olaya çocuk, başgasının kırkınnan kırkı garışaya, onları gorüşdürüyalala. Birbirlerinin ağzından tukürük alayala, tukürük veyala. Birbirlenden iğne alayala, iğne veyala.

Şimdi çocuk tam toparlandı, büyüdü, dişçüvezi çıkaya. Bunun dişini ilk gören, kim ilk gordüyse dişleri bembeyaz olsun deyi beyaz atlet alıveya, böyle adetle yapayala. Bu uşak yürüme başlanca kosdek deyalala. Ayakları, iki ayanı bi yer bağlayala, camiye eleteyala. Camiden ilk kim çıkasa onun kosteni keseya, arkasına bakmadan gelyala.

Gonuşamaya, yavaş yavaş gonuşaya, tam anlatamaya kırk punardan, kırk yeren su toplayala. Değirmenin çargından su alula. Yavaş gonuşan uşacuğa su içürle.

Yaşıt olan çocuğu az önce de anlatduğum gibi musalla daşının altından geçüryala. Bi bi taraftan bi bi taraftan iki kişi alaya. Sonra bunu, o bebeği yıkadukdan sonra caminin önünde yıkayala, kule komeyala. Kule komdükden sonra dereleden bi ot toplayala. O otnan bebeği yıkayala. Yıkadukdan sonra bunu ocak başına asayala. O, orda gurunca alayala. Her derdi belası gitsin deyip otnan beraber guruyomuş, ebelemiz öyle yapalamış.

Yeni doğan o çocuğun dırnaklarına dırnak makası sürmezle, neymiş dırnakları galın olumuş, annesi dişlenen kese.

Beşiğe beledi. O beşiği sallaya sallaya. O uşak bi de böyle bezle mi vadi, hazır bezle, sübek gorladı. O beşigden aldı mı elleni, gollanı balaladı. O kafasını sıkıladı yazmaynan, kafası eğri olmasın derledi, yuvarlak oluvesin derledi. O kafasını kırkı çıkasıya gada, toparlanasıya gada, hiç çözmezledi. O gundakdan çıkarmazladı. Beşiğe gorladı sürekli.

Gız çocuğu olusa, 6 aya basdı mı gıza altı aylık gınası süreledi. Yaşına girince gulaklana kupe dakala. Gulaklana kupe dakılacak, dokdor yok, dokdor bilinmeya. Dereleden, talaladan ısırğan otu alaladı, gulakları ofalaya ofalaya ofalaya uğuşdurladı, küpeyi öyle dakaladı. Dokdora gidip iğne vurmak nereee.

Çok terledi, o uşacukları deniz suyunnan yıkalamış, duzlu suynan terlemesin deyini. Çok kusan uşağı dayısının çorabını çalaladı, dayısının çorabını sileledi kusmasın deyini. Mendili silledi, mendili çalaladı, öyle bi şeyle yapaladı. Gece evden çıkarmazladı. Yanına ekmek gorladı, bebeği korka diye. Böyle o gitceği yere o ekmeknen gidip geleledi.

Bebek ilk gitdüğü eve, o eve hiç gitmediyse yeni olunca gitdiği evde alınına un süreledi. Un sürünce saçları, sakalları ihdiyarlık çağına gelmeden aksakallı olsun diye. O geldüğü, un sürüldüğü evden eline yumurta vörledi beben, çocuğun. Yumurta vence, onu yirse sesi iyi çıkamış.

(Kevser KARAMAN, 45, Karadeniz Ereğli).

KAYNAK KİŞİ-13

Adı, Soyadı: Havva YALMAN

Doğum Yeri ve Yılı: Zonguldak / Ereğli - 1975

Okuryazarlığı: İlkokul mezunu

Mesleği: Ev hanımı

Derleme Yapılan Yer: Zonguldak / Ereğli Kepez Mahallesi

Hamile galınca eğer canın can eriği isterse çocuğun gözleri mavi olabilir. Yeşil erik yersen gözleri mavi olur, siyah zeytin yersen gözler siyah olur. Ondan sonra ayva yersen gamze oluşur, süt içersen dişler beyaz olur. Ondan sonra mide bulantısı olduğu zaman canın bir şey istediği zaman eşine söylersin. Mesela tatlı mı isteyon, çocuğun dünyaya gelince tatlı konuşabilir.

Başkasının bahçesinden geçiyosun, aş yergünlüğü var. O meyveyi yemek isteyasun. Onu ordan alıp yedikten sonra belli bir yaşa geldikten sonra veya gelmeden önce o bahçenin sahibine gidiyosun. Ben aş yereken senin meyvanı aldım, yedim. Ben bundan senden helallik almak isdiyorum, diyosun. Eğer o helalliği almazsan çocuğun dünyaya geldiği zaman o çocuğun başkasının meyvalarını almak için hırsızlık yaparmış.

Bebeğin dünyaya geldiği zaman gobek bağıni kesesin, okulun bahçesine atasın, çocuk oraya bağımlı olur.

Şimdi bebeği kırklaken bebeğini leğende kaynana yıkıyo. Ondan sonra sen duş almaya gidiyosun, sen duş almadan çıkarken kaynana kapıda çocuğu kucağına veriyo. Ondan sonra o yıkanan suyun içine parmağındaki altun yüzükleri atıyosun. Yıkadukdan sonra o altun yüzükleri alıb besmele çekib suyu lavabodan aşağı atıyosun. Suyu saydıktan sonra übrüğe döküyosun. O übrükdeki suyla da etrafa döküyosun. Bebeğin kırkı çıkınca onun kırk suyunu sayasın, dışarı atasın. Galan suyu balgona gorsun. O içindeki suyu yıldızlar alıp sen gittiğün yere dağıtıyorlarmış.

Bebeği beŖiđe bağlayıp bahçeye iniyosun. Bahçeye indiğin zaman o çocuğa bi Ŗey dokunmasın diye beŖiđin yanđ baŖına sprkeyi dikebiliyomuŖsun. Ondan sonra çocuğu kırkılyken dđŖarıdan gelen pis insanlara gosdermeyon. Mesela kırkılyken, adetliykten beben yüzüne bakayon ya, benekle falan oluŖusa o çocuğa pis bakan kiŖi gelip o çocuğu yıkaycak o yüzündeki lekelen gitmesi in.

Kırkın çıkınca anenin evine gidiyon, orda bir hafta galyosun. Ondan sonra bebek guranđ yapıyosun, bebene ziyarete geliyolar. Anne tarafından seni almaya geliyolar. Ondan sonra bebene gormeye geldikten sonra tekrar seni geldiğin yere eletiyolar.

Bebene nazardan gorunması in normalde yediğimiz sarımsağı odasına asmak in beze koyarlarmıŖ. Ondan sonra tavuklan kakası var ya onları bi beze bağlayasun.

Bebeğin ilk diŖleri ıkıyo ya, ilk diŖleni annesi, babası, anneannen mesela, dđŖarıdan biri gördüğü zaman diŖleri bembeyaz olması in beyaz atlet, i amaŖuru giydrcekmiŖin. Bebek sarılık olmasın diye üzerine kırmızı yazma örterler.

BeŖiđe belence bağlamak in bağırdakla oluyo. Kazanlarda kaynayan keŖkekleri karıŖdumak in ağaç kepceler olıya. Byyenlerin kafasına bunlarla vuralamıŖ uzamasın öyle galsın diye. Büyümek in ayaklardan, uzamamak in de kafasına vuralamıŖ uzamasın öyle galsın diye.

Bebene alnında tüy ıkımmasđ in anesi bebeğini emzirdiği zaman sütü avcuna alır, o südü çocuğun suratına, alnına her yerine sürer. O zaman tüyler bitmemiŖ olur.

(Havva YALMAN, 44, Karadeniz Ereğli).

5.2. Evlenme Âdetleri

KAYNAK KİŞİ-4

Adı, Soyadı: Naziker AYDIN

Doğum Yeri ve Yılı: Zonguldak / Ereğli - 1937

Okuryazarlığı: Yok.

Mesleği: Ev hanımı

Derleme Yapılan Yer: Zonguldak / Ereğli Soğanlı Köyü

Öğden nikâha gidinceye gada guveynen oğlan birbirini gormezdi, hinci öğle mi gormence, sevmence birbirini almayala. Beşik kertmesi derledi, bunu ben alacan deneya, ona beşik kertmesi derledi, öğden. Ben gızı vercen deya, bazı o oğluma alacan bu gızı deya. Bazı evlenüledi, bazı ayrululadı. Gız isdeme gideken börek yapaladı gat gat. Ondan sonracağıım öteberi gorladı. Soymuklardan zenbül alayaladı, zenbülle öreledi, ne gelen olıya? Onlanan gız isteme gideledi. Öğden Allah'ın emri Muhammed'in gavliynen sen gızına geldim deyini söyleledi versi olan vördü, vemeyen hayır, vemeyon derdi. Pohçayı belki oroy gorladı, belki gersin geri eletüledi. Çamlan Hatma ece vadı, Gızçaponar'lı vadı, onla Yörüg'e gitmişle, Yörük'de olmaz demişle, o börekleri gersin geriye gotümüşle. Vörcöz dence gelin elleni öpeya. Gave yapala, gave vörle. Şimdi gızla gavelere tuz atayala, isdeme guvey gitmezdi. Guvey o zaman söz etme gidince gidedi. Altun istedi bazısı, çok öğden çok bilesük yoktu, beşibirliği oludu. Ben bunlara onar dane yaptım. Gıznan oğlana yüzüğü hocala dakaladı. Birer taraflana ip bağlaladı, keseledi, hadi hayırlı olsun derledi. Nişan pohçası, öteberi hazırlaladı. Guveye mendil, goynek, urba ondan sonracağıım o gelen eletüledi. Geline de şalvar aluladı, mintan aluladı. Bayramlık aluladı, bazı üç dört bayram geçedi, yollaya yollaya bi galuladı. Damat evinden yedi sekiz okka et gidedi. Ertesi günü sini oludu, ahali toplanuladı. Gız evinde yime, içme (olurdu). Ora gına oludu, dışaran gelenle oluya, onlara yimek oluya, o gelen et gorladı. Davete öğden börek yapaladı. At gelen yere uzaklada ganlana, koklene tavuk

gidedi. Koyle de her evden tavuk vörledi; elli, atmış tavuk oludu. Zatti²⁹ dünyanın tavuğu oludu. O gün aşam gız arkadaşları galula, gelin gızın eline gına yakala, gınayı gızın eline paraynan goyala. Gız elini açmaya, gayına para gotü deyala. Sabahsı gelin alma gideledi, öğden çok zordu gızım, o serfoşla. Gızla kalkınca gız kısmının huyun, hünerin bura galsın deyi ocak depdürledi. Araba olusa arabaya goyala, araba olmasa atlara goyala. Gelin yere inince ata bineken şeker saçala. Gelin ata bineya ya gormesinle diye kilim gereyala, belki bi yersi açulu deyini. Attan inince dizgininden geçürledi, kağıt bi şeyle yapala deyi. Yağmur yağmasın deyini, gayına garı çatıya don ata. Duvak sabahı çöşme vasa çöşmeye ekmek ata, çöşme yoksa dereye ata. Nereye gidese yumurta gor. Damat evine gireken gelinin eline ibruk veyaladı. Öğden pöstike oludu, gayına çekedi, gelin su goyadı. İlk eve gelince gelini eve otutturla; oğlu, gızı olsun deyini, bi yanına oğlan, bi yanına gız vörle. Ondan sonra gelin öpe koka. Dili datlı olsun deyini geline gaymak vörle. Ben hindi yapıyala mı, yapmayala mı, ne bilen!

(Naziker AYDIN, 82, Karadeniz Ereğli).

---

²⁹ Zaten

KAYNAK KİŞİ-14

Adı, Soyadı: Cevdet ÇİV

Doğum Yeri ve Yılı: Zonguldak / Ereğli - 1951

Okuryazarlığı: İlkokul mezunu

Mesleği: Maden emeklisi

Derleme Yapılan Yer: Zonguldak / Ereğli Soğanlı Köyü

Düğün oluncaya gada oğlan gızı, kız oğlanı tanımazdı. Ama şimdi öyle değil. Ben dedim ki benim ölen gelinin babasına “ Hısım dedim, Nurcan biznen gitsin de bayramda bize yardım etsin.” Dedi ki “ Acaplala.” E şimdi on beş, yirmi seneden beri acaplama diye bi şey mi va. Bi kız bi oğlanı isdedüğü zaman onun goluna gireya, gezeyala bunla, flört ediyala, birbirlerini tanıyala. Ama o zaman o adamcuğaz öyle dedi, göndermedi. Esgiden kısganuladı. İşde birbirlerünen gonusdumazladı. Duğün olunca gada gaçamak olarak buluşulasa buluşuladı ozaman. Erkek (gelinle) birbirini tanıyosa gorüdü, birbirini tanımyosa gerdeğe gidince gada goremazdı. Gaçamaklınan; anne, baba haberi yokken dağda, bayırda, talada, bayramda buluşabülüledi. O başga mesele. Esgiden gızlara bi şey sormazladı. Eğer sen benim gızı istiyosan, ben vedysem vedim, gız bi şey diyemezdi. Beşik kertmesi de bi gıznan bi oğlanı birbirinnen beşik kertmesi yapalım. Bunu gonusulamış, beşiklene kert atalmış. Büyüdükleri zaman onları evlendürülemiş. Onalara söz yapmış gibi bi şey olıya. Beşik kertmesi demek, onları nişanlanduryala demek. Büyünce evlendüryala. He ama nasip olu, olmaz; biri yaşa, biri yaşamaz. Olabülür yani. İkisi de yaşalasa evlendüryala. Beşik kertisi buna deyala. Ama deylim ki gız isteya da oğlan istemeya. O zaman ne yapcan, kesimivecen adamı. Gız tarafında gız babasının dediği oludu. İsdemede börek yapaladı, helva âdeti vardı, helva goyarladı yanına. Sebetindeki ekmeğ değışüse bu iş olıya demekmiş. Eğer ekmeğ değışmezse aynı ekmen geri gelüse tamam işin olmaya yani. Senin ekmeğini alıp da hane sahibi evinden senin sepetine bi şey goyarsa o zaman yumuşaklık va demek, bi daha gelin

demek. El öpme şart. Olacak işde el öpülü, olmaycaysa el öpülme bu işde hayır yok demek yani. O zaman seni isdeme gelen farkedeyazahden. Gızı isdemeye gıtdüğün zaman damadı görüştümek yok. Ama onla birbirleni resmen isdeyadusa aile de bunlan birbirleni isdedünü bileyaduyda, belki gotdüğün zaman bir şey olmaz. Biz birisinin için araculuk yapduk. O zaman damadı gotürün dedile. O zaman zatten dedile damatnan gız birbirini görüşecek ki, birbirini kabul edecek ki o zaman olacak bu iş. Gız gabul etmese olmaz dedile. Gız ben ısınamadım, demiş. Bi şey deyemezsin ki. Esgiden çaydan çok gave, Türk gavesi içürledi. Dağıtmaya misafirlerden doğru büyükden başlamalı. Damadın gavesini duzlu yapacan. O gaveyi iyi gozetece, başga birine vemecen, onu ona dek gotürcen.

Söz, nişanda üç beş parça bi şey alıyon. Yine nişanda helva yinü, düğün derneğinde de davar kesilüdü, gelenlere davar ikram edilüdü. Söz yüzünü oradaki cemaatin içinden biri “Ben yaparım.” der, çıka, yapar. Bilezik esgiden meşur deldi. Üç beş dane altun oğlan tarafından; iki üç dane altun da anne, baba tarafından yapılu. Esgiden altun, bilesük işi taşgun değildi. Şimdi on tane altun, on tane de bilezük olacak, deyala.

Amcana, yengene, akrabana atlet gibi, gömlek gibi şeylerle düğüne söyleyon. O da sana dakı dakaya. Mesela; bugün gelin bana gomlek göndersin, ben yüz lira para dakarın. Gömleğin değeri çokdur yani. Yakınlara tavuk gide yani. Amcasına, dayısına, eniştesine tavuk gider. O tavuk giden yerden de dakı büyük gelü. O tavuk on liradur, ama değeri büyük olu yani.

Şimdi gına yapılaya, aynı nişanı gibi takı takıludu. Ondan sonra gelin alma olacak. Nerde bi eyce at varsa gelini taşımak için mesela Ören’den atı gotüme için oroy bi tavuk gotürcen. Gelin akşamı gomşula evde. Bayanla düğün evinde eğlence yapaladı. Tefnen biri türkü çaladı. Üç beş danesi oynadı.

Ev ev şeker gibi bohcaya börek goyaladı, dağıtuladı yani. Üç gün, üç gece (düğün) oludu. Şimdi iki gün olaya. Bi düğün, bi gına akşamı olaya. Şimdi o zaman bi de duvag günü yapaladı. Duvag günü oroy sadece bayanlar toplanudu. Şimdi Ören’den buraya gız geldi, Ören’den de gelen olaya, Yürük’den de gelen olaya, Yaslar’dan da gelen olur. Toplanuladı böyle yani. Gız sizin koyünüzden del,

gelemezsiniz diye bi şey yokdu. Gız koyü de geliyodu, yakın koyler de geliyodu. Duvagda ev sahibi yimek vör.

Geldi üçgünlemeye. Ama üç gun sonra olu, beş gun sonra olu üçgünlemeye gidedük. Damatnan gelinin anası evine üçgünlemeye gidilü. Orda damat gonuşmaz, o zaman o damadın bi isdeği olıya. Neymiş o istek? Bi yemiş isdemiş damat. Mesela; gayınpederinden sana şu bahçedeki kiraz ağacını vedim veya fındık veya elma, armut ağacı neyse. Öyle bi şey almanca damat gonuşmaz. Damadın ağzı batlıdur o zaman. Damat yemişi alu, şu yemişi vedim dedin zaman kalka, el öper. O zamana gada el öpülmez.

Gelini atın dizgününden geçürledi. Evine bağı olsun diyeymiş bu da. Ben bunun manasını bilmiyodum yani.

(Cevdet ÇİV, 68, Karadeniz Ereğli).

KAYNAK KİŞİ-15

Adı, Soyadı: Kadriye ÇİV

Doğum Yeri ve Yılı: Zonguldak / Ereğli - 1961

Okuryazarlığı: İlkokul mezunu

Mesleği: Ev hanımı

Derleme Yapılan Yer: Zonguldak / Ereğli Soğanlı Köyü

Gıznan erkek birbirini hiç görmeden düğün oluyodu. İstemeye sepetnen gideyaduk. Börek gotüryaduk, serme gotüryaduk. Esgiden bunlanan gideyaduk. Esgiden börek, helva, çikolata öyle bi şey yokdu. Gızı vemezlese o zaman sepet boşaltılmayadu, ger geliyadu. Sepeti ger gelince vatandaş üzüleyadu. Verimkâr olusa çay, gave yapılyodu. Duzu atan atayadu, atmayan atmayadu. Damat isdeme gelmeyadu. Gelin gaynananın, gayıntanın elleni öpeyadu; öpmeyen öpmeyadu. Esgiden bilesük yokdu, altun vardı. Altun beş dene, altı dane ne gelen gücü yetese alayadula. O nişanı dükkânda yapayadula. Elettükden sonra o nişanı ora bırakayadula, ger geleyaladı. Damadın sepetine atledi, patikdi onları goyadula. Esgiden bazı yerde yüzükleri ev halkıynan. Keni dakıveyadula. Yüzüğü mukdar eletiyodu, mukdar dakayadu, bazı yere de keni yüzükleni kenileri dakıveriyodula.

Gına aşamı öteberi eleteyadula, düğüne çağırayadula. Mesela; esgiden börek vadı, şimdi zarfnan, gofletnen söyleyala. Esgiden börek yapayaladı. Börekleri dilim yapayaduk, öyle eleteyaduk. Gız evine et, börek, ekmek geleya. Bi çit börek yapaduk, sırtımızda yüklenidük. Düğün yapacağımız eve eletidük. Ona yokluk deyaladı.

Esgiden gına olayadu. Koylü aynı şimdiki gibi toplanayadu. (Gelinin) elinin her yerine gına yakılayadu. Dakı dakılıyodu, gelin eve geliyadu, yatılayadu, zabahlen kalkılayadu. Ertesi akşam gelin alma gidileyadu. Maggaj yokdu, gasnak goyaduk, al goyaduk başına. Düğün zabahı hazırlık yapayaduk. Misafirleri, gelenleri, gidenleri ağırlayaduk. Aş, ekmek yiyip aynı şimdiki gibiydi. Düğün evine gelenle çevreden soğannan, patates gotüreyadu. Yemek dağıtayaduk, gelene gidene sofraya goyaduk.

Esgiden sofra vadı, şimdi masa va. Ve sora da oturayaduk. Toplanayaduk, hep barabar yemek yiyaduk.

Davet edeken tavuk vereyaduk. Doğüş, çekiş çıkmasın deyini mukdar düğün evine geleyadu. Mukdara da her düğünde tavuk eletüledi. Gelin ata binecek ya, at gelen yere de tavuk vereyaduk. (Ata) dizgün, dakayadula, yular dakayadula, mendil bağlayadula. At o zaman güzelleşiyadu. Davul çalınayadu. Esgiden davul olmasa, teneke çalayadula. Davul olusa tenekeyi çalmayadula. Esgi gunle çok güzeldi, şimdi oyle duğünle olmaya ki. Damat keni evinde olayadu, komşunun evine gideyadu. Ora oturyadu. Oranşa gelini gozetaryadu. Aşama gotüreyadula, beline bi yumruk vuruyoduk, gelini yanına guyuyoduk. Gelini goturyaduk kopürün başına. Pösdüke gotürüyoduk. Ondan sonra sereyaduk. Pösdükenin üzerinden dizginden geçireyaduk. Ondan sonra bardağı yarın bir gün çok bardak gırmasın deyini ona da bardak gırdıryaduk. Gelini evde dursun deyini eve çivi çakduryaladı. O zaman gelin evde çivi gibi duracaymış. Gelini ata bindüryaduk, dua yapıyoduk. Ondan sonra salduç gelini çeke çeke eleteyadu. Damadı diz üstüne otutduryaduk, tükürüklü gelen gaymak yidütdüryadula. Zamanından beri yapayaladı, şimdi öyle şeyle kalkdı. Gelinin gucağına uşak vereyala. Uşağı oğlan isdese oğlan alaya, kız isdese kız alaya. Gelinin gucağına uşağı vence uşak onun manevi uşağı olaya, anne deya. Duvag gününde pirinç saçduryala.

Gelin oğlan evine gelince gayınası hoş geldin, safa geldin diye gucaklaya, öpeya. Gelini saduç gardaşları guyuya. Damada tepsi düzeyala. Onla onu yiyala. Ondan sonra muhabbet edeyala, esgiden geline yer yatağı yapayadula. Yatağın üç koşesine para goyadula, yatağı galduran paraları alayadula.

Esgiden üç gün, üç gece düğün oluyodu. Ertesi gün duvak oluyodu. Duvakda da bütün millet toplanayadu, akşama gada sofra gonayadu, yimek gonayadu. Orda yere go, galdu, go, galdu. Bizde öyle. Ev düzme gideyadula. Evi düzdükden sonra çeyiz asılmayadu. Ertesi aşamı da gelin gideyadu. Yatanda yatayadu. Gelin duvag sabahsı gayınanın, gayıntanın elini öpeya. Ondan sonra evde kim vasa elleni öpeya. Onlanan gucaklaşaya. Adamla duvağa geldiği zaman gelin elini öpeya, ame on guruş, ame beş guruş eline para vereyadula.

Gelin çeşmeye gideyadu, elinde yuke olayadu, bir lere para alayadu. Oraya ibruknen suya yollayadula. Suyu dolduryadu, eve götürüyadu, o şeyleri ora bırakıyadu, elinde bi de yumurta oluyadu. Kim gebedekse anası, babası yoksa onları o alayadu. Gelin arkasına bakmadan (eve) geleyadu.

Gelinen damat üçgunlemeye gideledi. Damat gardaşlığı oludu, saduç gardaşlığı oludu, gaymak gardaşlığı oludu, dörd kişi gideledi. Yime, içme yapaladı. Biraz muhabbet edeledi. Damat gırıdıdu. Gırıdunca yer veyadula ya da yemiş vereyadula. Sonradan da gonuşayadu. Yemiş vemence damat gonuşmayadu. Duvak günü, gelinin anası eve gelemeya, gelin gideya. Anasının, babasının, gardaşlanın hepsinin elleni öpeya. Çember, atlet dağutula; garılara dülbent vörle, bazı havlu veyadula, öyle işde. Göğnünden ne kopayasa onu veyaduk. Bizde o âdet va.

(Kadriye ÇİV, 58, Karadeniz Ereğli).

KAYNAK KİŞİ-16

Adı, Soyadı: Hava AYDIN

Doğum Yeri ve Yılı: Zonguldak / Ereğli - 1928

Okuryazarlığı: Yok.

Mesleği: Ev hanımı

Derleme Yapılan Yer: Zonguldak / Ereğli Soğanlı Köyü

Duğulüye damadı gotümezledi. Gızı isdeme gelüledi, nasipse olu, derledi anaynan buba. Nasipden dışarı iş olmaz kı. Damadı çarşıda, bazarda gorese belki goredi gız. Şinci öyle del. Şinci gezeyala. İsterken ellene ya helva aluladı, ya ekmek aluladı. Pohça işi yokdu, yolunuz güveye gonlek yapaladı, eyilenden bi mendil guyaladı pohçaya, vemezlese ne yapacakla? Alula, gelüle gersin geri pohçaları gotürle, öyle yapaladı. Damat gelmezdi, gelmezdi. Eğer gız isdemeyasa duzlu gave yapı, isdeyese yamaz. Koylülere, gomşulara çağurladı. Esgiden boyle apele mi vadı.

Yüzüğü gayınaynan gayınta daka. Sekiz lere, bin lere, bir milyar başlık parası isdeyon, derledi. Çeyizde ana tarafı ayrı, buba tarafı ayrı. Tabi ana tarafında gomlek yapala, çember yapala.

Gız evine et eletüle, ekmek eletüle, börek yimesi günü aşamdan eletüle. Gızla aşam gızın yanına gelüledi, gına yakaladı, teneke çalaladı. Bem anam tenekeciydi. Eskiden tabi söyleledi. Dakı dakaladı, ödüş ödüş derledi, gızın kafasına vuraladı, hakketden aslı va.

Duğün sabahı gızı damat alma gelüdü, gideledi. Davetde gozleme dağuduladı, tavuk dağuduladı, tavuk olmayana et goyaladı. Atı olana tavuk veyala. At gelini alma geliya. Seysereyi, dakımını atnan eletüledi. Bi gun öğden gızın dakımını, sanduklanı atnan eletüledi. Ona seysere derledi. Seysere gidiya, derledi. Damat gaymak yime gelüdü. Tükürüklü, derledi; tükürle mi be! Tükürüklü gaymak derledi tabi. Kilimin altına ame bir lere, ame elli lere, ame beş guruş para gorladı. Kim galdursa o aludu. Duğün evine geçince atın dizgininden geçürledi. Onu adamnan, damatnan eyi olsun

deyi yapaladı. Gelini ocak başına tukürtüledi. Ne bilem işde öyle yapaladı. Vaduğu yere huzuru bozulmasın diye yapaladı. Eve çıkakamı guveyi posdükeyi çeke, su dokale. Gelinin gucana tabi gız uşağı vörlese gız uşağı, oğlan uşağı vörlese oğlan uşağı olsun derle. Oğlan isdese oğlan vörle, gız isdese gız vörle. (Gelin) çocuğa para vör.

Duğün olukamı yağmur yağmasın deyenı gayınanın şalvarını çatıya ataladı. Esgiden yatağı yere sereledi. Sabahsı gelin kalka; gayınanın, gayıntanın elini öpe. Gayına duvak günü gelini peşine daka. Koylere, gonşulara, gocagallan yanına eletü; elleni öpdürü. Gelin çöşmeye gideya, ibrünü doldurup geliya. Oraya ya bi para bıraku, ya bi yumurta bıraku. Üçgünlemesi olu, üçgünlemeye gidele. İki börek gızartula. Damada elma ağacı vörle, armut ağacı vörle, yemiş vörle. O zaman damat gonuşu.

(Hava AYDIN, 91, Karadeniz Ereğli).

KAYNAK KİŞİ-17

Adı, Soyadı: Güllü ÖZTÜRK

Doğum Yeri ve Yılı: Zonguldak / Ereğli - 1971

Okuryazarlığı: İlkokul mezunu

Mesleği: Ev hanımı

Derleme Yapılan Yer: Zonguldak / Ereğli Soğanlı Köyü

Önceden çoğunlukla gormezdük. Görücü usulü olurdu. Koyde mesela birbirini gorenle tabi sevip olanla da oludu; ama akraba arasında beğenilenler de oludu, görücü usulü de oludu. Ben beşik kertmesini hiç yaşamadım. Koyümüzde de olmadı. Kızı istemeye gittiğimizde anne, baba, gardeş gidilirdi. Damat gitmezdi. Orda aile büyükleri erkeğin, damadın baba tarafı konuşur, konuyu açardı. Verimkâr olunca orda helva dağıtılırdı, kız evi börek bi şeyle hazırladı, onları çaynan (ikram ederlerdi.) Önceden gave yoktu. Mesela; önceden ben abimin düğününü öyle hatırlayom. Çay, helva dağıtılardı. Verimkâr olmayınca o akşam ayıp olmasın deyini damat tarafının eline (bohça) verilmezdi, getirdiklerini sonra bi akrabasından geri gönderilirdi. Hiç onlar eksilmeden ekmek, helva falan onlara hiç el sürülmezdi.

Nişan olayında yine ailele toplanıdu, önceden salonmuş şey yokdu, eve toplanıduk. İki taraf hazırlık yapadı, nişasta helvası yapılırdı, yine pazardan helva alınıdu, sonra lokum veya bizde gözleme derle, bura pişi deyala ondan yapılırdı. Bol bol herkeze ikram edilirdi. Çay, yemek verilirdi. Geline yüzüğü dedesi varsa dedesi, yoksa damadın babası takardı. Gelin bütün evdeki akrabaları, evde kim varsa büyüklerin ellerini (öperdi.), küçüklenen gucaklaşılırdı. Bayram geldiğinde veya bi yakın akrabanın düğünü olduğunda (kaynana) gelini pazara götürürdü, ne isdeyasa üst baş, ayakkabı alırdı.

Damat tarafı on kilo, on beş kilo et alırlar. Çay, şeker, pirinç, işte tatlısı olsun, orda hazırlanmak için orayı yemek götürürdü işde, guru gumanya götürülürdü. Kına günü kız tarafı hazırlık yapadı. Gelen akrabalara, misafirlere yemek verilirdi. Sonra çay ikram edilirdi. Kınada böyle orkestira falan yokdu, ya teyipnen ya da tenekeynen

yapaladı, kadınla müzik çalaladı. Kadınla evlede salonlada oludu. Önceden hiç erkek girmezdi; ama kınalara erkek çocukları çikaladı, sopaynan indürledi. O akşam kına yakılırdı, gelinin eline önceden kına yakılmazdı, sonra onla oynanırdı. Millet dağıldukdan sonra gelin evinde kız arkadaşları, yengeleri falan kalırdı, kınayı millet dağıldukdan sonra gece yakaladı. Ailecek kahvaltı yapaladı. O akşam gelinin arkadaşlarına ayrı kahvaltı hazırlanırdı. Sonra onla hazırlanma giderledi. Benim bildiğim mesela beyaz gelinlik vardı, ama kırmızı al da vardı. Böyle tas gibi şeynen yüzünü kapatuladı, Osmanlı gibi Reşat altınları boynuna takılırdı.

Davetiye de biz mesela düğünümüzde iki yüz, iki yüz eli tane gözleme yaptık. Onun içine şöyle iki doğram et kızartıp sarıyoduk. Davetiye yerine her eve onu dağıtıyoduk. Kına daveti de beraber dağıtılırdı. Böyle külah yapardık, onun içine üzüm, leblebi koyardık, evde mesela iki tane genç varsa iki tane külah verilirdi.

Kız evden çıkmadan önce hoca gelir, dinî nikâh yapılır. Evde hocanın yanında, şahitlerin yanında bi mihir olur, ayrıldığında şu anki altın gramı ne kadarsa ona yetmiş gram şey biçilirdi. Ayrıldığında damat ona o parayı vermek zorunda. Dinen öyle nikâh yapılıyor. Nikâh oldukdan sonra işde gelinin kardeşi onu evden dışarı çıkarır, damat gelini almaya gelirken gelin olduğu odayı açmazladı. Damatdan açmak için para isdeledi, sonra (gelini) ona verirledi. O ara damadın ayakkabları saklanırdı. Gelinnen damat dışarı çıkınca bu sefer damat ayakkabı parası vericek. Sonra sandığın üzerine gelinin kardeşi olsun, bi akrabası otururdu. Kız odadan çıkmadan ona para vericek. Artık gelin giydükden sonra kardeşi kırmızı kuşağını bağlardı.

Eski âdetlerimizden düğünde yağmur yağmasın diye gaynana garının şalvarını çatı gatına ataladı. Bi de eskiden malay yapaladı, burda hoşmenim deyala, geline yağmur yağar diye onun dibini sıyırdırmazlardı. Bi de önceden geline kağıt yapılırdı, okunur diye kapıdan sokmazladı. Evin dış kapısından böyle merdiven dayaladı, cama gelini ordan çıkarladı. Önceden kâğıt işleri çok olumuş. Geline muska olu, kapıdan gireken vurmasın diye hasta olmasın deyene ya camdan merdivenleden goyaladı, ya da balkondan. Gelin annesi (gelini) evden çıkarken başına şeker atarlardı, dili tatlı olsun gittiği yerde; buğday, kesme şeker, guru gumanya ataladı gittiği yerde evi

bereketli, ambarı dolu, bahçesi bereketli olsun diye. Gelini evden çıkarken erkekler görmesin diye önüne kilim, battaniye sarılırdı. Sonra yakın akrabaları yine para dakardı. Arabaya binmeden veya ata binmeden gelini hiçbir erkek görmezdi. Ata binerken de gardeşleri bindirirdi. Atdan alukan gadeşleri indirirdi. Arabaya binsin, gardeşleri veya babası bindirirdi. Yabancı hiç kimsenin eli değmezdi.

Damat evine gelince atda olsun veya arabada olsun bi havan veya bi inek veya işde bi baş hayvan çıkarladı. Geline onu adaladı, o; onun oludu. İster satar, ister bakar, inek direk onun oludu. Şimdi geline eve gireken küçük ibrik oludu. Onan böyle az az su dokedi, önünden birisi süpürkeynen yıkar; temiz, pak olsun evi deyenı. O anlamda gelin evi süpürkeyle yıkayaraktan çıkardı. Sonra eve oturunca gelinin kucağına erkek çocuk isteyasa erkek çocuk verilirdi, kız istiyosa kız çocuk verilirdi. Gelin onu severdi, ona gönlünden ne kopuyosa para verirdi.

Duvak sabahı gelin kalkar, damatnan beraber evdekilerin elini öper. Sonra gaynana onu alırdı, yakın akrabaların koyün, mesela komşuların elini öpme gotürürdü. O gomşular da gelinin eline para verirdi, ona el öpme parası derledi. Şimdi önceden düğüne gelirlerdi, damat evine her aileyi mesela; kavurmayı olsun, sulu et olsun her sofrada kesinlikle tavuğu bölmezledi, tavuk bütün olurdu, bu tavuk bölünürse ayıp sayarlardı. Sofranın önüne bütün gitcekmiş.

Duvak günü yimek verilirdi, gelin misafirlerle, arkadaşlarıyla akşama kadar oynardı, duvak bitecek ya gelinin başına kırmızı tül örteledi, (tülün arasına) şekerı gor, oklavaya dolaladı. Damat gelüdü, oklavayı bi galdurdu, gelini misafirten arasından alıp eve gotürdü. Sonra damat eve çıkardı, tabanca veya tüfek atardı. Bu artuk duvak bitti, demekdi.

Gelin evlendi, üç gün sonra gaynana, gayınpeder, görümce, akrabalara gelirdi. Anne evine üçgünleme derledi ona. Anne o gun evde yemek, börek, tatlı yapar. Onla gelüle, evde ziyafet olu, yime içme olu. Çay dağılırdı. Damat gelince gonusmazdı, gonusmamasının sebebi bi ağaç isdedi. Meyve ağacı olabilir, ceviz ağacı olabilir. Ağaç hoşuna gidiyasa damadın; o zaman konuşurdu, bu sefer de susturana aşk olsun. Yedi gün sonra da anne, baba kızının evine; damat evine giderdi. Onla da yine aynı

akrabalarını toplar. Bu sefer de damat evinde börekdi, yemekdi, hazırlık oldu. Üçgünleme gelinin (kız) evinin geldiği, yedigünleme gız evinin gittiğüdür.

(Güllü ÖZTÜRK, 48, Karadeniz Ereğli).

KAYNAK KİŞİ-18

Adı, Soyadı: Pakize GÜNEŞ

Doğum Yeri ve Yılı: Zonguldak / Ereğli - 1958

Okuryazarlığı: Yok.

Mesleği: Ev hanımı

Derleme Yapılan Yer: Zonguldak / Ereğli Dağlıca Köyü

Şimdi gız isdeme gideledi, gızı vörlese filan zaman gelin, yuzünüzü dakın derledi, filan zaman gideledi, yime içme yapaladı, yuzükleri sokaladı, pişman zaman gelin nişanınızı yapın derledi, nişanı yapaladı. Ondan sora gun aluladı, o gun de bi taki ay aman öteki ay duğününüzü yapın derledi, düğüne gideledi, düğün izni aluladı, duğünleni yapaladı. İsdeme kola, helva ne bulusa eletüledi, gızı vemezlese pohça ger gelüdü, yimezledi. Ondan sora eşyasını aluladı, dakımını aluladı. Hazırlık yapaladı. Üç gün, üç gece duğün yapaladı. Ondan sora duğünde, gına aşamı sebet sebet börek dağuduludu, mendil dağuduludu gız argadaşları. Koylüye üç sebet, dört sebet börek yetmeyadu. Ondan sora gına aşamı heleşe yapaladı. Duğün yapan yapadı, yapamayan gınayı ışıklanan teneke çaladıla, türkü çaladıla, oynaladı. Gelini bazı gına aşamı gotürledi, ata bindürledi. Hindi ata bindürüp de duğün aşamı gotürüyalı. Fenerlere gaz yağları gıyaladı, gelinin tepesine yakaladı, oran ata bindürledi şu gelen kilim gereledi adamları gormesin deyini. Ata gelini bindürledi geline yukaran aşıa birden para dakala. Damada süpriz açdurladı. Gazetelere dolaladı. Süprizden bebek, çocuk elbisesi her şey çıkadı biberleri dizeledi, onla çıkadı. Guya damadı güldürüya, heleşe³⁰ yapıdurya goya milleti heleşe, güldürüyalı, el şakıradıyalı, ondan sora damat eniya, onlara para dakıyalı. Parayı dakduğu gibi ata bindürüyalı gelini, ata bindürünce atayalı silahları. Silah ata ata oğlan evine gelini gotürüyalı. Damat oğden keni evine gideyadu. Damat saklanayadu, eyana gelince damadı dışarı çıkaryadula ame ahurdan, ame tamdan. Saklanuyadu ya! Damat gelinin paçasının birini özengiden çözüyodu. Gelini endürüyalı. Ondan sora bi yedi, bi sekiz atın başından o yuları alıyadula, gelini dizginden geçürüyalı. Ondan sora köpürden, merdivenden

³⁰ Eğlence, güldürü.

çıkarkene bi ibrük ta akdaryadu, gelinin kopür başında gaymasının bacakları açıyadula, gelini gaynananın çatırasından geçiryadula. Gaymasını dinesin deyini geçiryadula. Ondan sora gelini ocak başına oturduryadula, dapınduryadula bi yedi, bi sekiz. Çivi kakkuryadula, gelini çivi gibi evde dursun deyini. Gelin gelince eve oturduryadula, heleşe yapayadula, oynayadula, alını açayadula. Bi yol bağıryadula, bi yol oynayadula. Onarlı dağıdıyaduk, biz onları odalana guyaduk. Zabahsı oluyodu. zabalen bi hazırlık yapayaduk, duvak yapayaduk, koylüye bütün yimek veyaduk. Yimeyi vence galan duvağı savayadu bunla gelinin. O gülleri, damat bu gelen arkasına gayırveyadu. Gelinin anından öpeyadu. Biz ona duvak sağılması deyoz. Ondan sora geri galan koylü dağılınca gelinin eline bi übrük damadı yollayaduk bi çöşmeye. Eline bi yumurta, para. Gelin oran bi übrük su doldurup geliyadu. Gelin aşamı gelin odasına girince damat namaz gılaya, damat namazı bitürünce onlara tepsi hazırlanaya, gelin o tepsiyi onun önüne goya. Gelin iğeri önüne tepsiyi gonca (damat) eline para vemesi damadınan gonuşmaya. Damat parayı vence gonuşıya.

Zabah olunca duvag olıya. Hazırlık yapıyoz. Yime içme yapıyoz. Koylü toplanıyo, oynaya. Çeniz asılıya. Bi odaya hep koşelere asılıya, çeyiz golannan geliyadu. Bütün gelen giden kapıdan çeyize bakayadu. Şusu va, busu va, çok elbisesi va, çok dakımı va, öyle seyiredeyadula. Gelenle el öpdüryasa gelin elini öpeya. Sen para veyon. Kadınlı vemyadu, erkekle veyadu. Garnılanı doyuryadula, heleşe yapıyadula, gideyadula. Gelinin anesi, bubası üç gün gelmez, ondan sora üçgünleme yapala. Üçgünlemede gelinin eşyası odadan toplanmaz. Gelinin eşyasına bakala, eşyası üç gün sora toplanu, ertesi aşam da gelin, damat, koylümüz kız evine gideledi. Önce erkek evi, ondan sora kız evine gideledi. Üçgünleme böyle oludu. Gelinin eşyası hep oğlan evine gelidü. Biz ona yokluk derdük. Doldurduk tırakdörlere gelinin eşyalanı, çitnen eletidük oğlan evine. Ora yimemizi yirdük, içmemizi yapaduk. Aşama geline gına yapaduk. Duvag sabahı birden o dakımları eve dakaladı. Kazannan yimek bişürledi. Yime içmeyi yapaladı, gelene gidene yimek goyvörledi. Heleşe çok eyi olayadu. Eveli atı bulamazlasa goca evine yürüyek de gotürledi. Mesela; ben anemin üst yanına geçdim, baya gına yakdım, beni başgasınan gotdüle. Başıma gasnak godula, koyleden, gonşuladan para vurdula, başımı örtdüle, ata

bindidüle, götdüle. Öyle hem de gayıntam, gayınam Allah razı olsun yapıla duvamı.
Gelin almamı yapıla, gınamı yapıla, öyle öyle gördük bu işleri.

(Pakize GÜNEŞ, 61, Karadeniz Ereğli).

KAYNAK KİŞİ-19

Adı, Soyadı: FATMA GÖKTÜRK

Doğum Yeri ve Yılı: Zonguldak / Ereğli - 1958

Okuryazarlığı: İlkokul mezunu

Mesleği: Ev hanımı

Derleme Yapılan Yer: Zonguldak / Ereğli Ören Mahallesi Bozoklar Sokağı

Aile kızı verecek dedi mi veriyodula, tamam bitti orda. Onla gerdek gecesine gada birbirlerini görmüyormuşlar. Anne, baba ne derse oydu. İsdemeye gideken bi börek yapıyodular, bi sebete goyuyodula, gidiyodula. Ondan sonra helva yimesi yapıyodula, davar yidümesi yapala, koyun kesiyodula. Nişan yaparlardı. Gave içmesi yok, çay içeledi, veriyosalardı o da. İşde helva yiyodular, nişan yapıyodula, yüzük takıyodula. (Yüzüğü) masa filan gurub da yapmıyodula aslında. Ondan sonracıma gına yapıyodula, gelinlik yok. Tas goyuyodula gelinin başına, kırmızı al yapıyodula, ayana şalvar giyiyodu, ata biniyodu gız. Ata bindiriyodula iki kişi böyle. Tas giydiryadula, başına altun dakıyodula. Ondan sora bi de gelin ata bineken erkekle gormesin diye kilim çekiyadula ata bindirüken. Duvak yapaladı, gelinin çeyizini asarlardı. Düğünler üç gün üç gece olurdu. Gına akşamından geliyodu sini. Sini oğlan tarafından yicek, içcek gotüryaladı, et ekmek gotüryala. Kına yakıyolar. Sadece kadın kadına oynuyolardı o zaman. Teneke, def çalıyodular. Hep öyle gına oluyodu. Hiç erkek olmuyodu. Gına yakıyodu gençler. Altun maltun yok. Gına kutlaması da yokdu gı. O da gına gecesini arkadaşları galıyodu evde, orda arkadaşlarıyla yakıyodula gınayı. Öyle gına kutlaması yapılmıyadı. Sadecene gınayı arkadaşları yakıyodu gelinin eline. Önceden gelin hamamı vardı. Gelin hamamında eğlence yapıyodula. Mesela, oynuyolardı. Teneke, tef çalıyolardı. Gelin kınası olmadan önce bi akşam kınası varken gidiyorlar. Ona gelin hamamı diyorlar. Hep arkadaşları var. Davet ediyo onlara, isteyen gidiyo. Şimdi nasıl çeyiz düzmeye gidiyola, davet ediyorlar, o da öyleydi yani. Ondan sonra o akşam kınayı yakıyorlar, kadın kadına o eğlenceyi yapıyorlar. Ondan sonra ertesi gün sabahı gelin alma günü, oğlan atnan geliyor. At vardı önceden. Atları bi o yana yaruşdurladı, bi bu yana

yaruşduryaladı. Davulcula da zurnacıla da önden gidele. Arkadan da atlıla gideledi. Önceden peçe vardı, yüzlerini örtüyodula. Gelin almaya geliyorlar. Gelin almaya gelince orda bir sofraya, iki sofraya yemek veriyolar, şerbet dağıtıyorlardı gelin alıcılara. Şerbet içiyodula bir tasta. Ondan sonracım, gelin alıcılara gelince gada gelini düzüyorlar. Gelinin başına tas gibi bir şey koyuyolar. Üzerine de kırmızı alnan onun etrafına altın sarıyorlar. Mesela; benim altınımı, benim altınımı alıyorlar borç. Onu sarıyorlar. Ata bindirmeden önce geline takı takıyorlar, para takıyorlar; tabi altın yokdu önceden. Bizim orda mesela düğüne dayıya, amcaya böreknen, tavuknan davet ediyodular. Atı olana iyi tavuk giderdi. Hani gelin alma gelecek ya, tavuk vörledi. Şeker, davet, çikolata öyle bi şey yokdu. Sade börekten yarım yarım sebede guyaladı. Mesela; Ören'e, herkese kapı kapı eletüledi. Ondan sonra o akşamı gelin alma günü, gelini ata bindürledi. Davul, zurnacı önceden gidedi; önlende koçekle, halk durala durala oynaladı. Gelin evden çıkmadan annesinin, babasının elini öpdüyola. Ondan sonra gelinin elini birisi tutup ocağın başına eletiyola, her huyunu anne evinde bıraksın, iyi dilli olsun diyerekden. Ocağın yanında onu sirkeliyola. Ondan sonracım onu bi kişi garnından tutar sirkeler, ondan sonra üç kere bi ayannan, üç kere bi ayandan orayı vurur. Ondan sonra oğlan kardeşi dualardan evden indirür. Damat eve çıkmıyo. Nikâhı bile oğlan tarafında yapılyo. Şimdi nikâhı gızın evinde yapıyolar. İmam nikâhını akşam yapıyolar. Şimdi gelini aldılar, geldiler mesela. Eve gelince gelin oğlan tarafına gittiğinde o evin aşçıları oluyodu, aşcının göreviydi o. Hemen atın dizengini gelinin boynundan geçirü. İbrüknen, postlar vardı önceden. Seccadeler postluydu yani. Koyun postlarını seccade yaparlardı. Gelin o koyun postunu kapının önüne götürüdü. Aşçı postnan ibrüğü gelinin eline veriyö. O koyun postundan üzerine doğru suyu dökerekten merdivenden yukarı eve çıkıyor. Onu gelin koyun gibi olsun diye dökülüyormuş.

(Fatma GÖKTÜRK, 61, Karadeniz Ereğli).

KAYNAK KİŞİ-20**Adı, Soyadı:** Emine ULUDAĞ**Doğum Yeri ve Yılı:** Zonguldak / Ereğli - 1940**Okuryazarlığı:** Yok.**Mesleği:** Ev hanımı**Derleme Yapılan Yer:** Zonguldak / Ereğli Soğanlı Köyü

Hiç oğlannan gız birbirleni gormezdi, büyükle vöryaladı. Beşik kertmesinde yani yaşları bir olusa ben alacam derledi. Beşik kertmesi yapaladı. Esgiden lokum getürledi, eğer oray isdemese gersin geri yolladı dakımları. İsdeyalasa yollamazladı. Gız gave gotürdü, oğlanın gavesine duz ataladı, damada öyle vörledi, yüzüğü de iler gelenle dakaladı.

Gına evde oludu, teneke çalaladı. Gına aşamı gızın argadaşları galuladı, gına yakaladı. Oğden koför yokdu, bi al çalaladı. Davul, zurna aluladı; gideledi. Ata bindürledi, oğden atnan gelüledi. Yuke yapaduk, börek yapaduk. Öyle davete çağurladı. Evden çıkakan mutlağa guyaladı, ocağa dekme ataladı. Guzu pöstükesi oludu, eve gireken gelinin önüne turaladı, su akdorladı. Gelin ata bineken gonuşmaz. Şeker, üzüm savurladı. Gelini eve guyaken düşmanlık yapmasınla deyi atın dizgininden geçürledi. Bi başına gırmızı al, altunları alnına cizeledi, oğden öyleydi. Gelini evden çıkorklaken damada tükürüklü gaymak yidürledi. Altuna yasduk gorla, para gorla, salduç o parayı alu.

Esgiden üç gün üç gece düğün oludu. Üçüncü gün duvag günüydü. Börek yimesi yapaladı. Duvag yapayala, oynayala. Erkekke duvag günü yokla.

Düğünden sora üçgünleme yapaduk. Gız evine, oğlan evine börek yime gidedük. Yakınlara başörtüsü, yazma ne bululasa onu eletüle, gotürle. El öpmeye giderle. Sabah kalkınca gelin suya gidedi. Suyunu alu, çöşmeye yumurta gorladı. Ordan aluladı, nolcak.

(Emine Uludağ, 79, Karadeniz Ereğli).

KAYNAK KİŞİ-21

Adı, Soyadı: Pakize ASLAN

Doğum Yeri ve Yılı: Zonguldak / Ereğli - 1966

Okuryazarlığı: İlkokul mezunu

Mesleği: Ev hanımı

Derleme Yapılan Yer: Zonguldak / Ereğli Ören Mahallesi Bozoklar Sokağı

Önce kız isdemeye giderlerdi. Kız isdeme gitti mi oğlannan gıza tanışma hakkı tanırladı; ama bizim zamanımızda öyle bi şey yokdu, büyükler ne derse o oludu. Büyüklen izninden dışarı hiç çıkmazduk. Biz büyükle gıznan oğlanın görüşmesini isdedük, görüşürledi, gıznan oğlan anlaşduktan sonra büyükle isdeme gideledi. Helva aludu, çikolata alıp çantamıza koyardık. Ondan sonra Allah'ın emri peygamberin kavliyle gızını isdemeye geldik diye söylerdik. Onlar tabi ki, derlerdi ki kızla oğlan birbirini sevdiyse bize de evet demek düşer. Onaylıyorum diye öyle konuşurlar büyüklerimiz. Kızla oğlanın görüşmek isdedikten sonra eğer o taraf kız tarafı vermiycez dediyse, onaylamıyasa çikolatayı açmazla, çiçek paketini geri göndörledi, önceden öyleydi. Ondan sonra eğer anlaşulasa sonradan tanışma hakkı tanırladı. Böyükle kızla oğlana tanışma hakkı tanudukdan sonra kızla oğlan onayladuktan sonra isdemeye giderledi. Önce söz yapaladı, söz yüzüğü dakaladı. Sözü yapduktan sonra nişan isdeledi, kız tarafı nişan yapalım derledi, tabi ki imkanı varsa yapaladı. İmkanı varsa yapaladı, karşı taraf fakir, gariban biriye nişanla sözü aynı yaparladı. Sözle nişan bir arada olsun derledi. O zaman onla orkestırayı tutmayın derledi. Vakti olmaduyda, eğer onaylanınca yüzüğü büyüklerimiz takardı. Kız evine isdemeye giderken helvala ekmek eletürdük. Kız verimkar değilse o pohçayı oğlan tarafına geri göndörledi, biz onaylamayoz derledi, eğer ki gızla oğlana tanışma hakkı vereyala ya, o zaman onla tanıştılasa büyüklere biz anlaşdik deyala, yüzük takmaya gidiyala. Nişan yapayala, önceden orkestıra falan yokdu, teneke çalayaduk, tenekeleyen oynayaduk, önceden dans etme yokdu. Ondan sonra gıznan oğlan birbirine nikah olmadıktan sonra görüşme hakkı tanımazladı, elinden bile tutma hakkı yokdu. Nikah gıymadan önce büyüklerimiz tanışma, görüşme hakkını

vermezledi. Nikâh olsun, ondan sonra elini tutabülüledi, öyle yani. Önceden gelinlik yokdu, gadefi don geiyiyaduk. Başımıza ince yazma bağlanuduk, üsdümüzde beyaz al vadi, dudak boyası yokdu, dudaklarımızı grafon kağıdı mı ne vadi onlan boyaladı. Tırnaklara oje diye bi şey yoktu. Zamanında başımıza kırmızı al dakdıla, altunları alnımıza çizdile. Ben arabaya bindim, beni ata bindümek isdedile, arabaya bindim, ondan sonra da kınalık geymedim. Elbise geydüdüle yukardan aşı, kına gecesi kutladıla, şarkı söyledile, gız arkadaşları gına gecesi galuladı, ellerime gına yakaladı. Sabahleyin hep beraber kız arkadaşlarımızla kalkaduk. Kız arkadaşlarımızla oynaduk, neşelenidük. Ondan sonra ertesi gün gelin alması oluyodu. Gelin alma gideledi, gelüledi. Önceden kuaför muaför yokdu, başımız kapalıydı. Gelin almasında bize sofrada şerbet içürdüle, gelen misafirlere sofrı gorladı, misafirleri uğurlaladı. Şimdi şerbetini içen yere enedi, arabasına binedi. Gelin arabasına gelinin yanına ganyana, gayınta binedi. Peş peşe dakılu, gelüledi oğlan evine.

Gelinin gız gardeşleri veya kardeşi sanduğun üstüne oturu, para isde. Parayı vedükden sonra sanduğun üsdündeki kişi kalka. (Gelinin kız kardeşleri veya kardeşi) yüz görümlüğü isde, kapıyı kitlele, kapıyı açmazla, parayı vedükden sonra kapıyı anahtarlan aç. Ondan sonra bi de damadın ayakkabı saklama âdetleri var. Ayakkabıyı saklala, merdiven başında ayakkabıyı araduk. Damat ayakkabıyı bulamaz. Damata ayakkabıyı parayla satala, para isdele, önceden âdet öyleydi. Ondan sonra o kapıdan çıkduktan sonra âdetini gorele; ama yirmi lere, ama otuz lere para vörle eline.

Damadın önüne önce börek gelü, gaymak gelü, gaymağın içine tükürle. O gaymakdan damat üç kere alu, börekten de bi dilim kese, yir. Sağduç da oturu, yir. Yanında saduç olu, ondan sonra damat yastun altuna para gor. O kilimi, yastuğu toplala, gidele, toplayan kişi parayı alu. Önceden gelini alula, ocak başına gotürle, bi de orayı üç kere tepdüdüle, ocağa üç kere tükürtdürdüle. Nazar evden çıksın deyini cam gıraladı. Gelini öyle çıkarladı kapıdan. Gelin evden çıkduktan sonra eline bi avuç piriç vörledi. Pirinç atala, çocuğu sık olsun deyini, ondan sonra başından bulgur atala, uşağı darı gibi olsun deyini. Gelini oğlan evine eletüle. Oğlan evine eletti mü yüzünü açala, yüzünü açdı mı, damat gelini alnından öper, alını yokara galduru. Beyaz alını arkasına atala, ondan sonra odaya goyarlar, gelin odaya girdüğü zaman

önceden yatak, baza maza yokdu. Öğden yer yatağı vardı, uzun yasduk vadi, kısa yasduk mu vadi, onun altuna para gorduk. Ondan sonra yatağı kim toplasa parayı o aludu. Âdetlerimiz öyleydi a gızım.

Duvag günümüz olayadu. Kadınlar oynayadu, böyle akşama kadar teneke çalayadum. Zaten düğüne iki gün gala oğlan evine çeyiz asmaya geleyala. O gün geline çeyiz görmeye düğüne gelemeyen duvagta geleya. Duvağa gitdüğün zaman millet yemek yiyo. Yidükden sonra gelin odasına gireyala. Çeyize bakan dışarı çıkaya. Oyun oynayaladı.

Düğünden bir hafta sonra üçgünleme yapaduk, börek yimesi derüz biz ona. Börek yimesine gidedük. Börek yimesine üç aşam sonra oğlan evine, üç gün sonra gız evine gidedük. Öyle âdetlerimiz vadi, şimdi yok. Önceden boğça hazırladuk. Böyüklere atlet, mendil, havlu hazırladuk. Ama genç bayanlara başörtü, atlet gibi şeyle gotürdük, hediyeimiz oludu. El öpmeye gidedük, elimize para vörledi. Zamanında öyleydi. Ama şimdi öyle gorenelerimiz yok. Önceki gorenelerimiz daha iyidi.

Duvag günü sabahı elimize übrüğü alıduk, suya gidedük. Ame on lire, ame beş lire elimize para aluduk. Ponarın başına gorduk, suyunu doldurduk, oraya para bırakıduk. Önceden gorenelerimiz öyleydi.

(Pakize ASLAN, 53 yaşında, Karadeniz Ereğli).

5.3. Ölüm Âdetleri

KAYNAK KİŞİ-4

Adı, Soyadı: Naziker AYDIN

Doğum Yeri ve Yılı: Zonguldak / Ereğli - 1937

Okuryazarlığı: Yok.

Mesleği: Ev hanımı

Derleme Yapılan Yer: Zonguldak / Ereğli Soğanlı Köyü

Bismillah dersin, niyet edesin. Kefenin içine çörek otu olaya, gına olaya, pamuk olaya. Çörek otu pamuknan gonaya. Ondan sora kallada don da olaya, goğüslik de olaya, gonlek, kefen, pov, yazma olaya. İki gat iç kefeni olaya, iki gatlı dış kefeni olaya. Adamın üç tafa olaya.

Selaları tepeleden veyaladı. Oğden “Hayyalessela, Hayyalessela, Hayalelfela, Hayalelfela, Gadıgametissela, Gadıgametissela, Allahékber, Allahékber, Lailahe İllallah” bi tafa, iki tafa öyle vörledi. Ta oğden tan guruldu, tan guruldu, tan guruludan başka yokdu, topaca derledi. Galmadı gitti filancı, adı neyse Ayşe’yse, Fatma’ysa soyadını söyleledi, galmadı gitdi derledi. Ondan sora çörek otunu kefene goyala, çörek otunu pamuğa goyala, yuzlene goyala, ellenin içine goyala. Onda bismilla çokmuş işde, bismillasuz olusa, bismillasuz yapışana zar etmezmiş. Evde Gur’an’ı okınıya, sabahsı siratını yapayala, helva yapaladı, yimek yapaladı, sofrա gorladı, şimdi öyle del, meyve suyu, şunu bunu dağıdıvöryala. Börek yapaladı, gaygana yapaladı, ölenin evine siret eltüledi. Yukeyi tek yapaladı, çift yapmazladı, cenaze çift çıka derledi. Gayganayı da tek yapaladı. Aşı iyi saymazladı, dışaran götürledi. Şimdi helvala gelüdü, kâğıtlara guyaladı, dağıtuladı, ölüyü üryalanda görsün deyi öyle yapaladı. Hinci bide alıveyala, dağıdıveyala.

Hinci cenazeyi yıkamadan kefenleni düzeyon ben. Kefenleni düzeken buhur yakayon. Gene olunca yakayon, bazı olmaya. Altında kefenlen üzerlene, peşkirlene her şeylene buhur yakadım. Ondan sora ölü evinde de yatanda da, yıkaduğum yere de

yakayon, öyle yıkayon. Çok sevabmış. İyisi de olaya, korkucu da olaya. Hinci cenaze suyunu dereden gotürledi, evden yıkamazladı, guyudan yıkamazladı. Cenazeyi yıkaken suyu aşa doğru tutun derledi, evden cenaze çıkamış. Ben cenazeyi yıkakan su ılışduma bi isan goyon, gotüreni de goyon, bi de yanımda hizmet eden. Tahrat veyon, abdes vörken su guyveyala, su guyan ayrı, tutan ayrı olaya. Gayınam Ören'de cenaze yıkayamış. Cenazeyi gımıldadı deyi onu da korkutmuşla, galagalmış cenazenin yanında canlandı deyi, millet kaçışmış. Dokuz tahda olaya. İmam herkesi yollaya; Rabbin kim, kitabın kim deyini söyleyamus. İman kâğıdı olunca gallara goyveyon, işde esgi yazı olaya, bem hinci kefenimde iman kağıdım va. Goyan goya, gomayan gomaya. Hinci hocala godurdmayala, oğden gonudu.

Hinci ipliği böleyala, iplik dağıdayala, alan alaya, almayan almaya. Onun namazı va. İki neket namaz. O alanla, alsınla, almasınla iki neket namaz okuyvördü oğden. Hinci alınca da gılınaya. Bu aldum iplin onun şefayeti diye niyetlenecen. İki neket namaz gılacan, selam vercen, ona bağışlaycan. Gayınacum öyle deyadu. İpi çok çitenuk, hakkı geçtiği için olu, ne bilen. Kirbidi de dağıtayloradı, parayı da dağıdayaladı. Hinci dağıtmayala. Hocala aslı yok deyala hinci. Kirbidi yakacan, söndürcen, öbür dünyası aydınluk olsun diye çakaladı. Arkasından Gur'an okunaya; Yasin, Tebareke, Amme, Amene Rasulü bağışlanaya, dua olaya, bayram elfelende de gidecen tabi, bağışlacan onlara.

Yedisinde Gur'an okuyala, toplanayala. Oğden ev ev söylenüdü. Şimdi apale veya. Yedisi, kırkı, elli ikisi olaya. Kırkında burnu düşemiş. Elli ikisinde kemükle ayrılmuş, cenaze Gur'an okunukan acısını bilmezmiş. İşde Allah bilü onu, biz bilemerüz kü. Oroy girmedük, çıkmaduk. Yılı olaya, yapan yapaya, yapmayan yapmaya, Gur'an okunaya.

(Naziker AYDIN, 82, Karadeniz Ereğli).

KAYNAK KİŞİ-14

Adı, Soyadı: Cevdet ÇİV

Doğum Yeri ve Yılı: Zonguldak / Ereğli - 1951

Okuryazarlığı: İlkokul mezunu

Mesleği: Maden emeklisi

Derleme Yapılan Yer: Zonguldak / Ereğli Soğanlı Köyü

Kefenini sorarsan erkeklerin yedi kat, bayanların dokuz kat olarak yaparlamış. Kefen bezinden ip halinde kesiyala, onu boynuna gelen yerden, bacaklara gelen yerden bağlayala, onnan aşaya sarkıtıyala. Mezara gondukdan sonra kesileya.

Onun selası ezan selası gibi de değil, cuma selası da değil, o değişik bi sela olaya. Herkes duysun deyini camiden anons yapıyala. O zamanlar camiler yokdu, minare yokdu, tepelere çıkıp sela verülümüş yani. Okuduğu sela nerey gada gide, buroy ne gelü ne gelmez. Defin yerinde Gur'an okunıya, ondan sora hoca bunun son duasını yapaya. Hoca üç beş dakika galır yani. Orda hocanın duası var, hocala onu okuyala.

Yıkanan kişiye, bayanlara pov vörledi, sabun vörledi. Cenzenin mezaristana gotürüldüğü zaman eskiden iplikle vardı. İpleri küçük küçük bağ halinde ayurladı, cenazedeki bulunan kişilere dağıtuladı. Küçük havluladan yirmi, otuz dane neyse adamın gucüne gore canazede olanlara havlu alıp gotürledi.

Yedisi okunıya, kırkı okunıya, elli ikisi okınıya, senesi geldükden sonra üç dane Gur'an'ı olıya. Yedi akşam cenaze evinde Gur'an okunma usulü var şimdi. Cenaze evine giderken ekmek, un gibi şeyler gotürüyalar. Akşam Gur'an'ında, yedisi, kırkı, elli ikisinde yemek oluyo yani. Şerbet yapıp veriyolar.

Bayramlarda, mezaristanları ziyaret etmek, Gur'an okutmak var. Şimdi hala yapıyoruz. Arefe günü dek gotürüp yetişemez de vatandaş bayram günü geliya. Mezaristana gelüp Gur'an okudayala. Demiri goyuyolar, bıçak olur, başka bi şey

olur, goyuyolar yani. Ben onun anlamını bilmiyorum. Vatandaşlar atalarından öyle gorgü almışlar.

(Cevdet ÇİV, 68, Karadeniz Ereğli).

KAYNAK KİŞİ-15

Adı, Soyadı: Kadriye ÇİV

Doğum Yeri ve Yılı: Zonguldak / Ereğli - 1961

Okuryazarlığı: Yok.

Mesleği: Ev hanımı

Derleme Yapılan Yer: Zonguldak / Ereğli Soğanlı Köyü

Galları yedi gat kefene sarayala. Ondan sonra eccük ellene gına yakayala, güzel kefenleyala, gul yağı dokeyala. Kefen garıda yedi gat olıya, adamın da beş gat olıya. Şimdi nasıl sela verileyasa o zamanda öle sela veriliyodu. Dübeklen üstüne çıkıladı, avaç tepelenden filancı öldü deyenı haber vereyaduk. Akrabaydı, şeydi toplanuduk, gelüdü, başında Gur'an okurladı. Allahu Ekber diyerekden Gur'an okuyaladı, mezara goyaladı, namazını gılayadula bi guzel. Çok ağlayaduk. Başında oturayaduk, annecüm, babacum deyenı ağladuk. Ölenlen başında havluynan iplik dağıdıyaduk, tespük çeken tespük çekedi, oran alula gideledi, mezaristana gorladı. Ondan sora namazcunu gılaladı, gabirde cevabunu gorladı. Cevap kâğıdına Cenaballah tarafından onu okutduryamuşla. Biz o gadasını biliyoz. Yedisini yapıyoz, kırkını yapıyoz, elli ikisini yapayoz. Yılını yapayoz, Gur'an'cunu okudayoz. Cenaballah'ım inşallah gabul ede diyoz. Öyle hazırlık yapayaduk. Esgiden tencerelede yimek pişeyadu. Ekmek, börek yapılayadu, gelene börek üç üç tepsilene börek gonuyodu. Yiyen yiyodu, yimeyen yimeyodu. (Börek) çift olmayadu, tek olayadu. Şerbetin duasını okudayala, Gur'an'da dağıtayala. Bura helva yapayala; ama bizde yok. Ölünün elli ikisinde bunundaşa bozulmuş. Cenaballah'ın hambarına girebileceysök, girecöz, giremesök yanduk.

(Kadriye ÇİV, 58, Karadeniz Ereğli).

KAYNAK KİŞİ-18

Adı, Soyadı: Pakize GÜNEŞ

Doğum Yeri ve Yılı: Zonguldak / Ereğli - 1959

Okuryazarlığı: Yok.

Mesleği: Ev hanımı

Derleme Yapılan Yer: Zonguldak / Ereğli Dağlıca Köyü

Camiden selasını veyala. Gonun gomşun geliya. Çok onceden sela veremeyadula, koyun bi deliganlısı ağaca, direğe, ev üstlene, tepelere haykiryadu. Filancı hakkın rahmetine gavuşdu deyadu. Ondan sonrası duyan geliyadu, duymayan duyamadım deyadu. Bunu yıkayadula, çavlayadula. Üsdünde yedi gat oludu. Kazannan suyunu gorduk. İbrükleri, guğümleri yanına eletüledi. Orda bi ılışdurucu olayadu, guyucu olayadu, yıkayıcı olayadu. Onları yıkayadu, alayadu her şeyisini, çarını içer veyaduk. Dışarı çıkınca batdaniye veriyaduk. Battaneynen dışarı çıkaryadula, golan sarayaduk. Ondan sora gabirde cevap bilemeyen kişiye eveli iman kitabı derledi, şimdi hiç aramayala onu. Onu yapaladı. mezaristana eletüledi. mezaristandan gelüledi, Gur'an'ını okurladı. Cenaze öldüğü günü yimek gotürüyo, şimdi bide gotürüyo. Onun acısı va deyini, yimek mi büşürcek şimdi deyini yimek eletüdü. Önceden cenaze evinde yedisine gadanı yimek bişmesini ilayık gormeyadula. Yedisinden sonra bişütdüryadula. Gur'an'ını okuduladı, Gur'an'dan sonra şerbet duası yapaladı, şerbet dağıtuladı. Şimdi Ören'lede ame gocası, ame garısı öldü; iplik dağıdıyala. Olmayan kibrit dağıdıyadu. Hindi kibridi ilayık gormeyala, peçete dağıdayala. Kibridi öte dünyası aydınlık olsun deyini dağıdıyala. Şimdik cenaze yere eneya. Hoca deyakini "Siz bu cenazeyi nası bilüdünüz?" Eyi bilürün, deyaduk. Şimdi âdet çıkdı, ben bu gonşuyu biliyon ame içindekini ne bilen. Allah bilsin, ame hakkımızı, hukukumuzu helal edeyoz, bizden yana katın katına helal olsun, deyoz. Hoca da ondan yana size de helal olsun, deya. Mezara ibrük eletüledi. Dokuz tahdayı eletüledi, cenaze kömüldüğü gibi cenazenin üsdüne su dokelemişdi, harareti geçemiş. Sora Gur'an okurla, dağılula, hoca gabirde cevabı okuyamuş. Gabirde cevabı okurken cenaze gabirde cevab bilemese başını tahdaya

vuramış, hoca kutlemeyi duymış. Biz öyle duyayoz, bileyoz. Ondan sonra yedisi gelüdü, yedisini okutuduk, kırkı geliyadu, kırkını okıdıyaduk, elli ikisi geliyadu, elli ikisini, yılı okudıyaduk, öyle devam etdiriyaduk. Onlada yimek veriyaduk, hep hazırlık yapıyaduk. Yukeyi tek açaduk, üç yüz yukeyi yüz gat yapaduk. Üç dane yukeyi bi araya gotürdük, çift de yapasın. Ben bak, Danışmantlı'ya vadım, cenaze evde öldüğü gibi ocağa gazanı godum gibi herkes ellene bire übrük, bire guğüm tek alıdu. Gazana doldurladı, gazana tek tek guyaladı. Çüft guyasan çüft ölen olu, derledi. Cenaze öldüğü gibi bayansa bayan, erkekse erkek ayakkabısını merdimen başına goyamuşla, merdimen başından onu geyen eletip gideyamuş. Geyilmese yedi gune gada duruyomuş.

Şindi cenazeyi yıkaladı, cenazenin sırtından çıkanı, gazağı mı va, donu mu va mesela onları yıkaladı. Balgona asaladı, yedi gün onları içer sokmazlarıdı. Yedi gün sonra onları toplaladı. Bi kenara gorladı. Kırkını geçüsen de olu, derledi, elli ikisini muhakkak okutman şart derledi. Elli ikisinde burnunun ucundan bozulu derledi.

(Pakize GÜNEŞ, 61, Karadeniz Ereğli).

KAYNAK KİŞİ-19

Adı, Soyadı: Fatma GÖKTÜRK

Doğum Yeri ve Yılı: Zonguldak / Ereğli - 1959

Okuryazarlığı: İlkokul mezunu

Mesleği: Ev hanımı

Derleme Yapılan Yer: Zonguldak / Ereğli Ören Mahallesi Bozoklar Sokağı

Ölüm anı, millete nasıl haber verecek? Mesela; yedi tepeden sela okunurdu. Allahü Ekber, Allahü Ekber diye galmadı gitdi, omalan Fatma öldü, gitti, namaza gelin, galmadı, gitti. Sela böyle camile, minarele çoğaldıkça selalar okunmaya başladı. Duyan geliyordu tabi. Duyan gamyonlanan, yurüyerek, atınan, eşeğinen gelüledi. Önceden arabala, taksile yokdu.

İmamlan yakınları giredi, önce dışarıda gazan guraladı, yıkayıcı ayrı, su daşıyıcı, ılışdırucu ayrı oluyodu. Biz birer übrüklen su taşırdık. Onu daşıyan dışarıda ılışduruvörledi. Suyu sen ben mesela, tek tek daşırdıla. Ondan sonra önceden yıkayıcıya, su daşıyıcıya, mezarcıya hep para verirledi. Köy odasında namaz gılınıdu, misafirle orda ağırlandı. Her yerin yöresi ayrı ayrı oluyo. Şimdi yedi metre kefen gidiyo. Yedi metre kefene donuna, gömleğini dikiyolar, kadına tülbentini yapıyola. Bi de önceden imanlık yapıyoladı, iman kâğıdı derlerdi, soval kağıdı yani, onda sovallerin yazıyomuş yani, öle derledi. Şimdi goyan yok onu. Şimdi hemen bi şi dokunmasın deyene çörek otu gorladı kefenlere, golannan aşağı saraladı, onu mezara sarkdurladı, yedi tahda gorladı, übrüklen su eletüledi, üsdüne dökeledi. O cenazede büyüklere havluları dağıtuladı.

O akşamı, yedi gece her akşam Kur'an okunurdu. Hoca (ile) yedisini yapaladı. Yedisi yapılınca hoca kırkına da o hocayı bekleledi. Kırkını, elli ikisini hep o hoca bekledi. Mesela kırk gün, elli iki gün Kur'an okurdu ona. Büyüklerimiz onu ne ileri, ne geri yapaladı. Yedisinde yemek yapaladı, mevlütde lokum yaparlardı, yedürledi. Şerbet duası yapaladı. Sabahlara gada Kur'an okurladı hocalar. Şimdi bi saatte bitümezledi, durup dinlenüledi, Kur'an okurladı. Kur'an bittikten sonra o hocalara

tekrar gorladı. Gece iki, üçde aynı onları okuyala. Şimdikle bir saatde Kur'an'ı bütüreyla. Mesela; Gur'an Gur'an'dur, deyala.

Hiçbir kere yılını geçürmeyladı, şimdile yapmayala yani onları. Elli ikinci gecesinde kemiğinden ayrılıyo, bozuluyo. Öldükden sonra mesela karnı şişmesin diyerekden gayış, bıçak gorladı.

Her bayram akşamı; Kurban Bayramı olsun, Ramazan Bayramı olsun, o akşam böyle gidilip üzerlerine toprak atıladı. Onlara malum olurmuş, o zaman geldik diye. Bayramlada Kur'an okurladı. Yani, kabir ziyareti çok sevabmış. Mesela ben öyle biliyom, onla memnun olulamış.

(Fatma GÖKTÜRK, 61, Karedeniz Ereğli).

KAYNAK KİŞİ-20**Adı, Soyadı:** Emine ULUDAĞ**Doğum Yeri ve Yılı:** Zonguldak / Ereğli - 1940**Okuryazarlığı:** Yok.**Mesleği:** Ev hanımı**Derleme Yapılan Yer:** Zonguldak / Ereğli Soğanlı Köyü

Cenazeye kefen gorla, çörek otu gorla, golan gorla. Oğden cami mi vadi. Hocala doruklara çikaladı, bağırladı, filancı fişmancı diye. Öyle galmadı diye cıllaladı. Koy odaları vadi. Koy odalarında Ömerli'de duvası yapıladı. Bizim burda sirat yapaladı. Helva yapala ondan sonracam börek, gaygana ne bululasa onu yapala, cenaze evine gotürle. Gaygana tek gatlı olu, çift yapmazla. Yedi gün, yedi gece evde dua okurladı. Kadın olusa kadın hocası, erkek olusa erkek hocası okurladı.

Esgiden bi übrükden su dokeledi, übrük tek gelüdü. Ölenin üzerine şişmesin deyini bıçak gonudu. Yedisinde yedisini yaparuz, kırkında kırkını yaparuz, yılında yılını yaparuz. Kırkında burnu düşe derle. Öğden hakkı ödensin deyini ne bulusan iplik, kibrit, para onu dağıdayoduk. Komünce mezarın üzerine su gezdürledi. Hoca cenazeyi komünce mezarlıkda cenazeyi bekleya, Gur'an okuya. Bayram da felen de ziyarete gelüle. Gur'an okurla.

(Emine Uludağ, 79, Karadeniz Ereğli).

KAYNAK KİŞİ-22

Adı, Soyadı: Ayşe YILMAZ

Doğum Yeri ve Yılı: Zonguldak / Ereğli - 1953

Okuryazarlığı: Yok.

Mesleği: Ev hanımı

Derleme Yapılan Yer: Zonguldak / Ereğli Soğanlı Köyü

Kefene çörek otu gonudu, mezara gomak için golan gorla yanı başına, bayana gına gorla. Esgiden büyükle galmadı, gitti deyini selasını vörledi. Koy odalanda cami hocaları duraya. Ağıt yakaladı, ağlaladı. Cenaze yıkanudu. Biri uzakdan gelüse bekleledi. Akşam ölüse gece bekleledi. Yedisini yapaladı, kırkını bekleledi. Siratını yapaladı, cenaze öldü mü çay, gave vörledi, üç akşam Gur'an okurladı. Başka yere un, makarna ne olursa olsun eve gotürledi. Ölenin kefenine çörek otu sepeledi. Ölenin cenazesi akşamdan galusa, şişmesin deyini bıçak gorladı. Yukeyi tek eletüledi, çift kişi ölmesin deyini çift eletmezledi. Yedisine gada Gur'an okundu mu şerbet vörledi; çay, gave vörledi. Yedisinden sonra kırkını yapala, elli ikisini yapala, bi de yılını yapala. Önceleden hak vasa deyini iplik dağıtuladı, kibrit dağıduladı, para dağıduladı. Ölenin eşyasını giymek için iyisini akrabalara dağıtılardı, iyi olmayanını atalardı. Anaysa ana deyini, babaysa babam deyini, gardeşse gardeşim deyini ağıt yakala, öyle ağlayala. Önceden cenazeye bi de buhur yakaladı. Gur'an okurkanı duman kokusu olayodu, onu cenazenin kefenine de yapaladı, hinci onu yapmayala. Bayram akşamı mezarlığa gidele, cenazeye Gur'an okunu, dua yapılı. Başga bi şey bilmeyom.

(Ayşe YILMAZ, 66, Karadeniz Ereğli).

KAYNAK KİŞİ-23**Adı, Soyadı:** Nazmiye AYDENİZ**Doğum Yeri ve Yılı:** Zonguldak / Ereğli - 1938**Okuryazarlığı:** Yok.**Mesleği:** Ev hanımı**Derleme Yapılan Yer:** Zonguldak / Ereğli Soğanlı Köyü

Cenaze olunca tepeleden, ağaçlan tepesinden galmadı deyi üç dört yol sela vörledi. Galmadı gitti, namaza gelin derledi. Evin öğlende Gur'anını okuyvörledi. Çörek otu gorladı, kadınlara gına gorladı. Şimdi gomayala.

Ölünün yıkanmasını işte, yatıryola hocala, iki dane olayala, biri bi yandan biri bi yandan okuya okuya yıkaladı. Bi yanına çöväryoladı, yıkayaladı, altına da su dökeyaladı.

Cenaze eğer gece evde galusa şişmesin deyi bursına bıçak gorladı, gayış gorladı. Cenazeyi daşımak sevapdur, onla zaten adım attumayaladı ki, değüşdüryaladı. Mezara dokuz tahta goyaladı, oğlanları bire taraftan golannan endürledi, oğlanları yoksa yakınları endürledi. Komdükden sonra hoca biraz başında bekleyadu, hoca ora Gur'an okurkanı içinde bi takırtı yapamış, o zaman cenaze öldünü bilümüş. Esgiden ölünce goğsünün üstüne iman kâğıdı goyaladı. İman kâğıdında Gur'an şeysi yazayodu, onu galdudula. Her cenazenin bursına gorladı. Komünce übrüknen su eleteyala, üstüne dokeyala. Hinci cenazeyi ak komdüle, millete kibrit dağıtayala, iplik dağıdayala. Hinci kibridi bi dane çakaladı, aydınlık olsun deyi işde. O hilallaşmak şeysi. Giysileni alan olusa ona buna vörledi, alan olmasa yakıveyaladı. Ayakkablanı evin önüne goyvörledi, oran fakır fikara alıdu onu. Yedisinde yimek, Gur'an öyleydi, ondan sonra kırkında da aynı, bi sene sonra yine yılı yapıladı, gene aynı yimek. Cenaze kırk günde burnundan goçme başlamış, öle derledi. Cenazenin yuzü öyle gulümsürse kalbi tömüz olanla, eğer garanluk olusa galbi olanla. Esgileden hiç bi şey galmadı. Ölü evinde bi şey büşürülmez, altı yedi

gün dışardan yemek geleya, misafirlere yimek dağıdayala, yisinle, a galmasınla deyini. Duva yapala, siratını yapala, Gur'an okurla. Öldüğü akşam cenazenin siratını yapayala, helva yapayala o öyle.

(Nazmiye AYDENİZ, 81, Karadeniz Ereğli).

SONUÇ

Geçiş dönemleri halk kültürünün vazgeçilmez değerlerindedir. Bu dönemlerin en hacimlilerinden olan doğum, evlenme ve ölüm; insanın hayat çizgisi üzerinde en önemli noktalardan biri olmaları nedeniyle bizim de araştırma konumuz olmuştur. Yapılan bu çalışma ile geçiş dönemleri ile ilgili Ereğli ilçesindeki inanma ve uygulamalar derlenmiş ve bilim dünyasına kazandırılmıştır.

Ereğli (Zonguldak) ilçesinde doğum aşamasıyla ilgili geçmişten günümüze kırklama, aşırma, bebeğin göbek bağı, bebeğe ad verme, bebek görmeye gitme, bebek görümlüğü, altı aylık kınası, küpe takılması, nazar ile ilgili inanma ve uygulamaların hâlen devam ettirildiği görülmektedir. Ancak bazı uygulamaların - düşük tehlikesine karşı kilit ve durak taşı uygulaması, yürüyemeyen bebeklerin kösteğini kesme vb. - yapılmadığı; en azından saha çalışmalarımız esnasında bunlara dair örneklere rastlayamadığımız söylenebilir.

Evlenme ile ilgili uygulamaların geçmişten günümüze gelişen teknolojiyle birlikte değişme göstererek devam ettirildiği görülmektedir. Ereğli (Zonguldak) yöresindeki eski uygulamalarda gelinin evde hazırlandığı, gelin almaya at ile gelindiği ve gelinin atla gezdirildiği görülürken; günümüzde gelin hazırlığı için kuaförlere gidildiği, gelin almaya araçlarla gelindiği, gelinin araçlarla -konvoy hâlinde- gezdirildiği görülmektedir. Bu uygulamalar, ülkemizin hemen her yöresinde karşılaşılabilecek bir durum ve uyuma işaret eder.

Ölüm ile ilgili olarak ölümün duyurulması, cenazenin yıkanması ve kefenlenmesi, yas tutma, cenazenin defnedilmesi, cenazenin yedisi, kırkı, elli ikisi, yılı ve bu uygulamalarda yemek verilmesi, ölünün giysileri, mezar ziyaretleri ile ilgili günümüzde devam ettirilen ve artık uygulanmayan bazı âdetler bulunmaktadır. Ereğli (Zonguldak) yöresinde cenazenin yedisi, kırkı, elli ikisi ve yılı geleneğinin hâlâ sürdürüldüğü görülürken; ailelerin maddî durumuna göre cenazenin kırkı veya elli ikisinden sadece birinin yapıldığı ve yılının her yıl yapılmadığı da görülmektedir. Dikkat çeken diğer unsur da iman kâğıdı uygulamasıdır. İman kâğıdının geçmiş dönemlerde uygulandığı tespit edilirken, günümüzde ise yapılmadığı tespit

edilmiştir. Geçmişte yapıp günümüzde uygulaması kalkan diğer bir âdet de cenazeye gelenlere kibrit ve iplik dağıtılması olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çalışma esnasında geçmişten günümüze bazı âdetlerin uygulanmasının devam ettiği görülürken bazılarının ise sonlandığı görülmektedir. Bununla birlikte yöredeki kaynak şahıslarla yapılan görüşmelerde söz konusu bazı âdetlerin büyüklerin uyarıları sebebiyle yapılmaya devam ettiği tespit edilirken, bazılarının gün geçtikçe unutulduğu tespit edilmiştir. Bazı uygulamalar ise uydurma olduğu düşünülerek yapılmamaktadır. Uydurma olduğu düşüncesiyle sergilenmez olan uygulamalar konusunda kaynak şahıslar üzüntülerini dile getirmektedir. Milleti millet yapan değerlerin unutulmasını engellemek ve söz konusu bu değerleri gelecek nesillere taşımak için yapılabilecek işlerden birisi de âdet ve geleneklerimizle ilgili alan araştırmaları yapmak ve yaşayan kültürü yaşadığı ortamdaki şekli ile belgelemektir. Bugün belgelenecek kaybolması önlenen uygulamalar günü geldiğinde usta eller tarafından yeniden hayata kavuşturulabilir. Hâlen yapılan uygulamalar da bu yolla daha estetik hâle getirilebilir.

KAYNAKLAR

I. Yazılı Kaynaklar

ABDULKADİROĞLU, Abdulkerim (1987), “Bartın ve Çevresinde Dinî - Manevî Halk İnançları” , *Türk Folklorundan Derlemeler 1987*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları, Öztekin Matbaacılık, Ankara, s. 1-21.

AKBULUT, Semra (2002), “Karabük İli Safranbolu İlçesindeki Doğum Adet ve İnanmaları”, *Türk Halk Kültüründen Derlemeler 1999*, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Ekip Grafik, Ankara, s. 1-16.

AKPINARLI, Feriha (1996), “Anadolu’da Nazar ve Nazarlıklar” *I. Türk Halk Kültürü Araştırma Sonuçları Sempozyumu Bildirileri I*, 22-23 Aralık 1994 Ankara, Kültür Bakanlığı HAGEM Yayınları, 1. Cilt, Ankara, s. 158-164.

AKSAKAL, Ali (1995), “Kale Köyü’nde (İzmir-Kiraz) Evlenme Gelenekleri”, *Türk Halk Kültüründen Derlemeler 1993*, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Türk Hava Kurumu Basımevi İşletmeciliği, Ankara, s.11-20.

ALPTEKİN, Ali Berat (2011), *Halk Bilimi Araştırmaları*, Akçağ Yayınları, Ereğ Matbaası, 1. Basım, Ankara.

ALPTEKİN, Ali Berat (2012), *Efsane ve Motifleri Üzerine*, Akçağ Yayınları, Ereğ Matbaası, 1. Basım, Ankara.

ALTUNEL, İbrahim (1996), “Gevrekli (Seydişehir-Konya) Kasabası Düğünlerinde Gelin ve Güvey Motifi Üzerine Bazı Tespitler”, *III. Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı ve Folkloru Kongresi Bildirileri*, 9-11 Ekim 1995 Konya, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Kılıçaslan Matbaacılık, Ankara, s.80-85.

ASLIHAK, Tülay (2004), “Çorum-İskilip İlçe Merkezinde İnançlar”, *Türk Halk Kültüründen Derlemeler 2000*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü Yayınları, Dösimm Basımevi, Ankara, s.1-20.

ASLIHAK, Tülay (2010), “Kütahya İli Evlenme Adetleri” , *Kütahya Halk Kültürü Araştırmaları*, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kütahya Valiliği Yayınları, Ekspres Matbaası, Kütahya, s. 131-143.

ATAMAN, Hasan (2001), *Çaycuma*, Ekin Yayınları, Ekin Ofset Tesisleri, Birinci Basım, Çaycuma.

BALIKÇI, Gülsen (2004), “Hatay Alevilerinde Evlenme Gelenekleri”, *Türk Halk Kültüründen Derlemeler 2000*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü Yayınları, Dösimm Basımevi, Ankara, s.39-68.

BALIKÇI, Gülsen (t.y. a), “Trabzon’un Bazı Yörelerinde Doğum Adetleri”, *Trabzon Halk Kültürü Araştırmaları 2004*, Trabzon Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Sakarya Matbaacılık-Erol Ofset Matbaacılık, Trabzon, s. 9-44.

BALIKÇI, Gülsen (t.y. b), “Trabzon’un Bazı Yörelerinde Evlenme Adetleri” , *Trabzon Halk Kültürü Araştırmaları 2004*, Trabzon Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Sakarya Matbaacılık-Erol Ofset Matbaacılık, Trabzon, s. 45-79.

BALIKÇI, Gülsen (t.y. c), “Trabzon’un Bazı Yörelerinde Ölüm Adetleri” , *Trabzon Halk Kültürü Araştırmaları 2004*, Trabzon Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Sakarya Matbaacılık-Erol Ofset Matbaacılık, Trabzon, s. 80-104.

BAYAT, Fuzuli (2010), *Mitolojiye Giriş*, Ötüken Neşriyat, Yaylacılık Matbaası, 3. Baskı, İstanbul.

BEĞENÇ, Cahit (1974), *Anadolu Mitolojisi*, Milli Eğitim Basımevi, İkinci Basılış, İstanbul.

BEYSANOĞLU, Şevket (1992), *Kültürümüzde Diyarbakır*, Ziya Gökalp Derneği Yayını, San Matbaası, Ankara.

BULUT, Sebahattin (1984), *Kuşaktan Kuşağa Erzurum Folkloru*, Erzurum Halk Oyunları Halk Türküleri Derneği Yayınları, Emekli Ofset, Ankara.

CUMHURİYETİN 50. YILINDA ZONGULDAK 1973 İl Yıllığı (1973), Sulhi Garan Matbaası, İstanbul.

ÇAĞLAYAN, Handan (1998), “Tarsus İlçesi Ölüm Adetleri”, *Tarsus Alan Araştırmaları*, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, s. 83-97.

ÇELİK, A. Çetin (1987), “Uşak, Sivaslı, Tatar Kasabası Düğün Âdetleri”, *Türk Folklorunda Derlemeler*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları, Öztekin Matbaacılık, Ankara, s. 31-46.

ÇELİK, Ali (1996a), “Trabzon, Bakü, Merv, Kızıl-Orda, Jambıl, Gagauz Düğünlerinde Gelin Güvey Motifi”, *III. Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı ve Folkloru Kongresi Bildirileri*, 9-11 Ekim 1995 Konya, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Kılıçaslan Matbaacılık, Ankara, s.104-117.

ÇELİK, Hülya (1996b), “Gaziantep ve Yöresinde Cinsiyet Belirlemek İçin Yapılan Uygulamalar”, *Türk Halk Kültüründen Derlemeler 1994*, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Türk Hav Kurumu Basımevi, Ankara, s. 29-34.

ÇETİNDAG, Gülde (2006), “Kökene Ağıt Olan Elâzığ Türküleri”, *Prof. Dr. Saim Sakaoğlu'na Armağan* (Yayına Haz. Ali Berat Alptekin), Kömen-Sota Yayınları, Olgun Çelik Ofset Matbaa Tesisleri, 1. Baskı, s.319-333.

ÇİÇEK, Mazhar - **YILMAZ**, Sadık (1969), *Zonguldak ve Kömür*, Bingöl Matbaası, Zonguldak.

ÇORUHLU, Yaşar (2010), *Türk Mitolojisinin Ana Hatları*, Kabalcı Yayınevi, Üçüncü Basım, İstanbul.

DEDE, Behçet (1996), “Artvin Yöresi Düğünlerinde Gelin-Güvey Motifi”, *III. Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı ve Folkloru Kongresi Bildirileri*, 9-11 Ekim 1995 Konya, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Kılıçaslan Matbaacılık, Ankara, s.118-125.

DEVELLİOĞLU, Ferit (1993), *Osmanlıca - Türkçe Ansiklopedik Lûgat (Eski ve Yeni Harflerle)*, Aydın Kitabevi Yayınları, 11. Baskı, Ankara.

ELÇİN, Şükrü (2010), *Halk Edebiyatına Giriş*, Akçağ Yayınları, Canteğin Matbaası, 10. Baskı, Ankara.

ENGİN, İsmail (1995), “Akçaeniş Tahtacılarında Ölü Gömme Geleneği”, *1. Akdeniz Yöresi Türk Topulukları Sosyo-Kültürel Yapısı (Tahtacılar) Sempozyumu Bildirileri*, 26-27 Nisan 1993 Antalya, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, s.37-44.

ERCAN, Muhsin (1973), *Cumhuriyetimizin 50 nci Yılında Kdz. Ereğli*, Garanti Matbaası, İstanbul.

ERDEM, Celal (2006), “İzmir/Bergama Kozak Yaylası/Yukarıbey Köyü Evlenme Düğününde Geleneksel Törenler ve Değişme”, *Türk Halk Kültüründen Derlemeler 2001*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü Yayınları, Dösimm Basımevi İşletme Müdürlüğü, Ankara, s.83-101.

ERDEM, Halil (2008), *Teke Yöresi Halk İnançları*, Ürün Yayınları, Omay Matbaacılık, 1. Baskı, Ankara.

ERDEN, Attila (1995), “Tahtacıların Günümüz Kültürel Yapılarından İzlenimler”, *1. Akdeniz Yöresi Türk Topulukları Sosyo-Kültürel Yapısı (Tahtacılar) Sempozyumu Bildirileri*, 26-27 Nisan 1993 Antalya, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, s. 53-66

ERDOĞAN, Zübeyde (1995), “Ankara Çubuk Kargın Köyü’nde Doğumla İlgili Âdet ve İnanmalar”, *Türk Halk Kültüründen Derlemeler 1993*, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Türk Hava Kurumu Basımevi İşletmeciliği, Ankara, s.101-106.

ERDOĞDU, Ata (1992), *Kastamonu Folkloru 1*, İkinci Baskı, Kastamonu.

ERGİN, M. Emin (1973), *Urfa Folklorunda Düğün*, Harran Yayınları – Urfa, Kemal Matbaası, Adana.

ERGİN, Muharrem (2011), *Orhun Abideleri*, Boğaziçi Yayınları, Seçil Ofset, 45. Baskı, İstanbul.

ERGİN, Muharrem (2014), *Dede Korkut Kitabı- 1 (Giriş–Metin–Tıpkıbasım)*, Türk Dil Kurumu Yayınları, 9. Baskı, Ankara.

ERGUN, Pervin (1996), “Aydın’ın Kuyucak İlçesi Düğünlerinde Maytapçılık Geleneği”, *III. Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı ve Folkloru Kongresi Bildirileri*, 9-11 Ekim 1995, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Kılıçaslan Matbaacılık, Ankara, s.126-132.

GENÇ, Reşat (1997), *Türk İnanışları ile Millî Geleneklerinde Renkler ve Sarı Kırmızı Yeşil*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara.

GÖDE, Halil Altay (2006), “Isparta ve Çevresinde Evlilik ile İlgili Atasözleri”, *Prof. Dr. Saim Sakaoğlu’na Armağan* (Yayına Haz. Ali Berat Alptekin), Kömen-Sota Yayınları, Olgun Çelik Ofset Matbaa Tesisleri, 1. Baskı, s.462-469.

GÖRGÜNAY KIRZIOĞLU, Neriman (1995), “Edremit Doyran Köyü Tahtacı Türkmenleri’nde Geleneksel Evlenme Âdetleri”, *1. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo-Kültürel Yapısı (Tahtacılar) Sempozyumu Bildirileri*, 26-27 Nisan 1993 Antalya, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, s.133-148.

GÖZAYDIN, Nevzat (1991) “Türkiye’de Ölü ve Ölümle İlgili Anlatılardaki Bazı Motifler Üzerine”, *Folklor Dünyasından* (Haz. Nevzat Gözaydın), Yargı Yayınları, Birinci Baskı, Ankara, s.128-148.

GÖZAYDIN, Nevzat (1991) “Türk Folklorunda İletişimle İlgili Bazı Olaylar Üzerine... (I)”, *Folklor Dünyasından* (Haz. Nevzat Gözaydın), Yargı Yayınları, Birinci Baskı, Ankara, s.50-73.

GÜNGÖR, Harun - **ARGUNŞAH**, Mustafa (1991), *Gagauz Türkleri (Tarih-Dil-Folklor ve Edebiyatı)*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Atak Ofset, Ankara.

HACIYEVA, Maarife (1996), “Azerbaycan Halk Tababetinde Kullanılan Şifalı Bitkiler ve Bunun Halk Edebiyatındaki Akisleri”, *III. Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı ve Folkloru Kongresi Bildirileri*, 9-11 Ekim 1995 Konya, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Kılıçaslan Matbaacılık, Ankara, s.295-302.

HANÇERLİOĞLU, Orhan (1975), *İnanç Sözlüğü*, Remzi Kitabevi Yayınları, Yükselen Matbaacılık, Birinci Basım, İstanbul.

KAHVECİ, Mücella (1996), “Halk Oyunları Kıyafetleri Teknik Çizimleri Projesi Çerçevesinde “Balıkesir İli Kadın ve Erkek Kıyafetleri”, *I. Türk Halk Kültürü Araştırma Sonuçları Sempozyumu Bildirileri I*, 22-23 Aralık 1994 Ankara, Kültür Bakanlığı HAGEM Yayınları, I. Cilt, Ankara, s. 228-235.

KALAFAT, Yaşar Kaya (1995), “Halk İnançlarımızda Hususiyle Tahtacılar Ayna” *1. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo-Kültürel Yapısı (Tahtacılar) Sempozyumu Bildirileri*, 26-27 Nisan 1993 Antalya, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, s.75-106.

KALAFAT, Yaşar Kaya (1996), “Halk İnançlarımızda ‘Göge Kaldırma’ Dinî Pratiği”, *III. Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı ve Folkloru Kongresi Bildirileri*, 9-11 Ekim 1995 Konya, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Kılıçaslan Matbaacılık, Ankara, s.133-139.

KALAFAT, Yaşar (1998), *Kuzey Azerbaycan – Doğu Anadolu ve Kuzey Irak’da Eski Türk Dinî İzleri -Dinî Folklorik Tabakalaşma-*, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.

KALAYCI DURDU, Bircan (2004), “Amasya’nın Bazı Yerlerinde Geçiş Dönemlerine İlişkin Gelenek ve İnanışlar”, *Türk Halk Kültüründen Derlemeler 2000*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü Yayınları, Dösimm Basımevi, Ankara, s.195-261.

KALAYCI DURDU, Bircan (2006), “Zonguldak’ın Bazı Yörelerindeki Doğum Geleneklerine İlişkin Tespitler”, *Türk Halk Kültüründen Derlemeler 2001*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü Yayınları, Dösim Basımevi İşletme Müdürlüğü, Ankara, s.103-124.

KARA, Ruhi (1996), “Erzincan Düğünlerinde Gelin-Güvey Motifi”, *III. Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı ve Folkloru Kongresi Bildirileri*, 9-11 Ekim 1995 Konya, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Kılıçaslan Matbaacılık, Ankara, s.140-147.

KARAHAN, Abdülkadir (1985), *XIV. Yüzyıl Sonlarına Kadar Türk Kültürü ve Edebiyatı*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.

KARATAŞ, Aynur (1995), “Erzurum Narman Çimenli Köyü’nde Doğum Âdetleri”, *Türk Halk Kültüründen Derlemeler 1993*, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Türk Hava Kurumu Basımevi İşletmeciliği, Ankara, s.149-153.

KARTAL, Numan (1998), *İnegöl Folkloru*, Köseleciler Kitap, Golden Print, 1. Baskı, İnegöl.

KAYA, Ali (1995), *Tunceli Kültürü*, Aydınlar Matbaası, İstanbul.

KAYA, Doğan (1996), “Düğünlerimizle İlgili Terimler ve Bunların Fonksiyonel Özellikleri”, *III. Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı ve Folkloru Kongresi Bildirileri*, 9-11 Ekim 1995 Konya, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Kılıçaslan Matbaacılık, Ankara, s.148-157.

KAYA, Doğan (2010), *Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimler Sözlüğü*, Akçağ Yayınları, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Ankara.

KAYACAN, İsa (1991), *Burdur Hatırlamaları*, Ece Yayınları, Ofset Repromat, Genişletilmiş 2. Baskı, Ankara.

KILIÇÇIOĞLU, Cumhur (1992), *Her Yönüyle Siirt*, Kadioğlu Matbaası, Ankara.

KIRAY, Mübeccel (1964), *Ereğli Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası*, İletişim Yayınları, 1. Baskı, Ankara.

KOŞAY, Hamit (1935), *Ankara Budun Bilgisi*, Ankara Halkevi Dil - Tarih - Edebiyat Şubesi Neşriyatı, Ulus Basımevi, Ankara.

ONUK, Taciser (1996), “Güney Anadolu (Çukurova, Kenzin) Yayla Dügünlerinde Kına Gecesi Geleneği”, *III. Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı ve Folkloru Kongresi Bildirileri*, 9-11 Ekim 1995 Konya, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Kılıçaslan Matbaacılık, Ankara, s.186-190.

ÖGEL, Bahaeddin (1993), *Türk Mitolojisi (Kaynakları ve Açıklamaları ile Destanlar)*, I. Cilt, 2. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

ÖGEL, Bahaeddin (2001), *Dünden Bugüne Türk Kültürünün Gelişme Çağları*, Genişletilmiş Dördüncü Baskı, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, Özrenk Matbaa, İstanbul.

ÖRNEK, Sedat Veyis (1977), *Türk Halk Bilimi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ajans-Türk Matbaacılık, Birinci Baskı, Ankara.

ÖRNEK, Sedat Veyis (1979), *Geleneksel Kültürümüzde Çocuk*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Saim Toraman Matbaası, Birinci Baskı, Ankara.

ÖZDOĞAN KALEMCİ, Fatma (1995), “Sivas’ın İmranlı İlçesi’nde Evlenme Adetleri”, *Türk Halk Kültüründen Derlemeler 1993*, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Türk Hava Kurumu Basımevi İşletmeciliği, Ankara, s.229-254.

PARLATIR, İsmail (2009), *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Yargı Yayınevi, 2. Baskı, Ankara.

RAHMAN, Abdulkerim (1996), *Uygur Folkloru*, (çev. Soner Yalçın-Erkin Emet), Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, 4 Renk Yayın Tanıtım Matbaacılık.

SAKAOĞLU, Saim (1989a), “Anadolu Folklorunda Göktürk Efsanelerinin İzleri”, *Doğumunun 50. Yazı Hayatının 30. Yılı Münasebetiyle Hocam Prof. Dr. Saim Sakaoğlu (Hayatı, Yayınları ve Yazılarından Seçmeler)*, (Haz. Ali Berat Alptekin), Kuzucular Ofset, Göksu Matbaası, Konya, s.109-117.

SAKAOĞLU, Saim (1989b), *101 Anadolu Efsanesi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ünal Ofset Matbaacılık, Birinci Baskı, Ankara.

SAN, Sabri Özcan (1990), *Gümüşhane Kültür Araştırmaları ve Yöre Ağzları*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Başbakanlık Basımevi, Ankara.

SANTUR, Meltem (1996), “İç Anadolu Bölgesinde Gelinin Kız Evinden, Oğlan Evine Getirilmesi Sırasında Uygulanan Gelenekler”, *III. Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı ve Folkloru Kongresi Bildirileri*, 9-11 Ekim 1995 Konya, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Kılıçaslan Matbaacılık, Ankara, s.194-207.

SARAR, İsmail Ali (1976), *İlimiz Yöremiz Eskişehir (Çevre İncelemesi)*, Öğretmen Hatiboğlu Kitabevi Yayınları, Dilek Matbaası, İstanbul.

SEVİNÇ, Necdet (1987), *Eski Türkler’de Kadın Aile*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayını, Baysan Basım ve Yayın, İstanbul.

SEZER, M. Abdülbasit (2010), *Murathan Mungan ve Halk Bilimi*, Maya Akademi, Atalay Matbaası, Ankara.

SEZGİN, Muallâ (1996), “Konya Argıthanı Kasabası Geleneksel Gelin Kıyafeti”, *III. Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı ve Folkloru Kongresi Bildirileri*, 9-11 Ekim 1995 Konya, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Kılıçaslan Matbaacılık, Ankara, s.208-211.

SÜRÜR, Ayten (1996), “Geleneksel Yaşamda Bursa ve Çevresinde Türk Çantası ve Çekmeceleri “Bohçalar”, *I. Türk Halk Kültürü Araştırma Sonuçları Sempozyumu Bildirileri I*, 22-23 Aralık 1994 Ankara, Kültür Bakanlığı HAGEM Yayınları, I. Cilt, Ankara, s. 259-272.

ŞENTÜRK-GÜLSEREN, Ahmet, Mehmet (1991), *Malatya'nın Kültür Yapısı*, Yenimalatya Gazetesi Ofset Tesisleri, Malatya.

ŞİMŞEK, Esmâ (2006), “Ölümsüzlük İlacı Olarak Elma”, *Prof. Dr. Saim Sakaoğlu'na Armağan* (Yayına Haz. Ali Berat Alptekin), Kömen-Sota Yayınları, Olgun Çelik Ofset Matbaa Tesisleri, 1. Baskı, s.237-246.

ŞENOCAK, Ebru (2006), “Halk Hikâyelerinde Ölüm Kavramının Tematik Değerlendirmesi” , *Prof. Dr. Saim Sakaoğlu'na Armağan* (Yayına Haz. Ali Berat Alptekin), Kömen-Sota Yayınları, Olgun Çelik Ofset Matbaa Tesisleri, 1. Baskı, s.436-448.

TANYU, Hikmet (1987), *Türklerde Taşla İlgili İnançlar*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Gaye Matbaası, Birinci Baskı, Ankara.

TAŞ, Hülya (1996), “Erzurum’da Doğum ve Çocukla İlgili Eski Adet ve İnançlar”, *Türk Halk Kültüründen Derlemeler 1994*, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Türk Hava Kurumu Basımevi, Ankara, s. 187-214.

TEZCAN, Mahmut (1998), “Sosyo-Kültürel İşlevleri Açısından Ülkemizde Akraba Evlilikleri” , *Türk Halk Kültürü Araştırmaları 1997*, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 205-218.

TURAN, A. Şekür (1986), “Afganistan Kazak Türkleri’nde Ölü Gömme Âdetleri” , *Türk Folklorundan Derlemeler 1986/1*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Yayınları, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.

TÜRK, Hüseyin (1989), “Güneyevler Köyü’nde Doğumla İlgili Bazı Geleneksel Uygulamalar ve Boş İnançlar”, *Türk Folkloru Araştırmaları*, Kültür

Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Yayınları, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, s. 103-117.

TÜRK-TÜRK, Melâhat-Rasim (1982), *Karaelmas Ülkesi Zonguldak*, bs. y. (?).

TÜRKOĞLU, Berrin (2009), *Batıl İnançlar Âdetler ve İnanışlar*, Astral Yayınları, Barış Matbaası, Birinci Baskı, İstanbul.

TÜRKTEN, Nevzat (1996), “Kayseri Düğünlerinde Gelin ve Güveyinin Seçimlerinde Uygulanan Dikkat Çekici Usuller”, ”, *III. Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı ve Folkloru Kongresi Bildirileri*, 9-11 Ekim 1995 Konya, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Kılıçaslan Matbaacılık, Ankara, s.227-233.

TÜRK DİL KURUMU (1988), *Türkçe Sözlük 1 A-J*, Yeni Baskı, Türk Tarih Kurumu Basım Evi, Ankara.

TÜTÜNCÜ AYDIN, Zekiye (2014), *Geçmişten Günümüze Bolu Halk Kültürü*, Bolu Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Eğitimciler Basım Yayın, 1. Baskı, Bolu.

YALMAN (YALGIN), Ali Rıza (1977), *Cenupta Türkmen Oymakları I*, (Haz. Sabahat Emir), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

YARDIMCI, İlhan (1991), *Şen Ol Bayburt Bayburt Folkloru*, Bayburt Hasret Yayınları, Egemen Matbaası, İstanbul.

ZONGULDAK 2002 İl Yıllığı, (2002), Zonguldak Valiliği.

ZONGULDAK REHBER GUIDE (2010), Zonguldak Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Hazar Reklam Matbaacılık, Ankara.

II. Sözlü Kaynaklar

K.K.1, Zehra KIRTAY, **Zonguldak/Ereğli Ömerli Mahallesi**, 86 yaşında, ev hanımı, okuryazarlığı yok.

K.K.2, Hidayet SEVİM, **Zonguldak/Ereğli Soğanlı Köyü - Yörük Mahallesi**, 86 yaşında, ev hanımı, okuryazarlığı yok.

K.K.3, Güllü KIRTAY, **Zonguldak/Ereğli Ömerli Mahallesi**, 85 yaşında, ev hanımı, okuryazarlığı yok.

K.K.4, Naziker AYDIN, **Zonguldak/Ereğli Soğanlı Köyü**, 82 yaşında, ev hanımı, okuryazarlığı yok.

K.K.5, Güldane BİÇER, **Zonguldak/Ereğli Ömerli Mahallesi**, 82 yaşında, ev hanımı, okuryazarlığı yok.

K.K.6, Hacer DOĞAN, **Zonguldak/Ereğli Ömerli Mahallesi**, 81 yaşında, ev hanımı, okuryazarlığı

K.K.7, Rafika KORKMAZ, **Zonguldak/Ereğli Ömerli Mahallesi**, 79 yaşında, ev hanımı, okuryazarlığı yok.

K.K.8, Gülsüm OKUR, **Zonguldak/Ereğli Soğanlı Köyü**, 76 yaşında, ev hanımı, Ali okuluna gitti.

K.K.9, Safinaz DİLAVER, **Zonguldak/Ereğli Ömerli Mahallesi**, 74 yaşında, ev hanımı, okuryazarlığı yok.

K.K.10, Ayşe ÖZTÜRK, **Zonguldak/Ereğli Ören Mahallesi Bozoklar Sokağı**, 69 yaşında, ev hanımı, okuryazarlığı yok.

K.K.11, Kadriye GÜNEY, **Zonguldak/Ereğli Soğanlı Köyü - Yörük Mahallesi**, 63 yaşında, ev hanımı, ilkokul mezunu.

K.K.12, Kevser KARAMAN, **Zonguldak/Ereğli Soğanlı Köyü**, 45 yaşında, ev hanımı, ortaokul mezunu.

K.K.13, Havva YALMAN, **Zonguldak/Ereğli Kepez Mahallesi**, 44 yaşında, ev hanımı, okuryazarlığı yok.

K.K.14, Cevdet ÇİV, **Zonguldak/Ereğli Soğanlı Köyü**, 68 yaşında, maden emeklisi, ilkokul mezunu.

K.K.15, Kadriye ÇİV, **Zonguldak/Ereğli Soğanlı Köyü**, 58 yaşında, okuryazarlığı yok.

K.K.16, Hava AYDIN, **Zonguldak/Ereğli Soğanlı Köyü**, 91 yaşında, okuryazarlığı yok.

K.K.17, Güllü ÖZTÜRK, **Zonguldak/Ereğli Soğanlı Köyü**, 48 yaşında, ilkokul mezunu.

K.K.18, Pakize GÜNEŞ, **Zonguldak/Ereğli Dağlıca Köyü**, 61 yaşında, okuryazarlığı yok.

K.K.19, Fatma GÖKTÜRK, **Zonguldak/Ereğli Soğanlı Köyü**, 61 yaşında, ilkokul mezunu.

K.K.20, Emine Uludağ, **Zonguldak/Ereğli Soğanlı Köyü**, 79 yaşında, okuryazarlığı yok.

K.K.21, Pakize ASLAN, **Zonguldak/Ereğli Ören Mahallesi Bozoklar Sokağı**, 53 yaşında, ilkokul mezunu.

K.K.22, Ayşe YILMAZ, **Zonguldak/Ereğli Soğanlı Köyü**, 66 yaşında, okuryazarlığı yok.

K.K.23, Nazmiye AYDENİZ, **Zonguldak/Ereğli Soğanlı Köyü**, 81 yaşında, okuryazarlığı yok.

EKLER**EK - 1: KAYNAK KİŞİLERİN FOTOĞRAFLARI****Kaynak Kişi 1: Zehra KIRTAY**

Kaynak Kişi 4: Naziker AYDIN

Kaynak Kişi 5: Güldane BİÇER

Kaynak Kişi 7: Rafika KORKMAZ

Kaynak Kişi 8: Gülsüm OKUR

Kaynak Kişi 10: Ayşe ÖZTÜRK

Kaynak Kişi 15: Kadriye IV

Kaynak Kişi 18: Pakize GÜNEŞ

Kaynak Kişi 19: Fatma GÖKTÜRK

Kaynak Kişi 23: Nazmiye AYDENİZ

ÖZGEÇMİŞ

1992 yılında, Zonguldak ili Ereğli ilçesinde doğdu. İlkokulu (1. - 2. - 3. - 4. sınıfı) Kepez İzmirlioğulları İlköğretim Okulu'nda, İlkokul beşinci sınıfı ve ortaokulu (6. - 7. - 8. sınıfı) İsmet İnönü İlköğretim Okulu'nda okudu. Ortaöğrenimini Ereğli Lisesi'nde okudu. Hitit Üniversitesi Fen - Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. Amasya Üniversitesi'nden Pedagojik Formasyon eğitimi aldı. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda yüksek lisansa başladı. Şu an aynı üniversitenin öğrencisi olarak devam etmektedir.

